

URZĄD STATYSTYCZNY W WARSZAWIE

02-134 Warszawa, ul. 1 Sierpnia 21
tel. 22 464 23 15, 22 464 20 85, faks 22 846 76 67
e-mail: sekretariatUSWAW@stat.gov.pl
<http://warszawa.stat.gov.pl>

**STATYSTYCZNY PORTRET
CIECHANOWA
W LATACH 2005–2012**

PUBLIKACJĘ PRZYGOTOWAŁ **PUBLICATION PREPARED**
ZESPÓŁ PRACOWNIKÓW ODDZIAŁU **TEAM SQUAD**
W CIECHANOWIE **IN CIECHANÓW**

Wanda Rutkowska
Aniela Chojnowska
Jan Folga
Wioletta Kowalska

pod kierunkiem *under the supervision of*

Mirosławy Zdunkiewicz

REDAKTOR GŁÓWNY **EDITOR-IN-CHIEF**
Barbara Czerwińska-Jędrusiak

TŁUMACZENIA **TRANSLATION**
Weronika Kloc-Nowak

SKŁAD KOMPUTEROWY I WYKRESY **TYPESETTING AND CHARTS**
Mazowiecki Ośrodek Badań Regionalnych *Mazovian Centre for Regional Surveys*

Anna Cacko

pod kierunkiem *under the supervision of*

Agnieszki Ajdyn

PROJEKT OKŁADKI **COVER DESIGN**

Anna Cacko

FOTOGRAFIE NA OKŁADCE **PHOTOGRAPHS ON THE COVER**

Jan Zdunkiewicz

ISBN 978-83-63246-35-8

Przy publikowaniu danych Urzędu Statystycznego prosimy o podanie źródła

Urząd Statystyczny w Warszawie, Warszawa 2014
Nakład 90 egz. Ark. druk. 21,0 i 16 wklejek. Papier offset kl. III, 70 g. Format A4.
Oddano do druku w sierpniu 2014 r. Druk ukończono w sierpniu 2014 r.
Druk: Zakład Wydawnictw Statystycznych, 00-925 Warszawa, al. Niepodległości 208
Cena 20,00 zł *Price 20,00 zł*

PRZEDMOWA

Urząd Statystyczny w Warszawie przekazuje Państwu publikację pt. „Statystyczny portret Ciechanowa w latach 2005–2012”. Jest to jedna z serii pięciu publikacji przedstawiających sytuację społeczno-gospodarczą wybranych miast województwa mazowieckiego w tych latach. Miasta, dla których opracowano poszczególne publikacje to: Ciechanów, Ostrołęka, Płock, Radom i Siedlce.

Podstawową część publikacji poprzedzają uwagi ogólne, kalendarium dziejów Ciechanowa, tablice przeglądowe prezentujące dane o ludności według wybranych miast na podstawie spisów powszechnych (począwszy od 1946 r.) oraz informacje o ruchu naturalnym, migracjach i stanie ludności w Ciechanowie w latach 1995 i 2000–2012, a także dane o wybranych miastach na tle województwa mazowieckiego w 2012 r.

Część główna opracowania, prezentująca dane charakteryzujące warunki życia społeczeństwa i stan gospodarki miasta Ciechanów, zgrupowana została w 14 tematycznych działach. Każdy z nich zawiera wyjaśnienia dotyczące terminologii, metodologii i zakresu informacji oraz krótki opis analityczny danych prezentowanych w części tabelarycznej. Zamieszczony materiał statystyczny wzbogacono ilustracjami graficznymi, głównie w formie wykresów.

Przy opracowaniu niniejszej publikacji korzystano z wyników badań statystycznych statystyki publicznej, jak również z innych źródeł.

Wyrażam nadzieję, że opracowanie stanie się źródłem interesujących informacji szczególnie dla społeczności lokalnej oraz samorządu i będzie pomocne przy ustalaniu priorytetów polityki rozwoju miasta Ciechanów i regionu.

Oddając do rąk Państwa niniejszą publikację dziękuję wszystkim osobom i instytucjom za przekazane materiały, które przyczyniły się do wzbogacenia jej treści.

*Dyrektor
Urzędu Statystycznego
w Warszawie*

Zofia Kozłowska

Warszawa, sierpień 2014 r.

PREFACE

The Statistical Office in Warsaw presents to you the publication entitled “Statistical portrait of Ciechanów in the years 2005-2012”. It belongs to a five-volume series presenting the socio-economic situation of selected cities in Mazowieckie voivodship in these years. The cities selected for elaboration and presentation in separate volumes are: Ciechanów, Ostrołęka, Płock, Radom and Siedlce.

The core of the publication is preceded by general notes, Ciechanów city timeline, review tables presenting data on population of selected cities on the basis of national censuses (starting from 1946) and information on vital statistics, migration and size of the population of Ciechanów in the years 1995 and 2000-2012, as well as data on the selected cities in comparison to Mazowieckie voivodship in 2012.

The main part of the volume, presenting data on living conditions of the population and the condition of the economy of the city of Ciechanów, has been divided into 14 thematic sections. Each of them contains explanatory notes on terminology, methodology and scope of the information, and a short analytical description of the data presented in the tables. The statistical content has been enriched with graphical illustration, mostly in the form of charts.

During elaboration of the publication both the results of statistical surveys of the official statistics and the sources outside the official statistics domain have been used.

I express hope that this elaboration will be a source of interesting information, especially for the local community and authorities, and that it will be helpful in setting the priorities for the development policy for the city and region of Ciechanów.

Handing this publication to you, I thank all the persons and institutions for the materials they provided, which have contributed to the enrichment of its contents.

*Director
of the Statistical Office
in Warsaw*

Zofia Kozłowska

Warsaw, August 2014 r.

SPIS TREŚCI

	Strona Page
Przedmowa	3
Objaśnienia znaków umownych	15
Stosowane skróty	15
Uwagi ogólne	17
Kalendarium dziejów Ciechanowa	21

TABLICE PRZEGLĄDOWE

I. Ludność na podstawie spisów według wybranych miast	27
II. Stan, ruch naturalny i migracje ludności w Ciechanowie	28
III. Wybrane miasta na tle województwa mazowieckiego w 2012 r.....	30
IV. Ranking miast według wybranych wskaź- ników w 2012 r.....	34

DZIAŁY

I. POŁOŻENIE I POWIERZCHNIA	35
II. STAN I OCHRONA ŚRODOWISKA.....	39
III. SAMORZĄD TERYTORIALNY	51
IV. LUDNOŚĆ	57
V. RYNEK PRACY. WYNAGRODZENIA	71
VI. INFRASTRUKTURA KOMUNALNA. MIESZKANIA	85
VII. EDUKACJA I WYCHOWANIE	95
VIII. OCHRONA ZDROWIA I POMOC SPOŁECZNA	111
IX. KULTURA. TURYSTYKA. SPORT	119
X. TRANSPORT	131
XI. HANDEL	137
XII. FINANSE PUBLICZNE.....	139
XIII. INWESTYCJE. ŚRODKI TRWAŁE	147
XIV. PODMIOTY GOSPODARKI NARODOWEJ	153

ANEKS

CIECHANOWSKIE INSTYTUCJE KULTURY I SPORTU	160
--	-----

CONTENTS

<i>Preface</i>	3
<i>Symbols</i>	15
<i>Abbreviations used</i>	15
<i>General notes</i>	17
<i>Ciechanów city timeline</i>	21

REVIEW TABLES

I. <i>Population of selected cities according to population censuses.....</i>	27
II. <i>Population size, natural change and migration in Ciechanów</i>	28
III. <i>Selected cities in comparison to Ma- zowieckie voivodship in 2012</i>	30
IV. <i>Ranking of cities according to selected indicators in 2012.....</i>	34

CHAPTERS

I. <i>GEOGRAPHIC LOCATION AND AREA</i>	35
II. <i>ENVIRONMENTAL PROTECTION.....</i>	39
III. <i>TERRITORIAL SELF-GOVERNMENT ...</i>	51
IV. <i>POPULATION</i>	57
V. <i>LABOUR MARKET. WAGES AND SALARIES.....</i>	71
VI. <i>MUNICIPAL INFRASTRUCTURE. DWELLINGS.....</i>	85
VII. <i>EDUCATION</i>	95
VIII. <i>HEALTH CARE AND SOCIAL WELFARE</i>	111
IX. <i>CULTURE. TOURISM. SPORT.....</i>	119
X. <i>TRANSPORT.....</i>	131
XI. <i>TRADE.....</i>	137
XII. <i>PUBLIC FINANCE</i>	139
XIII. <i>INVESTMENTS. FIXED ASSETS</i>	147
XIV. <i>ENTITIES OF THE NATIONAL ECONOMY</i>	153

ANNEX

<i>CULTURE AND SPORTS INSTITUTIONS IN CIECHANÓW</i>	160
---	-----

SPIS TABLIC
CONTENTS OF TABLES

		Tablica Table	Strona Page
I. POŁOŻENIE I POWIERZCHNIA	I. GEOGRAPHIC LOCATION AND AREA		
Uwagi ogólne	General notes	x	35
Wyniki badań – synteza	Synthesis of survey results	x	36
Powierzchnia miasta według kierunków wykorzystania	Land use structure of the city area.....	1	38
II. STAN I OCHRONA ŚRODOWISKA	II. ENVIRONMENTAL PROTECTION		
Uwagi ogólne	General notes	x	39
Wyniki badań – synteza	Synthesis of survey results	x	42
Pobór wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności	Water withdrawal for the needs of the national economy and population.....	1(2)	47
Zużycie wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności	Water consumption for the needs of the national economy and population.....	2(3)	47
Ścieki przemysłowe i komunalne odprowadzone do wód lub do ziemi	Industrial and municipal wastewater discharged into waters or into the ground.....	3(4)	47
Oczyszczalnie ścieków	Wastewater treatment plants.....	4(5)	48
Emisja i redukcja zanieczyszczeń powietrza	Emission and reduction of air pollutants....	5(6)	48
Odpady	Waste and their landfill sites	6(7)	48
Powierzchnia o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chroniona oraz pomniki przyrody..	Areas of outstanding natural value protected by law and monuments of nature.....	7(8)	49
Pomniki przyrody w 2012 r.	Monuments of nature in 2012	8(9)	49
Nakłady na środki trwałe służące ochronie środowiska i gospodarce wodnej według wybranych kierunków inwestowania w powiecie ciechanowskim (ceny bieżące)	Outlays on fixed assets in environmental protection and water management in ciechanowski powiat by selected investment directions (current prices).....	9(10)	50
Nakłady na środki trwałe służące ochronie środowiska i gospodarce wodnej według źródeł finansowania w powiecie ciechanowskim (ceny bieżące)	Outlays on fixed assets in environmental protection and water management in ciechanowski powiat by sources of funding (current prices)	10(11)	50
III. SAMORZĄD TERYTORIALNY	III. LOCAL GOVERNMENT		
Uwagi ogólne	General notes	x	51
Wyniki badań – synteza	Synthesis of survey results	x	52
Radni rady miasta według wieku	City councilors by level of education	1(12)	54
Radni rady miasta według poziomu wykształcenia .	City councilors by professional groups	2(13)	54
Radni rady miasta według grup zawodów	City councilors by age.....	3(14)	54
Wybory Prezydenta Miasta (2006, 2010)	Mayoral elections (2006, 2010)	4(15)	55
Wybory do rady miasta (2006, 2010)	Municipal elections (2006,2010).....	5(16)	55
IV. LUDNOŚĆ	IV. POPULATION		
Uwagi ogólne	General notes	x	57
Wyniki badań – synteza	Synthesis of survey results	x	61
Ludność według płci i wieku	Population by sex and age	1(17)	65
Ludność według ekonomicznych, biologicznych oraz edukacyjnych grup wieku	Population by economic, biological and educational age groups.....	2(18)	66
Mediana wieku (wiek środkowy) ludności według płci	Median age (medium age) of population by sex.....	3(19)	67

SPIS TABLIC (cd.)
CONTENTS OF TABLES (cont)

		Tablica Table	Strona Page
Ruch naturalny ludności	<i>Vital statistics.....</i>	4(20)	67
Separacje i rozwody orzeczone prawomocnie	<i>Legally binding separations and divorces</i>	5(21)	67
Płodność kobiet i współczynniki reprodukcji ludności	<i>Female fertility and reproduction rate</i>	6(22)	68
Zgony według płci i wieku	<i>Deaths by sex and age of the deceased</i>	7(23)	68
Zgony według wybranych przyczyn (2005–2011)	<i>Deaths by causes (2005–2011)</i>	8(24)	69
Migracje wewnętrzne i zagraniczne ludności na pobyt stały	<i>Internal and international migration of population for permanent residence.....</i>	9(25)	70
V. RYNEK PRACY. WYNAGRODZENIA	V. LABOUR MARKET. WAGES AND SALARIES		
Uwagi ogólne	<i>General notes</i>	x	71
Wyniki badań – synteza	<i>Synthesis of survey results</i>	x	74
Pracujący	<i>Employed persons</i>	1(26)	79
Przeciętne zatrudnienie (2010–2012)	<i>Average paid employment (2010–2012)</i>	2(27)	79
Bezrobotni zarejestrowani oraz oferty pracy	<i>Registered unemployed persons and job offers... Newly registered unemployed persons and persons removed from unemployment rolls ...</i>	3(28)	80
Bezrobotni nowo zarejestrowani i wyrejestrowani.....	<i>Registered unemployed persons by age</i>	4(29)	80
Bezrobotni zarejestrowani według wieku	<i>Registered unemployed persons by level of education.....</i>	5(30)	80
Bezrobotni zarejestrowani według poziomu wykształcenia	<i>Registered unemployed persons by duration of unemployment</i>	6(31)	81
Bezrobotni zarejestrowani według czasu pozostawania bez pracy	<i>Registered unemployed persons by work seniority.....</i>	7(32)	81
Bezrobotni zarejestrowani według stażu pracy	<i>Registered unemployed persons with a specific situation on the labour market</i>	8(33)	82
Bezrobotni zarejestrowani będący w szczególnej sytuacji na rynku pracy	<i>Persons working in hazardous conditions....</i>	9(34)	82
Zatrudnieni w warunkach zagrożenia	<i>Persons injured in accidents at work and the number of days of incapacity for work caused by these accidents</i>	10(35)	84
Pozzkodowani w wypadkach przy pracy oraz liczba dni niezdolności do pracy spowodowanej tymi wypadkami	<i>Average monthly gross wages and salaries (2010–2012)</i>	11(36)	84
Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto (2010–2012).....		12(37)	84
VI. INFRASTRUKTURA KOMUNALNA. MIESZKANIA	VI. MUNICIPAL INFRASTRUCTURE. DWELLINGS		
Uwagi ogólne	<i>General notes</i>	x	85
Wyniki badań – synteza	<i>Synthesis of survey results</i>	x	88
Wodociągi i kanalizacja	<i>Water supply and sewage systems.....</i>	1(38)	91
Sieć gazowa oraz odbiorcy i zużycie gazu z sieci w gospodarstwach domowych	<i>Gas supply network and consumers, and consumption of gas from gas supply system in households.....</i>	2(39)	91
Odbiorcy oraz zużycie energii elektrycznej w gospodarstwach domowych	<i>Consumers and consumption of electricity in households.....</i>	3(40)	91
Ogrzewnictwo	<i>House heating</i>	4(41)	92
Odpady komunalne zmieszane i nieczystości ciekłe	<i>Municipal waste and liquid waste.....</i>	5(42)	92
Tereny zieleni ogólnodostępnej i osiedlowej	<i>Generally accessible and estate green belts.....</i>	6(43)	92
Zasoby mieszkaniowe	<i>Dwelling stocks</i>	7(44)	93
Mieszkania w zasobach mieszkaniowych wyposażone w instalacje	<i>Dwellings fitted with installations.....</i>	8(45)	93
Budynki oddane do użytkowania	<i>Buildings completed.....</i>	9(46)	94
Mieszkania oddane do użytkowania	<i>Dwellings completed.....</i>	10(47)	94

SPIS TABLIC (cd.)
CONTENTS OF TABLES (cont.)

		Tablica Table	Strona Page
VII. EDUKACJA I WYCHOWANIE	VII. EDUCATION		
Uwagi ogólne	<i>General notes</i>	x	95
Wyniki badań – synteza	<i>Synthesis of survey results</i>	x	98
Szkoły podstawowe oraz gimnazja dla dzieci i młodzieży	<i>Primary and lower secondary schools for children and youth.....</i>	1(48)	105
Zasadnicze szkoły zawodowe dla młodzieży oraz szkoły specjalne przysposabiające do pracy	<i>Basic vocational schools for youth and special job-training schools</i>	2(49)	105
Licea ogólnokształcące dla młodzieży	<i>General secondary schools for youth.....</i>	3(50)	106
Licea profilowane dla młodzieży	<i>Specialised secondary schools for youth</i>	4(51)	106
Technika oraz szkoły artystyczne dla młodzieży	<i>Technical secondary and art schools for youth.....</i>	5(52)	106
Szkoły policealne dla młodzieży i dorosłych	<i>Post-secondary schools for youth and adults</i>	6(53)	107
Szkoły dla dorosłych	<i>Schools for adults.....</i>	7(54)	107
Komputery przeznaczone do użytku uczniów w szkołach podstawowych i gimnazjach dla dzieci i młodzieży [bez szkół specjalnych] (2007/08–2012/13)	<i>Computers for the use of students in primary and lower secondary schools for children and youth [excluding special schools] (2007/08–2012/13)</i>	8(55)	108
Wyniki egzaminu maturalnego (2006/07–2012/13)	<i>Results of matriculation exam (2006/07–2012/13).....</i>	9(56)	108
Szkolnictwo wyższe (według faktycznej lokalizacji)	<i>Higher education institutions (by actual location)</i>	10(57)	109
Wychowanie przedszkolne	<i>Pre-primary education</i>	11(58)	109
VIII. OCHRONA ZDROWIA I POMOC SPOŁECZNA	VIII. HEALTH CARE AND SOCIAL WELFARE		
Uwagi ogólne	<i>General notes</i>	x	111
Wyniki badań – synteza	<i>Synthesis of survey results</i>	x	114
Ambulatoryjna opieka zdrowotna	<i>Out-patient health care</i>	1(59)	117
Apteki ogólnodostępne	<i>Generally available pharmacies</i>	2(60)	117
Żłobki	<i>Nurseries.....</i>	3(61)	117
Pomoc społeczna stacjonarna	<i>Social welfare facilities.....</i>	4(62)	118
Placówki wsparcia dziennego	<i>Day-support centres.....</i>	5(63)	118
IX. KULTURA. TURYSTYKA. SPORT	IX. CULTURE. TOURISM. SPORT		
Uwagi ogólne	<i>General notes</i>	x	119
Wyniki badań – synteza	<i>Synthesis of survey results</i>	x	122
Biblioteki publiczne (z filiami)	<i>Public libraries (with branches)</i>	1(64)	127
Muzea	<i>Museums</i>	2(65)	127
Uczestnicy imprez organizowanych przez muzeum (2007–2012)	<i>Participants of events organised by the museum (2007-2012)</i>	3(66)	127
Kina stałe	<i>Fixed cinemas</i>	4(67)	128
Domy i ośrodki kultury, kluby, świetlice (2005, 2007, 2009, 2011, 2012)	<i>Cultural centres and establishments, clubs and community centres (2005, 2007, 2009, 2011, 2012)</i>	5(68)	128
Baza noclegowa turystyki	<i>Tourist accommodation facilities.....</i>	6(69)	128
Kluby sportowe (2006, 2008, 2010, 2012)	<i>Sports clubs (2006, 2008, 2010, 2012)...</i>	7(70)	129
Wybrane obiekty sportowe w 2010 r.	<i>Selected sports facilities in 2010.....</i>	8(71)	129

SPIS TABLIC (cd.)
CONTENTS OF TABLES (cont.)

		Tablica Table	Strona Page
X. TRANSPORT	X. TRANSPORT		
Uwagi ogólne	<i>General notes</i>	x	131
Wyniki badań – synteza	<i>Synthesis of survey results</i>	x	133
Drogi publiczne	<i>Public roads</i>	1(72)	135
Pojazdy samochodowe i ciągniki zarejestrowane	<i>Registered road vehicles and tractors....</i>	2(73)	135
Wypadki drogowe i ich ofiary oraz kolizje drogo- we	<i>Road traffic accidents and victims; traffic collisions</i>	3(74)	135
XI. HANDEL	XI. TRADE		
Uwagi ogólne	<i>General notes</i>	x	137
Wyniki badań – synteza	<i>Synthesis of survey results</i>	x	137
Targowiska	<i>Marketplaces</i>	1(75)	138
XII. FINANSE PUBLICZNE	XII. PUBLIC FINANCE		
Uwagi ogólne	<i>General notes</i>	x	139
Wyniki badań – synteza	<i>Synthesis of survey results</i>	x	141
Dochody budżetu miasta według rodzajów	<i>Revenue of the city budget by type</i>	1(76)	144
Dochody budżetu miasta według działów	<i>Revenue of the city budget by division</i>	2(77)	144
Wydatki budżetu miasta według rodzajów	<i>Expenditure of the city budget by type ... Expenditure of the city budget by</i>	3(78)	145
Wydatki budżetu miasta według działów	<i>division.....</i>	4(79)	145
Dochody i wydatki budżetu miasta na 1 mieszkańca	<i>Revenue and expenditure of the city budget per capita</i>	5(80)	145
XIII. INWESTYCJE. ŚRODKI TRWAŁE	XIII. INVESTMENTS. FIXED ASSETS		
Uwagi ogólne	<i>General notes</i>	x	147
Wyniki badań – synteza	<i>Synthesis of survey results</i>	x	150
Nakłady inwestycyjne w przedsiębiorstwach [ceny bieżące] (2009–2012)	<i>Investment outlays in enterprises [current prices] (2009–2012).....</i>	1(81)	152
Wartość brutto środków trwałych w przedsiębior- stwach [bieżące ceny ewidencyjne] (2009–2012)	<i>Gross value of fixed assets in enterprises [current standard cost prices] (2009- 2012)</i>	2(82)	152
XIV. PODMIOTY GOSPODARKI NARODOWEJ	XIV. ENTITIES OF NATIONAL ECONOMY		
Uwagi ogólne	<i>General notes</i>	x	153
Podmioty gospodarki narodowej – synteza	<i>Entities of national economy - synthe- sis of survey.....</i>	x	155
Podmioty gospodarki narodowej w rejestrze REGON	<i>Entities of national economy in REGON register.....</i>	1(83)	157
Podmioty gospodarki narodowej w rejestrze REGON według liczby pracujących	<i>Entities of national economy in REGON register by number of em- ployed persons</i>	2(84)	157
Podmioty gospodarki narodowej w rejestrze REGON według sekcji PKD (2009–2012)	<i>Entities of national economy in REGON by section of the Polish Classification of Activities (2009-2012)</i>	3(85)	158
Podmioty gospodarki narodowej nowo zareje- strowane w rejestrze REGON według sekcji PKD (2009–2012)	<i>New entities of national economy registered in REGON by section of the Polish Classification of Activi- ties (2009-2012).....</i>	4(86)	158
Podmioty gospodarki narodowej wyrejestrowane z rejestru REGON według sekcji PKD (2009–2012)	<i>Entities of national economy cancelled from REGON by section of the Polish Classification of Activities (2009- 2012).....</i>	5(87)	159

SPIS TABLIC (cd.)
CONTENTS OF TABLES (cont.)

ANEKS	ANEX	Tablica Table	Strona Page
CIECHANOWSKIE INWESTYCJE KULTURY I SPORTU	<i>CULTURE AND SPORTS INSTITUTIONS IN CIECHANÓW</i>		
Muzeum ciechanowskie.....	<i>Museum of Ciechanów.....</i>	x	160
Powiatowe Centrum Kultury i Sztuki im. Marii Konopnickiej.....	<i>Maria Konopnicka Powiat Culture and Art Centre.....</i>	x	164
Infrastruktura sportowa.....	<i>Sports infrastructure.....</i>	x	167

SPIS WYKRESÓW
LIST OF CHARTS

		Strona Page
Pomnik Św. Piotra Apostoła– patrona miasta Ciechanowa.....	<i>Statue of Saint Peter the Apostle – patron saint of the city.....</i>	26
Położenie geograficzne i powierzchnia Ciechanowa (mapki).....	<i>Geographical location and area of Ciechanów (maps).....</i>	38
Podział administracyjny województwa mazowieckiego w 2012 r. (mapka).....	<i>Administrative division of Mazowieckie voivodship in 2012 (map).....</i>	38
Odległości komunikacyjne od miast na prawach powiatu województwa mazowieckiego.....	<i>Travel distance to the cities with powiat status in Mazowieckie voivodship.....</i>	39
Struktura powierzchni miasta według kierunków wykorzystania.....	<i>Land use structure of the city area.....</i>	39
Struktura powierzchni gruntów zabudowanych i zurbanizowanych miasta.....	<i>Structure of the built up and urbanised area of the city.....</i>	39
Pobór wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności na 1 km ²	<i>Water consumption for the needs of the national economy and population per 1 km².....</i>	50
Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków w % ogółu ludności.....	<i>Population using wastewater treatment plants as percentage of total population.....</i>	50
Zanieczyszczenia zatrzymane w urządzeniach do redukcji zanieczyszczeń powietrza w % zanieczyszczeń wytworzonych.....	<i>Pollutants retained in air cleaning devices as percentage of pollutants emitted.....</i>	50
Udział nakładów na środki trwałe na ochronę powietrza atmosferycznego i klimatu oraz na gospodarkę ściekową i ochronę wód w % ogółu nakładów na ochronę środowiska w powiecie ciechanowskim.....	<i>Share of outlays on fixed assets for protection of air and climate as well as wastewater management and water protection as percentage of all outlays on environmental protection.....</i>	50
Pobór wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności na 1 km ² w wybranych miastach w 2012 r.	<i>Water withdrawal for the needs of the national economy and population per 1 km² in selected cities in 2012.....</i>	51
Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków w % ogółu ludności w wybranych miastach w 2012 r.	<i>Population using wastewater treatment plants as percentage of total population in selected cities in 2012.....</i>	51
Zanieczyszczenia zatrzymane w urządzeniach do redukcji zanieczyszczeń powietrza w % zanieczyszczeń wytworzonych w wybranych miastach w 2012 r.	<i>Pollutants retained in air cleaning devices as percentage of pollutants emitted in selected cities in 2012.....</i>	51
Udział nakładów na środki trwałe na gospodarkę ściekową i ochronę wód w % ogółu nakładów na ochronę środowiska w wybranych miastach w 2012 r.	<i>Share of outlays on fixed assets for protection of air and climate as well as wastewater management and water protection as percentage of all outlays on environmental protection in selected cities in 2012.....</i>	51
Frekwencja wyborcza w czasie wyborów do rady miasta w wybranych miastach (2006, 2010).....	<i>Turnout at municipal elections in selected cities (2006, 2010).....</i>	55

SPIS WYKRESÓW (cd.)
LIST OF CHARTS (cont.)

	<i>Strona</i> <i>Page</i>
Struktura radnych rady miasta według grup wieku (2005, 2012)	<i>Structure of city councillors by age groups (2005, 2012)</i> 56
Struktura radnych rady miasta według poziomu wykształcenia (2005, 2012)	<i>Structure of city councillors by level of education (2005, 2012)</i> 56
Ludność według płci i wieku (2005, 2012).....	<i>Population by sex and age (2005,2012)</i> 64
Struktura ludności według płci (2005, 2012).....	<i>Sex structure of the population (2005,2012)</i> 64
Struktura ludności według grup wieku (2005, 2012)....	<i>Age structure of the population (2005,2012)</i> 65
Współczynnik obciążenia demograficznego	<i>Dependency ratio</i>
Ruch naturalny ludności	<i>Vital statistics</i> 66
Migracje wewnętrzne i zagraniczne	<i>Internal and international migration</i> 66
Ludność na 1 km ² w wybranych miastach w 2012 r.	<i>Population density per 1 km² in selected cities in 2012</i> 67
Kobiety na 100 mężczyzn w wybranych miastach w 2012 r.	<i>Women per 100 men in selected cities in 2012</i> 67
Mediana wieku ludności w wybranych miastach 2012 r.	<i>Median age of population in selected cities in 2012</i> 67
Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym w wybranych miastach w 2012 r.	<i>Population in non-working age per 100 persons in productive age in selected cities in 2012</i> 67
Przyrost naturalny na 1000 ludności w wybranych miastach w 2012 r.	<i>Natural increase per 1000 population in selected cities in 2012</i> 67
Ogólne saldo migracji na pobyt stały na 1000 ludności w wybranych miastach w 2012 r.	<i>Net migration for permanent residence per 1000 population</i> 67
Typy rozwoju ludnościowego gmin według metody Webba w latach 2010–2012	<i>Types of population development of gminas according to Webb's method in the years 2010-2012</i> 70
Typy rozwoju ludnościowego wybranych miast według metody Webba w latach 2010–2012	<i>Types of population development of selected cities according to Webb's method in the years 2010-2012</i> 71
Pracujący na 1000 ludności	<i>Employed persons per 1000 population</i> 78
Liczba dni niezdolności do pracy spowodowanej wypadkami przy pracy na 1 poszkodowanego	<i>Number of days of incapacity for work caused by accidents at work per 1 injured worker</i> 78
Przeciętne zatrudnienie (2010–2012)	<i>Average employment (2010-2012)</i> 78
Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto (2010–2012)	<i>Average gross monthly wages (2010-2012)</i> 78
Pracujący na 1000 ludności w wybranych miastach w 2012 r.	<i>Employed persons per 1000 population in selected cities in 2012</i> 79
Liczba dni niezdolności do pracy spowodowanej wypadkami przy pracy na 1 poszkodowanego w wybranych miastach w 2012 r.	<i>Number of days of inability to work caused by accidents at work per 1 injured worker in selected cities in 2012</i> 79
Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w wybranych miastach w 2012 r.	<i>Average gross monthly wages in selected cities in 2012</i> 79
Struktura bezrobotnych zarejestrowanych według płci (2005, 2012)	<i>Registered unemployed persons by sex (2005,2012)</i> 80
Płynność bezrobocia	<i>Inflow to and outflow from unemployment</i> 80
Struktura bezrobotnych zarejestrowanych według wieku (2005, 2012)	<i>Registered unemployed persons by age (2005,2012)</i> 81
Struktura bezrobotnych zarejestrowanych według wykształcenia (2005, 2012)	<i>Registered unemployed persons by level of education (2005,2012)</i> 81
Struktura bezrobotnych zarejestrowanych według czasu pozostawania bez pracy (2005, 2012)	<i>Registered unemployed persons by duration of unemployment (2005,2012)</i> 81
Struktura bezrobotnych zarejestrowanych według stażu pracy (2005, 2012)	<i>Registered unemployed persons by work seniority (2005,2012)</i> 81
Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym	<i>Proportion of the registered unemployed in the working-age population</i> 83

SPIS WYKRESÓW (cd.)
LIST OF CHARTS (cont.)

		Strona Page
Stopa bezrobocia rejestrowanego oraz udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w wybranych miastach w 2012 r.	<i>Registered unemployment rate and percentage of registered unemployed in working-age population in selected cities in 2012</i>	83
Zużycie wody z wodociągów i gazu z sieci w gospodarstwach domowych na 1 mieszkańca	<i>Consumption of water from waterworks and gas from gas network in households per 1 inhabitant</i>	94
Zużycie energii elektrycznej w gospodarstwach domowych na 1 mieszkańca	<i>Energy consumption in households per 1 inhabitant</i>	94
Zebrane odpady komunalne zmieszane w gospodarstwach domowych na 1 mieszkańca	<i>Municipal mixed waste collected from households per 1 inhabitant.....</i>	94
Warunki mieszkaniowe ludności	<i>Housing conditions of the population.....</i>	94
Zużycie wody z wodociągów i gazu z sieci w gospodarstwach domowych na 1 mieszkańca w wybranych miastach w 2012 r.	<i>Consumption of water from waterworks and gas from gas network in households per 1 inhabitant in selected cities in 2012</i>	95
Zużycie energii elektrycznej w gospodarstwach domowych na 1 mieszkańca w wybranych miastach w 2012 r.	<i>Energy consumption in households per 1 inhabitant in selected cities in 2012</i>	95
Zebrane odpady komunalne zmieszane w gospodarstwach domowych na 1 mieszkańca w wybranych miastach w 2012 r.....	<i>Municipal mixed waste collected from households per 1 inhabitant in selected cities in 2012.....</i>	95
Przeciętna liczba osób w zasobach mieszkaniowych na 1 mieszkanie w wybranych miastach w 2012 r.	<i>Average number of persons per 1 dwelling in selected cities in 2012.....</i>	95
Mieszkania oddane do użytkowania na 1000 ludności w wybranych miastach w 2012 r.	<i>Dwellings completed per 1000 population in selected cities in 2012.....</i>	95
Struktura studentów według form studiów	<i>Structure of students by forms of studies</i>	104
Edukacja według szczebli kształcenia (schemat)	<i>Levels of education (scheme).....</i>	104
Uczniowie na 1 szkołę w roku szkolnym 2012/13 (bez szkół specjalnych)	<i>Students per 1 school in school year 2012/2013 (excluding special schools)</i>	105
Współczynnik skolaryzacji w szkołach podstawowych	<i>Enrolment rate in primary schools</i>	105
Współczynnik skolaryzacji w gimnazjach	<i>Enrolment rate in lower secondary schools</i>	105
Udział absolwentów szkół dla dorosłych, którzy otrzymali świadectwo dojrzałości w ogólnej liczbie absolwentów, którzy otrzymali to świadectwo	<i>Proportion of graduates of schools for adults who received matriculation certificate in the total number of graduates who received this certificate.....</i>	110
Uczniowie na 1 komputer z dostępem do Internetu przeznaczony do użytku uczniów (bez szkół specjalnych)	<i>Students per 1 computer with access to the Internet for students' use (excluding special schools)</i>	110
Struktura studentów i absolwentów szkół wyższych według płci	<i>Students and graduates of higher education institutions by sex</i>	110
Dzieci w przedszkolach na 100 miejsc	<i>Children in nursery schools per 100 places</i>	110
Współczynnik skolaryzacji w wybranych miastach w 2012 r.	<i>Enrolment rate in selected cities in 2012.....</i>	111
Uczniowie na 1 komputer z dostępem do Internetu przeznaczony do użytku uczniów (bez szkół specjalnych) w wybranych miastach w 2012 r.	<i>Students per 1 computer with access to the Internet for students' use (excluding special schools) in selected cities in 2012</i>	111
Dzieci w przedszkolach na 100 miejsc w wybranych miastach w 2012 r.....	<i>Children in nursery schools per 100 places in selected cities in 2012.....</i>	111
Udział magistrów farmacji w ogólnej liczbie pracujących w aptekach	<i>Proportion of Master of Pharmacy holders in the total number of persons working in pharmacies</i>	116

SPIS WYKRESÓW (cd.)
LIST OF CHARTS (cont.)

		Strona Page
Łóżka w szpitalach ogólnych na 10 tys. ludności (2005–2011).....	<i>Beds in general hospitals per 10 000 population (2005-2011).....</i>	118
Ludność na 1 zakład opieki zdrowotnej (2005–2011).....	<i>Population per 1 health care establishment (2005-2011).....</i>	118
Ludność na 1 aptekę ogólnodostępną.....	<i>Population per 1 generally available pharmacy</i>	118
Dzieci w żłobkach na 100 miejsc.....	<i>Children in nurseries per 100 places.....</i>	118
Dzieci w żłobkach na 1000 dzieci do lat 3.....	<i>Children in nurseries per 1000 children up to 3 years old.....</i>	118
Łóżka w szpitalach ogólnych na 10 tys. ludności w wybranych miastach w 2012 r.	<i>Beds in general hospitals per 10 000 population in selected cities in 2012</i>	119
Ludność na 1 przychodnię w wybranych miastach w 2012 r.	<i>Population per 1 out-patient department in selected cities in 2012.....</i>	119
Ludność na 1 aptekę ogólnodostępną w wybranych miastach w 2012 r.	<i>Population per 1 generally available pharmacy in selected cities in 2012</i>	119
Dzieci w żłobkach na 100 miejsc w wybranych miastach w 2012 r.	<i>Children in nurseries per 100 places in selected cities in 2012</i>	119
Dzieci w żłobkach na 1000 dzieci do lat 3 w wybranych miastach w 2012 r.	<i>Children in nurseries per 1000 children up to 3 years old in selected cities in 2012.....</i>	119
Dynamika korzystających z noclegów bazy noclegowej turystyki (2005=100)	<i>Dynamics of changes in use of tourist accommodation facilities (2005=100).....</i>	129
Uczestnicy Nocy Muzeów na 1000 ludności (2009–2012).....	<i>Participants of the Night of Museums per 1000 population (2009-2012).....</i>	130
Członkowie kół (klubów) na 1000 ludności (2006, 2008, 2010, 2012)	<i>Members of groups (clubs) per 1000 population (2006, 2008, 2010, 2012)</i>	130
Biblioteki	<i>Libraries</i>	130
Stopień wykorzystania miejsc noclegowych bazy noclegowej turystyki	<i>Occupancy rate of tourist accommodation facilities</i>	130
Udział turystów zagranicznych w ogólnej liczbie korzystających z noclegów	<i>Share of foreign tourists in the total number of accommodated tourists.....</i>	130
Turyści zagraniczni korzystający z noclegów w turystycznych obiektach noclegowych w 2012 r. (mapka)	<i>Foreign tourists using tourist accommodation facilities in 2012 (map).....</i>	130
Czytelnicy na 1000 ludności w wybranych miastach w 2012 r.	<i>Borrowers per 1000 population in selected cities in 2012.....</i>	131
Wypożyczenia na 1 czytelnika w wybranych miastach w 2012 r.	<i>Loans per 1 borrower in selected cities in 2012....</i>	131
Stopień wykorzystania miejsc noclegowych bazy noclegowej turystyki w wybranych miastach w 2012 r.	<i>Occupancy rate of tourist accommodation facilities in selected cities in 2012.....</i>	131
Udział turystów zagranicznych w ogólnej liczbie korzystających z noclegów w wybranych miastach w 2012 r.	<i>Share of foreign tourists in the total number of accommodated tourists in selected cities in 2012.....</i>	131
Ćwiczący w klubach sportowych na 1000 ludności w wybranych miastach w 2012 r.	<i>Persons exercising in sports clubs per 1000 population in selected cities in 2012</i>	131
Motocykle na 1000 samochodów osobowych	<i>Motorcycles per 1000 passenger cars</i>	136
Kolizje drogowe na 1000 pojazdów samochodowych i ciągników zarejestrowanych.....	<i>Traffic collisions per 1000 registered passenger cars and tractors</i>	136
Drogi o nawierzchni twardej na 100 km ²	<i>Hard surface roads per 100 km².....</i>	136
Samochody osobowe zarejestrowane na 1000 ludności	<i>Registered passenger cars per 1000 population.....</i>	136
Udział ofiar śmiertelnych w ogólnej liczbie ofiar wypadków drogowych	<i>Proportion of fatal casualties among all road traffic casualties</i>	136

SPIS WYKRESÓW (dok.)
LIST OF CHARTS (cont.)

		Strona Page
Drogi o nawierzchni twardej na 100 km ² w wybranych miastach w 2012 r.....	<i>Hard surface roads per 100 km² in selected cities in 2012.....</i>	137
Samochody osobowe zarejestrowane na 1000 ludności w wybranych miastach w 2012 r.	<i>Registered passenger cars per 1000 population in selected cities in 2012</i>	137
Struktura ofiar wypadków drogowych w wybranych miastach w 2012 r.....	<i>Structure of road traffic casualties in selected cities in 2012</i>	137
Targowiska stałe	<i>Marketplaces</i>	138
Dynamika dochodów i wydatków budżetu miasta ...	<i>Revenue and expenditure of the city budget dynamics.....</i>	146
Dochody i wydatki budżetu miasta na 1 mieszkańca	<i>Revenue and expenditure of the city budget per 1 inhabitant</i>	146
Budżet miasta	<i>City budget</i>	146
Struktura dochodów i wydatków budżetu miasta według rodzajów (2005, 2012)	<i>Structure of revenue and expenditure of the city budget by type (2005, 2012).....</i>	146
Struktura dochodów i wydatków budżetu miasta według działów (2005, 2012)	<i>Structure of revenue and expenditure of the city budget by division (2005, 2012).....</i>	146
Relacja wyniku budżetowego do dochodów ogółem w wybranych miastach w 2012 r.	<i>Relation of the budget outturn to total revenue ratio in selected cities in 2012.....</i>	147
Struktura dochodów budżetu miasta według rodzajów w wybranych miastach w 2012 r.	<i>Structure of revenue of the city budget by type in selected cities in 2012</i>	147
Dochody i wydatki budżetu miasta na 1 mieszkańca w wybranych miastach w 2012 r.	<i>Revenue and expenditure of the city budget per capita in selected cities in 2012</i>	147
Udział sekcji przemysł i budownictwo w nakładach inwestycyjnych ogółem przedsiębiorstw [ceny bieżące] (2009–2012)	<i>Share of sections industry and construction in total investment outlays of enterprises [current prices](2009–2012)</i>	152
Nakłady inwestycyjne w przedsiębiorstwach na 1 mieszkańca [ceny bieżące] (2009–2012)	<i>Investment outlays in enterprises per 1 inhabitant [current prices] (2009-2012)</i>	152
Wartość brutto środków trwałych w przedsiębiorstwach na 1 mieszkańca [bieżące ceny ewidencyjne] (2009–2012)	<i>Gross value of the fixed assets in enterprises per 1 inhabitant [current standard prices] (2009-2012)</i>	152
Udział sekcji przemysł i budownictwo w nakładach inwestycyjnych ogółem przedsiębiorstw [ceny bieżące] w wybranych miastach w 2012 r.	<i>Share of the section Manufacturing and Construction in total investment outlays of enterprises (current prices) in selected cities in 2012.....</i>	153
Nakłady inwestycyjne w przedsiębiorstwach na 1 mieszkańca (ceny bieżące) w wybranych miastach w 2012 r.	<i>Investment outlays in enterprises per 1 inhabitant (current prices) in selected cities in 2012</i>	153
Wartość brutto środków trwałych w przedsiębiorstwach na 1 mieszkańca (bieżące ceny ewidencyjne) w wybranych miastach w 2012 r.	<i>Gross value of the fixed assets in enterprises per 1 inhabitant (current standard prices) in selected cities in 2012.....</i>	153
Podmioty gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 1000 ludności.....	<i>Entities of national economy registered in REGON per 1000 population.....</i>	158
Struktura podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON według sekcji PKD (2009, 2012)	<i>Structure of the entities of national economy in REGON by section of the Polish Classification of Activities (2009, 2012)</i>	158
Podmioty gospodarki narodowej nowo zarejestrowane i wyrejestrowane w rejestrze REGON	<i>Entities of national economy newly registered in and cancelled from REGON.....</i>	159
Podmioty gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 1000 ludności w wybranych miastach w 2012 r.	<i>Entities of national economy registered in REGON per 1000 population in selected cities in 2012</i>	159
Dynamika podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON	<i>Dynamics in the field of entities of the national economy in REGON.....</i>	159

W wersji angielskiej: przedmowa, spis treści.
In English version: preface, contents.

ZNAKI UMOWNE

Kreska (-)	- zjawisko nie wystąpiło.
Zero: (0)	- zjawisko istniało w wielkościach mniejszych od 0,5;
(0,0)	- zjawisko istniało w wielkościach mniejszych od 0,05.
Kropka (.)	- zupełny brak informacji albo brak informacji wiarygodnych.
Znak x	- wypełnienie pozycji jest niemożliwe lub niecelowe.
Znak Δ	- oznacza, że nazwa została skrócona w stosunku do obowiązującej klasyfikacji.
„W tym”	- oznacza, że nie podaje się wszystkich składników sumy.

STOSOWANE SKRÓTY

tys.	=	tysiąc	hm ³	=	hektometr sześcienny
mln	=	milion	kWh	=	kilowatogodzina
zł	=	złoty	GWh	=	gigawatogodzina
egz.	=	egzemplarz	TJ	=	teradzul
szt.	=	sztuka	°C	=	stopień Celsjusza
wol.	=	wolumin	%	=	procent
g	=	gram	‰	=	promil
kg	=	kilogram	s	=	sekunda
t	=	tona	d	=	doba
mm	=	milimetr	r.	=	rok
cm	=	centymetr	ark. druk.	=	arkusz drukarski
m	=	metr	art.	=	artykuł
km	=	kilometr	cd.	=	ciąg dalszy
m ²	=	metr kwadratowy	cz.	=	część
ha	=	hektar	dok.	=	dokończenie
km ²	=	kilometr kwadratowy	kl.	=	klasa
m ³	=	metr sześcienny	obw.	=	obwód
dam ³	=	dekametr sześcienny	wys.	=	wysokość

Lp.	=	liczba porządkowa	al.	=	aleja
m.st.	=	miasto stołeczne	ww.	=	wyżej wymieniony
Nr (nr)	=	numer	UE	=	Unia Europejska
ok.	=	około	UKS	=	Uczniowski Klub Sportowy
poz.	=	pozycja	z późn. zm.	=	z późniejszymi zmianami
p. proc.	=	punkt procentowy	PN	=	przyrost naturalny
TABL.	=	tablica	SM	=	saldo migracji
str. (s.)	=	strona	GUS	=	Główny Urząd Statystyczny
ust.	=	ustęp	CEPIK	=	Centralna Ewidencja Pojazdów i Kierowców
0°1'1''	{	E = wschód	NTS	=	Nomenklatura Jednostek Terytorialnych do Celów Statystycznych
		N = północ	EKG	=	Europejska Komisja Gospodarcza
Dz. U.	=	Dziennik Ustaw	PKD	=	Polska Klasyfikacja Działalności
i in.	=	i inne	S. A.	=	Spółka Akcyjna
im.	=	imienia	ESA	=	Europejski System Rachunków Narodowych i Regionalnych
itd.	=	i tak dalej	NFZ	=	Narodowy Fundusz Zdrowia
itp.	=	i tym podobne	MSR	=	Międzynarodowe Standardy Rachunkowości
m.in.	=	między innymi	PESEL	=	Powszechny Elektroniczny System Ewidencji Ludności
np.	=	na przykład	ONZ	=	Organizacja Narodów Zjednoczonych
pt.	=	pod tytułem			
p.n.e.	=	przed naszą erą			
św.	=	święty			
tj.	=	to jest			
tzn.	=	to znaczy			
tzw.	=	tak zwany			
w.	=	wiek			
woj.	=	województwo			
ul.	=	ulica			

UWAGI OGÓLNE

1. Dane zamieszczone w publikacji – jeśli nie zaznaczono inaczej – podano w **każdorazowym podziale administracyjnym**. Przez „miasta” rozumie się obszar położony w granicach administracyjnych tych jednostek.
2. Prezentowane dane – jeśli nie zaznaczono inaczej – dotyczą **całej gospodarki narodowej**.
3. Dane prezentuje się:

- 1) w układzie **Polskiej Klasyfikacji Działalności – PKD 2007**, opracowanej na podstawie Statystycznej Klasyfikacji Działalności Gospodarczej we Wspólnocie Europejskiej – Statistical Classification of Economic Activities in the European Community – NACE Rev. 2. PKD 2007, wprowadzona z dniem 1 stycznia 2008 r. rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 24 grudnia 2007 r. (Dz. U. Nr 251, poz. 1885, z późn. zm.), zastąpiła Polską Klasyfikację Działalności – PKD 2004.

PKD 2007, w stosunku do klasyfikacji PKD 2004, wprowadziła zmiany zakresowe polegające na uwzględnieniu nowych grupowań rodzajów działalności, a także na przesunięciu rodzajów działalności pomiędzy poszczególnymi poziomami klasyfikacyjnymi; zmiany te spowodowały brak porównywalności danych, również przy niezmienionych nazwach niektórych poziomów klasyfikacyjnych.

W ramach PKD 2007 dokonano dodatkowego grupowania, ujmując pod pojęciem „**Przemysł**” sekcje: „Górnictwo i wydobywanie”, „Przetwórstwo przemysłowe”, „Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych” oraz „Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją”.

Pod pojęciem „**Pozostałe usługi**” ujęte są sekcje: „Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna”, „Działalność z zakresu usług administrowania i działalność wspierająca”, „Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne”, „Edukacja”, „Opieka zdrowotna i pomoc społeczna”, „Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją”, „Pozostała działalność usługowa” oraz „Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby”;

- 2) według **sektorów własności**:
- sektor publiczny – grupujący własność państwową (Skarbu Państwa i państwowych osób prawnych), własność jednostek samorządu terytorialnego oraz „własność mieszaną” z przewagą kapitału (mienia) podmiotów sektora publicznego,
 - sektor prywatny – grupujący własność prywatną krajową (osób fizycznych i pozostałych jednostek prywatnych), własność zagraniczną (osób zagranicznych) oraz „własność mieszaną” z przewagą kapitału (mienia) podmiotów sektora prywatnego i brakiem przewagi sektorowej w kapitale (mieniu) podmiotu.
- „Własność mieszaną” określana jest głównie dla spółek i wyznaczana na podstawie struktury kapitału (mienia) deklarowanego we wniosku rejestracyjnym spółki.
4. Dane prezentowane dla **województwa, miast na prawach powiatu i gminy** odpowiadają poziomowi 2, 4 i 5 Nomenklatury Jednostek Terytorialnych do Celów Statystycznych (NTS), opracowanej na podstawie Nomenclature of Territorial Units for Statistics (NUTS) obowiązującej w krajach Unii Europejskiej. NTS obowiązująca od 1 stycznia 2008 r. wprowadzona została rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 14 listopada 2007 r. (Dz. U. Nr 214, poz. 1573 z późn. zm.) w miejsce obowiązującej do 31 grudnia 2007 r.
5. Prezentowane informacje zostały przedstawione stosownie do zakresu prowadzonych badań, uwzględniających podmioty klasyfikowane według kryterium **liczby pracujących** i – jeśli nie zaznaczono inaczej – obejmują podmioty o liczbie pracujących:
- do 9 osób,
 - od 10 do 49 osób,
 - powyżej 49 osób.
6. Dane – jeśli nie zaznaczono inaczej – opracowano zgodnie z **każdorazowym stanem organizacyjnym gospodarki narodowej**.
7. Dane w podziale według sekcji i działów PKD 2007 opracowano – jeśli nie zaznaczono inaczej – tzw. metodą przedsiębiorstw.
- Metoda przedsiębiorstw** (podmiotowa) oznacza przyjmowanie całych podmiotów gospodarki narodowej za podstawę grupowania wszystkich danych charakteryzujących ich działalność według poszczególnych poziomów klasyfikacyjnych i podziałów terytorialnych.
8. Przez **podmioty gospodarki narodowej** rozumie się jednostki prawne, tj.: osoby prawne, jednostki organizacyjne niemające osobowości prawnej oraz osoby fizyczne prowadzące

działalność gospodarczą, zarejestrowane w Krajowym Rejestrze Urzędowym Podmiotów Gospodarki Narodowej (REGON).

Pod pojęciem **podmiotów gospodarczych** rozumie się podmioty prowadzące działalność gospodarczą (produkcyjną i usługową) na własny rachunek w celu osiągnięcia zysku.

Informacje w rejestrze REGON tworzone są na podstawie danych zgłaszanych bezpośrednio przez podmioty, na których ciąży obowiązek rejestracji oraz dokonywania zmian cech objętych wpisem. Dane te nie podlegają dodatkowej weryfikacji.

9. Dane w **cenach bieżących** odpowiadają uzyskanym dochodom, poniesionym wydatkom lub wartości wyrobów, usług itp. W tablicach i na wykresach, w których nie określono cen, dane liczbowe wyrażono w cenach bieżących.
10. **Liczby względne (wskaźniki, odsetki)** obliczono z reguły na podstawie danych bezwzględnych wyrażonych z większą dokładnością niż podano w tablicach.
11. Przy **przeliczaniu na 1 mieszkańca (1000 ludności itp.)** danych według stanu w końcu roku (np. łóżka w szpitalach, środki trwałe) przyjęto liczbę ludności faktycznie zamieszkałej według stanu w dniu 31 XII, a przy przeliczaniu danych charakteryzujących wielkość zjawiska w ciągu roku (np. ruch naturalny ludności, nakłady inwestycyjne) – według stanu w dniu 30 VI.

Współczynniki dotyczące **ruchu naturalnego i migracji** ludności obliczono jako iloraz liczby faktów określonego rodzaju i liczby ludności (według stanu w dniu 30 VI): do 2009 r. – zameldowanej na pobyt stały, w latach 2010–2012 – faktycznie zamieszkałej. Zmiana metodologii nie spowodowała istotnych różnic w wartościach wskaźników.

Do przeliczeń przyjęto liczbę ludności opracowaną – jeśli nie zaznaczono inaczej – za 1995 r. na bazie wyników Narodowego Spisu Powszechnego 1988; za lata 1999–2009 na bazie wyników Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2002, przy czym dla lat 2000 i 2001 według podziału administracyjnego obowiązującego w dniu 31 XII 2002 r., od 2010 r. na bazie wyników Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2011, przy czym dla 2010 r. według podziału administracyjnego obowiązującego w dniu 31 XII 2011 r.

12. W tablicach dla danych spisowych zastosowano następujący podział administracyjny: 1946 r. – z dnia 6 VII 1950 r.; lata 1950, 1960 i 1970 – z dnia 1 I 1971 r.; (dla Radomia: 1950 r. – z dnia 15 V 1951.; 1960 r. – z dnia 1 I 1962 r.; 1970 r. – z dnia 31 XII 1970 r.), 1978 r. – z dnia 1 I 1979 r.; 1988 r. – z dnia 6 XII 1988 r.; 2002 r. – z dnia 20 V 2002 r., a dla m.st. Warszawy z dnia 27 X 2002 r.; 2011 r. – z dnia 31 III 2011 r.

13. Dane – jeśli nie zaznaczono inaczej – nie obejmują jednostek budżetowych prowadzących działalność w zakresie obrony narodowej i bezpieczeństwa publicznego.
14. Niektóre informacje zostały podane na podstawie danych nieostatecznych i mogą ulec zmianie w następnych publikacjach Urzędu Statystycznego.
15. **Ze względu na zaokrąglenia danych, w niektórych przypadkach sumy składników mogą się nieznacznie różnić od podanych wielkości „ogółem”.**
16. Informacje statystyczne pochodzące ze źródeł spoza Urzędu Statystycznego opatrzone odpowiednimi notami lub opisano w uwagach ogólnych do poszczególnych działów, zgodnie z zasadą, że jako źródłodawcę podaje się instytucję przekazującą informacje prezentowane w tablicy za ostatni rok.
17. W publikacji zastosowano skróty nazw niektórych sekcji PKD; zestawienie zastosowanych skrótów i pełnych nazw podaje się poniżej:

skrót	pełna nazwa
Handel; naprawa pojazdów samochodowych	Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle
Zakwaterowanie i gastronomia	Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi
Obsługa rynku nieruchomości	Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości
Administrowanie i działalność wspierająca	Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca

* *

*

Wyjaśnienia metodyczne dotyczące podstawowych pojęć i metod opracowania danych liczbowych zamieszczono w uwagach ogólnych do poszczególnych działów. Rozszerzone wyjaśnienia dotyczące poszczególnych dziedzin statystyki Czytelnik znajdzie w *Roczniku Statystycznym Rzeczypospolitej Polskiej*, *Roczniku Statystycznym Województwa Mazowieckiego* i w publikacji *Województwo Mazowieckie – Podregiony, powiaty, gminy* oraz w publikacjach tematycznych Głównego Urzędu Statystycznego i Urzędu Statystycznego w Warszawie, a także w serii *Zeszyty metodyczne i klasyfikacje*. Informacje i ww. materiały dostępne są na stronie internetowej GUS: <http://stat.gov.pl/gus> oraz w informatoriach GUS i urzędów statystycznych lub w Centralnej Bibliotece Statystycznej im. Stefana Szulca i na jej stronie internetowej: <http://statlibr.stat.gov.pl/>.

KALENDARIUM DZIEJÓW CIECHANOWA

D a t y	W y d a r z e n i a
Ok. 3000 lat p.n.e.	W okolicach Ciechanowa znaleziono ślady kultur ceramiki wstęgowej rytej oraz sznurowej.
1100–900 lat p.n.e.	Ślady osadnictwa łużyckiego w Ciechanowie (obecnie Plac Jana Pawła II i ul. Gostkowska)
I–II w.	Osadnictwo kultury przeworskiej i wielbarskiej (obecnie Plac Jana Pawła II).
VII w.	Pojawiło się osadnictwo słowiańskie na Farskiej Górze.
X w.	W drugiej połowie wieku Mieszko I włączył Mazowsze Północne wraz z Ciechanowem w skład państwa polskiego. Na Farskiej Górze istniał gród drewniany otoczony wałami ziemnymi licowanymi kamieniem polnym. Ślady osady podgrodowej na północ od grodu.
1034–1047	Samodzielne rządy na Mazowszu sprawował Masław mający w Ciechanowie jedną ze swoich siedzib. W 1047 r. Kazimierz I Odnowiciel odzyskał Mazowsze.
1065	Nadanie Bolesława Śmiałego dla zakonu benedyktynów z wielkopolskiego Mogilna zawierało pierwszą pisemną informację o Ciechanowie, jako dużym ośrodku administracyjno-gospodarczym.
1180	Najazd Pomorzan spustoszył Ciechanów i najbliższe okolice. Kolejne najazdy Prusów, Litwinów i Jaćwingów.
XIII w.	Utworzona została kasztelania ciechanowska. W dokumentach odnotowani byli kasztelanowie: Pomścibor (1240) i Racibor (1254).
1290	Wybudowano drewniany gród na wyspie okolonej bagnistym rozlewiskiem rzeki Łydyni. W miejscu tym powstał później murowany zamek.
1337	Litwini pod wodzą księcia Olgierda zniszczyli ostatecznie stary gród, miasto i kościoły.
1349	Ciechanów awansował do godności osobnego księstwa. Kazimierz I (1329–1355) syn Trojdena I – jako pierwszy Piast używał tytułu księcia ciechanowskiego. Księstwo istniało do momentu wygaśnięcia dynastii Piastów Mazowieckich w 1526 r. W połowie wieku powstała Ziemia Ciechanowska, jako jednostka podziału administracyjnego, sądowego i politycznego. Składała się z trzech powiatów: ciechanowskiego, przasnyskiego i czerwińskiego (zwanego później sochocińskim). Jednostka ta o powierzchni 2970,1 km ² utrzymała się do 1975 r.
1353–1356	Zbudowano murowany kościół parafialny (Fara) w miejsce zniszczonego drewnianego (1353) i murowany kościół i klasztor Ojców Augustianów (1356) fundacji księcia Siemowita III i jego żony Eufemii.
ok. 1355–1370	Zbudowano pierwszy murowany zamek. Fundatorem był książę Siemowit III. Rozbudowę kontynuował jego następca książę Janusz I.
1384–1399	W wyniku przejęcia przez Zakon Krzyżacki Ziemi Zawkrzeńskiej w drodze zastawu, Ciechanów stał się miastem granicznym (linia granicy biegła wzdłuż rzeki Łydyni).
1400	Książę Janusz I przeniósł miasto w pobliże zamku i nadał mu prawo chełmińskie, rozszerzając dotychczasowe przywileje.

D a t y	W y d a r z e n i a
1409	Wojna z Zakonem Krzyżackim. Mazowsze opowiedziało się po stronie Polski. Krzyżacy spalili Ciechanów. Poświadczona materiałem archeologicznym nieudana próba opanowania ciechanowskiego zamku.
1420–1429	Nastąpiła przebudowa zamku na rezydencję książęcą. Muratorem był znany z dokumentów mistrz Niklos.
1429	Odnotowano istnienie drugiego młyna wodnego, przypuszczalnie w pobliżu obecnego mostu przy ulicy 17 Stycznia.
1465	Rycerstwo i szlachta mazowiecka ponieśli klęskę w bitwie z Krzyżakami, która według Jana Długosza rozegrała się pod Ciechanowem.
1466	Dzięki otwarciu drogi do morza, w wyniku pokoju toruńskiego zawartego między Polską a Krzyżakami, mieszczenie ciechanowscy bogacili się na handlu zbożem.
1476	Wielki pożar zniszczył miasto i drewniane budynki na Farskiej Górze, spłonęły dokumenty licznych nadań dla kościoła parafialnego.
1494	Książę Janusz II przekazał władzę i skarbiec książęcy na zamku w Ciechanowie w ręce starszego brata - Konrada III Rudego.
1526	Wygasała dynastia Piastów mazowieckich. Księstwo Ciechanowskie wraz z całym Mazowszem wcielono do Korony.
1538	Król Zygmunt Stary potwierdził przywileje księcia Janusza I z 1400 r. W tym samym czasie miał miejsce pożar miasta.
1547	Po śmierci Zygmunta Starego królowa Bona otrzymała tytułem tzw. oprawy wdowiej zamek w Ciechanowie. Miasto rozwinęło się gospodarczo, nastąpił też rozkwit kultury i sztuki.
1564	Według lustracji otoczone wałem miasto, o częściowo brukowanych ulicach posiadało 404 domy i około 2500 mieszkańców. Były już 4 kościoły, klasztor i 2 mniejsze świątynie
XVI/XVII w.	Ciechanów osiągnął szczyt świetności. Ludność miasta przekroczyła 3 tysiące.
1602–1631	Kolejne wielkie zarazy doprowadziły do zahamowania rozwoju miasta.
1657	Wojska szwedzkie Karola X Gustawa zniszczyły miasto i zamek, łupiąc i wywożąc najcenniejsze przedmioty i księgozbiór zakonu augustianów. Rozmiary nieszczęść dopełnił pożar miasta, po którym pozostały zaledwie 53 domy i ok. 400 mieszkańców.
1708	Ciechanów zniszczyły wojska szwedzkie Karola XII. Prawdopodobnie miasto zostało całkowicie wyludnione. Sytuację uratował napływ Żydów.
1793	Drugi rozbiór Polski. Sejm Grodzieński podjął decyzję o reformie administracyjnej kraju, w wyniku, której utworzono województwo ciechanowskie o obszarze 10 tysięcy km ² .
1794	Wojska pruskie wkroczyły do Ciechanowa, rozpoczęła się blisko 13-letnia okupacja.
1795	Miasto zostało włączone do powiatu przasnyskiego.
26 XII 1806	IV korpus Wielkiej Armii Napoleona wyzwolił Ciechanów .

D a t y	W y d a r z e n i a
1811	Napoleon I Bonaparte przekazał domenę opinogórską w ręce Wincentego Kraśńskiego, roszczącego sobie na tej podstawie prawa również do Ciechanowa. Rozpoczęła się trwająca do połowy XIX wieku walka miasta o prawo do samostanowienia.
1843–1844	Wzniesiony został neogotycki ratusz według projektu Henryka Marconiego.
1860	W spisie odnotowano 3537 mieszkańców, w tym 2394 Żydów.
1864	Uruchomiono browar parowy, który był pierwszym większym zakładem przemysłowym.
1867–1870	Ciechanów stał się siedzibą samodzielnego powiatu. Powstała cegielnia.
1877	Uruchomiono kolej nadwiślańską, łączącą Warszawę z Gdańskiem. Ciechanów stał się największą na Mazowszu stacją załadunkową zboża.
1880	Liczba mieszkańców wzrosła do 5469. Rozpoczęto brukowanie wszystkich ulic oraz budowę hotelu „Polonia”
1882	Uruchomiono cukrownię, największy zakład przemysłowy w mieście. Powstała Ochotnicza Straż Pożarna.
1897	Po kolejnej epidemii cholery liczba mieszkańców spadła do 7627 (w tym 4223 Żydów).
1899–1901	Założono Bank Mieszczańsko-Rolniczy. Zbudowano młyn parowy.
1907	Powstało Ciechanowskie Towarzystwo Kultury Polskiej, z którym współpracę podjęli Ludwik Krzywicki i Aleksander Świętochowski. Otwarto Dom Ludowy oraz nowy budynek Spółdzielni Spożywców „Łydynia” działającej od 1905 r.
1909	Ciechanów liczył 8776 mieszkańców. Mniej więcej w tym czasie spłonął młyn wodny (przy obecnym moście 3 Maja), który nie został odbudowany.
10 IX 1914– 16 VII 1915	Po wybuchu w 1914 r. I wojny światowej trwały walki o Ciechanów. Rezultatem działań wojennych były ogromne zniszczenia i epidemia cholery.
1916–1918	Założono pierwszą szkołę średnią. Utworzono 32. Ciechanowski Pułk Piechoty.
1921	Ukazało się pierwsze czasopismo „Iskra” wydawane przez Stowarzyszenie Pomocy Koleżeńskiej, działającej przy Gimnazjum Męskim w Ciechanowie. Miasto liczyło 11977 mieszkańców.
1925	Powstała nowa elektrownia.
1927	Zawiązana została spółka wodna do regulacji rzeki Łydyni.
1930–1932	Ukazała się „Kronika Ciechanowska” - czasopismo regionalne.
1937	Przystąpiono do rozbudowy sieci elektrycznej i budowy wodociągów.
4 IX 1939	Po wybuchu II wojny światowej miasto dostało się pod okupację niemiecką. Okupacja trwała 1960 dni.
26 X 1939	Wszedł w życie dekret Hitlera o utworzeniu Rejencji Ciechanowskiej obejmującej powiat ciechanowski, działowski, makowski, mławski, płocki, pułtuski, płoński, ostrołęcki i sierpecki. Rozpoczęła się eksterminacja ludności polskiej i żydowskiej. Wybudowano 3 obozy pracy.
17 I 1945	Ciechanów został wyzwolony przez wojska radzieckie. Wojna skończyła się ogromnymi stratami ludzkimi i materialnymi.
1946	Ciechanów liczył 11831 mieszkańców. Budynek dawnego osiedla niemieckiego (tzw. Bloki) zostały zasiedlone.

D a t y	W y d a r z e n i a
1950	Rozpoczęto budowę chłodni, która wraz z budynkiem mieszkalnym, dała początek dzielnicy przemysłowej. Następnie uruchomiono kilka filii zakładów przemysłowych z Warszawy.
1975	Ciechanów stał się stolicą województwa.
1976	Rozpoczęto budowę osiedla mieszkaniowego „Aleksandrówka”.
1985	Oddano do użytku Wojewódzki Szpital Specjalistyczny.
1990	Zespół Szkół Medycznych został przeniesiony na ul. Sienkiewicza. Otwarto basen odkryty.
1991	Ogłosiły upadłość pierwsze duże zakłady w dzielnicy przemysłowej Stolbud i ZREMB. Powstała spółka akcyjna Ciechanowskie Zakłady Drobiarskie „Cedrob” w wyniku prywatyzacji państwowego przedsiębiorstwa „Poldrob”. Rozpoczęto budowę krytego basenu i hali sportowej. Spółdzielnia Mieszkaniowa „Mazowsze” rozpoczęła budowę osiedla mieszkaniowego „Jeziorko”. Otwarto Kolegium Języków Obcych.
1992	Oddano do użytkowania hotel „Olimpijski”.
1993	Pierwsi pensjonariusze wprowadzili się do Domu Kombatanta. Początki działalności „Metaltechu”, po wykupionym dawnym zakładzie ZREMB.
1994	W I półroczu oddano do użytku pierwszą nieckę nowego wysypiska odpadów w Woli Pawłowskiej. Rozpoczęto budowę mechaniczno – biologicznej oczyszczalni ścieków. Ciechanów został przyjęty do Stowarzyszenia Zdrowych Miast Polskich.
1996	Została otwarta Szkoła Podstawowa Nr 7. Ciężarowcy Mazovii po raz pierwszy w historii klubu zdobyli tytuł drużynowego mistrza Polski.
1997	Rozpoczęła działalność drukarnia niemieckiego koncernu prasowego H. Bauer oraz polsko-koreańska spółka motoryzacyjna DPI-ZCS. Zakończono budowę mechaniczno-biologicznej oczyszczalni ścieków. Uruchomiono Wydziały: marketingu i reklamy, pedagogiczny oraz promocji zdrowia i edukacji zdrowotnej Wyższej Szkoły Humanistycznej.
1998	Otwarto krytą pływalnię. Podjęto Uchwałę Zarządu Miasta o utworzeniu powiatu ziemskiego.
1999–2000	Ciechanów przestał być stolicą województwa. Gmina miejska Ciechanów znalazła się w województwie mazowieckim. W 2000 r. z inicjatywy Towarzystwa Miłośników Ziemi Ciechanowskiej społeczeństwo Ciechanowa ufundowało pomnik patrona miasta Św. Piotra Apostoła.
2001	Otwarto zakład włoskiej firmy papierniczej „Delitissue”. Powołano Państwową Wyższą Szkołę Zawodową z kierunkami pedagogika, administracja i rolnictwo.
2002	Uruchomiono centrum teleinformacyjne TP S.A. 2002. Miasto Ciechanów zostało nagrodzone w ogólnopolskim konkursie „Stockholm Partnerships for Sustainable Cities” otrzymując tytuł ambasadora wzorowych praktyk w dziedzinie zrównoważonego rozwoju.
2003	Zakończono budowę hali sportowej przy Szkole Podstawowej Nr 4. Powstała Biblioteka Akademicka. Rozstrzygnięto konkurs na koncepcję zagospodarowania centrum Ciechanowa (Warszawska, Rynek i Plac Kościuszki).

D a t y	W y d a r z e n i a
2004	Odbyły się I Międzynarodowe Spotkania Chóralne. W mieście powstały nowe ulice, zmodernizowano i rozbudowano system kanalizacyjny.
2005	Zakończono budowę hali sportowej. Przekazano do użytku budynek socjalny przy ul. Komunalnej z 38 mieszkaniami.
2006	Budowa 24 ulic na osiedlu Zachód, rozbudowa i modernizacja systemu kanalizacyjnego. Uruchomiono pierwsze sezonowe sztuczne lodowisko.
2007	Otwarto drugi Środowiskowy Dom Samopomocy przy ul. Niechodzkiej.
2008	Oddano do użytku wielofunkcyjne boisko przy Szkole Podstawowej Nr 4. Zakończono budowę kolejnego budynku socjalnego dla 48 rodzin.
2009	Rozpoczęto I etap budowy pętli miejskiej- ul. Armii Krajowej, rewitalizację Ratusza i modernizację ulicy Warszawskiej. Powstał Ciechanowski Ośrodek Edukacji Kulturalnej Studio.
2010	Dzięki budowie deptaka na ul. Warszawskiej ożywione zostało centrum miasta.
2011	Władze miasta powróciły do zabytkowego Ratusza, po jego rewitalizacji.
2012	Zakończono I etap rewitalizacji Zamku Księżąt Mazowieckich.

BIBLIOGRAFIA

- Ciechanów w okresie władzy ludowej*. Praca zbiorowa. Mazowiecki Ośrodek Badań Naukowych Stacja Naukowa w Ciechanowie. Ciechanów 1970;
- Ciechanów w okresie władzy ludowej*. Urząd Miasta Ciechanów. Ciechanów 2010;
- Historia. Urząd Miasta Ciechanów [online]. Ciechanów [dostęp: 15 marca 2013 r.]. Dostępny w Internecie: http://umciechanow.pl/informacje_o_ciechanowie/historia.html;
- Wikipedia [online]. Ciechanów [dostęp: 15 marca 2013 r.]. Dostępny w Internecie: <http://pl.wikipedia.org/wiki/Ciechanow>;
- Kociszewski Aleksander: *Mazowsze w epoce napoleońskiej*. Studia i materiały Stacji Naukowej MOBN w Ciechanowie. Ciechanów 1976;
- Zapiski Ciechanowskie tom I-X*. Mazowiecki Ośrodek Badań Naukowych Stacja Naukowa w Ciechanowie. Ciechanów 1973–2000;
- Dariusz Piotrowicz: *Zapiski Ciechanowskie*. Towarzystwo Miłośników Ziemi Ciechanowskiej. Ciechanów 1998.

Pomnik św. Piotra Apostoła – patrona miasta Ciechanowa.

I. LUDNOŚĆ NA PODSTAWIE SPISÓW WEDŁUG WYBRANYCH MIAST^a

WYSZCZEGÓLNIENIE	14 II 1946	3 XII 1950	6 XII 1960	8 XII 1970	7 XII 1978	6 XII 1988	20 V 2002	31 III 2011
CIECHANÓW								
Ludność	11831	15632	19998	23417	31716	42165	46452	45481
mężczyźni	5125	6971	9449	10864	15174	20076	22164	21756
kobiety	6706	8661	10549	12553	16542	22089	24288	23725
Ludność na 1 km ²	1017	835	1068	1251	961	1278	1408	1378
Kobiety na 100 męż- czyzn	131	124	112	116	109	110	110	109
OSTROŁĘKA								
Ludność	9279	10409	15216	22160	32942	47944	54238	53572
mężczyźni	4163	5006	7183	10697	16160	23384	26265	25737
kobiety	5116	5403	8033	11463	16782	24560	27973	27835
Ludność na 1 km ²	341	365	534	777	1136	1653	1870	1871
Kobiety na 100 męż- czyzn	123	108	112	107	104	105	107	108
PŁOCK								
Ludność	28508	35051	44000	72165	96709	120246	128361	124553
mężczyźni	12548	15925	20768	36253	47643	58215	61667	59084
kobiety	15960	19126	23232	35912	49066	62031	66694	65469
Ludność na 1 km ²	1096	675	847	1390	1862	1810	1458	1415
Kobiety na 100 męż- czyzn	127	120	112	99	103	107	108	111
RADOM								
Ludność	69455	80298	130116	158640	183504	223827	229699	221287
mężczyźni	30239	36466	61304	75803	87931	107507	109946	105308
kobiety	39216	43832	68812	82837	95573	116320	119753	115979
Ludność na 1 km ²	3157	3650	2002	2404	2780	1998	2056	1979
Kobiety na 100 męż- czyzn	130	120	112	109	109	108	109	110
SIEDLCE								
Ludność	25562	25408	32587	39201	50338	68922	76656	76333
mężczyźni	11270	11646	15070	18294	23834	32739	36427	36168
kobiety	14292	13762	17517	20907	26504	36183	40229	40165
Ludność na 1 km ²	797	1022	1230	1579	2163	2405	2396
Kobiety na 100 męż- czyzn	127	118	116	114	111	111	110	111
M.ST. WARSZAWA								
Ludność	478755	822036	1139189	1314892	1555406	1655272	1689201	1700612
mężczyźni	198771	362165	520699	606725	725212	772938	782023	780433
kobiety	279984	459871	618490	708167	830194	882334	907178	920179
Ludność na 1 km ²	3384	1844	2555	2949	3210	3416	3268	3288
Kobiety na 100 męż- czyzn	141	127	119	117	114	114	116	118

^a Parz uwagi ogólne, ust. 12 na str. 19

Źródło: dla spisów z lat 1950, 1960 i 1970 dane z publikacji – *Narodowy Spis Powszechny 8 XII 1970. Wyniki ostateczne. Struktura demograficzna i zawodowa ludności. Gospodarstwa domowe. Woj. warszawskie. Ludność. Zeszyt nr 2. Cz. I. Warszawa: GUS Biuro Spisów 1972, s. 5–6 oraz Narodowy Spis Powszechny 8 XII 1970. Wyniki ostateczne. Struktura demograficzna i zawodowa ludności. Gospodarstwa domowe. M.st. Warszawa. Ludność. Zeszyt nr 3. Warszawa: GUS Biuro Spisów 1972, s. 2. Dla Radomia dane z poszczególnych spisów pochodzą z publikacji: 1950 r. – *Narodowy Spis Powszechny z dnia 3 grudnia 1950 r. Zeszyt 1. Warszawa: GUS 1952.*; lata 1960 i 1970 – *Rocznik Statystyczny Radomia 1971. Radom: Miejski Urząd Statystyczny, 1971.*; 1978 r. – *Statystyczna Charakterystyka Miejscowości. Zeszyt nr 8. Radom: Urząd Statystyczny w Radomiu 1996 oraz Rocznik Statystyczny Województwa Radomskiego 1979. Radom: Wojewódzki Urząd Statystyczny w Radomiu 1979.**

II. STAN, RUCH NATURALNY I MIGRACJE LUDNOŚCI^a W CIECHANOWIE

Lp.	WYSZCZEGÓLNIENIE	1995	2000	2001	2002	2003	2004
1	Ludność ^b : stan w dniu 30 VI.....	46582	46521	46524	46445	46440	46523
2	stan w dniu 31 XII ...	46813	46564	46403	46481	46525	46274
3	Ludność na 1 km ² powierzchni ogólnej (stan w dniu 31 XII) ..	1440	1432	1427	1430	1431	1409
4	Ludność w wieku nieprodukcyj- nym na 100 osób w wieku produkcyjnym (stan w dniu 31 XII)	69,8	61,0	58,4	56,0	54,2	52,6
5	Małżeństwa	221	264	260	244	257	228
6	Rozwody	44	36	38	46	66	104
7	Urodzenia żywe	570	414	423	437	428	386
8	Zgony	454	381	394	409	373	394
9	w tym niemowląt	8	2	2	2	1	3
10	Przyrost naturalny	116	33	29	28	55	-8
	Migracje wewnętrzne:						
11	napływ	797	409	402	479	516	513
12	odpływ	383	461	473	526	577	622
13	saldo migracji	414	-52	-71	-47	-61	-109
	Migracje zagraniczne:						
14	imigracja	7	-	1	2	1	-
15	emigracja	10	16	2	5	1	-
16	saldo migracji	-3	-16	-1	-3	-	-
17	Ogólne saldo migracji na pobyt stały	411	-68	-72	-50	-61	-109
	Na 1000 ludności :						
18	małżeństwa	4,7	5,7	5,6	5,2	5,5	4,9
19	rozwody	0,9	0,8	0,8	1,0	1,4	2,2
20	urodzenia żywe	12,2	8,9	9,1	9,4	9,2	8,3
21	zgony ^c	9,7	8,2	8,5	8,8	8,0	8,5
22	przyrost naturalny	2,5	0,7	0,6	0,6	1,2	-0,2
23	ogólne saldo migracji na po- byt stały	8,8	-1,5	-1,5	-1,1	-1,3	-2,3
24	Rozwody na 1000 nowo zawar- tych małżeństw	199	136	146	189	257	456
25	Zgony niemowląt na 1000 uro- dzeń żywych	14,0	4,8	4,7	4,6	2,3	7,8

^a Patrz uwagi ogólne, ust. 11 na str. 19. ^b Faktycznie zamieszkała. ^c Łącznie ze zgonami niemowląt.

2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	Lp.
46112	45902	45555	45422	45432	45748	45427	45114	1
45947	45711	45475	45473	45270	45548	45275	44974	2
1399	1401	1394	1394	1388	1390	1381	1372	3
50,5	49,5	48,7	48,4	48,7	48,7	49,4	50,6	4
265	245	352	321	312	283	297	215	5
142	115	99	88	102	94	108	100	6
403	439	416	491	492	514	445	446	7
434	440	402	429	439	434	439	445	8
5	4	3	2	4	3	4	2	9
-31	-1	14	62	53	80	6	1	10
399	493	420	458	411	376	388	346	11
718	679	754	564	595	761	672	689	12
-319	-186	-334	-106	-184	-385	-284	-343	13
-	5	3	3	3	5	7	7	14
-	26	10	4	3	7	2	1	15
-	-21	-7	-1	-	-2	5	6	16
-319	-207	-341	-107	-184	-387	-279	-337	17
5,7	5,3	7,7	7,1	6,9	6,2	6,5	4,8	18
3,1	2,5	2,2	1,9	2,2	2,1	2,4	2,2	19
8,7	9,5	9,1	10,8	10,8	11,2	9,8	9,9	20
9,4	9,6	8,8	9,4	9,7	9,5	9,7	9,9	21
-0,7	0,0	0,3	1,4	1,2	1,7	0,1	0,0	22
-6,9	-4,5	-7,5	-2,4	-4,1	-8,5	-6,1	-7,5	23
536	469	281	274	327	332	364	465	24
12,4	9,1	7,2	4,1	8,1	5,8	9,0	4,5	25

III. WYBRANE MIASTA NA TLE WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO W 2012 R.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Woj. mazowieckie	Ciechanów	Ostrołęka	Płock	Radom	Siedlce	M.st. Warszawa
Powierzchnia ^{ab} w km ²	35558	33	29	88	112	32	517
Ludność ^a :							
w tys.	5301,8	45,0	53,3	123,6	219,7	76,4	1715,5
na 1 km ²	149	1372	1861	1404	1965	2398	3317
Przyrost naturalny na 1000 ludności	0,5	0,0	3,4	0,2	-1,1	2,7	0,2
Saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych na pobyt stały:							
w liczbach bezwzględnych	13287	-337	-359	-516	-828	-226	6623
na 1000 ludności	2,5	-7,5	-6,7	-4,2	-3,8	-3,0	3,9
Zgony niemowląt na 1000 urodzeń żywych.....	4,3	4,5	9,5	4,7	2,9	6,0	4,5
Ludność ^a w wieku poniżej 25 lat w % ogółu ludności	27,4	27,1	27,9	25,9	26,8	28,1	22,9
Ludność ^a w wieku 65 lat i więcej w % ogółu ludności	15,0	12,4	11,3	14,4	14,8	12,7	18,0
Pobór wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności na 1 km ² w dam ³	79,0	132,6	19137,6	342,8	114,3	146,2	596,1
Ścieki przemysłowe i komunalne oczyszczane w % ścieków wymagających oczyszczenia	89,2	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	75,8
Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków w % ludności ogółem ^c	63,9	84,5	99,8	95,7	95,1	96,5	84,8
Emisja zanieczyszczeń powietrza z zakładów szczególnie uciążliwych dla czystości powietrza w tys. t:							
pyłowych	4,6	0,1	0,5	0,7	0,1	0,0	0,9
gazowych.....	27841,9	0,5	3374,4	6201,7	265,7	145,2	6259,3
Odpady (z wyłączeniem odpadów komunalnych) wytworzone na 1 km ² w t	167,9	5181,8	13224,1	1247,7	533,0	1734,4	5430,9
Nakłady na środki trwałe (ceny bieżące) na 1 mieszkańca w zł:							
służące ochronie środowiska.....	186	293 ^d	328	410	74	475	97
służące gospodarce wodnej	51	79 ^d	33	39	5	11	39
Powierzchnia o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chroniona ^d na 1 mieszkańca w m ²	1991	14	-	162	12	56	71

^a Stan w dniu 31 XII. ^b Według ewidencji geodezyjnej. ^c Ludność korzystająca – na podstawie szacunków, ludność ogółem – na podstawie bilansów. ^d Dane dla powiatu ciechanowskiego.

III. WYBRANE MIASTA NA TLE WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO W 2012 R. (cd.)

WYSZCZEGÓLNIENIE	Woj. mazowieckie	Ciechanów	Ostrołęka	Płock	Radom	Siedlce	M.st. Warszawa
Pracujący ^{abcd} :							
w tys.....	1756,5	13,2	17,1	46,5	53,7	25,3	836,3
na 1000 ludności	331	295	320	376	245	331	487
w % ogółem:							
rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo.....	17,1	0,6	4,7	2,0	4,3	4,6	0,6
przemysł i budownictwo.....	19,1	34,8	36,6	40,2	29,5	28,8	13,4
handel; naprawa pojazdów samochodowych ^Δ ; transport i gospodarka magazynowa; zakwaterowanie i gastronomia ^Δ ; informacja i komunikacja	24,2	21,7	19,3	21,4	22,7	23,6	31,6
działalność finansowa i ubezpieczeniowa; obsługa rynku nieruchomości ^Δ	7,4	4,0	3,7	3,6	3,4	2,4	13,1
pozostałe usługi.....	32,1	38,9	35,7	32,8	40,1	40,6	41,2
Bezrobotni zarejestrowani ^a							
w tys.	271,9	2,9	4,0	8,3	21,1	4,2	49,2
z liczby ogółem – w %:							
pozostający bez pracy dłużej niż 1 rok	39,6	37,3	49,8	36,3	45,2	36,0	36,2
w wieku:							
24 lata i mniej	18,2	14,4	14,7	14,5	12,4	16,4	8,5
50 lat i więcej	24,5	31,3	25,2	24,9	27,0	23,6	32,1
Stopa bezrobocia rejestrowanego ^{ad} w %.....	10,7	17,3 ^e	15,7	12,8	22,6	11,5	4,3
Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto ^c w zł...	4637,58	3494,96	3776,11	4618,20	3411,51	3470,66	5077,53
Sieć rozdzielcza ^a na 100 km ² w km:							
wodociągowa.....	117,4	480,5	530,2	311,9	441,5	511,6	410,6
kanalizacyjna ^f	34,1	314,8	555,7	238,3	390,9	531,4	380,8
gazowa.....	36,8	470,1	399,6	167,4	374,9	465,4	536,8

a Stan w dniu 31 XII. *b* Według faktycznego miejsca pracy i rodzaju działalności. *c* Bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób. *d* Dane opracowano z uwzględnieniem pracujących w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie wyszacowanych przy uwzględnieniu wyników Powszechnego Spisu Rolnego 2010. Dla Ciechanowa bez pracujących w indywidualnych gospodarstwach rolnych. *e* Dla powiatu ciechanowskiego. *f* Łącznie z kolektorami.

III. WYBRANE MIASTA NA TLE WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO W 2012 R. (cd.)

WYSZCZEGÓLNIENIE	Woj. mazowieckie	Ciechanów	Ostrołęka	Płock	Radom	Siedlce	M.st. Warszawa
Zasoby mieszkaniowe ^{ab} :							
mieszkania na 1000 ludności.....	398,5	365,0	346,6	398,3	370,2	395,0	508,6
przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania w m ²	71,2	69,9	70,4	58,8	60,2	62,7	58,6
Mieszkania oddane do użytkowania.....	30554	45	128	507	462	608	13496
na 1000 ludności.....	5,8	1,0	2,4	4,1	2,1	7,9	7,9
Mieszkania, których budowę rozpoczęto w 2012 r.	27251	.	120	195	737	282	11797
Uczniowie w szkołach dla dzieci i młodzieży ^c na 10 tys. ludności:							
podstawowych ^d	582,5	591,9	590,4	553,7	544,0	611,2	510,6
gimnazjach.....	286,4	332,6	343,2	302,4	303,8	324,2	213,8
zasadniczych zawodowych.....	31,9	102,5	57,2	76,0	76,2	126,7	11,4
liceach ogólnokształcących ^e	170,5	409,1	439,3	320,4	261,9	428,6	222,9
liceach profilowanych	6,6	24,0	20,3	13,1	5,2	8,6	2,8
technikach ^f	113,5	207,7	463,7	245,1	259,8	258,5	98,9
Uczniowie szkół policealnych ^c na 10 tys. ludności	69,4	257,9	263,7	261,7	138,6	473,2	89,1
Dzieci w przedszkolach ^g na 100 miejsc	95	92	97	100	93	98	95
Łóżka w szpitalach ogólnych ^{ah} na 10 tys. ludności	49,5	147,9	92,9	97,5	65,5	103,9	71,6
Liczba ludności ^a na :							
1 podmiot ambulatoryjnej opieki zdrowotnej ⁱ	1832	1405	772	1792	1465	1295	1584
1 aptekę ogólnodostępną	3345	2044	2131	3170	2891	2315	2850
Biblioteki publiczne (z filiami):							
na 1000 ludności:							
księgozbiór ^a w wol.	3268	3880	3444	3390	1596	3943	3671
wypożyczenia księgozbioru ^{klm} w wol.	2917	5502	1861	3853	1711	4019	3929
czytelnicy ^{kl}	182	219	193	255	116	209	270

a Stan w dniu 31 XII. *b* Na podstawie bilansów. *c* Bez szkół specjalnych. *d* Bez dzieci w wieku 6 lat objętych edukacją w placówkach wychowania przedszkolnego. *e* Łącznie z uzupełniającymi liceami ogólnokształcącymi. *f* Łącznie z technikami uzupełniającymi i ogólnokształcącymi szkołami dającymi uprawnienia zawodowe. *g* Łącznie z zespołami wychowania przedszkolnego i punktami przedszkolnymi. *h* Łącznie z danymi o placówkach podległych resortom obrony narodowej i spraw wewnętrznych oraz Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego; łącznie z łózkami i inkubatorami dla noworodków. *i* Przychodnie łącznie z praktykami lekarskimi. *k* W ciągu roku. *l* Łącznie z punktami bibliotecznymi. *m* Bez wypożyczeń międzybibliecznych. *n* Dotyczy obiektów posiadających 10 i więcej miejsc noclegowych. *o* Stan w dniu 31 VII.

III. WYBRANE MIASTA NA TLE WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO W 2012 R. (dok.)

WYSZCZEGÓLNIENIE	Woj. mazowieckie	Ciechanów	Ostrołęka	Płock	Radom	Siedlce	M.st. Warszawa
Widzowie w kinach stałych ^k na 1000 ludności.....	1549	353	2339	2482	2094	3182	3718
Baza noclegowa turystyki ⁿ :							
miejsca noclegowe ^o	45764	273	299	667	994	840	25382
stopień wykorzystania miejsc w %.....	38,3	24,9	38,3	21,7	25,8	16,8	47,6
udzielone noclegi ^k w tys..	5898,8	15,8	23,1	47,3	89,6	32,6	4326,2
korzystający z noclegów ^k w tys.	3376,0	6,7	9,2	27,9	49,6	15,2	2495,5
Powierzchnia gruntów leśnych ^a w tys. ha	826,9	0,1	0,3	0,4	0,8	0,2	7,2
las publiczne	467,7	0,1	0,1	0,1	0,3	0,2	4,4
las prywatne	359,2	0,0	0,2	0,3	0,5	0,0	2,8
Nakłady inwestycyjne w przedsiębiorstwach ^{bc} (ceny bieżące) na 1 mieszkańca w zł.....	5256	3823	15856	8219	1735	2371	10508
Wartość brutto środków trwałych w przedsiębiorstwach ^{abd} (bieżące ceny ewidencyjne) na 1 mieszkańca w zł.....	72223	46274	95560	176153	28673	33423	150085
Podmioty gospodarki narodowej ^{ae} na 10 tys. ludności	1319	993	1084	1007	1118	1061	2070

a Stan w dniu 31 XII. *b* Dane dotyczą podmiotów gospodarczych, w których liczba pracujących przekracza 9 osób. *c* Według lokalizacji inwestycji. *d* Według siedziby jednostki lokalnej. *e* W rejestrze REGON; bez osób prowadzących gospodarstwa indywidualne w rolnictwie.

IV. RANKING MIAST WEDŁUG WYBRANYCH WSKAŹNIKÓW W 2012 R.

WYSZCZEGÓLNIENIE		Ciecha- nów	Ostrołęka	Płock	Radom	Siedlce	M.st. Warszawa
Ludność na 1 km ² (stan w dniu 31 XII)	↓	6	4	5	3	2	1
Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym (stan w dniu 31 XII)	↑	2	1	4	5	3	6
Przyrost naturalny na 1000 ludności	↓	4	1	3	5	2	3
Pracujący ^a na 1000 ludności (stan w dniu 31 XII)	↓	5	4	2	6	3	1
Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto ^b (w zł)	↓	4	3	2	6	5	1
Stopa bezrobocia rejestrowanego (w %; stan w dniu 31 XII)	↑	.	4	3	5	2	1
Udział bezrobotnych w ludności w wieku produkcyjnym (w %; stan w dniu 31 XII)	↑	3	5	4	6	2	1
Przeciętna liczba osób w zasobach mieszkaniowych na 1 mieszkanie (stan w dniu 31 XII)	↑	5	6	2	4	3	1
Mieszkania oddane do użytkowania na 1000 ludności	↓	6	4	3	5	1	2
Dzieci w przedszkolach na 100 miejsc	↑	1	5	5	2	4	3
Ludność na 1 aptekę ogólnodostępną (stan w dniu 31 XII)	↑	1	2	6	5	3	4
Dzieci w żłobkach na 1000 dzieci do lat 3 (stan w dniu 31 XII) ...	↓	6	5	2	4	3	1
Czytelnicy na 1000 ludności	↓	3	5	2	6	4	1
Samochody osobowe na 1000 ludności (stan w dniu 31 XII)..	↓	2	6	3	5	4	1
Dochody budżetu miasta na 1 mieszkańca (w zł)	↓	6	4	2	5	3	1
Podmioty gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 1000 ludności (stan w dniu 31 XII)..	↓	6	3	5	2	4	1

^a Bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób oraz gospodarstw indywidualnych w rolnictwie. ^b Bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób.

W celu pokazania pozycji miasta posłużono się metodą porównawczą wskaźników. W zależności od rodzaju wskaźnika dane porządkowane były:

↓ malejąco, tj. pierwszą (1) lokatę otrzymało miasto o najwyższej wartości cechy lub ↑ rosnąco, tj. pierwszą (1) lokatę otrzymało miasto o najniższej wartości cechy.

W ten sposób każdemu miastu przypisana została lokata. Dla ucytelnienia utworzonego rankingu wartości najwyższe i najniższe oznaczono kolorami:

pierwsza lokata ostatnia lokata

Miasta, dla których wskaźnik przyjął identyczną wartość otrzymały taką samą lokatę. Następne miasto otrzymało kolejną lokatę, w związku z tym liczba lokat może być mniejsza niż liczba miast.

I. POŁOŻENIE I POWIERZCHNIA

Uwagi ogólne

Tablicę dotyczącą **powierzchni** miasta **według kierunków wykorzystania** przedstawiono na podstawie materiałów uzyskanych z Urzędu Marszałkowskiego Województwa Mazowieckiego, a opracowanych przez Główny Urząd Geodezji i Kartografii.

Począwszy od 2006 r. dane dotyczące powierzchni różnią się od tych wykazanych według stanu w dniu 01.01.2005 r. W 2006 r. Główny Urząd Geodezji i Kartografii rozpoczął prace nad **doprecyzowaniem obliczeń powierzchni jednostek terytorialnych** nową znacznie dokładniejszą metodą, opartą o dane komputerowej bazy Państwowego Rejestru Granic i Powierzchni Jednostek Podziału Terytorialnego. Ze względu na kontynuowanie prac nad obliczaniem powierzchni jednostek nową metodą, możliwe są zmiany powierzchni w kolejnych latach.

Na zmianę powierzchni mają ponadto wpływ wprowadzane w życie **zmiany granic jednostek terytorialnych** ogłaszane w Dzienniku Ustaw. Granice Ciechanowa w latach 2005–2012 nie uległy zmianie.

Informacje o **stanie geodezyjnym i kierunkach wykorzystania powierzchni** przedstawione są w oparciu o ewidencję gruntów wprowadzoną rozporządzeniem Ministra Rozwoju Regionalnego i Budownictwa z dnia 29 marca 2001 r. w sprawie ewidencji gruntów i budynków (Dz. U. Nr 38, poz. 454).

Do **terenów różnych** wymienionych w tablicy zaliczono grunty przeznaczone do rekultywacji oraz niezagospodarowane grunty zrekultywowane, wały ochronne nieprzystosowane do ruchu kołowego.

Szczegółowe informacje na temat ewidencji gruntów Czytelnik znajdzie w uwagach metodologicznych do publikacji pt. *Ochrona środowiska 2012* wydanej przez Główny Urząd Statystyczny w Warszawie w 2012 r.

Źródłem danych dotyczących **odległości komunikacyjnych** był kalkulator odległości zamieszczony na stronie internetowej [Odleglosci.info](http://www.odleglosci.info) [dostęp: 31 lipca 2013 r.]. Dostępny pod adresem: <http://www.odleglosci.info>

Wyniki badań - synteza

Ciechanów w latach 1975–1998 był siedzibą województwa ciechanowskiego. W wyniku wprowadzenia z dniem 1 stycznia 1999 r. reformy podziału administracyjnego kraju, która wprowadziła 3-stopniową strukturę podziału terytorialnego, przestało istnieć województwo ciechanowskie. Ciechanów utracił status stolicy województwa i stał się gminą miejską. Jako jedyne miasto wśród sześciu porównywanych w publikacji, nie zostało powiatem grodzkim.

Ciechanów jest jednym z najstarszych miast na Mazowszu. Pod względem **geograficznym** miasto położone jest niemal centralnie na Wysoczyźnie Ciechanowskiej (120,0 m n.p.m.) w północnej części Mazowsza. Przez środek miasta przebiega dolina rzeki Łydyni, będącej lewym dopływem Wkry. Dolina rzeki jest szczególnie malowniczym i atrakcyjnym obszarem i ma decydujący wpływ na walory przyrodniczo – krajobrazowe Ciechanowa. Ciechanów oddalony jest ponad 90 km od stolicy kraju i położony **na skrzyżowaniu ważnych dróg komunikacyjnych**: magistrali kolejowej łączącej Warszawę z Wybrzeżem oraz drogi krajowej wiodącej z Zachodu Europy do krajów nadbałtyckich – Litwy, Łotwy, Estonii.

Teren miasta Ciechanowa według podziału Polski na **dzielnice klimatyczne** należy do Krainy Wielkich Dolin – dzielnicy środkowej o dość korzystnych warunkach. **Średnia roczna temperatura** wynosi ok. 7,3°C, a **średnie sumy opadów** wahają się od 500 do 550 mm. Największy **procent wiatrów** występuje w przedziale prędkości¹ 3 – 5 m/s (38,5%) i wieje z kierunku południowo-zachodniego. Najcieplejszym miesiącem jest lipiec, a najchłodniejszym styczeń. Najwięcej dni z opadami występuje w okresie od listopada do lutego.

Z analizy prezentowanych danych uzyskanych z Głównego Urzędu Geodezji i Kartografii wynika, że **powierzchnia geodezyjna** Ciechanowa na koniec 2012 r. wynosiła 3278 ha (33 km²). Stan przestrzennego zagospodarowania miasta świadczy o tym, że teren Ciechanowa jest mało zurbanizowany. Na przestrzeni analizowanych lat tylko ok. 32% ogólnej powierzchni miasta zajmowały **grunty zabudowane i zurbanizowane**, natomiast ok. 60% stanowiły **użytki rolne**. Należy zauważyć, iż znaczną część użytków rolnych zajmowały nie tylko grunty orne, ale także tereny zielone: łąki, parki, w tym szczególnie zespół przyrodniczo-krajobrazowy „Dolina Rzeki Łydyni”.

¹ Według dwunastostopniowej skali Francisa Beauforta – hydrografa, prędkość wiatru nie przekraczająca 1,5 m/s to cisza; 1,5-3,0 m/s – powiew; 3,1-5,0 m/s – słaby wiatr; 5,1-7,6 m/s – łagodny wiatr; 7,7-10,7 m/s – umiarkowany wiatr.

Od 2010 r. następowało niewielkie sukcesywne zmniejszanie powierzchni użytków rolnych na rzecz gruntów zabudowanych i zurbanizowanych. W strukturze gruntów zabudowanych i zurbanizowanych największy udział, w ciągu analizowanego okresu, stanowiły **tereny mieszkaniowe** (ok. 38%), a następnie **tereny komunikacyjne** (ok. 27%). W 2012 r. w porównaniu z 2005 r. nastąpił wzrost udziału terenów mieszkaniowych tylko o 0,5 p. proc. i o tyle samo spadek udziału terenów komunikacyjnych. Na niezmiennym poziomie w latach 2005–2012 pozostał udział terenów przemysłowych (18,4%). W 2012 r. pod względem powierzchni Ciechanów zajmował 3. miejsce po Radomiu (11180 ha) i Płocku (8804 ha) wśród analizowanych miast województwa mazowieckiego.

TABL. 1. POWIERZCHNIA MIASTA WEDŁUG KIERUNKÓW WYKORZYSTANIA

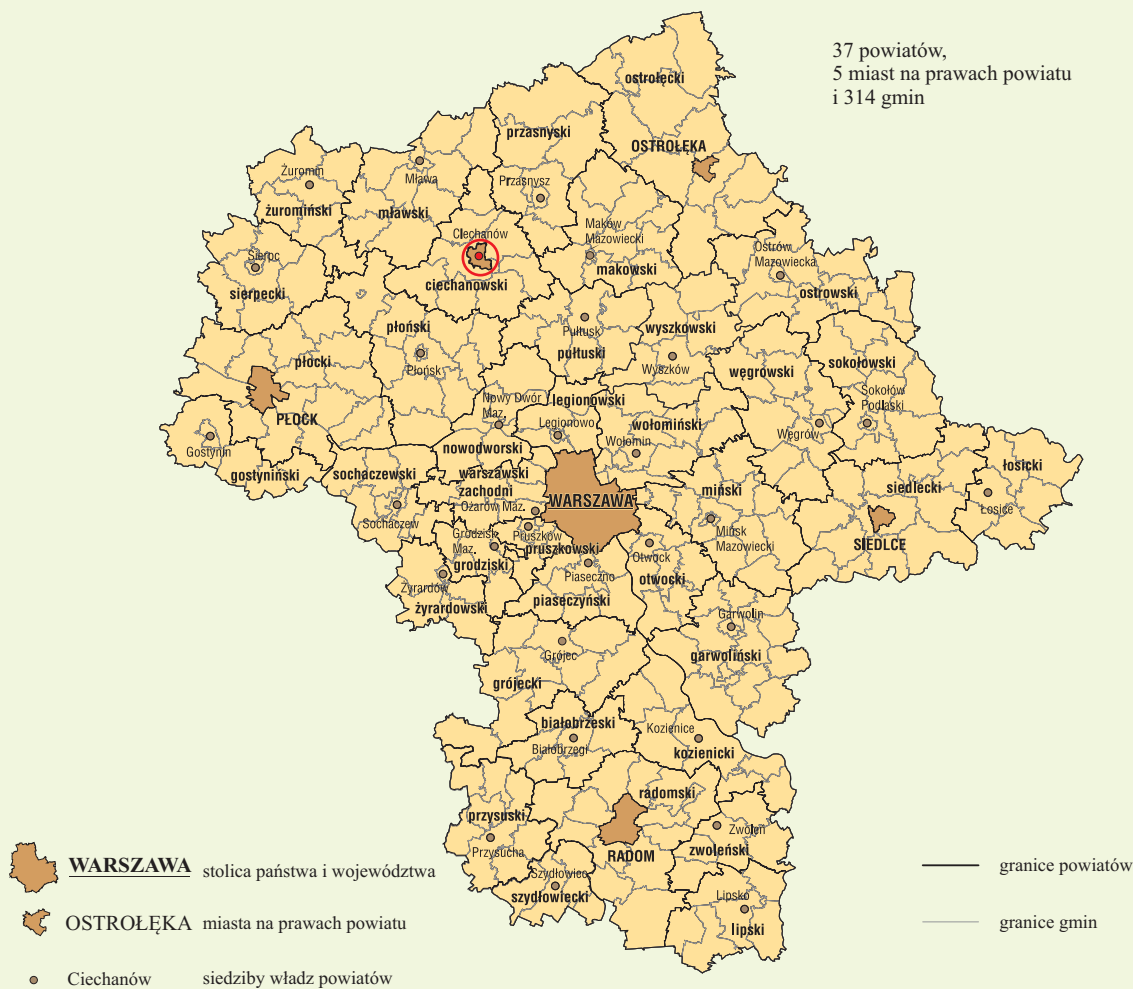
WYSZCZEGÓLNIENIE	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
W HEKTARACH								
OGÓŁEM	3284	3262	3262	3262	3262	3278	3278	3278
Użytki rolne	1988	1975	1975	1975	1969	1980	1973	1970
Grunty leśne oraz za- drzewione i zakrze- wione	136	137	136	136	143	141	140	140
Grunty pod wodami	16	15	15	15	15	15	15	15
Grunty zabudowane i zurbanizowane.....	1037	1028	1029	1029	1028	1035	1043	1046
tereny mieszkaniowe .	390	384	385	386	389	393	395	399
tereny przemysłowe...	191	189	189	189	189	190	192	192
inne tereny zabudo- wane.....	98	98	98	98	96	97	99	99
zurbanizowane tereny niezabudowane.....	33	33	33	33	33	33	33	34
tereny rekreacyjno- wypoczynkowe	39	39	39	39	39	39	39	39
tereny komunikacyjne	286	285	285	284	282	283	285	283
Nieużytki	69	69	69	69	69	69	69	69
Tereny różne	38	38	38	38	38	38	38	38
W ODSETKACH								
OGÓŁEM	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Użytki rolne	60,5	60,5	60,5	60,5	60,4	60,4	60,2	60,1
Grunty leśne oraz za- drzewione i zakrze- wione	4,1	4,2	4,2	4,2	4,4	4,3	4,3	4,3
Grunty pod wodami	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5
Grunty zabudowane i zurbanizowane.....	31,6	31,5	31,5	31,5	31,5	31,6	31,8	31,9
tereny mieszkaniowe .	37,6	37,4	37,4	37,5	37,8	38,0	37,9	38,1
tereny przemysłowe...	18,4	18,4	18,4	18,4	18,4	18,4	18,4	18,4
inne tereny zabudo- wane.....	9,5	9,5	9,5	9,5	9,3	9,4	9,5	9,5
zurbanizowane tereny niezabudowane.....	3,2	3,2	3,2	3,2	3,2	3,2	3,2	3,3
tereny rekreacyjno- wypoczynkowe	3,8	3,8	3,8	3,8	3,8	3,8	3,7	3,7
tereny komunikacyjne	27,6	27,7	27,7	27,6	27,4	27,3	27,3	27,1
Nieużytki.....	2,1	2,1	2,1	2,1	2,1	2,1	2,1	2,1
Tereny różne	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2

POŁOŻENIE GEOGRAFICZNE I POWIERZCHNIA CIECHANOWA

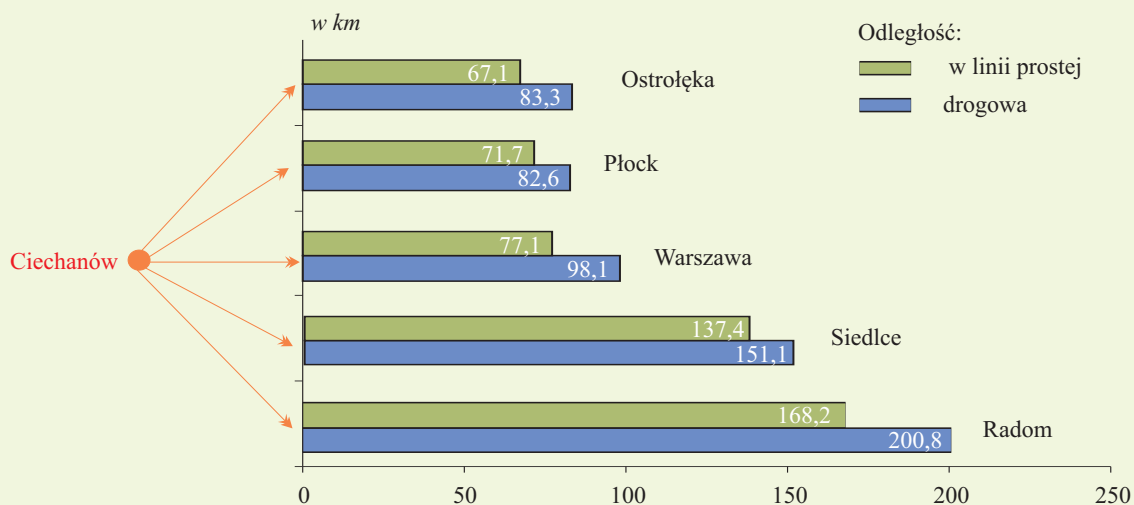

PODZIAŁ ADMINISTRACYJNY WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO W 2012 R.

Stan w dniu 31 XII

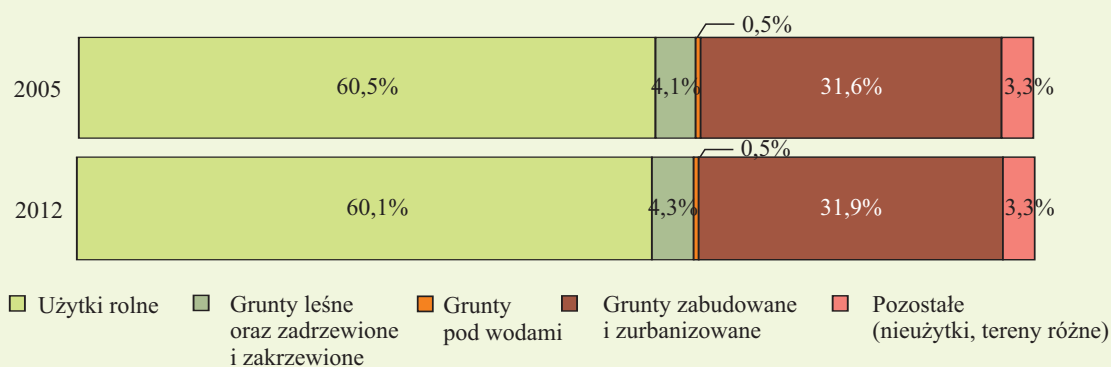

ODLEGŁOŚCI KOMUNIKACYJNE OD MIAST NA PRAWACH POWIATU WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO

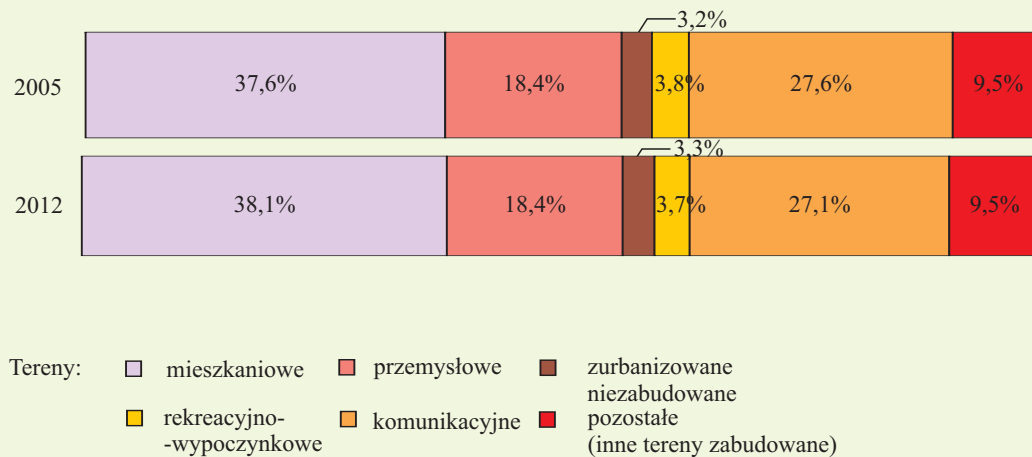
STRUKTURA POWIERZCHNI MIASTA WEDŁUG KIERUNKÓW WYKORZYSTANIA

Stan w dniu 1 I

STRUKTURA POWIERZCHNI GRUNTÓW ZABUDOWANYCH I ZURBANIZOWANYCH MIASTA

Stan w dniu 1 I

II. STAN I OCHRONA ŚRODOWISKA

Uwagi ogólne

Informacje o **poborze wody** dotyczą:

- w pozycji „na cele produkcyjne (poza rolnictwem, leśnictwem, łowiectwem i rybactwem)” – jednostek organizacyjnych wnoszących opłaty za pobór z ujęć własnych rocznie 5 dam³ i więcej wody podziemnej albo 20 dam³ i więcej wody powierzchniowej lub odprowadzających rocznie 20 dam³ i więcej ścieków. Dane o poborze wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności nie obejmują wód pochodzących z odwadniania zakładów górniczych oraz obiektów budowlanych odprowadzonych do odbiornika bez wykorzystania;
- w pozycji „eksploatacja sieci wodociągowej” – wszystkich jednostek nadzorujących pracę sieci wodociągowej (w tym również spółdzielni mieszkaniowych, spółek wodnych, zakładów usług wodnych, zakładów pracy itd.).

Dane o **ściekach** dotyczą ścieków odprowadzonych do wód lub do ziemi przez takie same jednostki organizacyjne, jakie zostały scharakteryzowane w powyższej informacji o poborze wody. Dane o **wyposażeniu w oczyszczalnie ścieków** odnoszą się do tych samych jednostek.

Jako **ścieki wymagające oczyszczania** przyjęto wody odprowadzane siecią kanałów lub rowów otwartych bezpośrednio do wód lub do ziemi albo do sieci kanalizacyjnej z jednostek produkcyjnych (łącznie z zanieczyszczonymi wodami z odwadniania zakładów górniczych i chłodniczymi), z innych jednostek oraz z gospodarstw domowych.

Dane o **ściekach oczyszczanych** dotyczą ścieków oczyszczanych mechanicznie, chemicznie, biologicznie oraz z podwyższonym usuwaniem biogenów i odprowadzonych po oczyszczeniu do wód lub do ziemi.

Dane o **ludności miasta korzystającej z oczyszczalni ścieków** podano w oparciu o szacunek liczby ludności obsługiwanej przez oczyszczalnie pracujące na sieci kanalizacyjnej.

Informacje o źródłach i wielkości **emisji zanieczyszczeń powietrza** z zakładów szczególnie uciążliwych dla czystości powietrza oraz o **efektach eksploatacji urządzeń do redukcji tych zanieczyszczeń** dotyczą jednostek organizacyjnych ustalonych przez Ministra Ochrony Środowiska i Zasobów Naturalnych na podstawie określonej wysokości opłat wniesionych w 1986 r. za roczną emisję substancji zanieczyszczających powietrze według stawek określonych w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 13 stycznia 1986 r. w sprawie opłat za gospodarcze korzystanie ze środowiska i wprowadzanie w nim zmian (Dz.U. Nr 7, poz. 40, z późn. zm.). Ustalona zbiorowość badanych jednostek utrzymywana corocznie, co zapewnia m.in. porównywalność wyników

badania, może być powiększana jedynie w szczególnych przypadkach, np. o jednostki nowo uruchomione lub rozbudowane o wysokiej skali progowej emisji zanieczyszczeń.

Dane o **emisji pyłów** dotyczą pyłów: ze spalania paliw, cementowo-wapienniczych i materiałów ogniotrwałych, krzemowych, nawozów sztucznych, węglowo-grafitowych, sadzy oraz innych rodzajów zanieczyszczeń pyłowych.

Dane o **emisji gazów** dotyczą: dwutlenku siarki, tlenku węgla, tlenków azotu, węglowodorów oraz innych rodzajów zanieczyszczeń gazowych (bez dwutlenku węgla).

Dane o emisji pyłów i gazów obejmują emisję zorganizowaną (z urządzeń technologicznych i ogrzewczych) oraz niezorganizowaną (z hałd, składowisk, w toku przeladunku substancji sypkich lub lotnych, z hal produkcyjnych itp.).

Wielkość emisji poszczególnych rodzajów zanieczyszczeń ustalona została albo na drodze pomiarów, albo na podstawie obliczeń z bilansu surowcowo-paliwowego w oparciu o wskaźniki emisji zanieczyszczeń dla charakterystycznych procesów technologicznych.

Odpady oznaczają każdą substancję lub przedmiot należący do jednej z kategorii określonych w załączniku nr 1 do ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach (tekst jednolity: Dz.U. z 2010 r. Nr 185, poz. 1243, z późn. zm.), których posiadacz pozbywa się, zamierza pozbyć się lub do ich pozbycia się jest obowiązany.

Informacje o odpadach opracowane zostały zgodnie z katalogiem odpadów opartym o Listę Odpadów wprowadzoną do prawodawstwa Unii Europejskiej z dniem 1 stycznia 2002 r.

Informacje o **ilości i rodzajach odpadów** dotyczą zakładów, które wytworzyły w ciągu roku powyżej 1 tys. t odpadów lub nagromadziły 1 mln t i więcej odpadów (z wyłączeniem odpadów komunalnych).

Przez **odzysk odpadów** rozumie się wszelkie działania, niestwarzające zagrożenia dla życia, zdrowia ludzi lub dla środowiska, polegające na wykorzystaniu odpadów w całości lub w części, lub prowadzące do odzyskania z odpadów substancji, materiałów lub energii i ich wykorzystania.

Przez **unieszkodliwianie odpadów** rozumie się poddanie odpadów procesom przekształceń biologicznych, fizycznych lub chemicznych w celu doprowadzenia ich do stanu, który nie stwarza zagrożenia dla życia, zdrowia ludzi lub dla środowiska. Unieszkodliwianiem odpadów jest także składowanie odpadów.

Magazynowanie odpadów to czasowe przetrzymywanie lub gromadzenie odpadów przed ich transportem, odzyskiem lub unieszkodliwianiem.

Dane o **odpadach dotychczas składowanych (nagromadzonych)** dotyczą ilości odpadów zdeponowanych na terenach własnych zakładów w wyniku składowania w roku sprawozdawczym i w latach poprzednich.

Pomniki przyrody są to pojedyncze twory przyrody żywej i nieożywionej lub ich skupiska o szczególnej wartości przyrodniczej, naukowej, kulturowej, historycznej lub krajo-
brazowej oraz odznaczające się indywidualnymi cechami, wyróżniającymi je wśród innych
tworów, okazałych rozmiarów drzewa, krzewy gatunków rodzimych lub obcych, źródła, wo-
dospady, wywierzyska, skałki, jary, głązy narzutowe oraz jaskinie.

Dane o **nakładach na środki trwale służące ochronie środowiska i gospodarce wodnej**
prezentuje się zgodnie z Polską Klasyfikacją Statystyczną dotyczącą Działalności
i Urzędzeń Związanych z Ochroną Środowiska, wprowadzoną rozporządzeniem Rady Ministrów
z dnia 2 marca 1999 r. (Dz. U. Nr 25, poz. 218). Klasyfikacja ta opracowana została na podstawie
Międzynarodowej Standardowej Statystycznej Klasyfikacji EKG/ONZ dotyczącej Działalności
i Urzędzeń Związanych z Ochroną Środowiska i Europejskiego Systemu Zbierania Informacji Eko-
nomicznych dotyczących Ochrony Środowiska (SERIEE) wdrożonego przez Unię Europejską.

Prezentowane dane dotyczą: osób prawnych i jednostek organizacyjnych niema-
jących osobowości prawnej oraz osób fizycznych prowadzących działalność gospodar-
czą, w których liczba pracujących przekracza 9 osób (z wyłączeniem indywidualnych
gospodarstw rolnych oraz osób fizycznych i spółek cywilnych prowadzących działalność
gospodarczą – prowadzących księgi przychodów i rozchodów) jednostek prowadzących
działalność zaklasyfikowaną według PKD 2007 do sekcji „Administracja publiczna
i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne”, a także spółek wodno-
ściekowych bez względu na liczbę pracujących.

Fundusze ekologiczne - fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej są to
fundusze tworzone m.in. z: opłat za korzystanie ze środowiska (tj. kwot pieniężnych pobiera-
nych m.in. za: emisję zanieczyszczeń powietrza, składowanie odpadów oraz za pobór i korzy-
stanie z wód i wprowadzanie ścieków do wód lub do ziemi), kar za naruszenie wymagań
w zakresie ochrony środowiska, spłat pożyczek udzielonych inwestorom. Ponadto finansowa-
nie ochrony środowiska i gospodarki wodnej należy do zadań budżetów powiatów i gmin,
które przejęły środki i zobowiązania powiatowych i gminnych funduszy zlikwidowanych
z dniem 1 stycznia 2010 r.

Podziału nakładów na środki trwale służące ochronie środowiska i gospodarce wodnej
według miast dokonano na podstawie faktycznej lokalizacji inwestycji.

Bardziej szczegółowe wyjaśnienia dotyczące stanu i ochrony środowiska, w tym róż-
nych sposobów oczyszczania ścieków Czytelnik znajdzie w Roczniku Statystycznym Rze-
czypospolitej Polskiej oraz w publikacji tematycznej GUS pt. *Ochrona środowiska* dostęp-
nych na stronie internetowej GUS: <http://www.stat.gov.pl>

Wyniki badań - synteza

Ochrona środowiska jest jedną z istotniejszych funkcji państwa tzw. integracyjnych, których celem jest zapewnienie funkcjonowania społeczeństwa jako całości, tj. zapewnienia społeczeństwu podstawowych warunków bytu. W zakresie ochrony środowiska funkcja integracyjna oznacza zapewnienie społeczeństwu właściwych, pod względem ekologicznym, warunków rozwoju. Priorytetowe zadania samorządu gminnego to: poprawa jakości środowiska, racjonalne wykorzystanie zasobów naturalnych, ochrona przyrody oraz edukacja ekologiczna mieszkańców. Ciechanów położony jest w rejonie obszarów odznaczających się w skali kraju jednym z lepszych parametrów określających stan środowiska naturalnego.

Na przestrzeni analizowanych lat na potrzeby miasta pobierano wodę (z ujęć zlokalizowanych na terenie miasta i okolicznych gmin) z drugiej warstwy wodonośnej, z utworów czwartorzędowych, która jest zasadniczym źródłem zaopatrzenia w wodę w tym rejonie. W 2012 r. **pobór wody** na potrzeby gospodarki narodowej i ludności wynosił 4375 dam³ i w porównaniu z 2005 r. zwiększył się o 17,3%, a w stosunku do 2011 r. o 6,0%. W 2012 r. w porównaniu z 2005 r. na takim samym poziomie utrzymał się pobór wody na cele produkcyjne (516 dam³), natomiast zwiększył się pobór wody na potrzeby eksploatacji sieci wodociągowej – o 20,1%. W 2012 r. pobór wód podziemnych na cele produkcyjne stanowił 80,4% całkowitego poboru wody na cele produkcyjne (wobec 83,7% w 2005 r.). Zasoby eksploatacyjne wód podziemnych wykorzystywane były głównie na zaopatrzenie ludności w wodę do picia.

Zużycie wody na potrzeby przemysłu i ludności na przestrzeni prezentowanych lat systematycznie rosło, w 2012 r. wynosiło 3374 dam³ i było wyższe o 18,5% w porównaniu z 2005 r. Na potrzeby przemysłu zużyto o 39,9% więcej wody, a na potrzeby ludności o 12,8% więcej niż w 2005 r. Pod względem zużycia wody na potrzeby przemysłu i ludności wynoszącym 102,2 dam³ w przeliczeniu na 1 km² w 2012 r. zajmowaliśmy 5. miejsce przed Radomiem (90,0 dam³). Największe zużycie wody wystąpiło w Ostrołęce (19103,3 dam³ na 1 km²; w tym 99,7% na potrzeby przemysłu), Warszawie (606,7; w tym 67,1% na potrzeby przemysłu), Płocku (313,1; w tym 80,5% na potrzeby przemysłu) i Siedlcach (123,2).

W latach 2005–2012 **ilość ścieków przemysłowych i komunalnych** wymagających oczyszczenia zwiększyła się o 9,1% (z 2 353 dam³ w 2005 r. do 2 567 dam³ w 2012 r.). Ilość ścieków nieoczyszczanych w latach 2005–2007 zmniejszyła się ponad trzykrotnie (z 21 dam³ do 6 dam³), a od roku 2008 wszystkie ścieki były już oczyszczane metodą z podwyższonym usuwaniem biogenów, umożliwiającą zwiększoną redukcję azotu i fosforu. Wytwarzane na

terenie miasta ścieki były zbierane siecią kanalizacji, którą systematycznie rozbudowywano. Wraz z rozbudową sieci kanalizacji sanitarnej głównie w układzie grawitacyjnym, odcinkami budowana była kanalizacja ciśnieniowa z przepompowaniami strefowymi.

Na terenie miasta na koniec 2012 r. znajdowało się 63547 m sieci kanalizacyjnej deszczowej. Zebranie ścieków deszczowych w sieci kanalizacyjnej, wyposażonej we wpusty i studzienki z częściami osadowymi oraz coraz częściej z separatorami przed zrzutem do rzeki, stanowią skuteczne zabezpieczenie stanu czystości wód rzeki Łydyny.

Jakość powietrza atmosferycznego zależy przede wszystkim od emitowanych bezpośrednio lub pośrednio, substancji powstających w wyniku działalności człowieka, ale też negatywny wpływ na jakość powietrza mogą mieć warunki klimatyczne czy meteorologiczne. Nie bez znaczenia na rozkład zanieczyszczeń jest też ukształtowanie terenu i zabudowa.

Na terenie miasta nie prowadzi się pomiarów, które pozwoliłyby na oszacowanie łącznej wielkości emisji ze wszystkich źródeł. **Emisję punktową** stanowi emisja zorganizowana pochodząca z działalności przemysłowej, ze źródeł energetycznych i technologicznych. Energetyczne spalanie paliw powoduje emisję głównie: dwutlenku siarki, tlenków azotu, pyłów, tlenku i dwutlenku węgla, natomiast ze źródeł technologicznych poza wymienionymi rodzajami zanieczyszczeń mogą być emitowane związki organiczne, nieorganiczne, metale ciężkie czy jakieś inne substancje specyficzne dla stosowanej technologii.

W 2012 r. na terenie miasta emisja przemysłowych zanieczyszczeń pyłowych wyniosła 87 ton (w tym 82 tony ze spalania paliw), natomiast do atmosfery wyemitowano 481 ton przemysłowych zanieczyszczeń gazowych (bez dwutlenku węgla), w tym 204 tony dwutlenku siarki. W porównaniu z 2005 r. emisja zanieczyszczeń pyłowych zmalała o 59,1% oraz gazowych (bez dwutlenku węgla) o 38,9%. W urządzeniach do redukcji zanieczyszczeń w 2012 r. zatrzymano 46,6% zanieczyszczeń pyłowych i 94,9% zanieczyszczeń gazowych (bez dwutlenku węgla).

Wśród porównywanych miast Ciechanów jest w najmniejszym stopniu narażony na szkodliwą emisję przemysłowych zanieczyszczeń pyłowych i gazowych.

Na wielkość emisji zanieczyszczeń do powietrza, szczególnie w okresie grzewczym, znacząco wpływa również tzw. **emisja niska** pochodząca z palenisk domowych. Do powietrza emitowane są: dwutlenek siarki, tlenek azotu, tlenek węgla, sadza, pył. Duża ilość emitorów (kominów o niewielkiej wysokości) powoduje gromadzenie się zanieczyszczeń wokół zabudowy mieszkaniowej. Obserwuje się wówczas znaczny wzrost emisji dwutlenku siarki i pyłu. Istotnym problemem jest także **emisja** generowana głównie przez transport. W skali lokalnej emisja z komunikacji samochodowej jest bardzo uciążliwa. Problem ten dotyczy

szczególnie głównych ulic w centrum miasta oraz godzin nasilonego ruchu. Ruch tranzytowy przez Ciechanów wpływa na wzrost emisji. Na terenie miasta systematycznie prowadzone były działania w celu poprawy infrastruktury drogowej. W 2010 r. oddano do użytku I etap obwodnicy miejskiej (ul. Armii Krajowej). Istnienie ważnych dróg komunikacyjnych przez miasto, jakkolwiek korzystne dla jego rozwoju, stanowi o potencjalnej możliwości wystąpienia zagrożeń związanych z transportem substancji niebezpiecznych.

Usługi w zakresie odbioru, transportu i unieszkodliwiania odpadów komunalnych na terenie miasta prowadziło Przedsiębiorstwo Usług Komunalnych, które posiadało i eksploatowało składowisko odpadów (innych niż niebezpieczne i obojętne) w Woli Pawłowskiej położone na terenie gminy wiejskiej Ciechanów, w odległości ok. 8 km od centrum miasta.

Ilość odpadów wytworzonych (bez odpadów komunalnych) w 2012 r. w porównaniu z 2005 r. była prawie 5-krotnie wyższa, ale w porównaniu z 2011 r. niższa o 12,8% i wyniosła 171,0 ton. W latach 2005–2012 obserwuje się stały wzrost udziału odpadów wytworzonych poddawanych odzyskowi w ogólnej ilości odpadów – od 87,6% w 2005 r. do 99,4% w 2012 r. Tylko po 0,3% odpadów wytworzonych w 2012 r. było unieszkodliwione oraz czasowo magazynowane. Średnia ilość odpadów wytworzonych przypadająca na 1 km² w Ciechanowie wyniosła 5181,8 ton w 2012 r. Najwięcej odpadów wytworzono w Ostrołęce (13224,1 t na 1 km²) i Warszawie (5430,9). Korzystniejszy dla środowiska wskaźnik wystąpił w Siedlcach (1734,4), Płocku (1247,7) i Radomiu (533,0).

Zadania na najbliższe lata w ramach ochrony środowiska i gospodarki odpadami na terenie miasta to: rekultywacja zamkniętego składowiska odpadów komunalnych przy ulicy Kargoszyńskiej, realizacja programu usuwania wyrobów zawierających azbest, budowa sieci ciepłowniczej, rozbudowa sieci kanalizacji deszczowej z separatorami do podczyszczania wód opadowych.

„Na terenie Ciechanowa znajdowało się tylko kilka form objętych ochroną przyrody:

- zespół przyrodniczo-krajobrazowy »Dolina Rzeki Łydyni«;
- użytek ekologiczny »Bagry«;
- 6 pomników przyrody (5 pojedynczych drzew i 1 głąz narzutowy).

Zespół przyrodniczo-krajobrazowy »Dolina rzeki Łydyni« został utworzony w 2002 r. rozporządzeniem nr 20 Wojewody Mazowieckiego z dnia 3 marca 2008 r. w sprawie zespołu przyrodniczo-krajobrazowego »Dolina Rzeki Łydyni« (Dz. Urz. Nr 32, poz. 1181). Teren zespołu położony jest wzdłuż rzeki Łydyni przepływającej przez Ciechanów. Zespół obejmuje powierzchnię 58,1 ha. Na tym terenie najcenniejszy jest zespół roślinności

szuwarowej i jezioro położone na północ od mostu, będącego w ciągu ulicy 17 Stycznia. Występujące biotopy cechują się bardzo dużym stopniem naturalności. Na południe od mostu wschodni brzeg rzeki porasta szpaler drzew wzdłuż ścieżki spacerowej. Dalej w kierunku wschodnim do rzeki przylega park miejski ze starodrzewem, graniczący ze skarpą Farskiej Góry. Teren przyległy od zachodu jest przyrodniczo zróżnicowany, występują tu zakrzaczenia, zadrzewienia i fragmenty roślinności synantropijnej. Ochrona tego obszaru jest bardzo ważna. W obszarze doliny występują nisze ekologiczne licznych gatunków roślin i zwierząt, co wpływa na zróżnicowanie struktury środowiska przyrodniczego i wzbogaca krajobraz miasta. Dolina rzeki Łydyni stanowi najcenniejszy element przyrodniczo-krajobrazowy Ciechanowa, pełni ważne funkcje klimatotwórcze dla miasta, stanowi też o warunkach przyrodniczych, ekologicznych oraz rekreacyjnych w mieście i dlatego jest i powinna być chroniona przed zabudową. W granicach zespołu przyrodniczo-krajobrazowego znajdują się obiekty zabytkowe, historyczne i sakralne (Zamek Księżąt Mazowieckich, Kościół Farny, Farska Góra). Teren zespołu jest niezabudowany i obowiązują na tym obszarze zasady gospodarowania określone rozporządzeniem, a wynikające z ustawy o ochronie przyrody.

Użytek ekologiczny »Bagry« został ustanowiony uchwałą Nr 72/IX/07 Rady Miasta Ciechanów z dnia 28 czerwca 2007 r. (opublikowana w Dzienniku Urzędowym Województwa Mazowieckiego Nr 187, poz. 5235 z dnia 19 września 2007 r.). Zlokalizowany jest w dzielnicy Krubin z dala od zabudowań, pomiędzy polami uprawnymi. Użytek ekologiczny składa się z małego jeziora, które powstało po wydobyciu gliny na potrzeby byłej cegielni. Oczko wodne otoczone jest pasem roślinności brzegowej i krzewami. Teren wokół brzegu jest lekko pagórkowaty. Jezioro jest regularnie zarybiane przez opiekujących się terenem wędkarzy z Polskiego Związku Wędkarskiego. Roślinność otaczająca staw stanowi schronienie dla wielu gatunków ptaków, z których część tam gniazduje. Całość stanowi specyficzną enklawę pośród pól uprawnych rozciągających się na przestrzeni kilku kilometrów w każdym kierunku.

Pomniki przyrody stanowią ciekawe pojedyncze obiekty przyrody żywej i nieożywionej. Poza ww. formami objętymi ochroną przyrody w mieście istnieje **lokalny system ekologiczny** – tworzony przez:

- lasy (Las Krubiński, Las Śmieciński);
- tereny zieleni urządzonej: parki miejskie (park im. Marii Konopnickiej oraz park im. Jarosława Dąbrowskiego zajmujące łącznie 7,4 ha) i skwery (TON-u przy ul. 3 Maja, przy pomniku Św. Piotra oraz u zbiegu ul. 17 Stycznia i Spółdzielczej);
- zielenią towarzyszącą terenom zainwestowanym, w tym najcenniejsze to: drzewostan na

terenie zlikwidowanej jednostki wojskowej przy ul. Wojska Polskiego, zieleni na terenie ujęcia wody »Gostków«, tereny zieleni pomiędzy ul. Tatarską, Grota – Roweckiego i Olchową;

- starodrzew – w parkach podworskich przy ul. Gostkowskiej i Fabrycznej, a także w obrębie cmentarza parafialnego przy ul. Płońskiej;
- drzewostan przyuliczny; szczególnie wyróżniają się drzewostan wzdłuż ulic: Sienkiewicza, Płońskiej, Powstańców Warszawskich, Głowackiego, Kargoszyńskiej, Płockiej, Gostkowskiej, Wojska Polskiego, Narutowicza, Wyzwolenia i Placu Piłsudskiego.

Ciechanów położony jest poza istniejącymi i planowanymi do utworzenia obszarami europejskiej sieci obszarów NATURA 2000¹.

¹ *Program ochrony środowiska gminy miejskiej Ciechanów na lata 2013–2016 z uwzględnieniem perspektywy do 2020 roku*, Gmina Miejska Ciechanów, kwiecień 2013 r., str. 13 – 15.

TABL. 1(2). **POBÓR WODY NA POTRZEBY GOSPODARKI NARODOWEJ I LUDNOŚCI**

WYSZCZEGÓLNIENIE	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
	w dam ³							
OGÓŁEM	3729	3679	3648	3781	4130	3978	4128	4375
na cele:								
Produkcyjne (poza rolnictwem, łowiectwem i leśnictwem oraz rybactwem) – z ujęć własnych	516	548	467	494	502	496	508	516
wody:								
powierzchniowe	84	103	107	126	107	69	80	101
podziemne	432	445	360	368	395	427	428	415
Eksploatacji sieci wodociągowej ^a – wody podziemne	3213	3131	3181	3287	3628	3482	3620	3859

^a Dane Zakładu Wodociągów i Kanalizacji w Ciechanowie ze wszystkich ujęć poboru wody. Pobór wody na ujęciach przed wtłoczeniem do sieci; źródłem są wyłącznie wody podziemne.

TABL. 2(3). **ZUŻYCIĘ WODY NA POTRZEBY GOSPODARKI NARODOWEJ I LUDNOŚCI**

WYSZCZEGÓLNIENIE	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
	W DEKAMETRACH SZEŚCIENNYCH							
OGÓŁEM	2847	2836	3092	3095	3128	3238	3290	3374
Przemysł	604	693	669	719	742	779	827	845
Eksploatacji sieci wodociągowej ^a	2243	2143	2423	2376	2386	2459	2463	2529
	W ODSETKACH							
Przemysł	21,2	24,4	21,6	23,2	23,7	24,1	25,1	25,0
Eksploatacji sieci wodociągowej ^a	78,8	75,6	78,4	76,8	76,3	75,9	74,9	75,0

^a Bez zużycia wody na cele przemysłowe z wodociągów stanowiących własność gmin, wojewódzkich zakładów usług wodnych i spółek wodnych.

TABL. 3(4). **ŚCIEKI PRZEMYSŁOWE I KOMUNALNE^a ODPROWADZONE DO WÓD LUB DO ZIEMI**

WYSZCZEGÓLNIENIE	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
	w dam ³							
Ścieki wymagające oczyszczania	2353	2343	2315	2477	2466	2544	2586	2567
Oczyszczane – z podwyższonym usuwaniem biogenów	2332	2325	2309	.	2466	2544	2586	2567
Nieoczyszczane	21	18	6	.	–	–	–	–

^a Od 2010 r. dane nie są w pełni porównywalne z danymi za lata poprzednie z powodu zmiany metodologii badania ścieków komunalnych.

TABL. 4(5). **OCZYSZCZALNIE ŚCIEKÓW**
Stan w dniu 31 XII

WYSZCZEGÓLNIENIE	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Oczyszczalnie ścieków komunalnych^a - z podwyższonym usuwaniem biogenów								
Przepustowość w m ³ /d .	1 15000	1 15000	1 15000	1 15000	1 12000	1 12000	1 12000	1 12000

^a Pracujące na sieci kanalizacyjnej.

TABL. 5(6). **EMISJA I REDUKCJA ZANIECZYSZCZEŃ POWIETRZA**

WYSZCZEGÓLNIENIE	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Emisja zanieczyszczeń z zakładów szczególnie uciążliwych dla czystości powietrza ^a w t:								
pyłowych	213	124	83	88	111	103	102	87
w tym pyły ze spalania paliw	213	124	83	88	107	99	98	82
gazowych (bez dwutlenku węgla)	787	599	560	502	610	584	432	481
w tym dwutlenek siarki	390	285	271	233	289	284	188	204
Zanieczyszczenia zatrzymane w urządzeniach do redukcji zanieczyszczeń w t:								
pyłowe.....	192	111	74	78	96	109	90	76
gazowe (bez dwutlenku węgla)	-	-	-	6	-	8844	9302	8968
w % zanieczyszczeń wytworzonych:								
pyłowe.....	47,4	47,2	47,1	47,0	46,4	51,4	46,9	46,6
gazowe (bez dwutlenku węgla)	x	x	x	1,2	x	93,8	95,6	94,9

^a Emitujących pyły, gazy lub równocześnie pyły i gazy.

TABL. 6(7). **ODPADY^a**

WYSZCZEGÓLNIENIE	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Odpady (wytworzone w ciągu roku) w tys. t	35,6	36,8	35,7	44,6	55,1	57,3	196,0	171,0
poddane odzyskowi ...	31,2	35,0	34,4	43,1	53,6	55,6	194,6	170,0
unieszkodliwione	2,9	0,7	0,7	0,8	0,7	0,7	0,5	0,5
magazynowane czasowo	1,5	1,1	0,6	0,7	0,8	1,0	0,9	0,5
Odpady dotychczas składowane (nagromadzone ^b ; stan w końcu roku) w tys. t	0,3	0,4	0,5	0,4	0,4	0,4	0,5	0,0

^a Z wyłączeniem odpadów komunalnych. ^b Na terenach własnych zakładów.

TABL. 7(8). **POWIERZCHNIA O SZCZEGÓLNYCH WALORACH PRZYRODNICZYCH PRAWNIE CHRONIONA ORAZ POMNIKI PRZYRODY**

WYSZCZEGÓLNIENIE	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
W HEKTARACH								
OGÓŁEM	57,3	57,3	61,3	61,3	61,3	62,1	62,1	62,1
Użytek ekologiczny								
Bagry	—	—	4,0	4,0	4,0	4,0	4,0	4,0
Zespół przyrodniczo-krajobrazowy Dolina Rzeki Łydni	57,3	57,3	57,3	57,3	57,3	58,1	58,1	58,1
W % POWIERZCHNI OGÓLNEJ MIASTA								
OGÓŁEM	1,7	1,7	1,9	1,9	1,9	1,9	1,9	1,9
Użytek ekologiczny								
Bagry	—	—	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Zespół przyrodniczo-krajobrazowy Dolina Rzeki Łydni	1,7	1,7	1,8	1,8	1,8	1,8	1,8	1,8
NA 1 MIESZKAŃCA w m ²								
OGÓŁEM	12,5	12,5	13,5	13,5	13,5	13,6	13,7	13,8
Użytek ekologiczny								
Bagry	—	—	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9
Zespół przyrodniczo-krajobrazowy Dolina Rzeki Łydni	12,5	12,5	12,6	12,6	12,6	12,7	12,8	12,9
W SZTUKACH								
Pomniki przyrody.....	8	8	8	8	8	6	6	6

TABL. 8(9). **POMNIKI PRZYRODY W 2012 R.**
Stan w dniu 31 XII

WYSZCZEGÓLNIENIE	Obiekt poddany ochronie	Wymiary obiektu	Rok objęcia ochroną	Usytuowanie
Drzewo	Kasztanowiec zwyczajny	obw. 430 cm wys. 23 m	1976	ul. Śmiecińska
Drzewo	Dąb szypułkowy	obw. 285 cm wys. 19 m	1977	ul. Fabryczna
Drzewo	Dąb szypułkowy	obw. 362 cm wys. 18 m	1977	ul. Sierakowskiego
Drzewo	Orzech włoski	obw. 301 cm wys. 13 m	1985	ul. Sienkiewicza
Drzewo	Dąb szypułkowy	obw. 300 cm wys. 19 m	1994	Uroczysko Śmiecin
Głaz narzutowy	x	obw. 712 cm wys. 124 cm	1989	ul. 17 Stycznia

Źródło: dane Wydziału Spraw Terenowych w Ciechanowie Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Warszawie.

TABL. 9(10). NAKŁADY NA ŚRODKI TRWAŁE^a SŁUŻĄCE OCHRONIE ŚRODOWISKA I GOSPODARCE WODNEJ WEDŁUG WYBRANYCH KIERUNKÓW INWESTOWANIA W POWIECIE CIECHANOWSKIM (ceny bieżące)

WYSZCZEGÓLNIENIE	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
	w tysiącach zł							
Ochrona środowiska ..	12147,3	12933,4	9204,8	22218,4	17254,4	21392,0	29853,7	26703,8
w tym:								
Ochrona powietrza atmosferycznego i klimatu	1847,1	3326,0	369,0	6743,2	766,6	67,2	–	–
Gospodarka ściekowa i ochrona wód	9529,4	9560,1	7782,3	12109,5	15832,3	19941,0	27220,2	26703,8
Gospodarka odpadami, ochrona gleb, wód podziemnych i powierzchniowych	–	47,3	891,1	2921,4	210,1	419,0	1078,6	–
Gospodarka wodna	4610,0	4600,5	4449,3	1245,5	2772,2	6405,7	7637,1	7199,9
W tym nakłady na ujęcia i doprowadzenia wody	3064,4	3060,9	3239,0	1182,7	1933,2	2451,1	6298,0	4538,5

a W 2005 r. określane jako wydatki inwestycyjne.

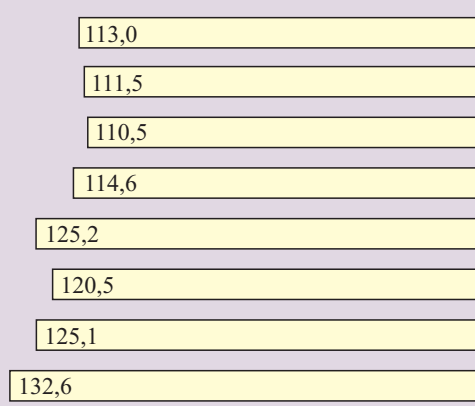
TABL. 10(11). NAKŁADY NA ŚRODKI TRWAŁE^a SŁUŻĄCE OCHRONIE ŚRODOWISKA I GOSPODARCE WODNEJ WEDŁUG ŹRÓDEŁ FINANSOWANIA W POWIECIE CIECHANOWSKIM (ceny bieżące)

WYSZCZEGÓLNIENIE	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
	w tysiącach zł							
	OCHRONA ŚRODOWISKA							
OGÓŁEM	12147,3	12933,4	9204,8	22218,4	17254,4	21392,0	29853,7	26703,8
Środki:								
własne ^b	10747,3	5742,1	6747,4	13347,2	13953,4	12204,7	18222,5	17450,5
z budżetu:								
centralnego	–	–	–	–	–	–	204,0	126,5
województwa	–	57,0	470,0	640,5	2893,0	–	931,3	–
gminy (współdział)	–	–	–	88,0	–	6,0	–	–
z zagranicy ^c	–	4663,9	–	–	–	8116,3	9035,0	6251,4
Fundusze ekologiczne (pożyczki, kredyty i dotacje)	1300,0	811,3	213,8	4922,7	–	461,0	1343,4	–
Kredyty i pożyczki krajowe, w tym bankowe	100,0	1659,1	1773,6	3220,0	408,0	604,0	117,5	2875,4
	GOSPODARKA WODNA							
OGÓŁEM	4610,0	4600,5	4449,3	1245,5	2772,2	6405,7	7637,1	7199,9
w tym:								
Środki:								
własne ^b	2689,6	3210,6	3179,2	740,4	2050,1	2646,2	5255,6	5729,7
z budżetu:								
centralnego	863,9	75,1	500,7	–	–	973,4	520,8	–
województwa	426,0	374,4	150,0	237,7	39,0	30,0	2,2	334,9
z zagranicy ^c	–	300,4	508,6	–	–	1556,1	816,1	–
Fundusze ekologiczne (pożyczki, kredyty i dotacje)	390,0	–	–	187,4	490,1	1000,0	–	1090,9

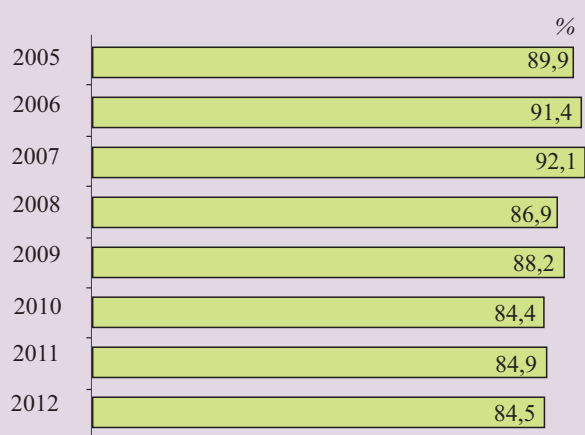
a W 2005 r. określane jako wydatki inwestycyjne. b Łącznie ze środkami z budżetu gmin będących inwestorami. c Środki bezzwrotne i zwrotne uzyskane w ramach międzynarodowych programów, funduszy pomocowych (w tym Fundusz Spójności), funduszy strukturalnych, pomocy bilateralnej, ekokonwersji.

**POBÓR WODY NA POTRZEBY
GOSPODARKI NARODOWEJ
I LUDNOŚCI NA 1 km²**

dam³

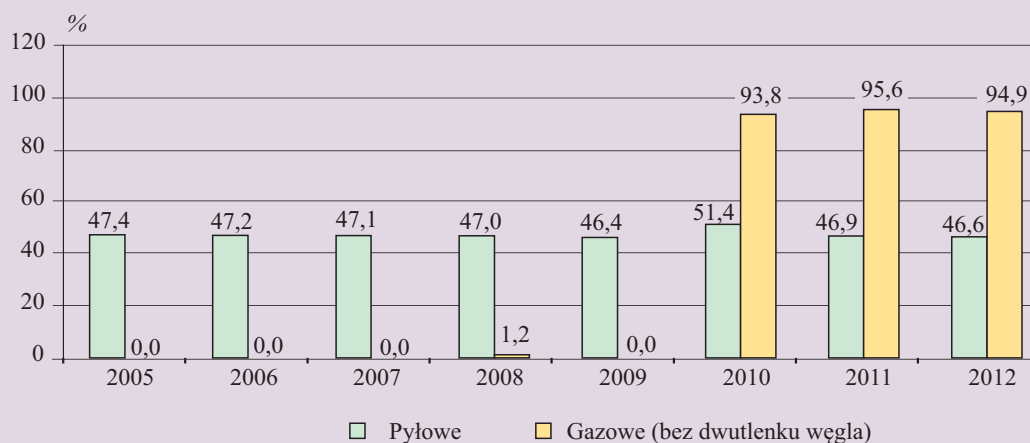

**LUDNOŚĆ KORZYSTAJĄCA
Z OCZYSZCZALNI ŚCIEKÓW^a
W % OGÓŁU LUDNOŚCI**

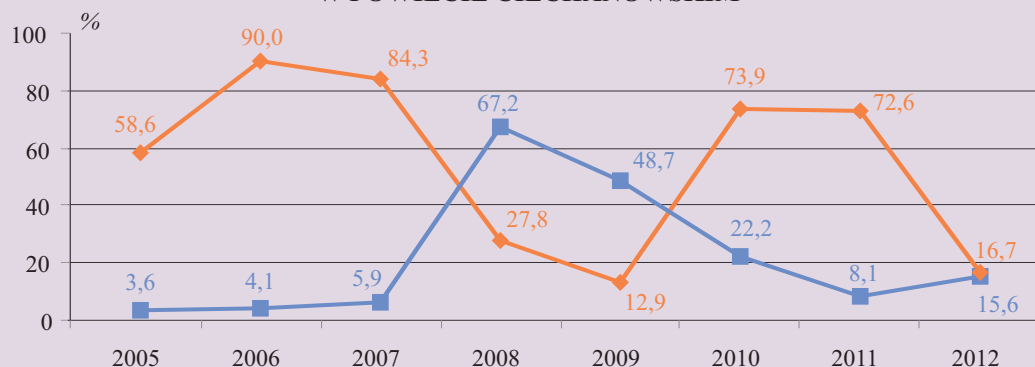

^a Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków – na podstawie szacunków; ludność ogółem – na podstawie bilansów.

**ZANIECZYSZCZENIA ZATRZYMANE W URZĄDZENIACH DO REDUKCJI
ZANIECZYSZCZEŃ POWIETRZA W % ZANIECZYSZCZEŃ WYTWORZONYCH**

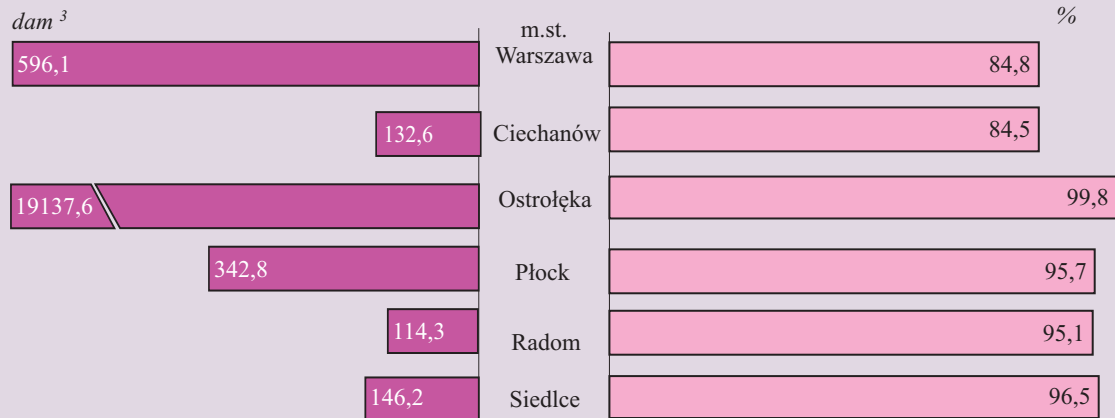
**UDZIAŁ NAKŁADÓW NA ŚRODKI TRWAŁE^a NA OCHRONĘ POWIETRZA
ATMOSFERYCZNEGO I KLIMATU ORAZ NA GOSPODARKĘ ŚCIEKOWĄ
I OCHRONĘ WÓD W % OGÓŁU NAKŁADÓW NA OCHRONĘ ŚRODOWISKA
W POWIECIE CIECHANOWSKIM**

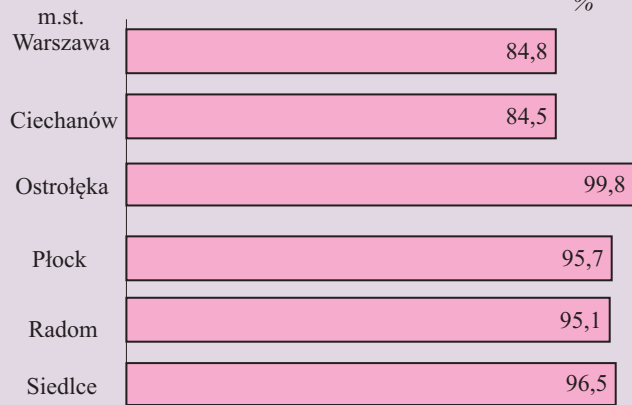
Nakłady na: —●— ochronę powietrza i klimatu —■— gospodarkę ściekową i ochronę wód
^a W 2005 r. określone jako wydatki inwestycyjne.

WSKAŹNIKI DLA WYBRANYCH MIAST W 2012 R.

POBÓR WODY NA POTRZEBY GOSPODARKI NARODOWEJ I LUDNOŚCI NA 1 km²

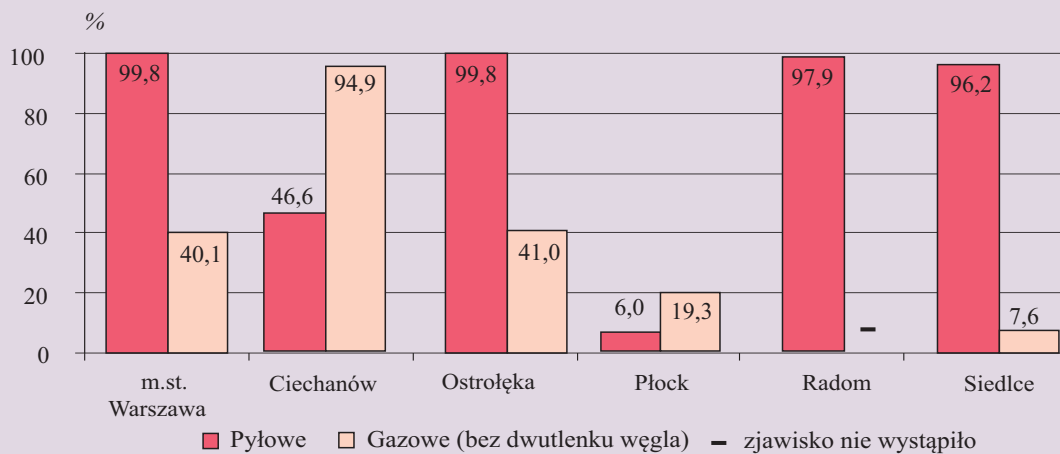

LUDNOŚĆ KORZYSTAJĄCA Z OCZYSZCZALNI ŚCIEKÓW^a W % OGÓLU LUDNOŚCI

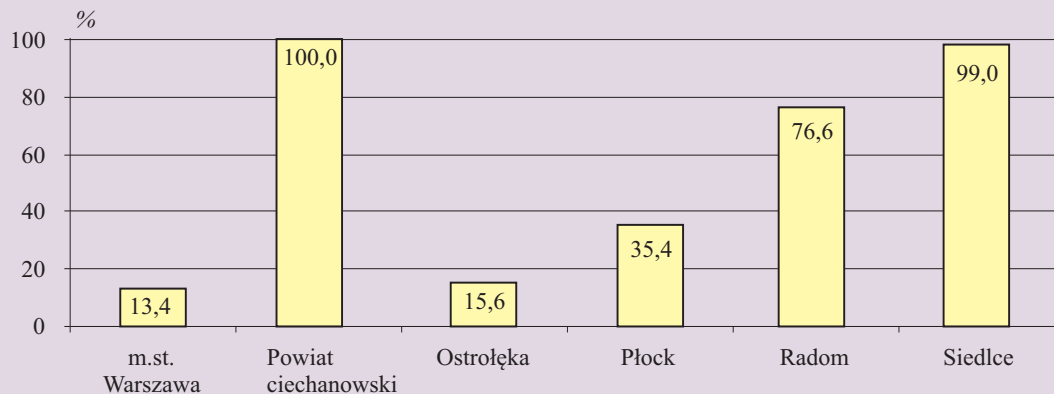

^a Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków – na podstawie szacunków; ludność ogółem – na podstawie bilansów.

ZANIECZYSZCZENIA ZATRZYMANE W URZĄDZENIACH DO REDUKCJI ZANIECZYSZCZEŃ POWIETRZA W % ZANIECZYSZCZEŃ WYTWORZONYCH

UDZIAŁ NAKŁADÓW NA ŚRODKI TRWAŁE NA GOSPODARKE ŚCIEKOWĄ I OCHRONĘ WÓD W % OGÓLU NAKŁADÓW NA OCHRONĘ ŚRODOWISKA

III. SAMORZĄD TERYTORIALNY

Uwagi ogólne

Z dniem 1 stycznia 1999 r. (na mocy ustawy z dnia 24 lipca 1998 r., Dz. U. Nr 96, poz. 603, z późn. zm.) wprowadzono zasadniczy **trójstopniowy podział terytorialny państwa**, którego jednostkami są: gminy, powiaty i województwa.

Gmina jest podstawową jednostką terytorialną podziału kraju i siedzibą władz terytorialnych. **Ciechanów jest obecnie gminą miejską** wykonującą zadania na zasadach określonych w art. 18 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (tekst jednolity: Dz. U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1591, z późn. zm.). Ustrój i działanie organów miasta, w tym nazwę, skład, liczebność oraz ich powoływanie i odwoływanie, a także zasady sprawowania nadzoru określa ustawa o samorządzie gminnym. Rada miasta i prezydent miasta są organami wybranymi na czteroletnią kadencję.

Rada miasta jest organem stanowiącym i kontrolnym. W skład rady wchodzi radni, powołani w wyborach bezpośrednich. Wybory są powszechne, równe i odbywają się w głosowaniu tajnym. Liczba radnych zależy od liczby mieszkańców miasta. Kadencja rady trwa 4 lata, licząc od dnia wyborów. Ze swego grona rada wybiera przewodniczącego rady (stojącego na czele rady i kierującego jej pracami) i 1–3 wiceprzewodniczących. Decyzje rady w formie uchwał zapadają na sesjach rady, które odbywają się nie rzadziej niż raz na kwartał.

Charakterystykę demograficzno-zawodową radnych dla 2005 r. oparto o wyniki sprawozdawczości za rok 2005, aktualizującej dane o radnych zawarte w obwieszczeniu terytorialnej komisji wyborczej z wyborów samorządowych w dniu 27 X 2002 r., natomiast dla lat następnych o wyniki sprawozdawczości z lat 2006–2012, aktualizującej dane z wyborów w dniach 12 XI 2006 r. oraz 21 XI 2010 r.

Grupowania radnych organów jednostek samorządu terytorialnego **według grup zawodów** do 2009 r. dokonano na podstawie klasyfikacji zawodów i specjalności dla potrzeb rynku pracy wprowadzonej rozporządzeniem Ministra Gospodarki i Pracy z dnia 8 grudnia 2004 r. (Dz. U. Nr 265, poz. 2644), od 2010 r. na podstawie Klasyfikacji Zawodów i Specjalności na potrzeby rynku pracy wprowadzonej z dniem 1 lipca 2010 r. rozporządzeniem Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 27 kwietnia 2010 r. (Dz. U. Nr 82, poz. 537).

W podziale według grup zawodów nie uwzględniono radnych będących bezrobotnymi, niepracującymi i uczącymi się; emeryci i renciści ujmowani są według zawodu wykonywanego przed przejściem na emeryturę lub rentę.

Wyniki badań - synteza

Samorząd to forma organizacji wyodrębnionej grupy społecznej, która może dzięki przyznanej osobowości prawnej i istnieniu odpowiednich organów i instytucji, decydować w granicach prawa o istotnych dla siebie sprawach, działając bądź za pośrednictwem swoich przedstawicieli bądź też bezpośrednio. Organy jednostek samorządu terytorialnego zajmują szczególne miejsce w systemie organów administracji publicznej. Samorząd to zrzeszenie osób, którym przyznaje się prawo realizacji części zadań z zakresu administracji publicznej, a skutki realizacji tych zadań bezpośrednio ich dotyczą.¹

Zasoby ludzkie jednostek samorządu terytorialnego tworzą pracownicy urzędów gminnych, powiatowych, marszałkowskich i ich jednostek organizacyjnych oraz radni jako przedstawiciele społeczności lokalnej.

Na przestrzeni lat prezentowanych w niniejszej publikacji **wybory do rady** miasta Ciechanowa odbyły się dwa razy. W dniu 12 listopada 2006 r. frekwencja wyborcza (odsetek osób uprawnionych do głosowania, które oddały swój głos w czasie wyborów) wyniosła 46,5%. Odsetek głosów ważnych był niższy o 2,9 p. proc. Cztery lata później w dniu 21 listopada 2010 r. w wyborach do rady miasta uczestniczyło 48,3% uprawnionych, czyli o 1,8 p. proc. więcej niż w 2006 r. Odsetek głosów ważnych w tych wyborach był niższy od liczby oddanych głosów ogółem o 2,6 p. proc.

Wybory prezydenta miasta zarówno w 2006 r., jak i 2010 r. odbyły się w dwóch turach. W pierwszej turze w listopadzie 2006 r. w wyborach uczestniczyło 46,6% uprawnionych mieszkańców miasta, natomiast w II turze w dniu 26 listopada 2006 r. do urn wyborczych poszło 34,4% uprawnionych do głosowania, tj. o 12,2 p. proc. mniej.

W I turze wyborów w listopadzie 2010 r. głosy oddało 48,3% uprawnionych do głosowania, tj. o 1,7 p. proc. więcej niż wcześniej w 2006 r. Natomiast w II turze w dniu 5 grudnia uczestniczyło 27,7% uprawnionych, tj. o 20,6 p. proc. mniej niż w I turze i o 6,7 p. proc. mniej niż w II turze wyborów cztery lata wcześniej.

Liczba radnych wybieranych do Rady Miasta Ciechanowa uzależniona jest od liczby mieszkańców. W latach 2005–2012 nie ulegała zmianie i wynosiła 21 osób. Wśród radnych dominowali mężczyźni. W roku 2005 i latach 2010–2012 udział mężczyzn wynosił 85,7%.

¹ Matyja Tomasz: *Charakterystyka samorządu terytorialnego w Polsce, główne założenia, samorząd gminny, powiatowy i wojewódzki*. Dostępne na stronie internetowej: http://www.wosnastoprocent.pl/vademecum/Polityka/samorzad_terytorialny.pdf.

Liczba **kobiet** wzrosła w latach 2006–2009. Najwięcej kobiet zasiadało w Radzie w latach 2007–2009 i stanowiły one wtedy 23,8% ogółu radnych.

W Radzie Miasta zasiadali najczęściej ludzie w **wieku 40–59 lat**. Udział radnych w tym wieku był najwyższy w latach 2006–2007 i wynosił 85,7% ogółu. Od 2008 r. sukcesywnie następował spadek udziału radnych tej grupy wiekowej – z 81,0% do 66,7% w 2012 r. W ciągu 5 lat nastąpił spadek o 14,3 p. proc. Udział radnych w **wieku do 39 lat** był najwyższy na koniec 2010 r. (23,8% ogółu). W 2012 r. radni w młodszej grupie wiekowej stanowili 19,0% ogółu. Oznacza to dwukrotny wzrost w stosunku do 2006 r. i spadek o 4,8 p. proc. w stosunku do stanu z grudnia 2010 r.

W Radzie Miasta zasiadają ludzie **dobrze wykształceni**. W końcu 2005 r. **radni z wykształceniem wyższym** stanowili 95,2% ogółu. Najmniej osób z tym wykształceniem zanotowano w 2006 r. (81,0% ogółu). W 2007 r. i w latach 2009–2012 wskaźnik udziału radnych legitymujących się wykształceniem wyższym wynosił 90,5%.

W latach 2005–2007 najczęściej radnych wywodziło się z **grupy zawodowej „specjaliści”** – 71,4% ogółu na koniec 2005 r. i 81,0% w latach 2006 i 2007. Od 2008 r. udział tej grupy zawodowej sukcesywnie malał, z 42,9% na koniec 2008 r. do 9,5% w 2012 r. W latach 2010–2012 odnotowano dominację innej grupy zawodowej – „**pracownicy biurowi**”. Udział radnych z tej grupy zawodowej wynosił w tym czasie 52,4% ogółu radnych. Od 2008 r. zwiększył się udział radnych z grupy zawodowej „**przedstawiciele władz publicznych, wyżsi urzędnicy i kierownicy**” i wynosił po 38,1% w latach 2008 i 2009. Najniższy udział tej grupy zawodowej zanotowano w latach 2006 i 2007 (po 4,8% ogółu). Na koniec 2012 r. udział grupy zawodowej „**przedstawiciele władz publicznych, wyżsi urzędnicy i kierownicy**” wynosił 28,6% ogółu i w stosunku do lat, w których udział tej grupy był najniższy nastąpił wzrost o 23,8 p. proc.

TABL. 1 (12). **RADNI RADY MIASTA WEDŁUG WIEKU**
Stan w dniu 31 XII

WYSZCZEGÓLNIENIE	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
OGÓŁEM	21	21	21	21	21	21	21	21
w tym kobiety	3	4	5	5	5	3	3	3
w wieku:								
29 lat i mniej	–	–	–	1	1	–	–	–
30–39	–	2	2	2	2	5	4	4
40–59	17	18	18	17	16	15	14	14
60 lat i więcej	4	1	1	1	2	1	3	3

TABL. 2 (13). **RADNI RADY MIASTA WEDŁUG POZIOMU WYKSZTAŁCENIA**
Stan w dniu 31 XII

WYSZCZEGÓLNIENIE	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
OGÓŁEM	21	21	21	21	21	21	21	21
z wykształceniem:								
Wyższym	20	17	19	18	19	19	19	19
Średnim i policealnym ..	1	4	2	3	2	2	2	2

TABL. 3 (14). **RADNI RADY MIASTA WEDŁUG GRUP ZAWODÓW**
Stan w dniu 31 XII

WYSZCZEGÓLNIENIE	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
OGÓŁEM	21	21	21	21	21	21	21	21
Przedstawiciele władz publicznych, wyżsi urzędnicy i kierownicy	2	1	1	8	8	7	6	6
Specjaliści ..	15	17	17	9	9	2	2	2
Pracownicy biurowi	–	–	–	–	–	11	11	11
Pracownicy usług ^a i sprzedawcy	2	3	3	3	3	1	1	1
Robotnicy przemysłowi i rzemieślnicy	–	–	–	–	–	–	1	1
Pozostali niesklasyfikowani	2	–	–	1	1	–	–	–

^a Do 2009 r. pracownicy usług osobistych i sprzedawcy.

TABL. 4 (15). WYBORY PREZYDENTA MIASTA

WYSZCZEGÓLNIENIE	2006		2010	
	I tura wyborów 12 XI	II tura wyborów 26 XI	I tura wyborów 21 XI	II tura wyborów 5 XII
W LICZBACH BEZWZGLĘDNYCH				
Uprawnieni do głosowania	37272	37285	37204	37192
Liczba kart wydanych	17351	12818	17984	10298
Oddane głosy	17331	12778	17975	10296
w tym głosy ważne.....	16875	12652	17451	10174
W % UPRAWNIONYCH DO GŁOSOWANIA				
Liczba kart wydanych	46,6	34,4	48,3	27,7
Oddane głosy	46,5	34,3	48,3	27,7
w tym głosy ważne.....	45,3	33,9	46,9	27,4

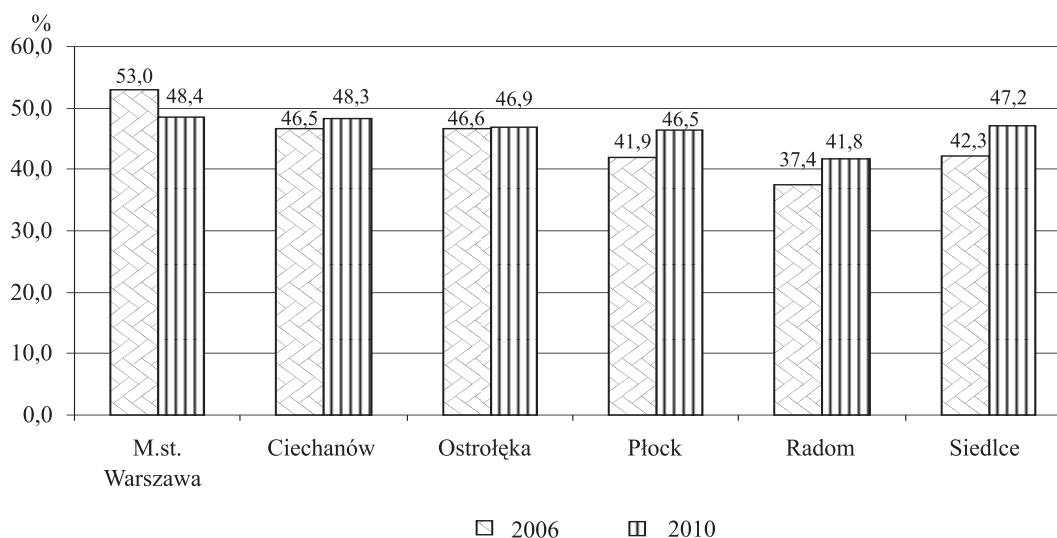
Źródło: dane Państwowej Komisji Wyborczej.

TABL. 5 (16). WYBORY DO RADY MIASTA

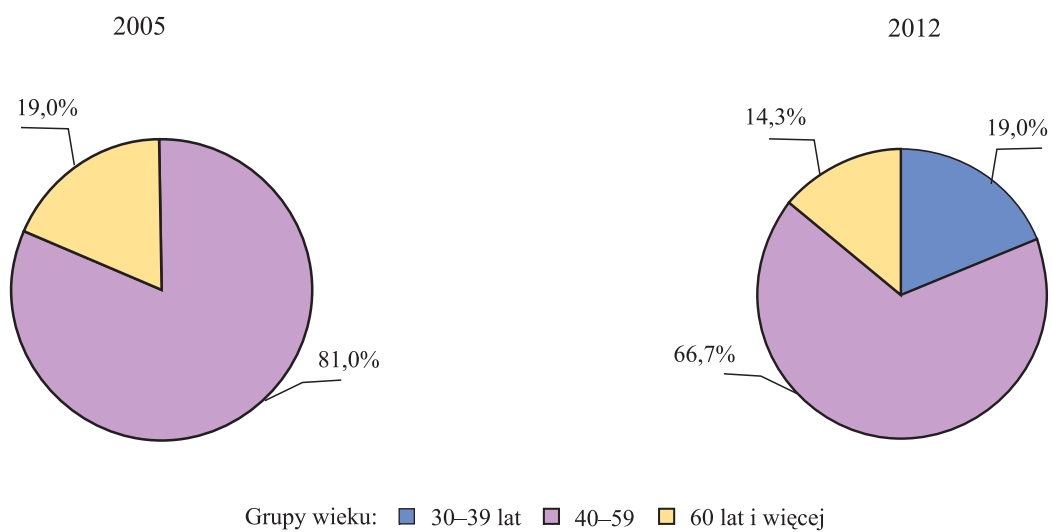
WYSZCZEGÓLNIENIE	12 XI 2006	21 XI 2010
Uprawnieni do głosowania.....	37272	37204
Liczba kart wydanych	17350	17983
Oddane głosy:		
w liczbach bezwzględnych.....	17327	17975
w % uprawnionych	46,5	48,3
w tym głosy ważne:		
w liczbach bezwzględnych.....	16246	16986
w % uprawnionych	43,6	45,7

Źródło: dane Państwowej Komisji Wyborczej.

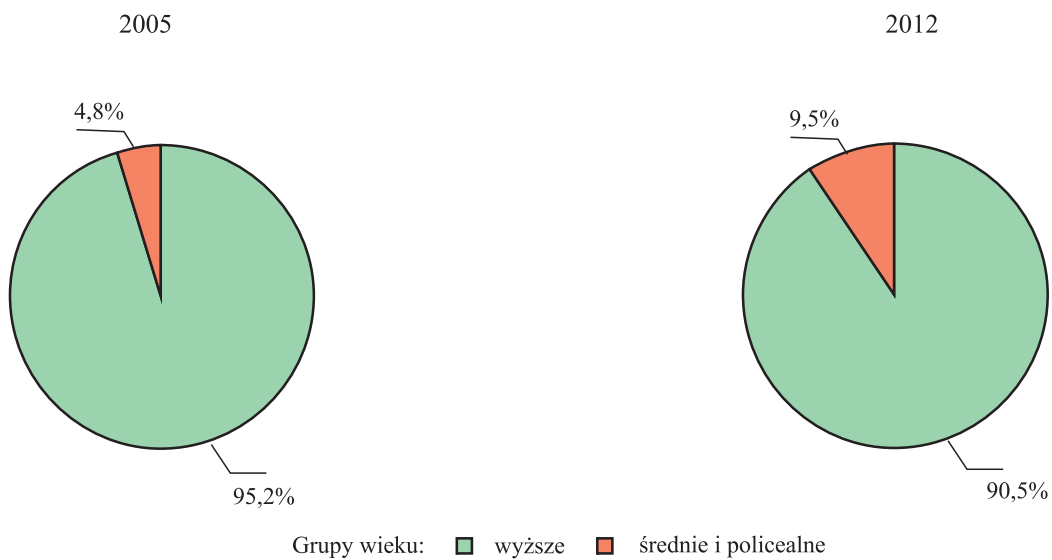
Frekwencja wyborcza w czasie wyborów do rady miasta w wybranych miastach

Struktura radnych rady miasta według grup wieku
Stan w dniu 31 XII

Struktura radnych rady miasta według poziomu wykształcenia
Stan w dniu 31 XII

IV. LUDNOŚĆ

Uwagi ogólne

Dane dotyczące ludności opracowano na podstawie:

- **bilansów stanu i struktury ludności faktycznie zamieszkałej** na terenie miasta. Bilanse ludności sporządza się dla okresów międzyspisowych w oparciu o wyniki ostatniego spisu powszechnego przy uwzględnieniu:
 - zmian w danym okresie spowodowanych ruchem naturalnym (urodzenia, zgony) i migracjami ludności (zameldowania i wymeldowania na pobyt stały z innych gmin i z zagranicy), a także przesunięciami adresowymi ludności z tytułu zmian administracyjnych,
 - różnicy między liczbą osób zameldowanych na pobyt czasowy ponad 3 miesiące (w 2005 r. – ponad 2 miesiące) na terenie miasta, a liczbą osób czasowo nieobecnych uzyskiwanej z cyklicznie przeprowadzanych badań, która stanowi jednocześnie różnicę między liczbą osób zameldowanych na pobyt stały w mieście, a liczbą osób faktycznie mieszkających na terenie miasta;
- **rejestrów Ministerstwa Spraw Wewnętrznych** (do 17 listopada 2011 r. – Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji) – o migracjach wewnętrznych i zagranicznych na pobyt stały (od 2006 r. źródłem tych danych jest rejestr PESEL – Powszechny Elektroniczny System Ewidencji Ludności);
- **sprawozdawczości urzędów stanu cywilnego** – o zarejestrowanych małżeństwach, urodzeniach i zgonach;
- **sprawozdawczości sądów** – o prawomocnie orzeczonych rozwodach i separacjach.

Dane o **ludności** oraz **współczynniki demograficzne**, a także przeliczenia na 1 mieszkańca (1000 ludności itp.) opracowano przy przyjęciu liczby ludności zbilansowanej:

- dla lat 2005–2009 – w oparciu o wyniki Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań z 20 V 2002 r.,
- dla lat 2010–2012 – w oparciu o wyniki Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań z 31 III 2011 r.

Dane za 2010 r. zostały zmienione w stosunku do poprzednio publikowanych.

W tablicach o stanie ludności obok tradycyjnych pięcioletnich grup wieku wprowadzono również następujące grupowania:

- **Ekonomiczne grupy wieku:**

- wiek przedprodukcyjny – mężczyźni i kobiety w wieku 0–17 lat,
- wiek produkcyjny – mężczyźni w wieku 18–64 lata, kobiety w wieku 18–59 lat,
- wiek poprodukcyjny – mężczyźni w wieku 65 lat i więcej oraz kobiety w wieku 60 lat i więcej.

Przez ludność w wieku nieprodukcyjnym rozumie się ludność w wieku przedprodukcyjnym oraz ludność w wieku poprodukcyjnym.

- **Biologiczne grupy wieku:**

- 0–14 lat – dzieci (młodość demograficzna),
- 15–64 lata – dorośli bez osób starszych,
- 65 lat i więcej – osoby starsze (starość demograficzna).

- **Edukacyjne grupy wieku:** 3–6 lat, 7–12, 13–15, 16–18, 19–24 lata.

Obciążenie demograficzne pokazuje związek między trzema grupami wieku ludności – osobami w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym. Jako miarę obciążenia demograficznego wykorzystano **współczynnik obciążenia demograficznego** pokazujący (według ekonomicznych grup wieku) ile osób w wieku nieprodukcyjnym (osoby w wieku przedprodukcyjnym oraz poprodukcyjnym) przypada na 100 osób w wieku produkcyjnym, czyli w wieku zdolności do pracy.

Mediana wieku (wiek środkowy) oznacza granicę wieku, którą połowa osób w danej zbiorowości już przekroczyła, a druga połowa jeszcze nie osiągnęła.

Dane o **ruchu naturalnym ludności** opracowano:

- małżeństwa – według miejsca zameldowania na pobyt stały męża przed ślubem (w przypadku, gdy mąż przed ślubem mieszkał za granicą, przyjmuje się miejsce zameldowania żony przed ślubem);
- rozwody – według miejsca zamieszkania osoby wnoszącej powództwo (w przypadku, gdy osoba wnosząca powództwo mieszka za granicą, przyjmuje się miejsce zamieszkania współmałżonka). Nie są uwzględniane przypadki, gdy w momencie wniesienia powództwa obie strony mieszkają za granicą;
- separacje – według miejsca zamieszkania osoby wnoszącej powództwo (w przypadku, gdy osoba wnosząca powództwo mieszka za granicą, przyjęto miejsce zamieszkania współmałżonka; w przypadku zgodnego wniosku stron, przyjęto miejsce zamieszkania męża). Nie są uwzględniane przypadki, gdy oboje małżonkowie w momencie wniesienia powództwa zamieszkiwali za granicą.

- urodzenia – według miejsca zameldowania na pobyt stały matki noworodka;
- zgony – według miejsca zameldowania na pobyt stały osoby zmarłej.

Przez **niemowlęta** rozumie się dzieci w wieku poniżej 1 roku.

Instytucja separacji została wprowadzona na mocy ustawy z dnia 21 maja 1999 r. (Dz. U. Nr 52, poz. 532), od 16 grudnia 1999 r. Orzeczenie separacji ma skutki takie jak rozwiązanie małżeństwa przez rozwód z dwoma wyjątkami:

- małżonek pozostający w separacji nie może zawrzeć małżeństwa,
- na zgodne żądanie małżonków sąd orzeka o zniesieniu separacji.

Przyrost naturalny ludności stanowi różnicę między liczbą urodzeń żywych i zgonów w danym okresie.

Informację o **urodzeniach i zgonach** (w tym zgonach niemowląt) prezentowane są według kryteriów definicji urodzenia i zgonu noworodka rekomendowanej przez Światową Organizację Zdrowia.

Płodność kobiet mierzy się współczynnikiem obliczonym jako iloraz liczby urodzeń żywych i liczby kobiet w wieku rozrodczym (15–49 lat). Oprócz ogólnych współczynników płodności podaje się również współczynniki grupowe (częstkowe), obliczone jako ilorazy liczby urodzeń żywych z kobiet w danej grupie wieku i liczby kobiet w tej samej grupie wieku. Urodzenia z matek w wieku poniżej 15 lat zalicza się do grupy 15–19 lat; urodzenia z matek w wieku 50 lat i więcej zalicza się do grupy 45–49 lat.

Współczynniki reprodukcji ludności:

- **współczynnik dzietności** oznacza liczbę dzieci, które urodziłaby przeciętnie kobieta w ciągu całego okresu rozrodczego (15–49 lat) przy założeniu, że w poszczególnych fazach tego okresu rodziłaby z intensywnością obserwowaną w badanym roku, tzn. przy przyjęciu cząstkowych współczynników płodności z tego okresu za niezmiennie;
- **współczynnik reprodukcji brutto** przedstawia liczbę córek urodzonych przeciętnie przez kobietę przy założeniu, że kobieta w wieku rozrodczym będzie rodzić z częstością, jaką charakteryzują się wszystkie kobiety rodzące w roku, dla którego oblicza się współczynnik reprodukcji (niezmiennie współczynniki płodności).

Współczynnik dynamiki demograficznej jest to stosunek liczby urodzeń żywych do liczby zgonów w danym okresie.

Przy opracowywaniu danych o **zgonach według przyczyn** przyjmuje się wyjściową przyczynę zgonu. Za przyczynę wyjściową uważa się chorobę stanowiącą początek procesu chorobowego, który doprowadził do zgonu albo uraz czy zatrucie, w wyniku którego nastąpił zgon. Przyczyny zgonów zostały podane zgodnie z Międzynarodową Statystyczną Klasyfikacją Chorób i Problemów Zdrowotnych (X Rewizja).

Dane o **migracjach wewnętrznych ludności** opracowano na podstawie informacji ewidencyjnych miasta o zameldowaniu osób na pobyt stały. Informacje te nie uwzględniają zmian adresu w obrębie miasta.

Dane o **migracjach zagranicznych ludności** na pobyt stały opracowano na podstawie informacji ewidencyjnych miasta o zameldowaniu osób przyjeżdżających do Polski na pobyt stały (imigracja) oraz o wymeldowaniach osób wyjeżdżających z Polski za granicę na stałe (emigracja).

Przez określenie „napływ” rozumie się nowe zameldowania na pobyt stały, przez „odpływ” – wymeldowania z pobytu stałego.

Wyniki badań - synteza

Spoleczność lokalna to zbiorowość zamieszkująca dane terytorium, na którym jej członkowie kształtują rzeczywistość społeczno-gospodarczą. Charakteryzuje ją więc społeczna oraz wspólne lokalne życie zbiorowe, a wyróżnia zgodność interesów, działań, norm i wartości. Potencjał ludnościowy, tj. ludzie mieszkający na tym samym wyodrębnionym terytorium powiązani warunkami życia i kulturą, to jeden z najważniejszych czynników decydujących o jego sile i bogactwie.

Na rozwój **ludności Ciechanowa** istotny wpływ miała reforma podziału administracyjnego kraju wprowadzona 1 stycznia 1999 r. Od momentu kiedy miasto utraciło status stolicy województwa zanotowano spadek liczby ludności. W 2012 r. w porównaniu z 1998 r. liczba ludności zmniejszyła się o ok. 2,5 tys. osób, tj. o 5,3%. Stan ludności faktycznie zamieszkałej w Ciechanowie na koniec 2012 r. wyniósł 44974 osoby i był najniższy na przestrzeni lat prezentowanych w niniejszej publikacji. W analizowanym okresie dynamika obliczana według wskaźnika łańcuchowego (rok poprzedni = 100) wskazywała na tendencję spadkową liczby ludności, z wyjątkiem 2010 r., kiedy to nastąpił wzrost o 0,6%. Największy spadek (o 327 osób) w stosunku do roku poprzedniego odnotowano w 2005 r., a następnie w 2012 r. (o 301 osób). Liczba ludności Ciechanowa w 2012 r. w porównaniu z 2005 r. zmniejszyła się o ok. 1 tys. osób, tj. o 2,1%.

Gęstość zaludnienia, tj. liczba ludności na 1 km² powierzchni miasta, wynosiła 1372 osoby na koniec 2012 r. W porównaniu z 2005 r. zagęszczenie ludności zmniejszyło się o 27 osób. Wśród analizowanych miast w 2012 r. Ciechanów charakteryzował się najniższym współczynnikiem zaludnienia plasując się na 6. miejscu po Warszawie (3317 osób na 1 km²), Siedlcach (2398), Radomiu (1965), Ostrołęce (1861) i Płocku (1404).

Struktura ludności Ciechanowa według płci wykazuje przewagę liczby kobiet. Populacja kobiet na przestrzeni prezentowanych lat stanowiła około 52% ogółu ludności. **Współczynnik feminizacji**, czyli liczba kobiet przypadająca na 100 mężczyzn, wynosił od 109 w latach 2010 i 2011 do 111 w 2006 r. W 2012 r. wskaźnik feminizacji wynosił 110. Przewaga liczebna kobiet wzrastała wraz z wiekiem. O ile w przedziale wiekowym 0–34 lata liczba mężczyzn przekraczała liczbę kobiet, czyli współczynnik kształtował się na poziomie poniżej 100, to w wieku 35–69 wskaźnik feminizacji w latach 2005–2012 wynosił od 113 do 116. Natomiast wśród ludności w wieku powyżej 70 lat na 100 mężczyzn przypadało od 205 kobiet w 2005 r. do 195 w 2012 r.

Przemianom demograficznym dokonującym się w Ciechanowie towarzyszył proces starzenia się ludności. Potwierdza to rosnący wiek środkowy mieszkańców. Na koniec 2005 r. **mediana wieku** wynosiła 37,4 lat co oznaczało, że połowa ludności jeszcze nie osiągnęła tego wieku, a druga połowa już go przekroczyła. Wiek środkowy kobiet (39,9) był wyższy niż mężczyzn (34,4). W 2012 r. wiek środkowy mieszkańców wzrósł do 40,0 lat, w tym dla kobiet wyniósł 42,8 lat, a dla mężczyzn - 37,1 lat, co świadczy o podnoszeniu się granicy wieku, którą przekracza połowa ludności.

Analizując strukturę ludności w podziale na trzy grupy wiekowe: dzieci (0–14 lat), ludność dorosłą (15–64 lata) i osoby starsze (65 lat i więcej) zauważyć można zasadnicze zmiany, jakie miały miejsce w badanych latach. Odsetek dzieci zmniejszył się z 16,0% w 2005 r. do 13,9% w 2012 r., a osób starszych wzrósł z 10,8% do 12,4%. Stopień zaawansowania procesu starzenia się ludności (**wskaźnik starości demograficznej**), mierzony m.in. jako stosunek liczby ludności w wieku 65 lat i więcej do liczby dzieci w wieku 0–14 lat zwiększał się. W 2005 r. na 100 dzieci przypadało 68 seniorów, a w 2012 r. już 90. Wskaźnik starości demograficznej jest kolejnym miernikiem, który potwierdza starzenie się mieszkańców Ciechanowa.

Liczba ludności i specyfika jej struktury **według ekonomicznych grup wieku** są czynnikami, które mają wpływ na rozwój społeczno-gospodarczy. W strukturze ludności Ciechanowa, w analizowanych latach, dominowały osoby w **wieku produkcyjnym**. Ich udział w ogólnej liczbie ludności zarówno w 2005 r., jak i w 2012 r. wyniósł 66,4%. Udział liczby osób młodych tworzących grupę **wieku przedprodukcyjnego**, które w przyszłości wejdą do grupy produkcyjnej, zmalał z 21,0% w 2005 r. do 17,2% w 2012 r., natomiast odsetek ludności w **wieku poprodukcyjnym**, które już nie powrócą do aktywności zawodowej, wzrósł z 12,5% do 16,4%.

Następnym wskaźnikiem umożliwiającym obserwację przemian demograficznych związanych z procesem starzenia się ludności jest **współczynnik obciążenia demograficznego**. Jest on liczony jako stosunek liczby osób w wieku nieprodukcyjnym, tj. przedprodukcyjnym i poprodukcyjnym, na 100 osób w wieku produkcyjnym. W Ciechanowie współczynnik obciążenia demograficznego w 2012 r. osiągnął poziom 50,6 (liczba osób w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym) i wzrósł w stosunku do 2005 r. o 0,1%. Najniższy współczynnik zanotowano w 2008 r. (48,4).

Pod względem wielkości wskaźnika obciążenia demograficznego Ciechanów w 2012 r. uplasował się wśród analizowanych miast na 2. miejscu po Ostrołęce (50,3), przed Siedlcami (54,7), Płockiem (56,1), Radomiem (56,8) i Warszawą (60,6).

Na stan i strukturę ludności duży wpływ mają zjawiska demograficzne określane jako **ruch naturalny** ludności. W Ciechanowie w 2012 r. zawarto 215 nowych **związków małżeńskich** - najmniej na przestrzeni prezentowanych lat. Najwięcej małżeństw zarejestrowano w 2007 r., tj. o 63,7% więcej niż w 2012 r. Bilans małżeństw zawartych i rozwiązanych w latach 2005–2012 był dodatni, co oznacza, że więcej związków zostało zawartych niż rozwiązanych. Najwięcej par małżeńskich **rozwiódło** się w 2005 r. (142), a najmniej w 2008 r. (88). W 2012 r. orzeczono 100 rozwodów, tj. o 29,6% mniej niż w 2005 r. i o 13,6% więcej niż w 2008 r. Z ogólnej liczby rozwodów (848) prawomocnie orzeczonych w latach 2005–2012 z powództwa żony wniesionych było 70,5%.

Z **instytucji separacji** (wprowadzonej w Polsce w końcu 1999 r.), skorzystało w latach 2005–2011 łącznie 45 par małżeńskich, z czego 91,1% wniesionych było z powództwa żony. W 2012 r. nie zanotowano separacji.

W analizie ruchu naturalnego ludności podstawowe znaczenie mają urodzenia i zgony, ponieważ determinują przyrost naturalny. W Ciechanowie najwięcej **urodzeń żywych** zanotowano w latach 2008–2010. Miarą natężenia urodzeń jest m.in. współczynnik urodzeń (liczba urodzeń żywych na 1000 ludności), który w tym okresie wynosił średnio 10,5‰. Najniższy wskaźnik natężenia zanotowano w 2005 r. (8,7‰). W 2012 r. urodziło się 446 dzieci, tj. o 43 więcej niż w 2005 r. i o 68 mniej niż w 2010 r. W 2012 r. Ciechanów pod względem wskaźnika natężenia urodzeń (9,9‰) uplasował się, tak samo jak Ostrołęka, na 4. miejscu po Warszawie (11,0‰), Siedlcach (10,8‰) i Płocku (10,4‰), przed Radomiem (9,3‰).

Współczynnik płodności wyraża liczbę urodzeń żywych przypadających na 1000 kobiet w wieku 15–49 lat, określanym jako rozrodczy. W 2012 r. w Ciechanowie na 1000 kobiet w wieku rozrodczym przypadało średnio 40,5 urodzeń żywych. Najwyższą płodnością w analizowanym okresie charakteryzowały się kobiety z przedziałów wiekowych 25–29 lat (od 86,5 w 2007 r. do 108,2 w 2009 r.), a następnie 30–34 lata (od 61,3 w 2005 r. do 84,5 w 2010 r.).

Współczynnik dzietności oznaczający średnią liczbę dzieci urodzonych przez kobietę w ciągu całego okresu rozrodczego pozwala ocenić stopień zastępowalności pokoleń, tj. czy żyjące aktualnie populacje zostaną zastąpione przez przyszłe pokolenia. Prostą zastępowalność pokoleń zapewnia współczynnik na poziomie 2,1–2,5 oznaczający sytuację, w której każde 100 kobiet w całym okresie swojej płodności urodziłoby 210–215 dzieci. W 2012 r. współczynnik dzietności w Ciechanowie ukształtował się na poziomie 1,301 oznaczającym, że każde 100 kobiet urodziło 130 dzieci. Najwyższy współczynnik dzietności zanotowano w 2010 r. (1,466), a najniższy w 2005 r. (1,219).

W 2012 r. w Ciechanowie zmarło 445 osób i była to największa zanotowana liczba **zgonów** na przestrzeni lat prezentowanych w publikacji. Najmniej zgonów zarejestrowano w 2007 r. (402) i od tego roku systematycznie zwiększała się umieralność mieszkańców. Liczba zgonów w przeliczeniu na 1000 mieszkańców wzrosła w latach 2007–2012 z 8,8 do 9,9. W analizowanym okresie wśród ludności miasta zanotowano zjawisko **nadumieralności mężczyzn** (ponad poziom umieralności kobiet). W 2012 r. w grupie wiekowej 0–74 lata na 234 osób zmarłych ogółem, 67,9% stanowiły zgony mężczyzn. Tendencja ta uległa odwróceniu dla osób w wieku 75 lat i więcej, gdzie 62,6% stanowiły zgony kobiet.

W latach 2005–2012 w Ciechanowie zarejestrowano łącznie 27 **zgonów niemowląt**, najwięcej w 2005 r. (5), a najmniej w latach 2008 i 2012 (po 2 zgony). W 2012 r. liczba zgonów niemowląt w przeliczeniu na 1000 urodzeń żywych wyniosła 4,5 i była niższa o 7,9 niż w 2005 r.

Najczęstszymi przyczynami zgonów mieszkańców Ciechanowa były **choroby układu krążenia i nowotwory**. W latach 2005–2011 spowodowały one łącznie 69,3% zgonów. W 2011 r. choroby układu krążenia były powodem 38,5% wszystkich zgonów, natomiast nowotwory - 29,8%.

W 2012 r. w Ciechanowie liczba zgonów na 1000 ludności (9,9) była niższa niż w Warszawie (10,8), Radomiu (10,4) i Płocku (10,2), ale wyższa niż w Ostrołęce (6,5) i Siedlcach (8,2).

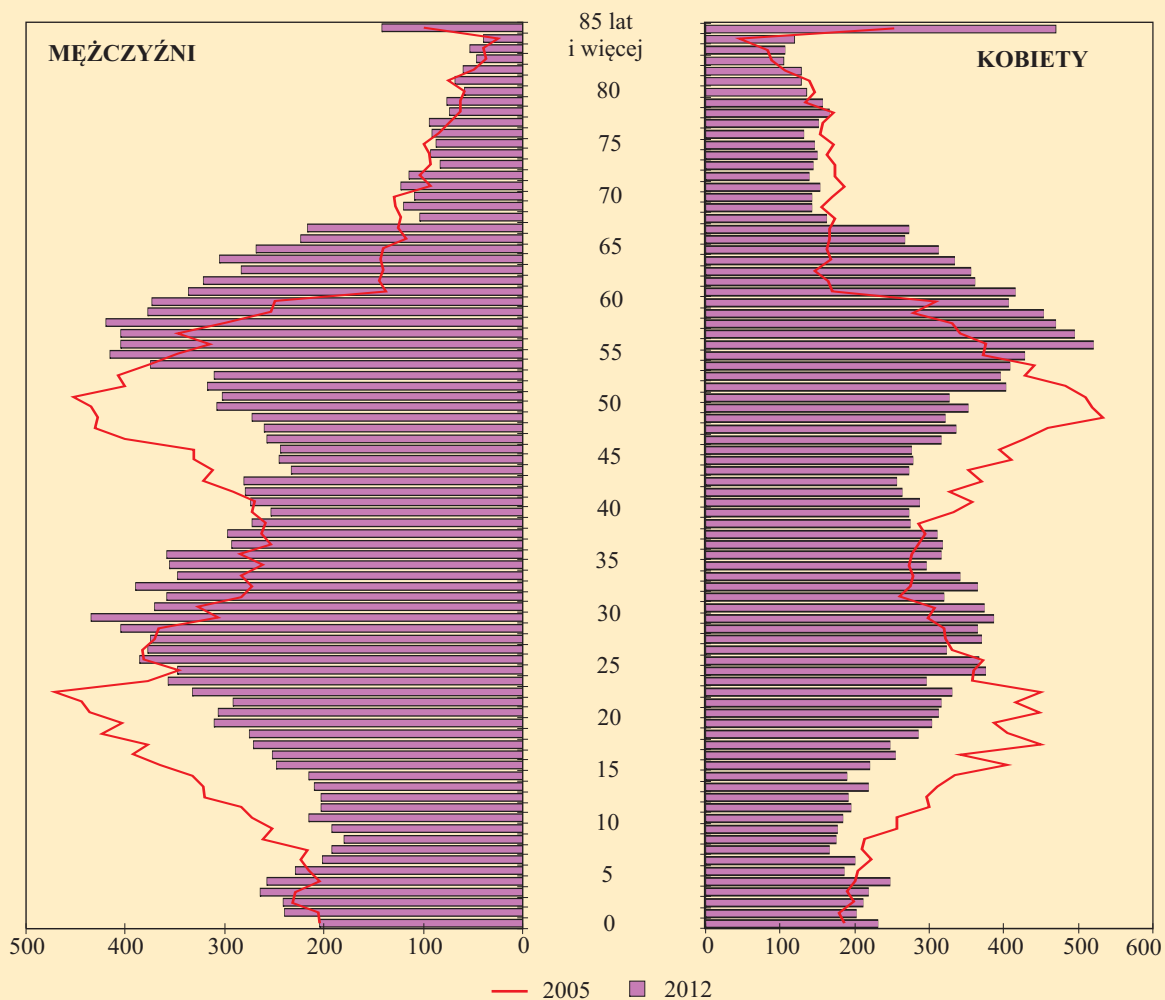
Najniższą wartość przyrostu naturalnego odnotowano w Ciechanowie w 2005 r. Był to tzw. ujemny przyrost naturalny (odnotowano o 31 zgonów więcej niż urodzeń). Najwyższy przyrost naturalny wystąpił w 2010 r. (80 urodzeń więcej niż zgonów) i w 2008 r. (62 urodzenia więcej). Od 2010 r. przyrost naturalny zmniejszał się i w 2012 r. zanotowano już tylko 1 urodzenie więcej od liczby zgonów w ciągu roku.

Migracje obok przyrostu naturalnego są czynnikiem wpływającym na liczbę ludności. W Ciechanowie w latach 2005–2012 r. zanotowano ujemne saldo migracji, co oznacza, że liczba wymeldowań z pobytu stałego przewyższała liczbę nowych zameldowań. Największą różnicę między napływem i odpływem zanotowano w 2010 r., kiedy do Ciechanowa przybyło 381 osób, a wyjechało z niego 768. W 2012 r. saldo migracji wynosiło minus 337. Największe ujemne saldo migracji w przeliczeniu na 1000 ludności zanotowano w 2010 r. (minus 8,5) oraz w latach 2007 i 2012 (po minus 7,5). W omawianym okresie emigrowały za granicę łącznie 53 osoby, natomiast z zagranicy przybyły łącznie 33 osoby.

Analizując zmiany demograficzne w Ciechanowie, tj. proces starzenia się ludności, spadek liczby urodzeń, wzrostową tendencję zgonów oraz ujemne saldo migracji można przewidywać w następnych latach dalszy spadek liczby ludności.

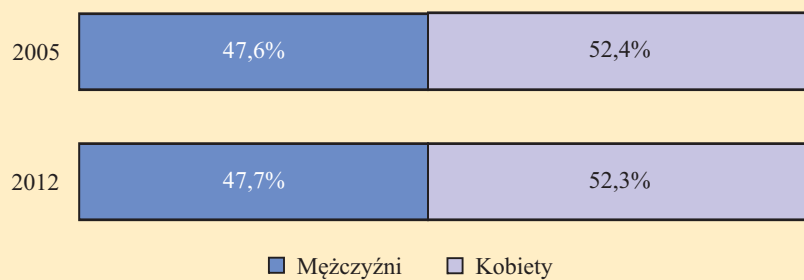
LUDNOŚĆ WEDŁUG PŁCI I WIEKU

Stan w dniu 31 XII

STRUKTURA LUDNOŚCI WEDŁUG PŁCI

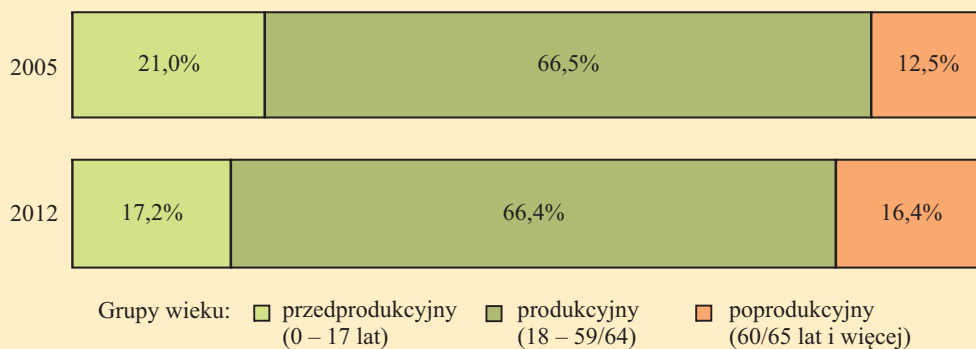
Stan w dniu 31 XII

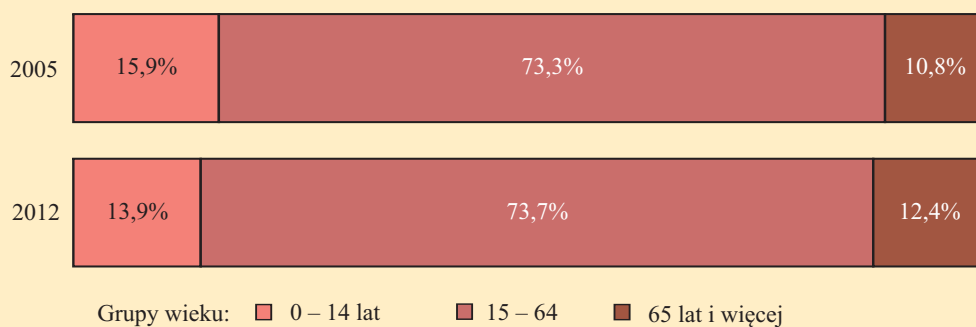
STRUKTURA LUDNOŚCI WEDŁUG GRUP WIEKU

Stan w dniu 31 XII

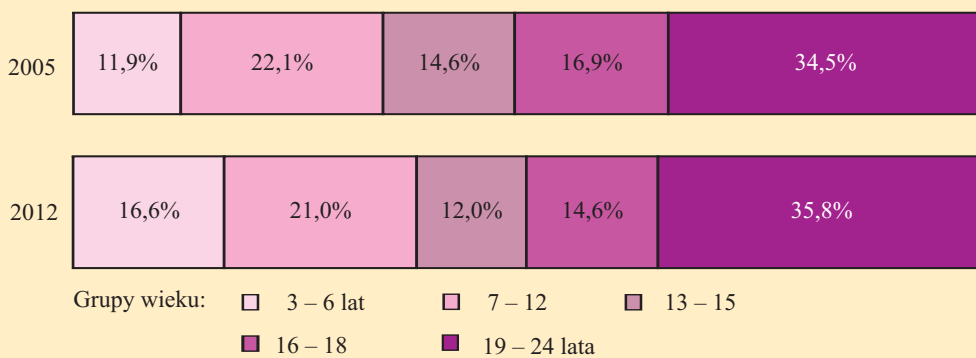
EKONOMICZNE

BIOLOGICZNE

EDUKACYJNE

TABL. 1 (17). **LUDNOŚĆ WEDŁUG PŁCI I WIEKU**
Stan w dniu 31 XII

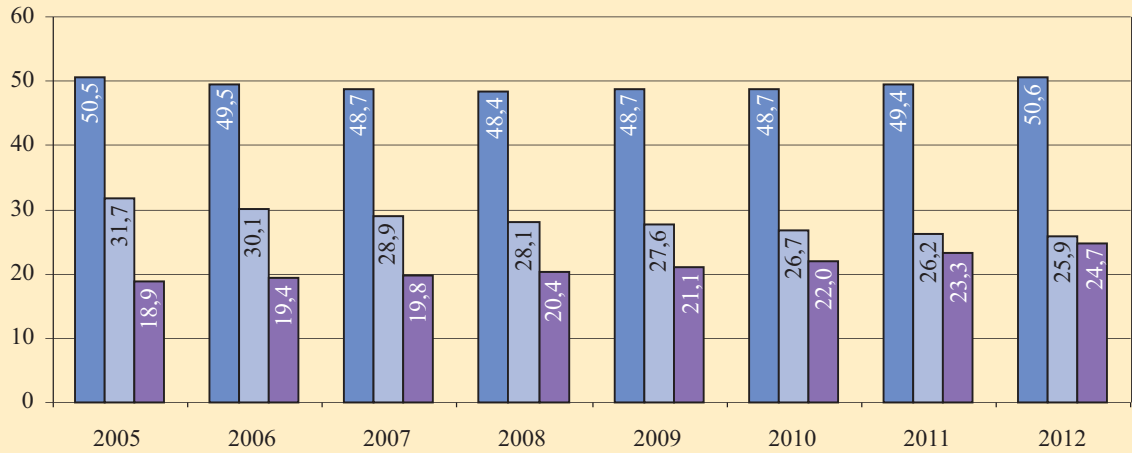
WYSZCZEGÓLNIENIE	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
OGÓŁEM								
OGÓŁEM	45947	45711	45475	45473	45270	45548	45275	44974
na 1 km ²	1399	1401	1394	1394	1388	1390	1381	1372
w wieku:								
0– 4 lata	2031	2061	2045	2109	2224	2271	2283	2318
5– 9	2274	2165	2078	2100	2035	1961	1932	1902
10–14	3028	2831	2678	2487	2333	2230	2114	2025
15–19	3948	3791	3582	3382	3212	2939	2815	2669
20–24	4104	4139	4214	4055	3851	3544	3442	3265
25–29	3451	3500	3516	3742	3936	3922	3848	3787
30–34	2825	2870	2942	3076	3160	3471	3505	3521
35–39	2806	2705	2678	2659	2624	2861	2901	2966
40–44	3343	3174	3021	2892	2753	2697	2642	2671
45–49	4356	4128	3810	3568	3342	3267	3090	2948
50–54	4217	4403	4514	4511	4426	4236	4010	3685
55–59	3099	3231	3470	3651	3764	4044	4214	4323
60–64	1518	1735	1921	2211	2554	2929	3074	3297
65–69	1454	1421	1411	1382	1369	1375	1580	1761
70–74	1347	1332	1309	1325	1301	1280	1239	1236
75–79	1105	1111	1117	1081	1101	1140	1148	1135
80–84	689	760	774	836	830	846	853	854
85 lat i więcej	352	354	395	406	455	535	585	611
W TYM KOBIETY								
R A Z E M	24090	24016	23844	23855	23744	23755	23630	23517
w wieku:								
0– 4 lata	954	966	967	996	1038	1058	1060	1111
5– 9	1106	1041	1005	1012	973	931	920	907
10–14	1498	1400	1305	1228	1134	1079	1021	979
15–19	1986	1955	1819	1668	1619	1472	1395	1312
20–24	2029	2024	2045	2009	1899	1735	1713	1630
25–29	1643	1670	1689	1805	1924	1909	1858	1811
30–34	1395	1410	1430	1482	1501	1674	1667	1698
35–39	1473	1403	1371	1354	1310	1436	1478	1493
40–44	1817	1726	1644	1573	1502	1424	1359	1360
45–49	2331	2222	2036	1926	1827	1765	1669	1605
50–54	2234	2362	2440	2446	2385	2278	2162	1964
55–59	1635	1692	1842	1937	2033	2145	2263	2345
60–64	811	944	1039	1204	1373	1572	1646	1780
65–69	831	809	809	780	765	761	884	988
70–74	865	846	814	817	797	772	741	735
75–79	764	756	759	723	730	755	757	743
80–84	465	527	539	595	597	597	596	587
85 lat i więcej	253	263	291	300	337	392	441	469
KOBIETY NA 100 MEŹCZYŹN	110	111	110	110	110	109	109	110

TABL. 2 (18). **LUDNOŚĆ WEDŁUG EKONOMICZNYCH, BIOLOGICZNYCH ORAZ EDUKACYJNYCH GRUP WIEKU**
Stan w dniu 31 XII

WIEK	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
EKONOMICZNE GRUPY WIEKU								
OGÓŁEM								
OGÓŁEM	45947	45711	45475	45473	45270	45548	45275	44974
Przedprodukcyjny	9664	9211	8852	8606	8400	8165	7926	7739
Produkcyjny	30525	30578	30578	30633	30441	30635	30298	29858
Poprodukcyjny	5758	5922	6045	6234	6429	6748	7051	7377
W TYM KOBIETY								
R A Z E M	24090	24016	23844	23855	23744	23755	23630	23517
Przedprodukcyjny	4754	4494	4320	4171	4039	3907	3793	3720
Produkcyjny	15347	15377	15273	15265	15106	14999	14772	14495
Poprodukcyjny	3989	4145	4251	4419	4599	4849	5065	5302
BIOLOGICZNE GRUPY WIEKU								
OGÓŁEM								
OGÓŁEM	45947	45711	45475	45473	45270	45548	45275	44974
0–14 lat	7333	7057	6801	6696	6592	6462	6329	6245
15–64	33667	33676	33668	33747	33622	33910	33541	33132
65 lat i więcej	4947	4978	5006	5030	5056	5176	5405	5597
W TYM KOBIETY								
R A Z E M	24090	24016	23844	23855	23744	23755	23630	23517
0–14 lat	3558	3407	3277	3236	3145	3068	3001	2997
15–64	17354	17408	17355	17404	17373	17410	17210	16998
65 lat i więcej	3178	3201	3212	3215	3226	3277	3419	3522
EDUKACYJNE GRUPY WIEKU								
OGÓŁEM								
OGÓŁEM	14179	13783	13362	12790	12259	11514	11218	10849
3– 6 lat	1689	1695	1634	1622	1645	1590	1689	1806
7–12	3140	2931	2743	2640	2533	2467	2396	2276
13–15	2067	1882	1806	1701	1578	1496	1384	1302
16–18	2390	2318	2166	2068	1903	1800	1688	1585
19–24 lata.....	4893	4957	5013	4759	4600	4161	4061	3880
W TYM KOBIETY								
R A Z E M	7010	6813	6556	6276	6016	5612	5482	5294
3– 6 lat	817	803	768	755	773	751	805	853
7–12	1534	1436	1334	1297	1217	1186	1158	1091
13–15	1048	926	890	841	796	721	664	629
16–18	1196	1207	1084	1047	933	898	831	787
19–24 lata.....	2415	2441	2480	2336	2297	2056	2024	1934
KOBIETY W WIEKU ROZRODCZYM 15–49 LAT								
OGÓŁEM	12674	12410	12034	11817	11582	11415	11139	10909

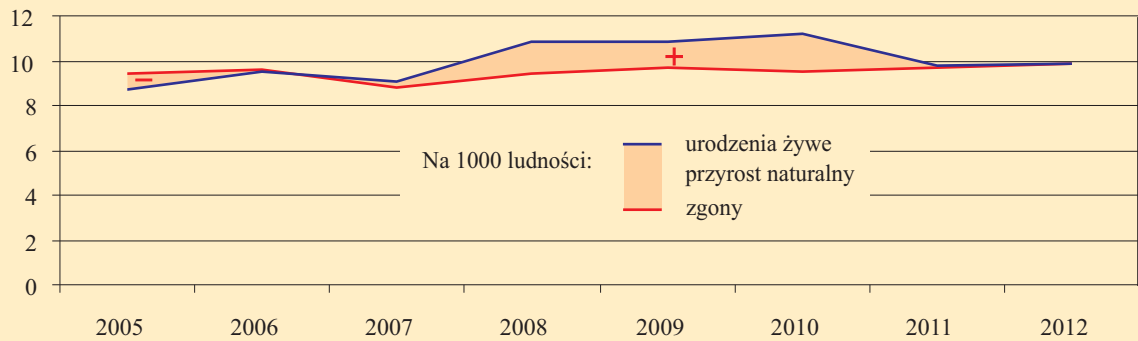
WSPÓLCZYNNIK OBCIĄŻENIA DEMOGRAFICZNEGO

Stan w dniu 31 XII

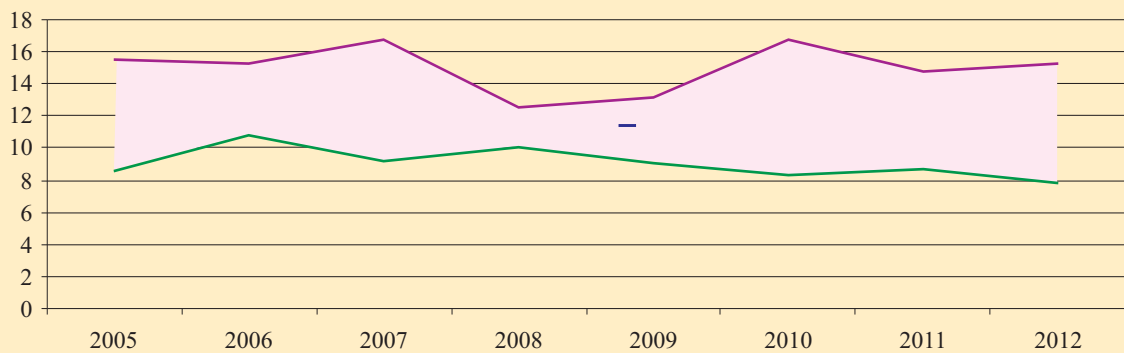

Na 100 osób w wieku produkcyjnym przypada osób w wieku: nieprodukcyjnym przedprodukcyjnym poprodukcyjnym

RUCH NATURALNY LUDNOŚCI

MIGRACJE WEWNĘTRZNE I ZAGRANICZNE

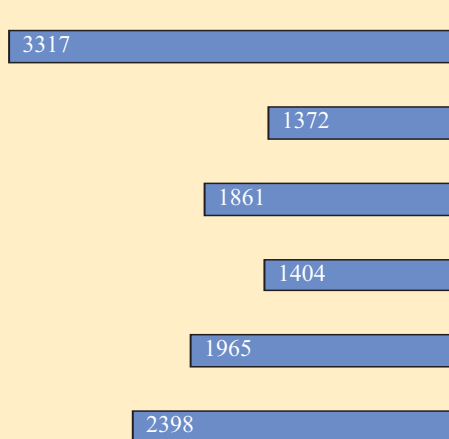

Na 1000 ludności: odpływ saldo migracji napływ

WSKAŹNIKI DLA WYBRANYCH MIAST W 2012 R.

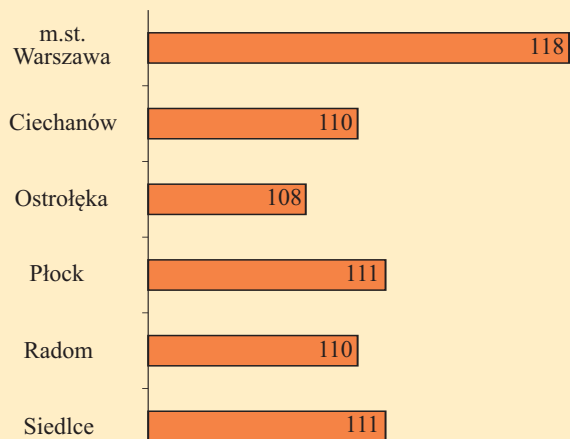
LUDNOŚĆ NA 1 km²

Stan w dniu 31 XII

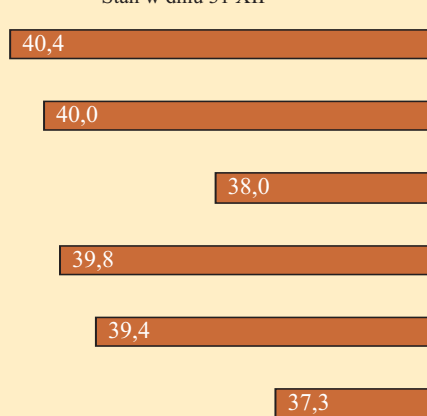
KOBIETY NA 100 MĘŻCZYŹN

Stan w dniu 31 XII

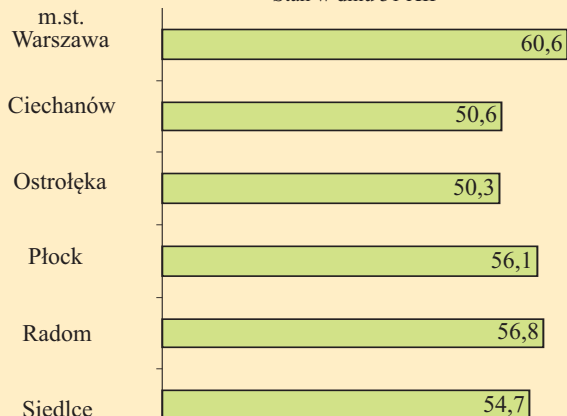
MEDIANA WIEKU (wiek środkowy) LUDNOŚCI

Stan w dniu 31 XII

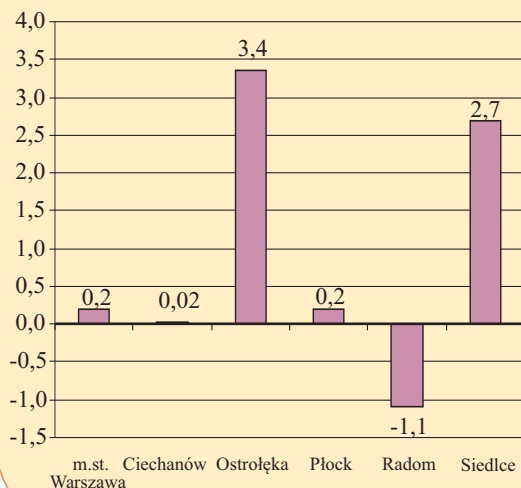

LUDNOŚĆ W WIEKU NIEPRODUKCYJNYM NA 100 OSÓB W WIEKU PRODUKCYJNYM

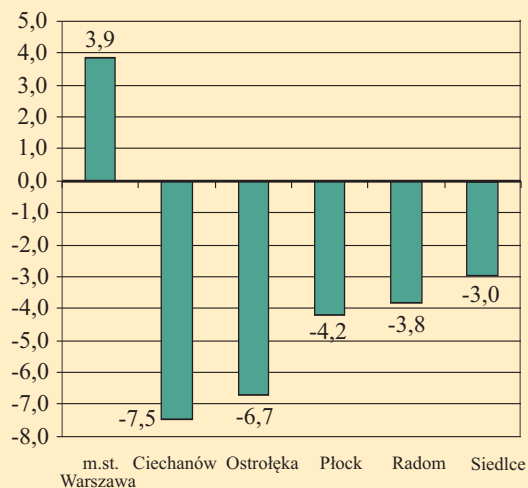
Stan w dniu 31 XII

PRZYROST NATURALNY NA 1000 LUDNOŚCI

OGÓLNE SALDO MIGRACJI NA POBYT STAŁY NA 1000 LUDNOŚCI

TABL. 3 (19). **MEDIANA WIEKU (wiek środkowy) LUDNOŚCI WEDŁUG PŁCI**
Stan w dniu 31 XII

WYSZCZEGÓLNIENIE	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
OGÓŁEM	37,4	37,8	38,1	38,4	38,6	39,2	39,7	40,0
Mężczyźni	34,4	34,9	35,0	35,3	35,3	36,4	36,7	37,1
Kobiety	39,9	40,4	41,0	41,3	41,7	42,3	42,7	42,8

TABL. 4 (20). **RUCH NATURALNY LUDNOŚCI**

WYSZCZEGÓLNIENIE	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
W LICZBACH BEZWZGLĘDNYCH								
Małżeństwa	265	245	352	321	312	283	297	215
Rozwody	142	115	99	88	102	94	108	100
Urodzenia żywe	403	439	416	491	492	514	445	446
Zgony	434	440	402	429	439	434	439	445
w tym niemowląt.....	5	4	3	2	4	3	4	2
Przyrost naturalny	-31	-1	14	62	53	80	6	1
Na 1000 LUDNOŚCI								
Małżeństwa	5,7	5,3	7,7	7,1	6,9	6,2	6,5	4,8
Rozwody	3,1	2,5	2,2	1,9	2,2	2,1	2,4	2,2
Urodzenia żywe	8,7	9,5	9,1	10,8	10,8	11,2	9,8	9,9
Zgony	9,4	9,6	8,8	9,4	9,7	9,5	9,7	9,9
w tym niemowląt ^a	12,4	9,1	7,2	4,1	8,1	5,8	9,0	4,5
Przyrost naturalny	-0,7	0,0	0,3	1,4	1,2	1,7	0,1	0,0

^a Na 1000 urodzeń żywych.

TABL. 5 (21). **SEPARACJE I ROZWODY ORZECZONE PRAWOMOCNIE**

WYSZCZEGÓLNIENIE	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
SEPARACJE								
OGÓŁEM	19	7	9	4	2	1	3	–
Z powództwa męża	1	–	–	–	–	1	–	–
Z powództwa żony	18	7	8	4	1	–	3	–
Zgodny wniosek	–	–	1	–	1	–	–	–
NA 1000 NOWO ZA- WARTYCH MAŁ- ŻEŃSTW	71,7	28,6	25,6	12,5	6,4	3,5	10,1	x

TABL. 5 (21). SEPARACJE I ROZWODY ORZECZONE PRAWOMOCNIE (dok.)

WYSZCZEGÓLNIENIE	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
ROZWODY								
OGÓŁEM	142	115	99	88	102	94	108	100
Z powództwa męża	27	36	26	26	32	36	33	34
Z powództwa żony	115	79	73	62	70	58	75	66
NA 1000 NOWO ZA- WARTYCH MAŁ- ŻEŃSTW	536	469	281	274	327	332	364	465

TABL. 6 (22). PŁODNOŚĆ KOBIET I WSPÓLCZYNNIKI REPRODUKCJI LUDNOŚCI

WYSZCZEGÓLNIENIE	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
PŁODNOŚĆ								
Urodzenia żywe na 1000 kobiet								
w wieku 15–49 lat	31,4	35,0	34,1	41,3	42,1	44,4	39,4	40,5
15–19	8,1	10,4	14,1	14,0	17,2	18,9	11,9	15,6
20–24	46,3	58,4	49,4	60,2	49,5	50,6	45,8	49,3
25–29	105,0	91,1	86,5	107,0	108,2	107,1	94,2	103,2
30–34	61,3	78,1	74,2	74,1	81,6	84,5	70,2	65,4
35–39	17,7	20,8	21,6	29,4	24,9	30,3	31,6	23,6
40–44	4,3	4,0	4,8	5,6	6,5	3,4	4,3	5,2
45–49 lat	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,6	1,2	0,6
WSPÓLCZYNNIKI REPRODUKCJI								
Dzietności ogólnej	1,219	1,313	1,247	1,437	1,437	1,466	1,286	1,301
Reprodukcji brutto	0,572	0,634	0,566	0,696	0,634	0,664	0,589	0,697
Dynamiki demograficz- nej	0,929	0,998	1,035	1,145	1,121	1,184	1,014	1,002

TABL. 7 (23). ZGONY WEDŁUG PŁCI I WIEKU

WIEK ZMARŁYCH	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
OGÓŁEM								
OGÓŁEM	434	440	402	429	439	434	439	445
0– 4 lata	5	4	3	2	4	3	4	2
5– 9	1	1	–	1	–	–	–	–
10–14	1	–	–	–	–	1	–	–
15–19	–	1	1	2	1	–	1	1
20–24	6	–	1	3	1	5	1	2
25–29	4	5	2	2	3	4	6	3
30–34	6	1	5	3	4	5	2	3
35–39	7	1	7	1	–	5	6	2

TABL. 7 (23). ZGONY WEDŁUG PŁCI I WIEKU (dok.)

WIEK ZMARŁYCH	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
OGÓŁEM (dok.)								
40–44	12	7	7	7	9	5	4	8
45–49	24	24	19	18	18	6	14	9
50–54	29	27	28	36	27	32	28	28
55–59	30	34	38	45	41	51	40	51
60–64	24	41	31	37	46	47	44	47
65–69	36	43	42	38	27	37	36	28
70–74	49	58	44	29	46	46	51	50
75–79	65	61	57	59	63	54	43	39
80–84	63	64	57	60	75	57	65	70
85 lat i więcej	72	68	60	86	74	76	94	102
W TYM KOBIETY								
RAZEM	191	198	186	200	214	200	192	207
0– 4 lata	2	3	1	1	1	2	2	1
5– 9	–	–	–	1	–	–	–	–
10–14	–	–	–	–	–	1	–	–
15–19	–	1	–	–	1	–	–	–
20–24	1	–	1	2	–	1	–	–
25–29	–	2	–	1	1	1	–	–
30–34	2	–	1	1	1	1	1	–
35–39	–	–	3	1	–	1	1	–
40–44	5	1	2	3	4	1	–	–
45–49	8	6	6	5	6	2	4	3
50–54	7	11	8	11	10	13	10	6
55–59	8	8	12	9	13	13	14	20
60–64	5	16	8	12	15	7	11	12
65–69	8	16	12	14	10	16	15	10
70–74	21	26	21	13	19	15	22	23
75–79	35	35	27	26	36	32	19	17
80–84	39	39	42	37	46	36	38	40
85 lat i więcej	50	34	42	63	51	58	55	75

TABL.8(24). ZGONY WEDŁUG WYBRANYCH PRZYCZYŃ

PRZYCZYNY ZGONÓW	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
W LICZBACH BEZWZGLEDNYCH							
OGÓŁEM	434	440	402	429	439	434	439
Nowotwory	125	134	127	116	103	129	131
Choroby układu krążenia	171	164	159	191	194	177	169
Choroby układu oddechowe- go	30	29	30	26	35	29	39
Choroby układu trawiennego	22	24	21	21	25	27	23
Urazy i zatrucia według zewnętrznej przyczyny	45	38	26	38	39	32	36

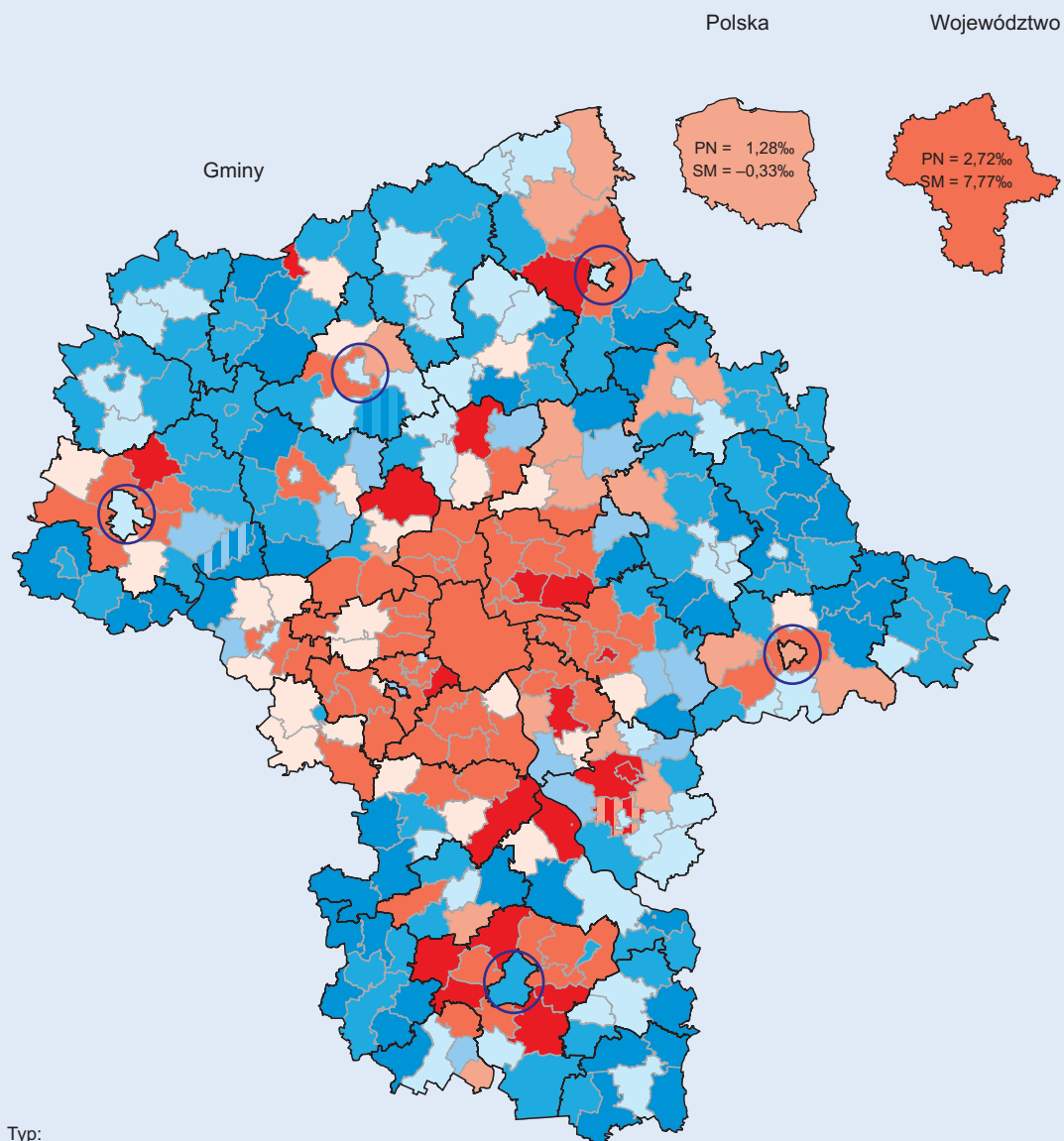
TABL. 8 (24). ZGONY WEDŁUG WYBRANYCH PRZYCZYŃ (dok.)

PRZYCZYNY ZGONÓW	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
NA 1000 LUDNOŚCI							
OGÓŁEM	9,38	9,55	8,79	9,43	9,65	9,49	9,66
Nowotwory	2,70	2,91	2,78	2,55	2,26	2,82	2,88
Choroby układu krążenia	3,69	3,56	3,48	4,20	4,27	3,87	3,72
Choroby układu oddechowe- go	0,65	0,63	0,66	0,57	0,77	0,63	0,86
Choroby układu trawiennego	0,48	0,52	0,46	0,46	0,55	0,59	0,51
Urazy i zatrucia według zewnętrznej przyczyny	0,97	0,83	0,57	0,84	0,86	0,70	0,79

TABL. 9 (25). MIGRACJE WEWNĘTRZNE I ZAGRANICZNE LUDNOŚCI NA POBYT STAŁY

WYSZCZEGÓLNIENIE	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
W LICZACH BEZWZGLĘDNYCH								
Napływ								
(zameldowania)	399	498	423	461	414	381	395	353
Z miast	120	194	144	160	173	115	133	112
Ze wsi	279	299	276	298	238	261	255	234
Z zagranicy	–	5	3	3	3	5	7	7
Odływ								
(wymeldowania)	718	705	764	568	598	768	674	690
Do miast	393	337	318	291	269	343	329	309
Na wieś	325	342	436	273	326	418	343	380
Za granicę	–	26	10	4	3	7	2	1
Saldo migracji	-319	-207	-341	-107	-184	-387	-279	-337
Wewnętrznych	-319	-186	-334	-106	-184	-385	-284	-343
Zagranicznych	–	-21	-7	-1	–	-2	5	6
NA 1000 LUDNOŚCI								
Saldo migracji	-6,9	-4,5	-7,5	-2,4	-4,1	-8,5	-6,1	-7,5
Wewnętrznych	-6,9	-4,0	-7,3	-2,3	-4,1	-8,4	-6,3	-7,6
Zagranicznych	x	-0,5	-0,2	0,0	x	0,0	0,1	0,1

TYPY ROZWOJU LUDNOŚCIOWEGO GMIN WEDŁUG METODY WEBBA W LATACH 2010—2012

Typ:

A	(16)
B	(19)
C	(69)
D	(25)
E	(14)
F	(47)
G	(77)
H	(44)

Typ przejściowy:

A / B	(1)
E / F	(1)
F / G	(1)

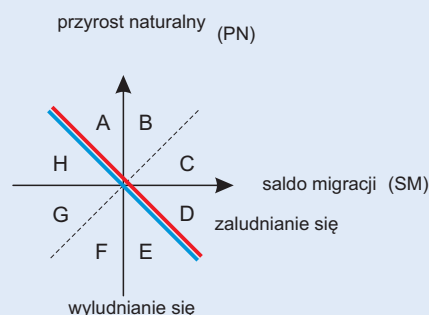
W nawiasach podano liczbę gmin.

- Ostrołęka
- Ciechanów
- Płock
- Radom
- Siedlce

TYPY ROZWOJU LUDNOŚCIOWEGO WYBRANYCH MIAST WEDŁUG METODY WEBBA W LATACH 2010—2012

Miasta zaludniające się	A	+PN > -SM
	B	+PN > +SM
	C	+PN < +SM
	D	-PN < +SM

Miasta wyludniające się	E	-PN > +SM
	F	-PN > -SM
	G	-PN < -SM
	H	+PN < -SM

Miasta	2010			2011			2012			2010—2012 ^a		
	PN (%)	SM (%)	typ type	PN (%)	SM (%)	typ type	PN (%)	SM (%)	typ type	PN (%)	SM (%)	typ type
m. Ciechanów	1,75	-8,46	H	0,13	-6,14	H	0,02	-7,47	H	1,90	-22,07	H
m. Ostrołęka	3,65	-6,02	H	3,32	-6,61	H	3,35	-6,73	H	10,32	-19,36	H
m. Płock	0,83	-4,68	H	0,92	-3,92	H	0,16	-4,16	H	1,91	-12,76	H
m. Radom	0,49	-4,55	H	-0,41	-4,37	G	-1,10	-3,76	G	-1,02	-12,68	G
m. Siedlce	4,39	-3,44	A	4,15	-1,83	A	2,65	-2,95	H	11,19	-8,22	A
m.st. Warszawa	1,19	2,32	C	0,75	4,17	C	0,20	3,87	C	2,14	10,36	C

^a Typy wyznaczone na podstawie skumulowanego przyrostu naturalnego na 1000 ludności i skumulowanego salda migracji na 1000 ludności z lat 2010—2012.

Metoda Webba polega na zakwalifikowaniu badanej jednostki terytorialnej (gminy, powiatu, miasta) do jednego z ośmiu typów rozwoju ludności w zależności od znaku i wartości bezwzględnej przyrostu naturalnego i salda migracji na pobyt stały w przeliczeniu na 1000 ludności. Klasyfikacja Webba wyróżnia:

— cztery typy odnoszące się do jednostek zaludniających się w wyniku:

- A — przewagi przyrostu naturalnego nad ubytkiem migracyjnym (+PN > -SM),
- B — przyrostu migracyjnego i jeszcze wyższego przyrostu naturalnego (+PN > +SM),
- C — przyrostu naturalnego i jeszcze wyższego przyrostu migracyjnego (+PN < +SM),
- D — przewagi przyrostu migracyjnego nad ubytkiem naturalnym (-PN < +SM),

— cztery typy odnoszące się do jednostek wyludniających się w wyniku:

- E — przewagi ubytku naturalnego nad przyrostem migracyjnym (-PN > +SM),
- F — ubytku migracyjnego i jeszcze większego ubytku naturalnego (-PN > -SM),
- G — ubytku naturalnego i jeszcze większego ubytku migracyjnego (-PN < -SM),
- H — przewagi ubytku migracyjnego nad przyrostem naturalnym (+PN < -SM).

W przypadku, gdy wartości bezwzględne współczynnika przyrostu naturalnego i współczynnika salda migracji stałej są równe lub gdy wartość jednego ze współczynników wynosi zero wprowadza się dodatkowe typy (przejściowe). Typ badanej jednostki określa się odczytując relację obu zmiennych przy wykorzystaniu układu współrzędnych (oraz dodatkowo wprowadzonych przekątnych), w którym oś rzędnych odpowiada wartościom współczynnika przyrostu naturalnego, a oś odciętych wartościom współczynnika salda migracji stałej w badanym okresie.

V. RYNEK PRACY. WYNAGRODZENIA

Uwagi ogólne

PRACUJĄCY

Dane o **pracujących** dotyczą osób wykonujących pracę przynoszącą im zarobek lub dochód. Do pracujących zalicza się:

- osoby zatrudnione na podstawie stosunku pracy (umowa o pracę, powołanie, wybór lub stosunek służbowy);
- pracodawców i pracujących na własny rachunek, a mianowicie:
 - właścicieli i współwłaścicieli (łącznie z pomagającymi członkami ich rodzin; z wyłączeniem wspólników spółek, którzy nie pracują w spółce) podmiotów prowadzących działalność gospodarczą,
 - inne osoby pracujące na własny rachunek, np. osoby wykonujące wolne zawody;
- osoby wykonujące pracę nakładczą;
- agentów (łącznie z pomagającymi członkami ich rodzin oraz osobami zatrudnionymi przez agentów);
- członków spółdzielni produkcji rolniczej (rolniczych spółdzielni produkcyjnych i spółdzielni powstałych na ich bazie oraz spółdzielni kółek rolniczych);
- duchownych pełniących obowiązki duszpasterskie.

Dane dotyczące pracujących według stanu w dniu 31 XII podano bez przeliczenia niepełnozatrudnionych na pełnozatrudnionych, przy przyjęciu zasady jednorazowego ujmowania tych osób w głównym miejscu pracy.

Dane dotyczące **przeciętnego zatrudnienia** ujmują wyłącznie zatrudnionych na podstawie stosunku pracy. Informacje dotyczą pracowników pełnozatrudnionych oraz niepełnozatrudnionych w przeliczeniu na pełnozatrudnionych.

W ramach PKD 2007 pod pojęciem **pozostałe usługi** ujęte są sekcje: „Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna”, „Działalność z zakresu usług administrowania i działalność wspierająca”, „Administracja publiczna i obrona narodowa: obowiązkowe zabezpieczenia społeczne”, „Edukacja”, „Opieka zdrowotna i pomoc społeczna”, „Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją”, „Pozostała działalność usługowa”.

BEZROBOCIE

Dane o bezrobociu opracował Powiatowy Urząd Pracy w Ciechanowie na podstawie sprawozdawczości Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej (formularz MPiPS – 01).

Dane o liczbie **bezrobotnych zarejestrowanych**, zgodnie z ustawą z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy obowiązującą od 1 czerwca 2004 r. (tekst jednolity: Dz. U. z 2008 r. Nr 69, poz. 415, z późn. zm.), obejmują osoby niezatrudnione i niewykonujące innej pracy zarobkowej, zdolne i gotowe do podjęcia zatrudnienia w pełnym wymiarze czasu pracy (bądź jeśli są to osoby niepełnosprawne – zdolne i gotowe do podjęcia zatrudnienia co najmniej w połowie tego wymiaru czasu pracy), nieuczące się w szkole, z wyjątkiem szkół dla dorosłych (lub przystępujące do egzaminu eksternistycznego z zakresu tej szkoły) lub szkół wyższych w systemie studiów niestacjonarnych (do 2006 r. wieczorowych, zaocznych lub eksternistycznych), zarejestrowane we właściwym dla miejsca zameldowania (stałego lub czasowego) urzędzie pracy oraz poszukujące zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej, jeżeli m.in.:

- ukończyły 18 lat,
- nie ukończyły: kobiety — 60 lat, mężczyźni — 65 lat.

Za **bezrobotnego absolwenta** uważa się osobę w okresie do upływu 12 miesięcy od ukończenia nauki potwierdzonej świadectwem, dyplomem lub innym dokumentem ukończenia szkoły (dotyczy absolwentów z wykształceniem zasadniczym zawodowym, średnim, policealnym lub wyższym), kursów zawodowych trwających co najmniej 24 miesiące lub nabycia uprawnień do wykonywania zawodu przez osoby niepełnosprawne.

Stopę bezrobocia rejestrowanego obliczono jako stosunek liczby bezrobotnych zarejestrowanych do liczby cywilnej ludności aktywnej zawodowo, tj. bez osób odbywających czynną służbę wojskową oraz pracowników jednostek budżetowych prowadzących działalność w zakresie obrony narodowej i bezpieczeństwa publicznego. Stopę bezrobocia podaje się z uwzględnieniem pracujących w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie (będących składową cywilnej ludności aktywnej zawodowo) wyszacowanych na podstawie wyników spisów. Dane od 2010 r. (opracowane z uwzględnieniem wyników Powszechnego Spisu Rolnego 2010) nie są w pełni porównywalne z danymi za lata poprzednie.

Długotrwale bezrobotni są to osoby bezrobotne pozostające w rejestrze urzędu pracy łącznie przez okres ponad 12 miesięcy w okresie ostatnich dwóch lat, z wyłączeniem (od listopada 2005 r.) okresów odbywania stażu i przygotowania zawodowego w miejscu pracy.

Oferty pracy są to zgłoszone przez pracodawców do urzędu pracy (co najmniej jedno) wolne miejsca zatrudnienia i miejsca przygotowania zawodowego na stanowisku pracy oraz przyjęte do realizacji miejsca pracy w ramach prac interwencyjnych, robót publicznych i stażu, a także w ramach umów zlecenia i umów o dzieło.

WARUNKI PRACY

Informacje o **wypadkach przy pracy** obejmują wszystkie wypadki przy pracy, jak również wypadki traktowane na równi z wypadkami przy pracy niezależnie od tego, czy wy-

kazana została niezdolność do pracy. Informacje o wypadkach przy pracy w jednostkach budżetowych prowadzących działalność w zakresie obrony narodowej i bezpieczeństwa publicznego dotyczą tylko pracowników cywilnych. Dane o wypadkach przy pracy uzyskiwane są ze statystycznej karty wypadku przy pracy.

Za jeden wypadek przy pracy liczy się wypadek każdej pracującej osoby poszkodowanej w wypadku indywidualnym, jak również w wypadku zbiorowym.

Za **wypadek przy pracy** uważa się nagłe zdarzenie wywołane przyczyną zewnętrzną, powodujące uraz lub śmierć, które nastąpiło w związku z pracą:

- podczas lub w związku z wykonywaniem przez pracownika zwykłych czynności lub poleceń przełożonych oraz czynności na rzecz pracodawcy, nawet bez polecenia;
- w czasie pozostawania pracownika w dyspozycji pracodawcy w drodze między siedzibą pracodawcy a miejscem wykonywania obowiązku wynikającego ze stosunku pracy.

Za **ciężki wypadek przy pracy** uważa się wypadek, w wyniku, którego nastąpiło ciężkie uszkodzenie ciała, a mianowicie: utrata wzroku, słuchu, mowy, zdolności płodzenia lub inne uszkodzenie ciała albo rozstrój zdrowia, naruszające podstawowe funkcje organizmu, a także choroba nieuleczalna lub zagrażająca życiu, trwała choroba psychiczna, trwała, całkowita lub znaczna niezdolność do pracy w zawodzie albo trwale poważne zeszpecenie lub zniekształcenie ciała.

Za **śmiertelny wypadek przy pracy** uważa się wypadek w wyniku, którego nastąpiła śmierć osoby poszkodowanej na miejscu wypadku lub w okresie 6 miesięcy od chwili wypadku.

WYNAGRODZENIA

Wynagrodzenia obejmują wypłaty pieniężne oraz wartość świadczeń w naturze bądź ich ekwiwalenty należne pracownikom z tytułu pracy.

Przeciętne miesięczne wynagrodzenie (nominalne) przypadające na 1 zatrudnionego obliczono przyjmując:

- wynagrodzenia osobowe, bez wynagrodzeń osób wykonujących pracę nakładczą oraz uczniów, a także osób zatrudnionych za granicą,
- wypłaty z tytułu udziału w zysku i w nadwyżce bilansowej w spółdzielniach,
- dodatkowe wynagrodzenia roczne dla pracowników jednostek sfery budżetowej,
- honoraria wypłacane niektórym grupom pracowników za prace wynikające z umowy o pracę, np. dziennikarzom, realizatorom filmów, programów radiowych i telewizyjnych.

Dane o przeciętnych wynagrodzeniach dotyczą pełnozatrudnionych oraz niepełnozatrudnionych w przeliczeniu na pełnozatrudnionych. Dane o wynagrodzeniach podaje się **w ujęciu brutto**, tj. łącznie z zaliczkami na poczet podatku dochodowego od osób fizycznych oraz ze składkami na obowiązkowe ubezpieczenia społeczne (emerytalne, rentowe i chorobowe) płaconymi przez ubezpieczonego pracownika.

Wyniki badań - synteza

PRACUJACY

Rynek pracy tworzony jest przez następujące podstawowe elementy: zasoby kapitału ludzkiego i jego wykorzystanie oraz podział pracowników wg pracujących w poszczególnych sektorach gospodarki narodowej.

Praca jest najważniejszą sferą aktywności człowieka oraz źródłem rozwoju każdego społeczeństwa. Niezależnie od okresu historycznego i warunków społeczno-politycznych praca spełnia następujące funkcje: ekonomiczną – zatrudnienie jest czynnikiem tworzącym tzw. produkt społeczny, dochodową – praca jest środkiem uzyskania przychodów i społeczną – poprzez pracę następuje rozwój człowieka oraz formowanie określonych więzi społecznych.

W Ciechanowie na przestrzeni analizowanych lat, w podmiotach gospodarczych o liczbie **pracujących** powyżej 9 osób (bez osób pracujących w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie), liczba osób pracujących uległa znacznym zmianom. W latach 2005–2008 liczba pracujących systematycznie zwiększała się i na koniec 2008 r. była wyższa o 11,8% niż w 2005 r. Od 2009 r. następował systematyczny spadek liczby pracujących i w 2012 r. było 13246 pracujących. W porównaniu z 2008 r., w którym zanotowano najwięcej pracujących, nastąpił spadek o 6,1%, natomiast w porównaniu z 2005 r. liczba osób pracujących wzrosła o 5,0%. Ponad połowę pracujących stanowiły kobiety, najwięcej w 2010 r. (55,5% ogółu pracujących), a najmniej w 2006 r. (53,1%). W 2012 r. w porównaniu z 2005 r. liczba pracujących kobiet wzrosła o 3,8%, natomiast w porównaniu z 2011 r. nastąpił spadek o 0,2%. Analiza pracujących w poszczególnych sekcjach wykazuje, że w 2012 r. najwięcej osób pracowało w pozostałych usługach (38,9% ogółu pracujących), przemyśle i budownictwie (34,8%), a następnie w sekcji handel; naprawa pojazdów samochodowych, transport i gospodarka magazynowa, zakwaterowanie i gastronomia, informacja i komunikacja (21,7%). W porównaniu z 2005 r. największy wzrost liczby pracujących zaobserwowano w przemyśle i budownictwie o 28,1%, natomiast największy spadek zatrudnienia wystąpił w działalności finansowej i ubezpieczeniowej oraz obsłudze rynku nieruchomości (o 38,7%).

Przeciętne zatrudnienie w 2012 r. wyniosło 10171 osób i było niższe o 4,8% niż w 2010 r. oraz o 0,2% wyższe niż w 2011 r. Najwięcej osób pracowało w przetwórstwie przemysłowym oraz handlu i naprawie pojazdów samochodowych. W 2012 r. w przetwórstwie przemysłowym było zatrudnionych 28,1% oraz w handlu i naprawie pojazdów samochodowych 12,7% ogółu zatrudnionych. Analiza danych prezentowanych w publikacji wykazuje, że w 2012 r. w stosunku do 2010 r. wzrost przeciętnego zatrudnienia zanotowano tylko

w sekcji handel i naprawa pojazdów samochodowych (o 4,8%). Spadek zatrudnienia wystąpił w sekcji zakwaterowanie i gastronomia (o 28,1%), budownictwie (o 6,1%), przetwórstwie przemysłowym (o 4,3%), a w transporcie i gospodarce magazynowej przeciętne zatrudnienie zmalało o 0,6%.

BEZROBOCIE

Bezrobocie to sytuacja, w której człowiek w pełni sił twórczych pozbawiony jest możliwości pracy zarobkowej. Z punktu widzenia rynku pracy to brak równowagi między podażą a popytem, tj. nadwyżka realnych zasobów pracy nad efektywnym popytem na nią. Brak możliwości zarobkowania skutkuje brakiem możliwości zaspokojenia podstawowych potrzeb materialnych rodziny i perspektyw życiowych. Rodziny, których członkowie tracą pracę lub prawo do zasiłku, a w których nie pojawiają się nowe stałe źródła dochodu bardzo często stają się beneficjentami pomocy społecznej. Brak pracy odbiera szansę na godne życie.

Z analizy prezentowanych danych z lat 2005–2012 wynika, że najwięcej **bezrobotnych** mieszkańców Ciechanowa (3817) zarejestrowanych było w Powiatowym Urzędzie Pracy na koniec 2005 r., a przez następne trzy lata następował systematyczny spadek liczby bezrobotnych i w końcu 2008 r. było 2014 osób bezrobotnych. Na przestrzeni 4 lat liczba zarejestrowanych bezrobotnych zmalała o 47,2%. Od 2009 r. zaobserwowano tendencję wzrostową bezrobocia rejestrowanego (z liczby 2560 bezrobotnych w 2009 r. do 2921 w 2012 r.). W 2012 r. w porównaniu z 2009 r. liczba bezrobotnych wzrosła o 14,1%, a zmalała w stosunku do 2005 r. o 23,5%.

W 2012 r. w Powiatowym Urzędzie Pracy było 309 **nowo zarejestrowanych bezrobotnych**. W tym samym okresie 294 osoby zostały wyrejestrowane, z czego 162 z tytułu podjęcia pracy. Najwięcej nowo zarejestrowanych bezrobotnych (374) odnotowano w 2010 r., a następnie w 2005 r. (353) i w 2011 r. (316). Najwięcej osób zostało wyrejestrowanych w 2005 r. (303) i w 2012 r. (294). Z tytułu podjęcia pracy najwięcej osób zostało wyrejestrowanych w 2005 r. (63,0% ogółu wyrejestrowanych) i w 2012 r. (55,1%). **Wskaźnik płynności bezrobocia** (obliczany jako iloraz liczby bezrobotnych wyrejestrowanych do liczby bezrobotnych zarejestrowanych) w 2012 r. wyniósł 0,95, co świadczyło o zwiększeniu się stanu bezrobocia. W stosunku do 2005 r. wskaźnik ten spadł o 0,09 pkt. Najwyższą wartość wskaźnika odnotowano w 2006 r. (1,14), kiedy to nastąpiło zmniejszenie się stanu bezrobocia, a najniższą w 2011 r. (0,60).

W latach 2005–2008 większą część populacji bezrobotnych stanowiły **kobiety**, najwięcej w 2007 r. (56,5% ogółu) i w 2006 r. (56,3%). Od 2009 r. bezrobotne kobiety stanowiły

mniej niż połowę ogółu bezrobotnych. Najmniejszy udział kobiet w populacji bezrobotnych zanotowano w 2012 r. (45,2%).

Z analizy struktury bezrobotnych według wieku wynika, że w latach 2005–2008 bezrobocie dotykało najczęściej **osoby w wieku 45–54 lata**. Największy udział zarejestrowanych bezrobotnych w tej grupie wiekowej zanotowano w 2007 r. (31,7% ogółu bezrobotnych) i w 2006 r. (30,2%). Od roku 2009 najliczniejszą grupę bezrobotnych stanowiły osoby w wieku 25–34 lata. Odsetek zarejestrowanych osób w tym wieku w całej populacji osób bezrobotnych wyniósł w latach 2009–2012 kolejno (26,3%, 26,2%, 25,4%, 26,4%).

Analiza struktury bezrobotnych **według poziomu wykształcenia** pokazuje, że większość bezrobotnych to osoby o stosunkowo niskim poziomie wykształcenia. Dwoma najliczniejszymi grupami wśród bezrobotnych są osoby posiadające wykształcenie zawodowe, gimnazjalne i podstawowe oraz niepełne podstawowe. Około 1/3 ogółu bezrobotnych stanowiły osoby z wykształceniem zasadniczym. Odsetek tych osób był najwyższy w 2005 r. (34,2% ogółu bezrobotnych), a najniższy w 2009 r. (28,9%). Należy zauważyć, że od 2009 r. stale wzrasta liczba bezrobotnych legitymujących się wykształceniem wyższym i na koniec 2012 r. stanowiły one 12,8% ogólnej populacji bezrobotnych, tj. o 1,8 p. proc. więcej niż w 2009 r. Spośród bezrobotnych z wyższym wykształceniem większość stanowią kobiety. Najwyższy udział bezrobotnych kobiet legitymujących się wykształceniem wyższym zanotowano w 2008 r. (71,0% populacji z wyższym wykształceniem) i w 2006 r. (70,5%), a najniższy w 2009 (61,2%) oraz w 2012 r. (62,7%).

Liczba osób **długotrwale pozostających bez pracy** (powyżej 12 miesięcy) była najwyższa w 2005 r. (55,8% ogółu zarejestrowanych bezrobotnych), a następnie udział tej grupy osób sukcesywnie malał aż do 24,2% na koniec 2009 r. Natomiast w 2012 r. udział wyniósł 37,3%, tj. o 13,1 p. proc. więcej niż w 2009 r.

Większość bezrobotnych pozostających w ewidencji Powiatowego Urzędu Pracy to osoby, które wcześniej pracowały zawodowo. W latach 2005–2007 największą grupę stanowili bezrobotni, którzy wcześniej pracowali 10–20 lat. Natomiast w latach 2008–2012 przeważały osoby legitymujące się stażem pracy 1–5 lat. Analiza populacji bezrobotnych ze stażem pracy powyżej 20 lat wykazuje, że największy udział tej grupy osób w liczbie zarejestrowanych ogółem wystąpił w 2011 r. (18,4% ogółu) i w 2012 r. (18,0%), a najniższy w latach 2005 i 2006 (po 14,7%).

Do osób **w szczególnej sytuacji na rynku pracy** należą między innymi długotrwale bezrobotni, których udział w zarejestrowanych ogółem był najwyższy w 2006 r. (69,7%) oraz w 2005 r. (69,4) i zmalał w 2009 r. do 39,6%. Od 2010 r. udział tej grupy sukcesywnie wzra-

stał osiągając 52,8% w 2012 r. Drugą liczną grupę wśród populacji bezrobotnych stanowią osoby powyżej 50 roku życia. Udział tych osób w ogólnej liczbie zarejestrowanych na przestrzeni analizowanych lat wzrósł (z 18,2% w 2005 r. do 31,3% w 2012 r.). Osób młodych poniżej 25 roku życia zanotowano najczęściej w 2009 r. (20,0% ogółu zarejestrowanych), a najmniej w 2012 r. (14,5%). O zmianach w natężeniu zjawiska bezrobocia na terenie Ciechanowa mogą świadczyć zmiany wysokości udziału bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym. Wskaźnik ten osiągnął najwyższy poziom w 2005 r. (12,5%), a najniższy w 2008 r. (6,6%). W 2012 r. wskaźnik ten wyniósł 9,8% i był niższy od wskaźnika odnotowanego w Płocku (10,4%), Ostrołęce (11,3%) oraz Radomiu (15,1%), ale wyższy niż w Warszawie (4,6%) i Siedlcach (8,5%).

WARUNKI PRACY

W 2012 r. w Ciechanowie w podmiotach gospodarczych o liczbie pracujących powyżej 9 osób zarejestrowano 81 osób pracujących w **warunkach zagrożenia**, tj. o 88,3% mniej niż w 2005 r. W porównaniu z ogólną liczbą pracujących odsetek pracujących w 2012 r. w warunkach zagrożenia wynosił 0,6%, w 2011 r. – 0,4%, a w 2005 r. – 5,5%. Najwięcej zatrudnionych w warunkach zagrożenia pracowało w Ciechanowie w 2008 r. – 720 osób, tj. prawie 9-krotnie więcej niż w 2012 r., a najmniej w 2011 r. – 51 osób (mniej o 37,0% w porównaniu z 2012 r. oraz o 92,6 % mniej niż w 2005 r.). Większość zagrożeń dla zdrowia i życia spowodowana była czynnikami związanymi ze środowiskiem pracy (liczonych tylko raz w grupie czynnika przeważającego). W 2012 r. odsetek osób zagrożonych czynnikami związanymi ze środowiskiem pracy wyniósł 76,5% ogólnej liczby zatrudnionych w warunkach zagrożenia (w 2005 r. odpowiednio 63,6%). W 2012 r. w Ciechanowie 19 osób pracowało w warunkach zagrożenia na stanowiskach pracy związanych z obsługą maszyn szczególnie niebezpiecznych (o 17,4% mniej niż w 2005 r. i o 5,0% mniej niż w 2011 r.). Analiza danych wykazuje, że najczęściej osób pracowało w warunkach zagrożenia w 2010 r. przy obsłudze szczególnie niebezpiecznych maszyn – prawie 6-krotnie więcej niż w 2012 r. i prawie 5-krotnie więcej w porównaniu z 2005 r. W latach 2011–2012 nie zanotowano zatrudnionych w warunkach zagrożenia związanych z uciążliwością pracy. W okresie 2005–2008 zagrożenia związane z uciążliwością pracy stanowiły drugą co do wielkości grupę czynników, na które narażeni byli pracownicy. Najwyższy udział zatrudnionych w warunkach zagrożenia związanych z uciążliwością pracy w stosunku do ogółu zatrudnionych w warunkach zagrożenia wystąpił w 2006 r. i wyniósł 45,0%, a najniższy w 2005 r. – 33,1%.

W 2012 r. zarejestrowano w Ciechanowie 93 **osoby poszkodowane w wypadkach przy pracy** oraz wypadkach traktowanych na równi z wypadkami przy pracy. W porównaniu z 2005 r. liczba osób poszkodowanych w wypadkach zwiększyła się o 17,7%, a w porównaniu z 2011 r. o 34,8%. W 2012 r. w ogólnej liczbie poszkodowanych w wypadkach przy pracy 46,2% stanowiły kobiety i był to największy odsetek na przestrzeni analizowanych lat. W pozostałych latach odsetek poszkodowanych kobiet wynosił od 17,8% w 2010 r. do 36,5% w 2007 r. W 2012 r. w Ciechanowie nie zarejestrowano wypadków śmiertelnych i ciężkich, natomiast na przestrzeni lat 2005–2011 odnotowano łącznie 5 wypadków śmiertelnych i tyle samo wypadków powodujących ciężkie uszkodzenie ciała.

Jedną z konsekwencji wypadków przy pracy była absencja pracowników, którzy im ulegli. W 2012 r. w wyniku zaistniałych wypadków liczba **dni niezdolności do pracy** wyniosła 5120. W porównaniu z 2011 r. nastąpił wzrost o 69,5%, a w stosunku do 2005 r. o 57,9%. Na przestrzeni lat prezentowanych w publikacji liczba dni niezdolności do pracy w przeliczeniu na jednego poszkodowanego (łącznie z liczbą dni niezdolności do pracy osób poszkodowanych w wypadkach śmiertelnych) była najwyższa w 2012 r. (55 dni), tj. wyższa o 11 dni w stosunku do 2011 r. oraz o 14 dni w porównaniu z 2005 r. Najmniejszą liczbę dni niezdolności do pracy w przeliczeniu na 1 poszkodowanego zanotowano w 2007 r. (30), tj. o 25 dni mniej niż w 2012 r.

WYNAGRODZENIA

Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto (bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób) w 2012 r. ukształtowało się na poziomie 3494,96 zł i wzrosło o 4,5% w stosunku do 2011 r. i o 9,5% w porównaniu z 2010 r.

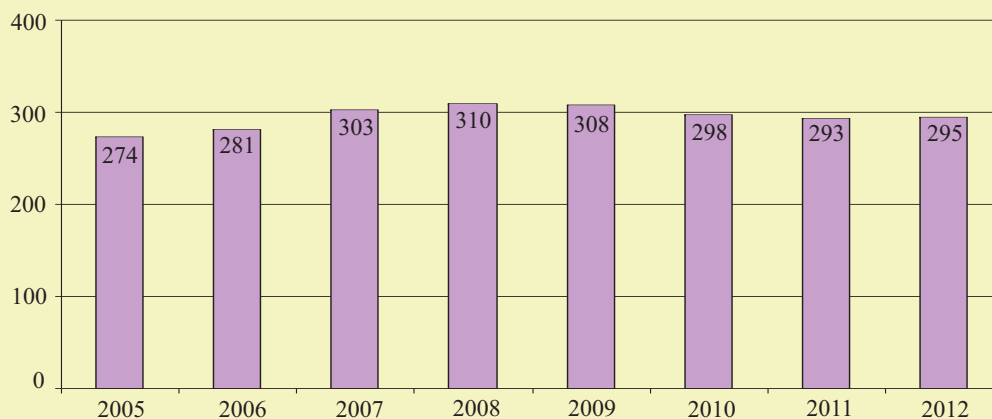
W latach 2010–2012 najwyższe wynagrodzenie brutto zanotowano w sekcji działalność finansowa i ubezpieczeniowa. W 2012 r. wynagrodzenie w tej sekcji wyniosło 5200,64 zł, tj. o 48,8% więcej niż średnie wynagrodzenie w Ciechanowie, natomiast w latach 2010 i 2011 odpowiednio więcej o 26,2% i o 31,0%.

W 2012 r. w stosunku do 2010 r. największy wzrost przeciętnego wynagrodzenia brutto wystąpił w sekcjach: zakwaterowanie i gastronomia (o 33,3%) oraz działalność finansowa i ubezpieczeniowa (o 29,1%). Spadek przeciętnego wynagrodzenia brutto zanotowano jedynie w transporcie i gospodarce magazynowej (o 0,9%).

Wśród analizowanych miast Ciechanów uplasował się na 4. miejscu pod względem przeciętnego wynagrodzenia brutto, po Warszawie (5077,53 zł), Płocku (4618,20 zł) i Ostrołęce (3776,11 zł), a przed Siedlcami (3470,66 zł) i Radomiem (3411,51 zł).

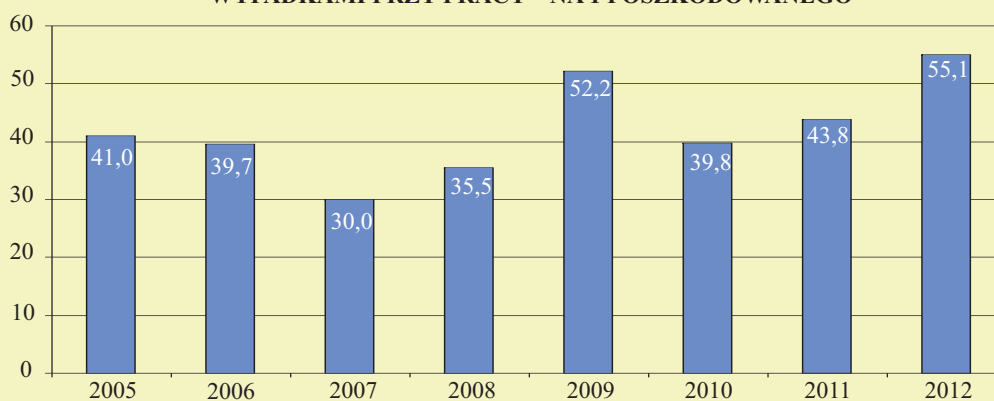
PRACUJĄCY^a NA 1000 LUDNOŚCI

Stan w dniu 31 XII

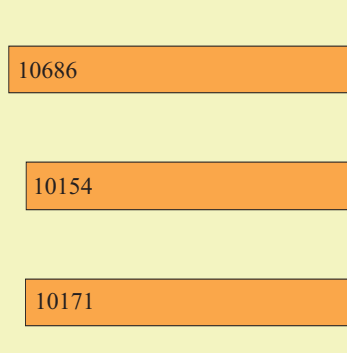
^a Bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób oraz gospodarstw indywidualnych w rolnictwie.

LICZBA DNI NIEZDOLNOŚCI DO PRACY SPOWODOWANEJ WYPADKAMI PRZY PRACY^a NA 1 POSZKODOWANEGO

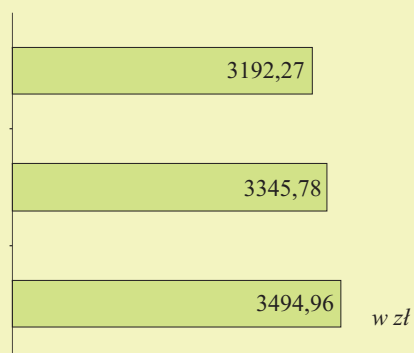

^a Zgłoszone w danym roku; bez wypadków w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie. Łącznie z osobami poszkodowanymi w wypadkach śmiertelnych oraz liczbą dni niezdolności do pracy dla tych osób.

PRZECIĘTNE ZATRUDNIENIE^a

PRZECIĘTNE MIESIĘCZNE WYNAGRODZENIE BRUTTO^b

w zł

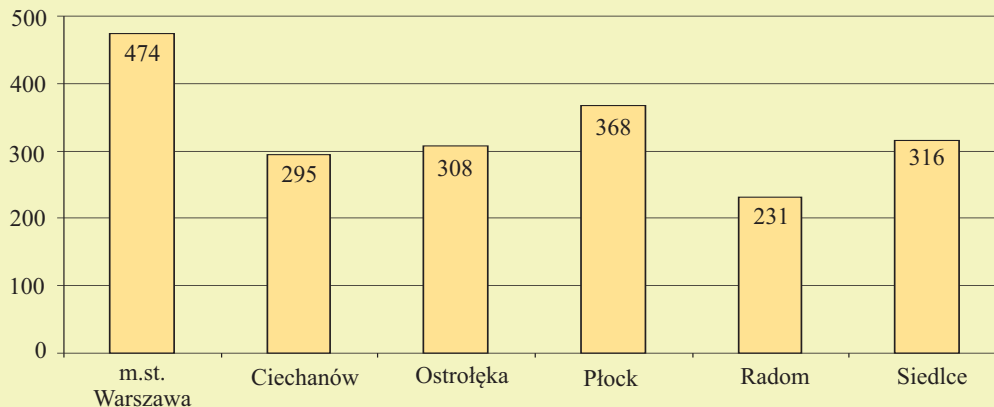
^a Bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób oraz gospodarstw indywidualnych w rolnictwie; bez zatrudnionych za granicą.

^b Bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób.

WSKAŹNIKI DLA WYBRANYCH MIAST W 2012 R.

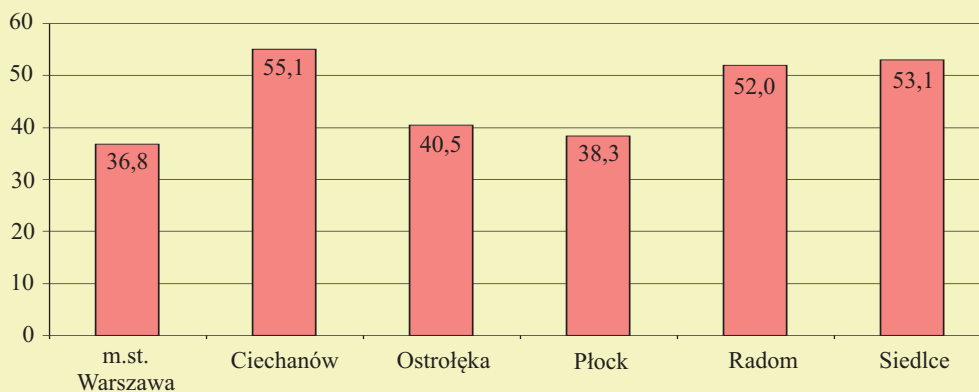
PRACUJĄCY^a NA 1000 LUDNOŚCI

Stan w dniu 31 XII

^a Bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób oraz gospodarstw indywidualnych w rolnictwie.

LICZBA DNI NIEZDOLNOŚCI DO PRACY SPOWODOWANEJ WYPADKAMI PRZY PRACY^a NA 1 POSZKODOWANEGO

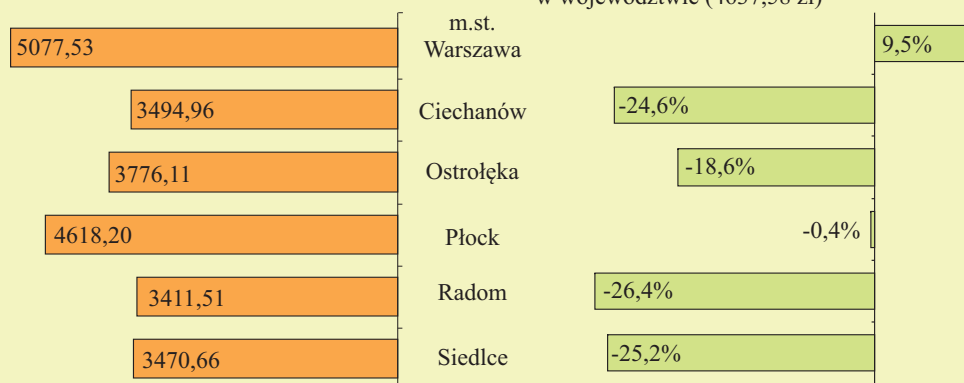

^a Zgłoszone w ciągu roku; bez wypadków w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie. Bez osób poszkodowanych w wypadkach śmiertelnych oraz bez liczby dni niezdolności do pracy dla tych osób.

PRZECIĘTNE MIESIĘCZNE WYNAGRODZENIA BRUTTO^a

Ogółem w zł

Odchylenia względne przeciętnych miesięcznych wynagrodzeń od przeciętnego wynagrodzenia w województwie (4637,58 zł)

^a Bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób.

TABL. 1 (26). **PRACUJĄCY**^a
Stan w dniu 31 XII

WYSZCZEGÓLNIENIE	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
OGÓŁEM	12612	12855	13794	14103	13934	13551	13244	13246
w tym kobiety	6842	6820	7354	7481	7554	7517	7121	7104
Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo.	90	94	94	57	69	80	78	76
Przemysł i budownictwo	3597	3910	4501	4849	4403	4060	4458	4608
Handel; naprawa pojaz- dów samocho- dowych ^Δ ; transport i go- spodarka magazyno- wa; zakwaterowanie i gastronomia ^Δ ; infor- macja i komunikacja ..	2953	3141	3356	3107	3280	3288	2918	2869
Działalność finansowa i ubezpieczeniowa; obsługa rynku nieru- chomości ^Δ	873	560	517	618	635	561	525	535
Pozostałe usługi ^b	5099	5150	5326	5472	5547	5562	5265	5158

^a Według faktycznego miejsca pracy i rodzaju działalności; bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób oraz gospodarstw indywidualnych w rolnictwie. ^b Patrz uwagi ogólne na str. 71.

TABL. 2 (27). **PRZECIĘTNE ZATRUDNIENIE**^a

WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2011	2012
OGÓŁEM	10686	10154	10171
w tym:			
Przetwórstwo przemysłowe.....	2986	2669	2857
Budownictwo	528	513	496
Handel; naprawa pojazdów samocho- dowych ^Δ	1232	1343	1291
Transport i gospodarka magazynowa.....	525	535	522
Zakwaterowanie i gastronomia ^Δ	96	79	69

^a Bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób oraz gospodarstw indywidualnych w rolnictwie; bez zatrudnionych za granicą.

TABL. 3 (28). **BEZROBOTNI ZAREJESTROWANI ORAZ OFERTY PRACY**
Stan w dniu 31 XII

WYSZCZEGÓLNIENIE	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Bezrobotni zarejestrowani ogółem	3817	3097	2462	2014	2560	2707	2965	2921
w tym kobiety	2015	1744	1392	1051	1175	1324	1455	1321
z liczby ogółem:								
Dotychczas niepracujący	607	404	300	252	312	377	358	339
w tym absolwenci ...	186	117	74	99	111	146	121	147
Zwolnieni z przyczyn dotyczących zakładu pracy	278	175	138	112	166	135	122	171
Posiadający prawo do zasiłku	347	310	432	473	559	443	471	431
Oferty pracy	63	41	65	19	45	59	17	27

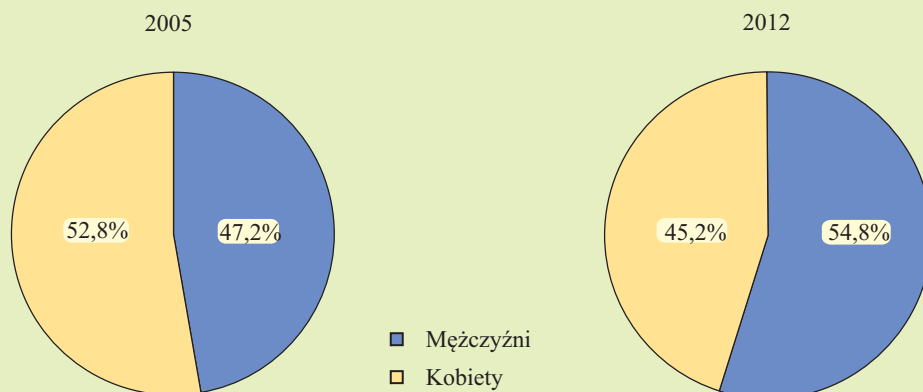
TABL. 4 (29). **BEZROBOTNI NOWO ZAREJESTROWANI I WYREJESTROWANI**

WYSZCZEGÓLNIENIE	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Bezrobotni nowo zarejestrowani	353	222	291	264	285	374	316	309
w tym kobiety	164	108	134	109	108	169	145	132
Bezrobotni wyrejestrowani	303	252	245	178	285	279	189	294
w tym kobiety	148	117	124	84	140	132	90	167
w tym z tytułu podjęcia pracy	191	117	132	93	127	143	99	162

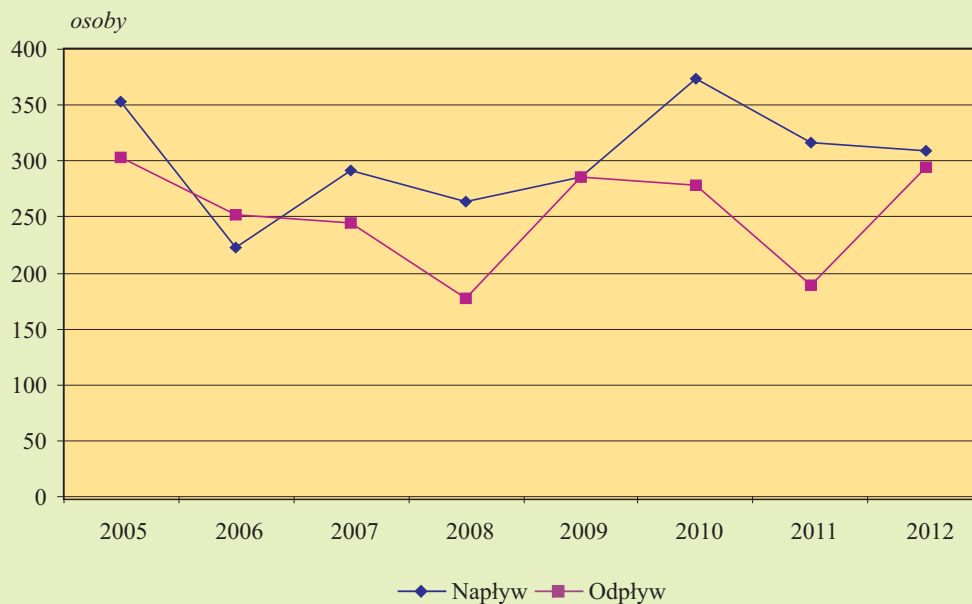
TABL. 5 (30). **BEZROBOTNI ZAREJESTROWANI WEDŁUG WIEKU**
Stan w dniu 31 XII

WYSZCZEGÓLNIENIE	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
OGÓŁEM	3817	3097	2462	2014	2560	2707	2965	2921
w wieku:								
24 lata i mniej	716	501	374	341	503	518	506	422
25–34	971	781	581	527	674	709	753	771
35–44	804	615	482	366	435	466	530	542
45–54	1075	934	781	566	633	649	688	651
55 lat i więcej	251	266	244	214	315	365	488	535
W tym kobiety	2015	1744	1392	1051	1175	1324	1455	1321
w wieku:								
24 lata i mniej	361	268	213	179	229	247	254	200
25–34	582	489	365	293	315	376	391	379
35–44	442	372	292	191	228	254	278	268
45–54	546	540	447	324	308	345	387	303
55 lat i więcej	84	75	75	64	95	102	145	171

**STRUKTURA BEZROBOTNYCH ZAREJESTROWANYCH
WEDŁUG PŁCI**
Stan w dniu 31 XII

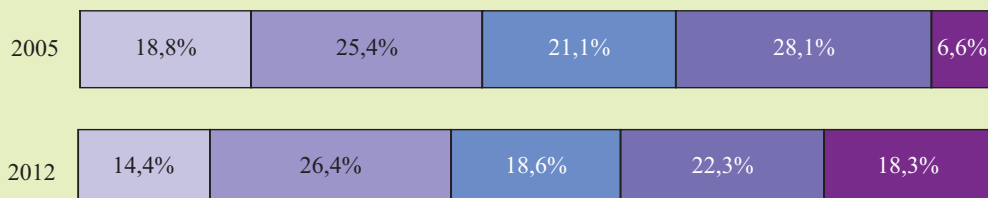
PLYNNOŚĆ BEZROBOCIA

STRUKTURA BEZROBOTNYCH ZAREJESTROWANYCH

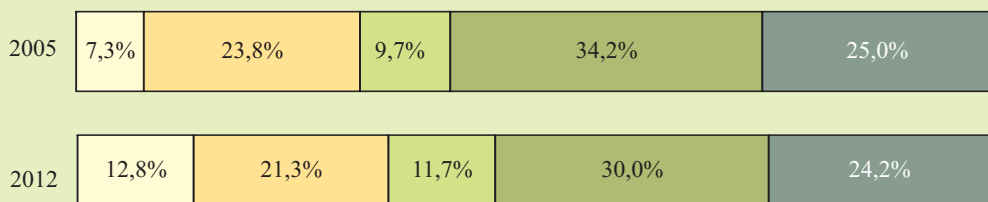
Stan w dniu 31 XII

Według wieku

Wiek: 24 lata i mniej 25-34 35-44 45-54 55 lat i więcej

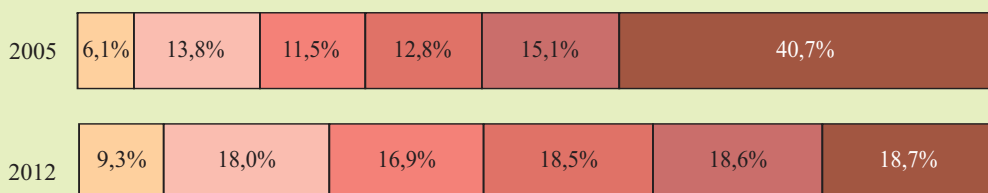
Według wykształcenia

Wykształcenie:

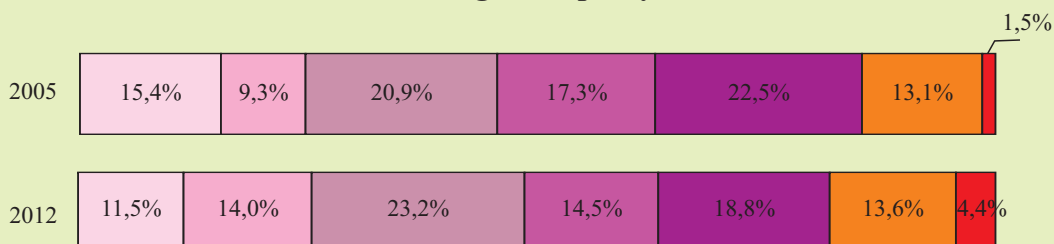
- wyższe policealne i średnie zawodowe
 średnie ogólnokształcące zasadnicze zawodowe
 gimnazjalne, podstawowe i niepełne podstawowe

Według czasu pozostawania bez pracy^a

Czas: 1 miesiąc i mniej 1-3 3-6 6-12 12-24 powyżej 24 miesięcy

Według stażu pracy^a

Staż pracy: bez stażu pracy 1 rok i mniej 1-5 5-10 10-20 20-30 powyżej 30 lat

^a Przedziały zostały domknięte prawostronnie, patrz notka a pod tabl. 7 i 8.

TABL. 6 (31). **BEZROBOTNI ZAREJESTROWANI WEDŁUG POZIOMU WYKSZTAŁCENIA**
Stan w dniu 31 XII

WYSZCZEGÓLNIENIE	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
OGÓŁEM	3817	3097	2462	2014	2560	2707	2965	2921
wykształcenie:								
Wyższe	277	244	220	217	281	292	365	375
Policealne i średnie zawodowe	910	741	607	466	591	634	647	621
Średnie ogólnokształcące	370	317	266	256	320	331	366	342
Zasadnicze zawodowe ..	1305	1053	773	585	741	792	882	876
Gimnazjalne, pod- stawowe i niepełne podstawowe	955	742	596	490	627	658	705	707
W tym kobiety	2015	1744	1392	1051	1175	1324	1455	1321
wykształcenie:								
Wyższe	189	172	151	154	172	193	237	235
Policealne i średnie zawodowe	558	483	403	285	317	355	386	331
Średnie ogólnokształcące	250	214	186	159	186	203	217	186
Zasadnicze zawodowe ..	589	504	357	240	250	315	321	313
Gimnazjalne, pod- stawowe i niepełne podstawowe	429	371	295	213	250	258	294	256

TABL. 7 (32). **BEZROBOTNI ZAREJESTROWANI WEDŁUG CZASU POZOSTAWANIA BEZ PRACY^a**
Stan w dniu 31 XII

WYSZCZEGÓLNIENIE	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
OGÓŁEM	3817	3097	2462	2014	2560	2707	2965	2921
czas pozostawania bez pracy:								
1 miesiąc i mniej	233	181	222	234	228	300	243	272
1– 3	528	497	520	458	616	574	513	525
3– 6	438	413	266	355	541	486	469	495
6–12	487	358	311	302	555	570	646	540
12–24	576	375	288	235	310	502	633	543
Powyżej 24 miesięcy	1555	1273	855	430	310	275	461	546
W tym kobiety	2015	1744	1392	1051	1175	1324	1455	1321
czas pozostawania bez pracy:								
1 miesiąc i mniej	95	81	98	93	86	139	103	107
1– 3	220	222	255	201	265	250	243	231
3– 6	223	223	134	178	264	252	228	213
6–12	227	186	181	160	236	309	303	230
12–24	280	205	165	141	154	249	333	263
Powyżej 24 miesięcy	970	827	559	278	170	125	245	277

^a Od momentu rejestracji w urzędzie pracy; przedziały zostały domknięte prawostronnie, np. w przedziale 3-6 uwzględniono osoby, które pozostawały bez pracy 3 miesiące i 1 dzień do 6 miesięcy.

TABL. 8 (33). **BEZROBOTNI ZAREJESTROWANI WEDŁUG STAŻU PRACY^a**
Stan w dniu 31 XII

WYSZCZEGÓLNIENIE	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
OGÓŁEM	3817	3097	2462	2014	2560	2707	2965	2921
Bez stażu pracy	586	386	290	252	311	374	347	335
Ze stażem pracy:								
1 rok i mniej	354	321	291	252	298	311	405	409
1– 5	796	675	494	452	608	655	663	680
5–10	662	535	425	302	406	409	447	424
10–20	859	724	572	447	499	500	556	548
20–30	501	404	349	275	356	353	409	397
powyżej 30 lat	59	52	41	34	82	105	138	128
W tym kobiety	2015	1744	1392	1051	1175	1324	1455	1321
Bez stażu pracy	315	234	183	155	166	192	181	159
Ze stażem pracy:								
1 rok i mniej	223	208	188	140	161	174	232	211
1– 5	446	381	296	247	275	334	321	326
5–10	365	312	252	157	174	195	213	188
10–20	468	425	311	232	245	256	273	243
20–30	187	176	151	112	141	146	181	159
powyżej 30 lat	11	8	11	8	13	27	54	35

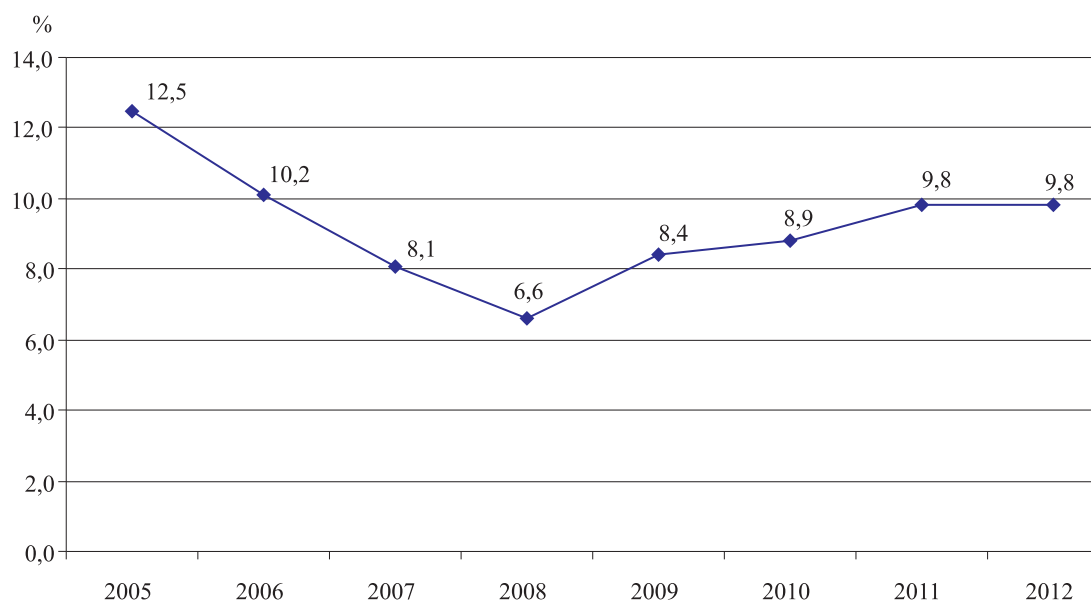
^a Przedziały zostały domknięte prawostronnie, np. w przedziale 1-5 uwzględniono osoby, które pracowały 1 rok i 1 dzień do 5 lat.

TABL. 9 (34). **BEZROBOTNI ZAREJESTROWANI BĘDĄCY W SZCZEGÓLNEJ SYTUACJI
NA RYNKU PRACY**
Stan w dniu 31 XII

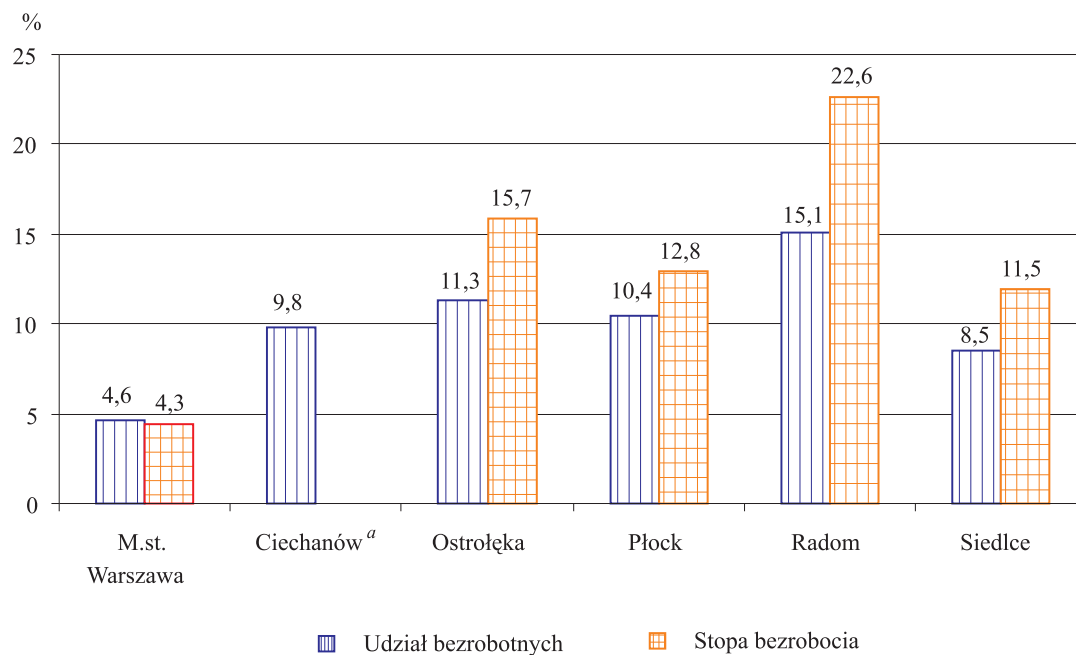
WYSZCZEGÓLNIENIE	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
OGÓŁEM	2396	2645	2623
z liczby ogółem:								
Do 25 roku życia	722	502	384	345	512	520	514	423
Długotrwale bezrobotni	2648	2158	1515	968	1015	1261	1513	1541
Powyżej 50 roku życia ..	694	693	645	523	658	719	858	915
Bez kwalifikacji zawo- dowych	560	906	741	631	776	816	935	846
Samotnie wychowujący co najmniej jedno dziecko w wieku do18 roku życia ^a	110	86	80	161	176	189	216	199
Niepełnosprawni	78	75	66	88	119	119	129	133

^a Do grudnia 2007 r. dane dotyczą osób samotnie wychowujących co najmniej jedno dziecko w wieku 7 lat i mniej.

**Udział bezrobotnych zarejestrowanych
w liczbie ludności w wieku produkcyjnym**
Stan w dniu 31 XII

**Stopa bezrobocia rejestrowanego oraz udział bezrobotnych zarejestrowanych
w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w wybranych miastach w 2012 r.**
Stan w dniu 31 XII

^a Brak informacji o stopie bezrobocia.

TABL. 10 (35). ZATRUDNIENI W WARUNKACH ZAGROŻENIA^a

Stan w dniu 31 XII

WYSZCZEGÓLNIENIE	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
OGÓŁEM	692	522	673	720	338	173	51	81
w tym przez jedną grupę czynników zagrożenie:								
Związane ze środowiskiem pracy	440	257	404	328	190	55	31	62
w tym przez jedną grupę czynników ...	376	183	371	197	93	55	31	31
Związane z uciążliwością pracy	229	235	236	282	50	5	-	-
w tym przez jedną grupę czynników ...	208	214	215	262	50	5	-	-
Czynnikami mechanicznymi związanymi z maszynami szczególnie niebezpiecznymi .	23	30	33	110	98	113	20	19
w tym przez jedną grupę czynników ...	19	26	33	30	6	12	20	19

^a Liczeni tylko jeden raz w grupie czynnika przeważającego, tzn. mającego największe szkodliwe znaczenie na danym stanowisku pracy; dane dotyczą podmiotów, w których liczba pracujących przekracza 9 osób.

TABL. 11 (36). POSZKODOWANI W WYPADKACH PRZY PRACY^a ORAZ LICZBA DNI NIEZDOLNOŚCI DO PRACY SPOWODOWANEJ TYMI WYPADKAMI^b

WYSZCZEGÓLNIENIE	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
OGÓŁEM	79	106	104	104	56	73	69	93
w tym kobiety	20	26	38	27	10	13	15	43
w wypadkach:								
Śmiertelnych	1	1	1	-	-	1	1	-
Ciężkich	-	1	-	3	-	-	1	-
Lżejszych	78	104	103	101	56	72	67	93
Liczba dni niezdolności do pracy	3242	4203	3123	3692	2925	2904	3021	5120

^a Zgłoszone w danym roku; bez wypadków w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie. ^b Łącznie z liczbą dni niezdolności do pracy osób poszkodowanych w wypadkach śmiertelnych.

TABL. 12 (37). PRZECIĘTNE MIESIĘCZNE WYNAGRODZENIA BRUTTO^a

WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2011	2012
	w zł		
OGÓŁEM	3192,27	3345,78	3494,96
w tym:			
Przetwórstwo przemysłowe.....	2860,35	3211,68	3377,45
Budownictwo	2162,25	2184,45	2181,07
Handel; naprawa pojazdów samochodowych ^Δ	2584,71	2612,12	2693,93
Transport i gospodarka magazynowa	2485,76	2581,14	2463,31
Zakwaterowanie i gastronomia ^Δ	1961,98	2235,23	2616,18
Działalność finansowa i ubezpieczeniowa ^Δ	4029,54	4384,57	5200,64
Obsługa rynku nieruchomości ^Δ	3572,55	3612,78	3814,79

^a Bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób.

VI. INFRASTRUKTURA KOMUNALNA. MIESZKANIA.

Uwagi ogólne

INFRASTRUKTURA KOMUNALNA

Dane o **urządzeniach komunalnych** dotyczą urządzeń czynnych i prezentowane są według lokalizacji obiektów.

Informacje o sieci wodociągowej, kanalizacyjnej i gazowej obejmują sieć obsługującą gospodarstwa domowe i innych użytkowników.

Informacje o **długości sieci wodociągowej i gazowej** dotyczą sieci rozdzielczej bez przyłączy prowadzących do budynków mieszkalnych i innych obiektów.

Dane o **długości sieci kanalizacyjnej**, oprócz przewodów ulicznych uwzględniają kolektory, tj. przewody odbierające ścieki z sieci ulicznej; nie uwzględniają natomiast kanałów przeznaczonych wyłącznie do odprowadzania wód opadowych.

Przez **przyłącza wodociągowe i kanalizacyjne** prowadzące do budynków mieszkalnych (łącznie z budynkami zbiorowego zamieszkania, jak np.: hotele pracownicze, domy studenckie i internaty, domy opieki społecznej) oraz **przyłącza gazowe** prowadzące do budynków (łącznie z budynkami niemieszkalnymi) rozumie się odgałęzienia łączące poszczególne budynki z siecią rozdzielczą lub w przypadku kanalizacji – z siecią ogólnospławną.

Dane o **zużyciu gazu** odnoszą się do wszystkich gospodarstw domowych.

Dane o **zużyciu energii elektrycznej i gazu z sieci** w gospodarstwach domowych (w tym również zużycie w gospodarstwach domowych prowadzących drobną działalność usługową) ustalono w oparciu o zaliczkowy system opłat. Źródłem informacji dotyczących odbiorców i zużycia energii elektrycznej są dane Ministerstwa Gospodarki.

Informacje z zakresu **ciepłownictwa** obejmują budynki mieszkalne oraz budynki urzędów i instytucji ogrzewane centralnie za pośrednictwem sieci przesyłowej rozumianej jako układ instalacji połączonych i współpracujących ze sobą, służących do przesyłania i dystrybucji czynnika grzejnego do odbiorcy zgodnie z ustawą z dnia 10 kwietnia 1997 r. Prawo energetyczne (tekst jednolity: Dz.U. z 2012 r., poz. 1059, z późn. zm.).

Dane w tabl. 4. dotyczą budynków i lokali ogrzewanych przy pomocy urządzeń jednostek gospodarki komunalnej i mieszkaniowej oraz spółdzielni mieszkaniowych i zakładów pracy, niezależnie od źródeł wytwarzania energii cieplnej (własnych lub obcych).

Kotłownia to budynek lub pomieszczenia wraz z ustawionymi w nim kotłami oraz urządzeniami służącymi do wytwarzania energii cieplnej na cele grzewcze lub ogrzewania i równoczesnego dostarczania ciepłej wody.

Dane o **odpadach komunalnych** dotyczą odpadów powstających w gospodarstwach domowych, a także u innych wytwórców odpadów (bez odpadów niebezpiecznych), które ze względu na swój charakter lub skład są podobne do odpadów powstających w gospodarstwach domowych. Informacje o odpadach komunalnych podaje się zgodnie z rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 27 września 2001 r. w sprawie katalogu odpadów (Dz. U. Nr 112, poz. 1206).

Dane o **nieczystościach ciekłych** dotyczą nieczystości pochodzących z gospodarstw domowych, budynków użyteczności publicznej oraz budynków jednostek prowadzących działalność gospodarczą – w przypadku gdy nie są odprowadzane siecią kanalizacyjną.

Parki spacerowo-wypoczynkowe są to tereny zieleni o powierzchni co najmniej 2 ha, urządzone i konserwowane z przeznaczeniem na cele wypoczynkowe ludności, wyposażone w drogi, place, aleje spacerowe, ławki itp.

Zieleńce są to obiekty o powierzchni poniżej 2 ha, w których funkcji dominuje wypoczynek.

Tereny zieleni osiedlowej występują przy zabudowie mieszkaniowej, pełnią funkcję wypoczynkową i izolacyjną.

MIESZKANIA

Informacje o **zasobach mieszkaniowych i mieszkaniach oddanych do użytkowania** dotyczą mieszkań, a także izb i powierzchni użytkowej w tych mieszkaniach, znajdujących się w budynkach mieszkalnych i niemieszkalnych. Dane nie obejmują lokali zbiorowego zamieszkania (hotelu pracowniczych, domów studenckich, internatów, domów opieki społecznej i in.) i pomieszczeń nieprzeznaczonych na cele mieszkalne, a z różnych względów zamieszkałych (pomieszczeń inwentarskich, barakowozów, statków, wagonów i in.).

Mieszkanie jest to lokal składający się z jednej lub kilku izb łącznie z pomieszczeniami pomocniczymi, wybudowany lub przebudowany dla celów mieszkalnych, konstrukcyjnie wydzielony (trwałymi ścianami) w obrębie budynku, do którego to lokalu prowadzi niezależne wejście z klatki schodowej, ogólnego korytarza, wspólnej sieni bądź bezpośrednio z ulicy, podwórza lub ogrodu.

Izba jest to pomieszczenie w mieszkaniu oddzielone od innych pomieszczeń stałymi ścianami, o powierzchni co najmniej 4 m², z bezpośrednim oświetleniem dziennym,

tj. oknem lub oszklonymi drzwiami w ścianie zewnętrznej budynku. Za izbę uważa się zarówno pokój, jak i kuchnię – jeśli odpowiada warunkom określonym w definicji.

Dane o **liczbie izb w mieszkaniach** uwzględniają także izby wykorzystywane wyłącznie do prowadzenia działalności gospodarczej, jeżeli izby te znajdowały się w obrębie mieszkania konstrukcyjnego i nie miały dodatkowego, oddzielnego wejścia z ulicy, podwórza lub z ogólnie dostępnej części budynku.

Powierzchnia użytkowa mieszkania jest to łączna powierzchnia pokoi, kuchni, przedpokoi, łazienek i wszystkich innych pomieszczeń wchodzących w skład mieszkania.

Dane o **zasobach mieszkaniowych** opracowano na podstawie bilansu zasobów mieszkaniowych – według stanu w dniu 31 XII, w każdorazowym podziale administracyjnym. Bilanse zasobów mieszkaniowych sporządza się dla okresów międzyspisowych w oparciu o wyniki ostatniego spisu powszechnego, przyjmując za podstawę mieszkania zamieszkałe i niezamieszkałe oraz uwzględniając przyrosty i ubytki zasobów mieszkaniowych.

Dane o zasobach mieszkaniowych opracowano przyjmując jako bazę wyjściową:

- dla lat 2005–2009 – wyniki Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2002,
- dla lat 2010–2012 – wyniki Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2011.

W zasobach mieszkaniowych za podstawę obliczenia przeciętnej liczby osób na mieszkanie i na izbę przyjęto ogólną liczbę ludności według stanu w dniu 31 XII.

Informacje o **budynkach oddanych do użytkowania** (przez wszystkich inwestorów):

- w zakresie liczby budynków obejmują tylko budynki nowo wybudowane,
- w zakresie kubatury budynków obejmują budynki nowo wybudowane i rozbudowane (tylko w części dotyczącej rozbudowy).

Informacje o **mieszkaniach, powierzchni użytkowej mieszkań** oraz o **izbach oddanych do użytkowania** dotyczą mieszkań w budynkach nowo wybudowanych i rozbudowanych (w części stanowiącej rozbudowę) oraz uzyskanych w wyniku przebudowy pomieszczeń niemieszkalnych.

Informacje o efektach budownictwa indywidualnego dotyczą mieszkań oddanych do użytkowania przez osoby fizyczne (prowadzące i nieprowadzące działalności gospodarczej), fundacje, kościoły i związki wyznaniowe, z przeznaczeniem na użytek własny inwestora lub na sprzedaż i wynajem.

Bardziej szczegółowe uwagi dotyczące infrastruktury komunalnej i mieszkań, w tym form budownictwa Czytelnik znajdzie w Roczniku Statystycznym Rzeczypospolitej Polskiej oraz w publikacjach tematycznych GUS takich jak: *Infrastruktura komunalna* i *Budownictwo – wyniki działalności* dostępnych na stronie internetowej GUS: <http://stat.gov.pl>

Wyniki badań - synteza

Infrastruktura techniczna to zbiór urządzeń i obiektów o charakterze publicznym, niezbędnych do poprawnego funkcjonowania gospodarki oraz społeczeństwa na określonym terytorium. Jako część infrastruktury technicznej można wyróżnić infrastrukturę komunalną. Rozwój gospodarki komunalnej i powszechność usług świadczonych przez poszczególne jej sektory inżynierskie (wodociągi, kanalizacja, ciepło, gaz, elektryka) stanowi ważny wyróżnik i determinuje ogólny rozwój gospodarki. Jest również ważnym elementem standardu życia ludności ponieważ struktura dostaw i zużycie mediów jest miarą osiągniętego standardu cywilizacyjnego, jak również wyznacznikiem racjonalnego ich gospodarowania. Eksploatacja oraz rozbudowa infrastruktury komunalnej jest prowadzona przez gminy w ramach zadań własnych.

Na koniec 2012 r. długość **rozdzielczej sieci wodociągowej** w Ciechanowie wynosiła 157,5 km i zwiększyła się w porównaniu z 2005 r. o 9,5% (tj. o 13,6 km). Długość sieci rozdzielczej kanalizacyjnej zwiększyła się w tym czasie o 13,3 km (tj. o 14,8%). W 2012 r. w porównaniu z 2005 r. nastąpił również wzrost liczby połączeń wodociągowych prowadzących do budynków o 581 (o 13,5%), a kanalizacyjnych o 659 (o 19,9%). Analiza **zużycia wody** w gospodarstwach domowych wykazuje, że od 2005 r. do 2007 r. zużycie systematycznie rosło, z 1702,0 dam³ do 1907,1 dam³, (wzrost o 12,1%). W tym samym czasie długość rozdzielczej sieci wodociągowej wzrosła o 3,3%, a liczba przyłączy o 5,5%. Natomiast od 2008 r. zużycie wody zaczęło systematycznie maleć, z 1852,5 dam³ do 1369,1 dam³ w 2012 r. (spadek o 26,1%). W 2012 r. w porównaniu z 2005 r. zużycie wody w gospodarstwach domowych zmalało o 19,6%. W analizowanym okresie 1 mieszkaniec Ciechanowa zużył średnio 30,3 m³ wody w 2012 r., tj. o 6,6 m³ (o 17,9%) mniej niż w 2005 r. Można przypuszczać, że główną przyczyną tego spadku było zastępowanie ryczałtów pobieranych za 1 m³ dostarczonej wody, opłatami wynikającymi z rzeczywistego jej zużycia – powszechnie zaczęto instalować indywidualne wodomierze, co skutkowało oszczędnościami w poborze wody.

Średnie roczne zużycia wody z wodociągów w gospodarstwach domowych przez 1 mieszkańca w Ciechanowie w 2012 r. było niższe niż w Warszawie (46,3 m³), Radomiu (34,5 m³), Płocku (32,6 m³) i Siedlcach (33,5 m³), ale większe niż w Ostrołęce (27,9 m³).

W 2012 r. długość rozdzielczej **sieci gazowej** wynosiła w Ciechanowie 154,1 km i wzrosła w stosunku do 2005 r. o 20 km (o 14,9%). Liczba przyłączy prowadzących do budynków w tym samym czasie wzrosła o 606, tj. o 18,1%. Zwiększyła się również liczba odbiorców gazu z 12362 w 2005 r. do 12861 w 2012 r., tj. o 4,0%. Na przestrzeni 2012 r. staty-

styczny mieszkaniec Ciechanowa zużył przeciętnie 150,1 m³ gazu, tj. mniej o 4,4 m³ (o 2,8%) niż w 2005 r.

Średnie rocznego **zużycie gazu** z sieci na 1 mieszkańca w 2012 r. w Ciechanowie było mniejsze niż w Warszawie (181,1 m³), ale większe niż w Siedlcach (145,6 m³), Radomiu (133,2 m³), Ostrołęce (107,4 m³) i Płocku (82,8 m³).

Na koniec 2012 r. w Ciechanowie zanotowano 16932 **odbiorców energii elektrycznej**, którzy zużyli łącznie 29,5 GWh energii. W porównaniu z rokiem poprzednim liczba odbiorców zmalała o 128 (o 0,8%), a zużycie energii o 2,0%. Natomiast w stosunku do 2005 r. liczba odbiorców wzrosła o 162, tj. o 1,0%, a zużycie o 0,3%. W przeliczeniu na 1 mieszkańca miasta zużycie energii elektrycznej w 2012 r. wyniosło 653 kWh, tj. o 2,3% więcej niż w 2005 r.

Większe zużycie energii elektrycznej na 1 mieszkańca w 2012 r. niż w Ciechanowie odnotowano w Warszawie (1014 kWh), Płocku (747 kWh) i Siedlcach (694 kWh), natomiast mniejsze było w Radomiu (649 kWh) oraz Ostrołęce (586 kWh).

W 2012 r. z terenu miasta zebrano 14,9 tys. ton **odpadów komunalnych zmieszanych**, w tym 9,7 tys. ton z gospodarstw domowych. W porównaniu z 2005 r. ilość zebranych odpadów komunalnych była wyższa o 5,7%, ale z gospodarstw indywidualnych zebrano o 8,5% mniej odpadów. Rosła jednak ilość wytwarzanych nieczystości ciekłych bytowo-gospodarczych. W 2012 r. ilość nieczystości ciekłych wywiezionych była wyższa o 143,2% niż w 2005 r., w tym wywiezionych z gospodarstw domowych – wyższa o 108,1%. Wśród porównywanych miast w 2012 r., Ciechanów charakteryzował się mniejszą ilości odpadów z gospodarstw domowych przypadających na 1 mieszkańca (214,1 kg) niż Płock (216,3 kg) i Warszawa (219,6 kg), natomiast większą niż Ostrołęka (161,8 kg), Radom (157,5 kg) oraz Siedlce (153,2 kg).

W 2012 r. Ciechanów posiadał 95,1 ha **terenów zieleni ogólnodostępnej i osiedlowej**, co stanowiło 2,9% powierzchni ogólnej miasta. Na 1 mieszkańca przypadało średnio 21,1 m² terenów zieleni miejskiej. Ciechanów uplasował się pod tym względem na 3. miejscu, po Ostrołęce (22,2 m²) i Radomiu (21,3 m²), a przed Płockiem (19,1 m²), Warszawą (18,7 m²) oraz Siedlcami (13,9 m²).

Jednym z najważniejszych celów polityki społeczno-gospodarczej jest zapewnienie wzrostu dobrobytu rodzin, umocnienie ich samodzielności materialnej oraz poczucia bezpieczeństwa. Miernikiem realizacji tego celu jest m.in. jakość życia, której najistotniejszym elementem są odpowiednie warunki mieszkaniowe.

Na koniec 2012 r. **zasoby mieszkaniowe** w Ciechanowie obejmowały 16414 mieszkań o powierzchni użytkowej 1147078 m², w których znajdowały się 63953 izby. W porównaniu z 2005 r. liczba mieszkań wzrosła o 893 (o 5,8%), a izb o 5098 (o 8,7%). Przeciętna

powierzchnia użytkowa mieszkania w 2012 r. wynosiła 69,9 m² i w stosunku do 2005 r. wzrosła o 3,2 m², tj. o 4,8%.

Wśród porównywanych miast pod względem przeciętnej powierzchni użytkowej mieszkania w 2012 r. Ciechanów uplasował się na 2. miejscu po Ostrołęce (70,4 m²), a przed Siedlcami (62,7 m²), Radomiem (60,2 m²), Płockiem (58,8 m²) i Warszawą (58,6 m²).

Jednym ze wskaźników określających warunki mieszkaniowe jest przeciętna liczba osób przypadających na 1 izbę w mieszkaniu. Uznaje się, że sytuacja jest dobra jeżeli na 1 izbę przypada nie więcej niż 1 osoba. W Ciechanowie na koniec 2012 r. na 1 izbę przypadało mniej, bo 0,70 osoby. Na przestrzeni analizowanych lat w Ciechanowie systematycznie wzrastała przeciętna powierzchnia użytkowa na 1 osobę (z 22,5 m² w 2005 r. do 25,5 m² na koniec 2012 r.), co przyczyniło się do poprawy warunków mieszkaniowych ludności miasta. W 2012 r. pod względem powierzchni użytkowej na 1 osobę Ciechanów zajmował wśród porównywanych miast 2. miejsce po Warszawie (29,8 m²), a przed Siedlcami (24,8 m²), Ostrołką (24,4 m²), Płockiem (23,4 m²) i Radomiem (22,3 m²).

Zaspokojenie potrzeb mieszkaniowych określa również **liczba mieszkań oddanych do użytkowania**. W latach 2005–2012 nastąpiło pogorszenie sytuacji na rynku mieszkaniowym w Ciechanowie. W 2012 r. oddano do użytkowania tylko 45 mieszkań, tj. o ponad połowę mniej niż w 2005 r. Przeciętna powierzchnia oddanego do użytkowania mieszkania w 2012 r. wynosiła 130,2 m², tj. o 14,9 m² (o 12,9%) więcej w stosunku do 2005 r. Na przestrzeni analizowanych lat najwięcej mieszkań oddano do użytkowania w 2010 r. – ponad czterokrotnie więcej niż w 2012 r. i ponad dwukrotnie więcej niż w 2005 r.

Na koniec 2012 r. w przeliczeniu na 1000 ludności przypadało w Ciechanowie średnio 365 mieszkań, tj. o 27 więcej niż w 2005 r. Wzrost wartości wskaźnika spowodowany był m.in. zmniejszeniem się w tym samym okresie liczby ludności (o 2,1%).

Analiza mieszkań pod względem wyposażenia w instalacje wykazała, że na koniec 2012 r. jeszcze do 21,1% mieszkań nie był doprowadzony gaz z sieci, a 10,3% nie posiadało centralnego ogrzewania. W porównaniu z 2005 r. najwięcej wzrosła liczba mieszkań wyposażonych w gaz z sieci (o 10,2 %), łazienkę (o 8,5%) i ustęp spłukiwany (o 7,9%).

W 2012 r. w Ciechanowie oddano do użytkowania 56 budynków o kubaturze 59944 m³. W porównaniu z 2005 r. liczba oddanych budynków zmalała o 11,1%, a w stosunku do roku poprzedniego o ponad połowę. Z ogólnej liczby budynków oddanych do użytkowania w 2012 r. 91,1% stanowiły budynki indywidualne, a wśród nich 72,5% mieszkalne. Przeciętna kubatura 1 indywidualnego budynku mieszkalnego wyniosła 739,5 m³ i w porównaniu z 2005 r. zmalała o 32,9 m³, tj. o 4,3%.

TABL. 1 (38). **WODOCIĄGI I KANALIZACJA**
Stan w dniu 31 XII

WYSZCZEGÓLNIENIE	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Sieć rozdzielcza w km:								
wodociągowa.....	143,9	147,8	148,6	152,4	153,8	154,6	157,1	157,5
kanalizacyjna ^a	89,9	89,9	92,5	92,1	92,7	98,2	98,2	103,2
Przyłącza prowadzące do budynków mieszkalnych w szt.:								
wodociągowe	4312	4414	4549	4632	4715	4770	4839	4893
kanalizacyjne	3306	3395	3485	3533	3575	3780	3810	3965
Zużycie wody z wodociągów w gospodarstwach domowych (w ciągu roku):								
w dam ³	1702,0	1781,6	1907,1	1852,5	1433,6	1416,9	1381,3	1369,1
na 1 mieszkańca w m ³	36,9	38,8	41,9	40,8	31,6	31,0	30,4	30,3
na 1 korzystającego w m ³	39,8	41,8	44,9	43,6	33,9	33,3	32,6	32,5
Ścieki odprowadzone ^b siecią kanalizacyjną (w ciągu roku) w dam ³	2353	2343	2314	2422	2466	2544	2586	2567

a Łącznie z kolektorami. *b* Od 2010 r. dane nie są w pełni porównywalne z danymi za lata poprzednie z powodu zmiany metodologii badania ścieków komunalnych.

TABL. 2 (39). **SIEĆ GAZOWA ORAZ ODBIORCY I ZUŻYCIE GAZU Z SIECI W GOSPODARSTWACH DOMOWYCH**
Stan w dniu 31 XII

WYSZCZEGÓLNIENIE	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Sieć rozdzielcza w km	134,1	136,5	145,1	146,0	148,5	151,7	153,3	154,1
Przyłącza prowadzące do budynków mieszkalnych i niemieszkalnych w szt.....	3352	3472	3592	3673	3744	3839	3906	3958
Odbiorcy gazu z sieci ^a	12362	12423	12524	12568	12661	12688	12798	12861
Zużycie gazu z sieci ^b (w ciągu roku):								
w tys. m ³	7122,7	6694,0	6344,1	6353,9	6478,1	7319,3	6482,7	6770,4
na 1 mieszkańca w m ³	154,5	145,8	139,3	139,9	142,6	160,0	142,7	150,1
na 1 korzystającego w m ³	204,8	193,5	183,9	177,2	180,2	202,1	180,0	190,8

a W latach 2005–2007 bez odbiorców korzystających z gazomierzy zbiorczych, a od 2008 r. łącznie. *b* W jednostkach naturalnych, według których następuje rozliczenie z odbiorcami.

TABL. 3 (40). **ODBIORCY ORAZ ZUŻYCIE ENERGII ELEKTRYCZNEJ W GOSPODARSTWACH DOMOWYCH^a**

WYSZCZEGÓLNIENIE	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Odbiorcy (stan w dniu 31 XII)	16770	16781	16767	16836	16818	17096	17060	16932
Zużycie (w ciągu roku):								
w GWh	29,4	30,0	30,0	30,7	30,6	31,4	30,1	29,5
na 1 mieszkańca w kWh ...	638,5	654,6	657,7	674,9	672,7	685,4	663,2	653,1
na 1 odbiorcę ^b w kWh	1755,8	1790,4	1786,9	1820,8	1817,2	1834,1	1765,9	1740,1

a Łącznie z gospodarstwami domowymi, których głównym źródłem utrzymania jest dochód z użytkowanego gospodarstwa indywidualnego w rolnictwie. *b* Do przeliczeń przyjęto liczbę odbiorców według stanu w dniu 31 XII.

TABL. 4 (41). **OGRZEWNICTWO**
Stan w dniu 31 XII

WYSZCZEGÓLNIENIE	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Sieć ciepła przesyłowa w km...	47,8	48,6	49,7	52,3	53,1	53,3	54,0	55,3
Kotłownie.....	8	9	9	12	15	13	15	13
Sprzedaż energii ciepłej (w ciągu roku) w TJ	418,4	409,9	388,7	389,6	399,3	440,9	397,4	404,2
w tym budynki mieszkalne	331,5	322,2	306,2	305,7	313,5	346,6	318,3	325,7
urzędy i instytucje.....	86,9	87,7	82,5	83,8	85,8	94,3	79,1	78,5
Kubatura budynków ogrze- wanych centralnie w dam ³ .	3478,0	3557,0	3630,0	3739,0	3830,6	3916,6	3807,9	3837,6
w tym budynków miesz- kalnych.....	2270,0	2296,0	2302,0	2319,0	2334,0	2364,0	2374,0	2381,9

TABL. 5(42). **ODPADY KOMUNALNE ZMIESZANE I NIECZYSTOŚCI CIEKŁE**

WYSZCZEGÓLNIENIE	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Zebrane odpady komunalne zmieszane ^{ab} w tys. t ..	14,1	15,4	15,4	16,2	16,7	14,5	14,8	14,9
w tym z gospodarstw do- mowych.....	10,6	11,1	10,2	10,5	10,6	9,4	9,3	9,7
Nieczystości ciekłe wywie- zione ^{ac} w dam ³	9,5	10,7	15,1	18,7	16,3	10,0	16,4	23,1
w tym z gospodarstw do- mowych.....	7,4	8,5	5,7	12,2	13,6	7,3	13,7	15,4

a Dane szacunkowe. b Dane nie obejmują odpadów komunalnych zebranych selektywnie. c Gromadzone przejściowo w zbiornikach bezodpływowych.

TABL. 6 (43). **TERENY ZIELENI OGÓLNODOSTĘPNEJ I OSIEDLWEJ**
Stan w dniu 31 XII

WYSZCZEGÓLNIENIE	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
OGÓŁEM: w ha.....	99,6	100,6	94,7	94,7	95,8	95,8	95,1	95,1
w % powierzchni ogólnej miasta	3,0	3,1	2,9	2,9	2,9	2,9	2,9	2,9
na 1 mieszkańca w m ²	21,7	22,0	20,8	20,8	21,2	21,0	21,0	21,1
Tereny zieleni miejskiej ogólnodostępnej: parki spacerowo- wypoczynkowe	7,4	7,4	7,4	7,4	7,4	7,4	7,4	7,4
zieleńce.....	3,2	3,2	3,2	3,2	3,2	3,2	3,2	3,2
Tereny zieleni osiedlowej	89,0	90,0	84,1	84,1	85,2	85,2	84,5	84,5

TABL. 7 (44). **ZASOBY MIESZKANIOWE^a**
Stan w dniu 31 XII

WYSZCZEGÓLNIENIE	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Mieszkania	15521	15632	15697	15828	15922	16325	16386	16414
Izby	58855	59351	59672	60079	60547	63523	63799	63953
Powierzchnia użytkowa mieszkań w m ²	1035005	1045834	1054448	1065247	1077220	1136512	1143129	1147078
Przeciętna liczba izb w mieszkaniu	3,79	3,80	3,80	3,80	3,80	3,89	3,89	3,90
Przeciętna liczba osób:								
na 1 mieszkanie ..	2,96	2,92	2,90	2,87	2,84	2,79	2,76	2,74
na 1 izbę	0,78	0,77	0,76	0,76	0,75	0,72	0,71	0,70
Przeciętna powierzchnia użytkowa w m ² :								
1 mieszkania	66,7	66,9	67,2	67,3	67,7	69,6	69,8	69,9
na 1 osobę	22,5	22,9	23,2	23,4	23,8	25,0	25,2	25,5

^a Na podstawie bilansów zasobów mieszkaniowych.

TABL. 8 (45). **MIESZKANIA W ZASOBACH MIESZKANIOWYCH WYPOSAŻONE W INSTALACJE^a**
Stan w dniu 31 XII

WYSZCZEGÓLNIENIE	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
W LICZBACH BEZWZGLEDNYCH								
Wodociąg	15244	15355	15420	15551	15645	16118	16180	16209
Ustęp spłukiwany	14834	14954	15020	15151	15246	15914	15976	16006
Łazienka	14326	14448	14514	14645	14740	15448	15510	15541
Gaz z sieci	11749	11850	12469	12495	12661	12875	12928	12949
Centralne ogrzewanie ...	13759	13879	13970	14053	14152	14633	14696	14727
W % OGÓŁU MIESZKAŃ								
Wodociąg	98,2	98,2	98,2	98,2	98,3	98,7	98,7	98,8
Ustęp spłukiwany	95,6	95,7	95,7	95,7	95,8	97,5	97,5	97,5
Łazienka	92,3	92,4	92,5	92,5	92,6	94,6	94,7	94,7
Gaz z sieci	75,7	75,8	79,4	78,9	79,5	78,9	78,9	78,9
Centralne ogrzewanie ...	88,6	88,8	89,0	88,8	88,9	89,6	89,7	89,7

^a Na podstawie bilansów zasobów mieszkaniowych.

TABL.9 (46). BUDYNKI ODDANE DO UŻYTKOWANIA

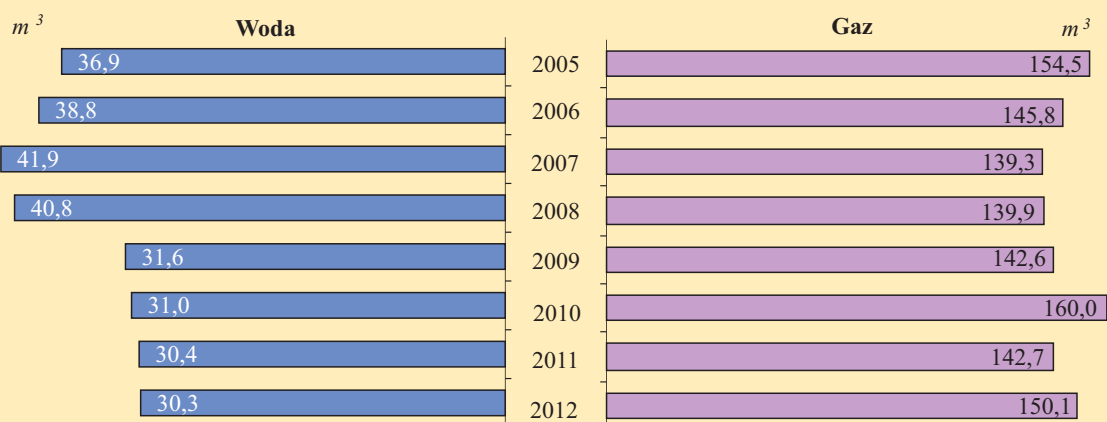
WYSZCZEGÓLNIENIE	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Budynki^a	63	75	84	97	86	80	124	56
w tym mieszkalne	60	55	54	53	62	43	38	37
W tym budynki indywidualne	62	70	75	88	77	62	120	51
w tym mieszkalne	59	54	54	51	62	38	37	37
Kubatura^b w m³	53534	124376	215712	138045	121799	185945	72596	59944
w tym budynki mieszkalne	50615	61438	42013	54202	60064	84484	42507	27360
W tym budynki indywidualne	48490	59916	61461	61644	67907	47324	50030	47099
w tym budynki mieszkalne	45571	43273	42013	37682	60064	29092	29251	27360

a Nowo wybudowane. *b* Budynków nowo wybudowanych i rozbudowanych (tylko w części dotyczącej rozbudowy).

TABL. 10 (47). MIESZKANIA ODDANE DO UŻYTKOWANIA

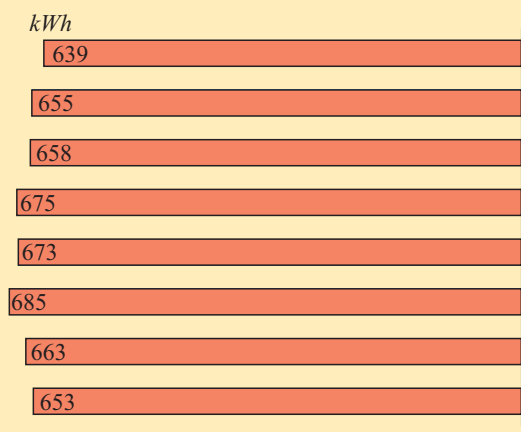
WYSZCZEGÓLNIENIE	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Mieszkania	93	126	71	135	99	202	75	45
Komunalne (gminne)	32	–	–	48	–	–	–	–
Zakładowe	–	–	–	32	–	–	–	–
Przeznaczone na sprzedaż lub wynajem.....	1	72	14	–	–	163	37	–
Indywidualne.....	60	54	57	55	99	39	38	45
Izby	389	551	356	434	493	720	351	236
Komunalne (gminne)	32	–	–	48	–	–	–	–
Zakładowe	–	–	–	68	–	–	–	–
Przeznaczone na sprzedaż lub wynajem.....	3	216	34	–	–	494	121	–
Indywidualne.....	354	335	322	318	493	226	230	236
Powierzchnia użytkowa mieszkań w m² ...	10720	11766	9342	11530	12584	16325	8489	5858
Komunalne (gminne)	1272	–	–	1271	–	–	–	–
Zakładowe	–	–	–	1795	–	–	–	–
Przeznaczone na sprzedaż lub wynajem.....	62	3645	954	–	–	10165	2086	–
Indywidualne.....	9386	8121	8388	8464	12584	6160	6403	5858
Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania w m² ..	115,3	93,4	131,6	85,4	127,1	80,8	113,2	130,2
Komunalne (gminne)	39,7	–	–	26,5	–	–	–	–
Zakładowe	–	–	–	26,4	–	–	–	–
Przeznaczone na sprzedaż lub wynajem.....	20,7	16,9	28,1	–	–	20,6	17,2	–
Indywidualne.....	156,4	150,4	147,2	153,9	127,1	157,9	168,5	130,2
Mieszkania na 1000 ludności	2,02	2,74	1,56	2,97	2,18	4,42	1,65	1,00
Mieszkania na 1000 zawartych małżeństw	351	514	202	421	317	714	253	209

ZUŻYCIЕ WODY Z WODOCIĄGÓW I GAZU Z SIECI ^a W GOSPODARSTWACH DOMOWYCH NA 1 MIESZKAŃCA

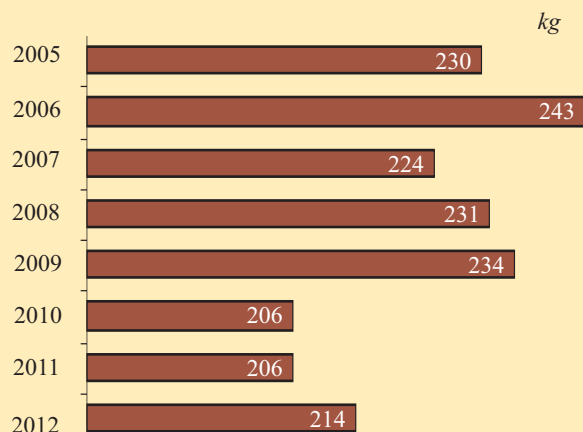

^a W jednostkach naturalnych, według których następuje rozliczenie z odbiorcami.

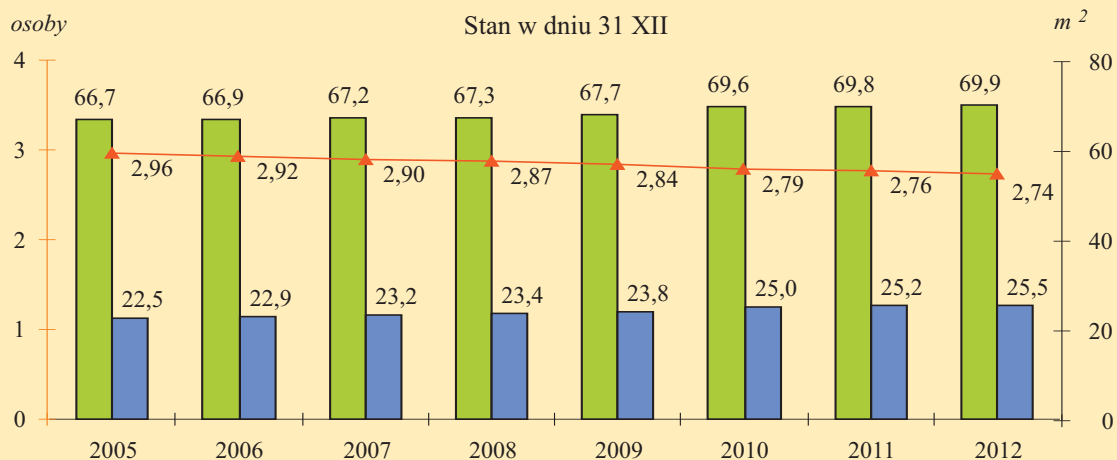
ZUŻYCIЕ ENERGII ELEKTRYCZNEJ W GOSPODARSTWACH DOMOWYCH NA 1 MIESZKAŃCA

ZEBRANE ODPADY KOMUNALNE ZMIESZANE W GOSPODARSTWACH DOMOWYCH NA 1 MIESZKAŃCA

WARUNKI MIESZKANIOWE LUDNOŚCI

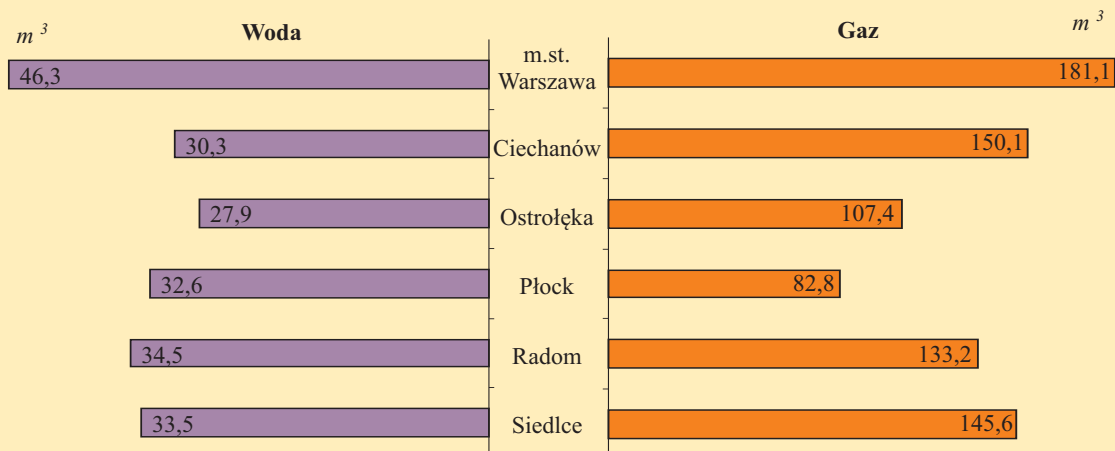
Przeciętna w zasobach mieszkaniowych: —▲— liczba osób na 1 mieszkanie

■ powierzchnia użytkowa 1 mieszkania w m²

■ powierzchnia użytkowa na 1 osobę w m²

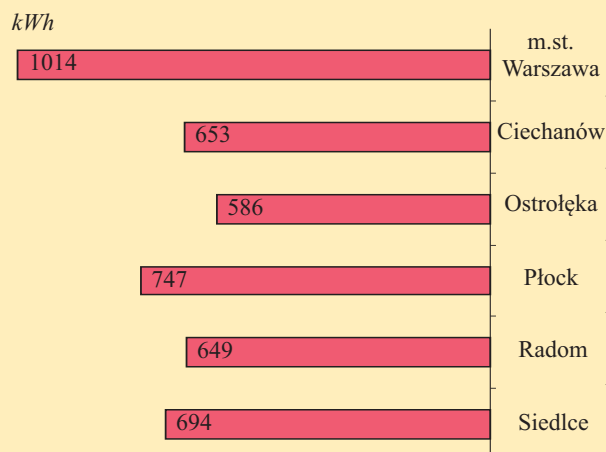
WSKAŹNIKI DLA WYBRANYCH MIAST W 2012 R.

ZUŻYCIE WODY Z WODOCIĄGÓW I GAZU Z SIECI^a W GOSPODARSTWACH DOMOWYCH NA 1 MIESZKAŃCA

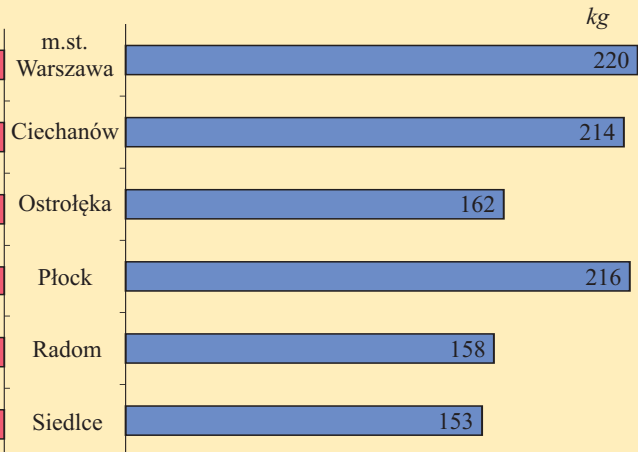

^a W jednostkach naturalnych, według których następuje rozliczenie z odbiorcami.

ZUŻYCIE ENERGII ELEKTRYCZNEJ W GOSPODARSTWACH DOMOWYCH NA 1 MIESZKAŃCA

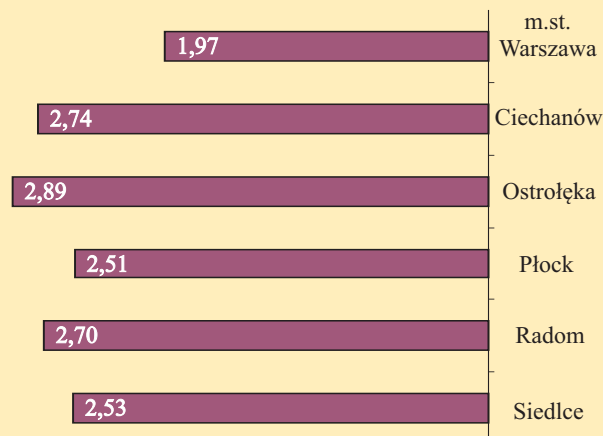

ZEBRANE ODPADY KOMUNALNE ZMIESZANE W GOSPODARSTWACH DOMOWYCH NA 1 MIESZKAŃCA

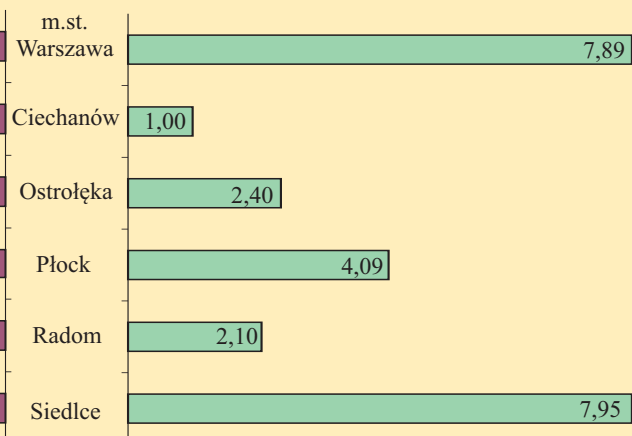

PRZECIĘTNA LICZBA OSÓB W ZASOBACH MIESZKANIOWYCH NA 1 MIESZKANIE

Stan w dniu 31 XII

MIESZKANIA ODDANE DO UŻYTKOWANIA NA 1000 LUDNOŚCI

VII. EDUKACJA I WYCHOWANIE

Uwagi ogólne

System edukacji w Polsce funkcjonuje zgodnie z ustawą z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (tekst jednolity: Dz. U. z 2004 r. Nr 256, poz. 2572, z późn. zm.) oraz ustawą z dnia 27 lipca 2005 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz. U. Nr 164, poz. 1365, z późn. zm.).

Wśród szkół objętych systemem oświaty funkcjonują:

- od roku szkolnego 1999/2000 6-letnie **szkoły podstawowe** oraz 3-letnie **gimnazja** (powstałe w miejsce 8-letnich szkół podstawowych), w których nauka jest obowiązkowa,
- od roku szkolnego 2002/03 **szkoły ponadgimnazjalne**, tj. 2–3-letnie zasadnicze szkoły zawodowe, 3-letnie licea ogólnokształcące i profilowane, 4-letnie technika oraz od roku szkolnego 2004/05 szkoły dla absolwentów zasadniczych szkół zawodowych (tj. 2-letnie uzupełniające licea ogólnokształcące i 3-letnie technika uzupełniające) i 3-letnie szkoły specjalne przysposabiające do pracy; do szkół ponadgimnazjalnych zalicza się również szkoły artystyczne dające uprawnienia zawodowe oraz szkoły policealne; ponadto szkoły ponadpodstawowe dla absolwentów 8-letniej szkoły podstawowej działające do zakończenia cyklu kształcenia, ujmowano odpowiednio w szkołach ponadgimnazjalnych (zasadniczych zawodowych, liceach ogólnokształcących i technikach).

W roku szkolnym 2012/2013, zgodnie z ustawą z dnia 19 sierpnia 2011 r. o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 205, poz. 1206), zakończono nabór do klas pierwszych, a w latach następnych do kolejnych klas dotychczasowych liceów profilowanych (dla młodzieży oraz dla dorosłych), uzupełniających liceów ogólnokształcących (dla młodzieży oraz dla dorosłych), techników uzupełniających dla młodzieży, a także zasadniczych szkół zawodowych i techników dla dorosłych. Szkoły te będą likwidowane lub przekształcane w licea ogólnokształcące dla dorosłych.

Ponadto od 1 września 2004 r. wprowadzono obowiązek odbycia rocznego przygotowania przedszkolnego przez dzieci w wieku 6 lat w placówkach wychowania przedszkolnego, tj. w oddziałach przedszkolnych w szkołach podstawowych i przedszkolach (łącznie ze specjalnymi) oraz od roku szkolnego 2008/09 – w zespołach wychowania przedszkolnego i punktach przedszkolnych.

Zgodnie z ustawą z dnia 19 marca 2009 r. o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 56, poz. 458, z późn. zm.), dzieci 6-letnie, na wniosek rodziców, mogą rozpocząć naukę w I klasie szkoły podstawowej, natomiast dzieci 5-letnie mające dotychczas prawo do rocznego przygotowania przedszkolnego, od 1 września 2011 r. mają obowiązek odbycia takiego przygotowania.

Prezentowane w dziale dane dotyczą m.in.: **wychowania przedszkolnego, szkół: dla dzieci i młodzieży, policealnych, wyższych oraz szkół dla dorosłych.**

Dane obejmują szkoły i placówki prowadzone przez jednostki administracji centralnej (rządowej), jednostki samorządu terytorialnego (gminy, powiaty i województwa) oraz inne osoby prawne i fizyczne.

Szkoły (z wyjątkiem szkół wyższych) i placówki mogą być publiczne, niepubliczne oraz niepubliczne o uprawnieniach szkół publicznych. Szkoła niepubliczna może uzyskać uprawnienia szkoły publicznej, jeżeli realizuje minimum programowe oraz stosuje zasady klasyfikowania i promowania uczniów ustalone przez Ministra Edukacji Narodowej, umożliwiające uzyskanie świadectw lub dyplomów państwowych. Jednostki administracji centralnej (rządowej) i jednostki samorządu terytorialnego mogą prowadzić tylko szkoły publiczne. Szkoły podstawowe i gimnazja mogą być tylko publiczne lub niepubliczne o uprawnieniach szkół publicznych.

Szkoły wyższe mogą być publiczne i niepubliczne; uczelnie niepubliczne tworzone są na podstawie zezwolenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego.

Szkoły specjalne organizowane są dla dzieci i młodzieży ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w tym dla młodzieży niepełnosprawnej. Kształcenie może być realizowane w systemie szkolnym lub w formie indywidualnej. Kształcenie specjalne odbywa się w funkcjonujących samodzielnie szkołach specjalnych, w szkołach ogólnodostępnych (w których tworzone są oddziały specjalne lub klasy integracyjne i ogólnodostępne) oraz w specjalnych ośrodkach szkolno-wychowawczych.

Dane (z wyjątkiem szkół wyższych i dla dorosłych) **prezentuje się**, jeśli nie zaznaczono inaczej, łącznie **ze szkołami specjalnymi**.

Tablice zawierają **dane dotyczące typów szkół dla dzieci, młodzieży i dorosłych zlokalizowanych na terenie miasta**. Szczegółowe informacje o wszystkich typach szkół dla dzieci, młodzieży i dorosłych na poszczególnych poziomach kształcenia można znaleźć w uwagach ogólnych do *Rocznika Statystycznego RP 2012* oraz uwagach metodologicznych do publikacji pt. *Oświata i wychowanie w roku szkolnym 2012/2013* wydanych przez Główny

Urząd Statystyczny, a dostępnych na stronie internetowej: <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/>

Szkoły wyższe realizują kształcenie w formie studiów stacjonarnych i niestacjonarnych; w roku szkolnym 2005/06 dane dotyczyły studiów dziennych, wieczorowych, zaocznych i eksternistycznych.

Informacje dotyczące studentów i absolwentów wykazano według faktycznej lokalizacji uczelni/jednostki zamiejscowej (filii, zamiejscowej podstawowej jednostki organizacyjnej, zamiejscowego ośrodka dydaktycznego).

Placówki wychowania przedszkolnego są to placówki opiekuńczo-wychowawcze przeznaczone dla dzieci w wieku od lat 3 do rozpoczęcia przez nie nauki w szkole podstawowej, zapewniające dzieciom opiekę oraz mające na celu przygotowanie ich do nauki w szkole.

Do placówek wychowania przedszkolnego zaliczono przedszkola, oddziały przedszkolne w szkołach podstawowych, a od roku szkolnego 2008/09 również zespoły wychowania przedszkolnego i punkty przedszkolne.

Dane dotyczące:

- wychowania przedszkolnego oraz szkół (poza szkołami wyższymi) podano według stanu na początku roku szkolnego; dane o absolwentach – na koniec roku szkolnego,
- szkół wyższych – prezentuje się według stanu w dniu 30 XI; dane o absolwentach dotyczą liczby wydanych dyplomów ukończenia studiów wyższych w danym roku akademickim.

Współczynniki skolaryzacji:

- **brutto** – jest to relacja liczby osób uczących się (stan na początku roku szkolnego) na danym poziomie kształcenia (niezależnie od wieku) do liczby ludności (stan w dniu 31 XII) w grupie wieku określonej jako odpowiadająca temu poziomowi nauczania;
- **netto** – jest to relacja liczby osób uczących się (stan na początku roku szkolnego) na danym poziomie kształcenia (w danej grupie wieku) do liczby ludności (stan w dniu 31 XII) w grupie wieku określonej jako odpowiadająca temu poziomowi nauczania.

Prezentowane informacje (z wyjątkiem szkół wyższych) z lat 2005/06 i 2006/07 opracowano na podstawie badań pełnych realizowanych przez Główny Urząd Statystyczny, a począwszy od roku szkolnego 2007/08 (a w przypadku absolwentów – od roku szkolnego 2006/07) opracowano na podstawie systemu informacji oświatowej administrowanego przez Ministerstwo Edukacji Narodowej.

Wyniki badań - synteza

Edukacja to ważna inwestycja społeczna, gospodarcza i polityczna, bo wykształcenie i kompetencje ludzi są najważniejszymi wartościami współczesnej cywilizacji. Upowszechnianiem kształcenia zajmuje się system oświaty, tj. ogół placówek i instytucji, których zadaniem jest nie tylko umożliwić obywatelom zdobywanie ogólnego i zawodowego wykształcenia, ale również wszechstronnego rozwoju osobowości.

W Ciechanowie w latach 2005–2012 działało 7 **szkół podstawowych**. W roku szkolnym 2012/13 szkoły dysponowały łącznie 162 pomieszczeniami szkolnymi, przy czym na jedno pomieszczenie przypadało średnio 17 uczniów. W porównaniu z rokiem 2005/06 liczba pomieszczeń wzrosła o 35 (o 27, 6%), a liczba uczniów przypadająca na jedno pomieszczenie zmniejszyła się o 10, tj. o 37,0%.

W związku z obserwowanym od kilkunastu lat niżem demograficznym **liczba uczniów** w szkołach podstawowych systematycznie zmniejszała się. W roku szkolnym 2012/13 w Ciechanowie kształciło się 2705 uczniów i była to najmniejsza liczba uczniów na przestrzeni analizowanych lat. W porównaniu z rokiem szkolnym 2005/06 liczba uczniów zmniejszyła się o 22,6% . Na jedną szkołę podstawową przypadało średnio 386 uczniów, tj. o 113 uczniów mniej niż w roku 2005/06.

Jednocześnie ze zmniejszaniem się liczby uczniów zmniejszała się **liczba absolwentów**. W roku szkolnym 2011/12 liczba absolwentów szkół podstawowych wyniosła 492 osoby, tj. o 27,1% mniej niż w roku 2005/06.

Współczynnik skolaryzacji brutto dla szkół podstawowych w roku szkolnym 2012/13 wynosił 118,9% i wzrósł o 6,8 p. proc w porównaniu z rokiem 2005/06. Wyższy wskaźnik w roku 2011/12 oznaczał m.in., że do placówek w Ciechanowie uczęszczało więcej dzieci z obszarów peryferyjnych.

Wśród analizowanych miast w roku szkolnym 2012/13 Ciechanów charakteryzował się wyższym współczynnikiem skolaryzacji brutto niż Warszawa (111,8%), Płock (110,4%), Ostrołęka (108,0%), Siedlce (107,7%) i Radom (101,6%).

Nauka języków obcych jest elementem edukacji, który powinien być obecny od wczesnych lat w związku z koniecznością dostosowania kształcenia w zakresie kompetencji językowych do wyzwań związanych z integracją europejską, globalizacją życia społecznego i gospodarczego oraz potrzebami rynku pracy. Począwszy od roku szkolnego 2009/10 nauka obowiązkowego języka obcego rozpoczyna się już w I klasie szkoły podstawowej.

W szkołach podstawowych w Ciechanowie w roku szkolnym 2012/13 dominował język angielski, którego uczyło się 91,7% ogółu uczniów. Na drugim miejscu był język niemiecki (8,6%), a następnie rosyjski (1,0%).

W latach szkolnych 2005/06–2012/13 w Ciechanowie funkcjonowało 7 **gimnazjów**. W roku szkolnym 2012/13 gimnazja miały do dyspozycji 98 pomieszczeń szkolnych (o 19 więcej niż w roku 2005/06). Podobnie jak w szkołach podstawowych liczba gimnazjalistów z roku na rok systematycznie spadała. W roku szkolnym 2012/13 do gimnazjum uczęszczało 1543 uczniów, tj. o 34,0% mniej niż w roku 2005/06. Na 1 szkołę gimnazjalną przypadało przeciętnie 220 uczniów (o 114 uczniów mniej).

W roku szkolnym 2011/12 gimnazjum ukończyło 567 absolwentów, tj. o 29,6% mniej niż w roku 2005/06.

Współczynnik skolaryzacji brutto dla gimnazjów w roku 2012/13 wyniósł 126,5%, wobec 114,5% w roku 2005/06.

Wśród analizowanych miast w roku szkolnym 2012/13 pod względem wielkości wskaźnika skolaryzacji brutto Ciechanów posiadał najwyższą wartość wskaźnika. Niższą odnotowano w Płocku (119,7%), Ostrołęce (118,8%), Siedlcach (118,7%), Warszawie (112,4%) i Radomiu (108,5%).

W szkołach gimnazjalnych od roku szkolnego 2009/10 edukacja w zakresie języków obcych obejmuje obowiązek nauki dwóch języków. Odsetek uczniów uczących się poszczególnych języków w ramach zajęć obowiązkowych w roku szkolnym 2012/13 kształtował się następująco: 98,5% uczyło się języka angielskiego, 91,4% języka niemieckiego i 6,2% języka rosyjskiego.

Młodzież w Ciechanowie miała możliwość kontynuowania procesu kształcenia w różnego typu **szkołach ponadgimnazjalnych**: liceach ogólnokształcących i profilowanych, technikach, szkole artystycznej dającej uprawnienia zawodowe, zasadniczych szkołach zawodowych oraz szkole specjalnej przysposabiającej do pracy. W roku szkolnym 2012/13 na terenie Ciechanowa funkcjonowało 18 szkół ponadgimnazjalnych (o 2 szkoły mniej niż w roku 2005/06) i naukę pobierało w nich 3396 uczniów (o 21,1% mniej).

W roku szkolnym 2012/13 w Ciechanowie 492 uczniów pobierało naukę w 4 **zasadniczych szkołach zawodowych**, których głównym celem jest wykształcenie u uczniów umiejętności pracy w określonym zawodzie. W stosunku do roku 2005/06 zlikwidowana została jedna placówka, a liczba uczniów zmniejszyła się o 21,5%.

Wśród uczniów w roku szkolnym 2012/13 dominowali mężczyźni. Kobiety stanowiły 32,9% ogółu uczniów. Najwyższy udział kobiet zanotowano w roku 2009/10 – 38,1% ogólnej zbiorowości uczniów.

W roku szkolnym 2011/12 status absolwenta zasadniczej szkoły zawodowej uzyskało 157 uczniów, z czego 39,5% stanowiły kobiety. Liczba absolwentów zmalała o 28,0%, a udział kobiet zwiększył się o 4,2 p. proc. w porównaniu z rokiem 2005/06.

Od roku szkolnego 2007/08 rozpoczęła działalność **szkoła zawodowa przysposabiająca do pracy** przygotowująca młodzież z upośledzeniem umysłowym do pełnienia różnych ról społecznych oraz autonomicznego (na miarę ich możliwości rozwojowych) i aktywnego dorosłego życia. Celem edukacji uczniów w tej szkole jest utrwalanie i poszerzanie zakresu posiadanej wiedzy, kształcenie kompetencji społecznych, zdolności adaptacyjnych i nabywanie nowych umiejętności umożliwiających samodzielne, niezależne funkcjonowanie. W roku szkolnym 2012/13 szkoła zawodowa dysponowała 3 oddziałami, w których kształciło się 22 uczniów, tj. ponad dwukrotnie więcej niż w pierwszym roku funkcjonowania

W analizowanym okresie szkołę ukończyło, uzyskując status absolwenta 10 osób, z czego 50% stanowiły kobiety.

Ponad połowa wszystkich uczniów szkół ponadgimnazjalnych (54,2 %) pobierała naukę w roku szkolnym 2012/13 w 6 **liceach ogólnokształcących**. Na przestrzeni lat prezentowanych w publikacji był to jedyny typ szkoły ponadgimnazjalnej, w którym nastąpił, pomimo zmniejszającej się liczby uczniów, wzrost liczby placówek (w roku 2012/13). W latach 2005 – 2011 na terenie miasta działało 5 liceów ogólnokształcących. W roku szkolnym 2012/13 w 6 liceach ogólnokształcących kształciło się 1840 osób. Od roku 2005/06 zaobserwowano systematyczne zmniejszanie się liczby uczniów. W roku szkolnym 2012/13 w porównaniu z rokiem 2005/06 w liceach pobierało naukę o 22,0% uczniów mniej.

Wśród uczniów dominowały kobiety. Najwyższy udział kobiet w ogólnej liczbie uczniów zanotowano w roku 2008/09 (64,5%), a najniższy w roku 2005/06 (59,7%).

W roku szkolnym 2012/13 na jedno liceum przypadało średnio 307 uczniów i 29 na jeden oddział, wobec 472 i 31 w roku 2005/06.

Liczba absolwentów z roku szkolnego 2011/12 (663 osoby) zmniejszyła się o 15,9% w porównaniu z rokiem 2005/06.

Oprócz liceów ogólnokształcących w Ciechanowie w omawianych latach funkcjonowały **licea profilowane**, które dają wykształcenie ogólne i jedynie orientację w zawodzie, bez żadnych uprawnień. W roku szkolnym 2012/13 w Ciechanowie 108 uczniów kształciło się

w 3 liceach profilowanych z 4 oddziałami. Jedna szkoła została zlikwidowana, a liczba uczniów zmniejszyła się o 80,8% w stosunku do roku 2005/06

W roku szkolnym 2012/13 na jedno liceum przypadało przeciętnie 36 uczniów i 27 na jeden oddział. Dla porównania w roku 2005/06 liczba uczniów na jedną szkołę wynosiła przeciętnie 141, zaś średnia przypadająca na oddział 30 osób.

W roku szkolnym 2011/12 status absolwenta liceum profilowanego otrzymało 81 uczniów, najmniej na przestrzeni prezentowanych lat. Liczba absolwentów zmniejszyła się o 53,7% w stosunku do roku 2005/06.

W roku szkolnym 2012/13 na terenie Ciechanowa funkcjonowały łącznie 4 **technika**, o jedną placówkę mniej niż w roku 2005/06. Liczba oddziałów wzrosła z 24 w roku 2005/06 do 41 w roku 2012/13. W technikach w roku 2012/13 kształciło się 27,5% wszystkich uczniów pobierających naukę w szkołach ponadgimnazjalnych na terenie miasta. Był to jedyny typ szkoły ponadgimnazjalnej, w których odnotowano wzrost liczby uczniów w stosunku do poprzednich lat. W roku szkolnym 2012/13 w technikach pobierało naukę łącznie 934 uczniów, najwięcej w ciągu analizowanych lat, tj. o 39, 8% więcej niż w roku 2005/06.

Wśród uczniów dominowali mężczyźni, którzy stanowili 72,1% ogólnej zbiorowości uczniów w roku 2012/13. Najwyższy udział mężczyzn zanotowano w roku 2008/09 (78,0%), a najniższy w roku 2005/06 (70,5%).

W roku szkolnym 2012/13 na jedno technikum przypadało średnio 233 uczniów, a na jeden oddział 23, wobec 134 i 28 w roku 2005/06.

Status absolwenta technikum w roku szkolnym 2011/12 uzyskało 215 uczniów, tj. o 33,5% więcej niż w roku 2005/06.

W latach 2005/06–2006/07 funkcjonowała w Ciechanowie szkoła artystyczna dająca uprawnienia zawodowe (II stopnia). Uczęszczało do niej 173 uczniów, w tym 86 kobiet. Status absolwenta szkoły artystycznej w roku szkolnym 2005/06 uzyskało 10 uczniów, w tym 5 kobiet. Natomiast od roku 2007/08 pozostała już tylko w Ciechanowie Państwowa Szkoła Muzyczna (I stopnia).

W roku szkolnym 2012/13 w Ciechanowie funkcjonowało 13 **szkół policealnych** umożliwiających osobom posiadającym wykształcenie średnie ogólne uzyskanie dyplomu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe po zdaniu egzaminu i kształciło się w nich 1160 osób. W stosunku do roku 2005/06 liczba osób pobierających naukę w szkołach policealnych wzrosła o 105 osób, tj. o 10, 0%, pomimo spadku liczby placówek o 13,3%.

Naukę w szkołach policealnych częściej wybierały kobiety. W roku szkolnym 2012/13 stanowiły 67, 3% ogólnej zbiorowości uczniów, natomiast w roku 2005/06 – 58,3%.

Status absolwenta w roku 2011/12 uzyskały 343 osoby, tj. o 12, 8% więcej niż w roku 2005/06. Udział kobiet w ogólnej liczbie absolwentów wyniósł 74,9%.

W roku szkolnym 2012/13 do egzaminu maturalnego przystąpiło 898 absolwentów, a świadectwo dojrzałości otrzymało 821 absolwentów, tj. 91,4%. W roku szkolnym 2006/07 wskaźnik ten był wyższy o 2,0 p. proc. Najwięcej trudności sprawił egzamin maturalny w roku szkolnym 2010/11, kiedy to świadectwo dojrzałości otrzymało tylko 82,7% absolwentów.

Istotnym elementem polityki w zakresie edukacji jest **kształcenie dorosłych**. Edukacja dorosłych przynosi korzyści w postaci większego zaangażowania obywatelskiego i dobrobytu. Daje również większe szanse zatrudnienia i wyższe kompetencje zawodowe.

W roku szkolnym 2012/13 w Ciechanowie funkcjonowało 15 **szkół dla dorosłych**, w których naukę pobierały łącznie 803 osoby. Liczba szkół zmniejszyła się o 3 (o 16,7%), a liczba uczniów o 68 (o 7,8%) w porównaniu z rokiem 2005/06. W roku szkolnym 2012/13 spośród wszystkich osób dorosłych pobierających naukę, najwięcej kształciło się w liceach ogólnokształcących (67,2%) oraz w liceach profilowanych (14,8%). Liczba uczniów w liceach ogólnokształcących wzrosła o 45,2%, a w profilowanych o 26,6% w porównaniu z rokiem 2005/06. Najmniejszym zainteresowaniem w roku 2012/13 cieszyły się technika. Kształciło się w nich tylko 5,0% ogólnej liczby uczących się osób dorosłych. Od roku 2005/06 systematycznie zmniejszała się zarówno liczba szkół jak i uczniów. W roku 2012/13 w porównaniu z rokiem 2005/06 liczba szkół zmniejszyła się o 77,8%, przy jednoczesnym spadku liczby uczniów o 89,4%. Należy zaznaczyć, że wśród wszystkich szkół dla dorosłych tylko w technikach zanotowano w tym czasie spadek liczby placówek.

Spośród wszystkich osób, które kształciły się w szkołach dla dorosłych, status absolwenta w roku 2011/12 uzyskało 266 osób, najwięcej w liceach ogólnokształcących (60,5% ogólnej zbiorowości absolwentów) i gimnazjach (23,7%).

Warunki do nauki mierzone m.in. **liczbą uczniów przypadających na 1 komputer** (w tym z dostępem do Internetu) w szkołach podstawowych i gimnazjach dla dzieci i młodzieży w latach 2007–2012 sukcesywnie ulegały poprawie. Wpływ na to miały zarówno zwiększająca się liczba komputerów w szkołach jak i zmniejszająca się liczba uczniów. W roku szkolnym 2012/13 w szkołach podstawowych i gimnazjach dla dzieci i młodzieży na 1 komputer przeznaczony do użytku ucznia przypadało średnio 14 uczniów. Wszystkie komputery miały dostęp do Internetu. W porównaniu z rokiem 2007/08 liczba uczniów na 1 komputer w obu typach placówek oświatowych zmalała o 6 osób.

Absolwenci szkół ponadgimnazjalnych, którzy otrzymali świadectwa dojrzałości mogli kontynuować naukę w roku akademickim 2012/13 w 4 funkcjonujących w Ciechanowie **szkołach wyższych** (2 samodzielne uczelnie i 2 wydziały zamiejscowe).

Pomimo utrzymywania na tym samym poziomie liczby uczelni na przestrzeni lat prezentowanych w publikacji liczba studentów w roku 2012/13 w stosunku do roku 2005/06 zmniejszyła się o 31,6%. Najwyższą liczbę studiujących odnotowano w roku 2007/08 – 3616 osób, tj. o 85,0% więcej niż na koniec listopada 2012 r. i o 26,5% więcej niż w 2005 r. Od roku 2007/08 r. następował systematyczny spadek liczby studentów w Ciechanowie.

W analizowanym okresie na uczelniach większym zainteresowaniem cieszyły się studia niestacjonarne, na których w roku akademickim 2012/13 studiowało 52,2% ogółu studentów. W stosunku do roku 2005/06 odsetek osób studiujących w systemie niestacjonarnym zmniejszył się o 17,0 p. proc.

W latach 2005–2011 mury ciechanowskich uczelni opuściło 5348 absolwentów, z czego 63,4% stanowiły kobiety. Najwięcej osób (1024) uzyskało status absolwenta w roku akademickim 2009/10, tj. więcej o 151,0% niż w roku 2005/06 i o 43,4% w porównaniu z rokiem 2011/12.

Wśród ciechanowskich uczelni na uwagę zasługuje Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa, uczelnia publiczna prowadząca bezpłatne studia stacjonarne. Oferta edukacyjna PWSZ zawiera wiele kierunków kształcenia, m.in. ekonomię, informatykę, inżynierię środowiska, kulturoznawstwo, rolnictwo, elektronikę oraz pielęgniarstwo. Wysoki poziom kształcenia gwarantuje kadra naukowo – dydaktyczna uczelni patronackich, m.in.: Politechniki Warszawskiej, Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego, Uniwersytetu Medycznego w Łodzi, Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego, Polskiej Akademii Nauk, Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie oraz Akademii Podlaskiej w Siedlcach

Wychowanie przedszkolne to pierwszy etap kształcenia dający podstawy do nabywania umiejętności na wyższych szczeblach edukacji, jego celem jest wspomaganie i ukierunkowywanie rozwoju dzieci zgodnie z wrodzonym potencjałem i możliwościami rozwojowymi w relacjach ze środowiskiem społeczno-kulturowym i przyrodniczym.

W roku szkolnym 2012/13 w Ciechanowie funkcjonowało 19 placówek wychowania przedszkolnego, z czego 73,7% stanowiły przedszkola. W stosunku do roku 2005/06 przybyło 8 placówek, a liczba przedszkoli w tym okresie zwiększyła się dwukrotnie. Na jedną placówkę wychowania przedszkolnego przypadało średnio 76 dzieci, wobec 91 w roku 2005/06.

W roku 2012/13 w ramach systemu oświaty wychowaniem przedszkolnym objęto w Ciechanowie 1451 dzieci, tj. o 44,7% więcej niż w roku 2005/06. Spośród ogólnej zbioro-

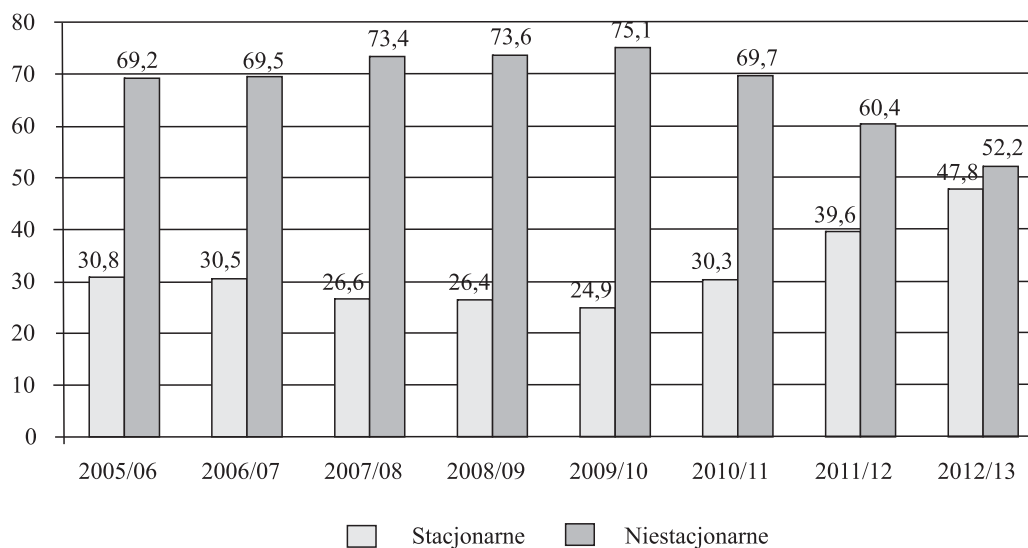
wości dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym w roku 2012/13 większość uczęszczała do przedszkoli – 75,3%. W porównaniu z rokiem 2005/06 wskaźnik ten zmniejszył się o 2,8 p. proc. Na jedno przedszkole przypadało przeciętnie 78 dzieci, tj. o 34 dzieci (o 30,4%) mniej niż w roku 2005/06.

W roku 2012/13 przedszkola oferowały 1188 miejsc, tj. o 43,1% więcej niż w roku 2005/06. Na przestrzeni analizowanego okresu liczba dzieci w przedszkolach systematycznie rosła. W roku szkolnym 2012/13 do przedszkoli uczęszczało 1093 dzieci, tj. o 39,6 % więcej niż roku 2005/06.

Wśród analizowanych miast najmniejszym zainteresowaniem cieszyły się przedszkola w Ciechanowie (92 dzieci na 100 miejsc). W Ostrołęce i Płocku na 100 miejsc przypadało po 101 dzieci. Przewaga miejsc w przedszkolach nad liczbą dzieci wystąpiła w Siedlcach (98), Warszawie (96) i Radomiu (93).

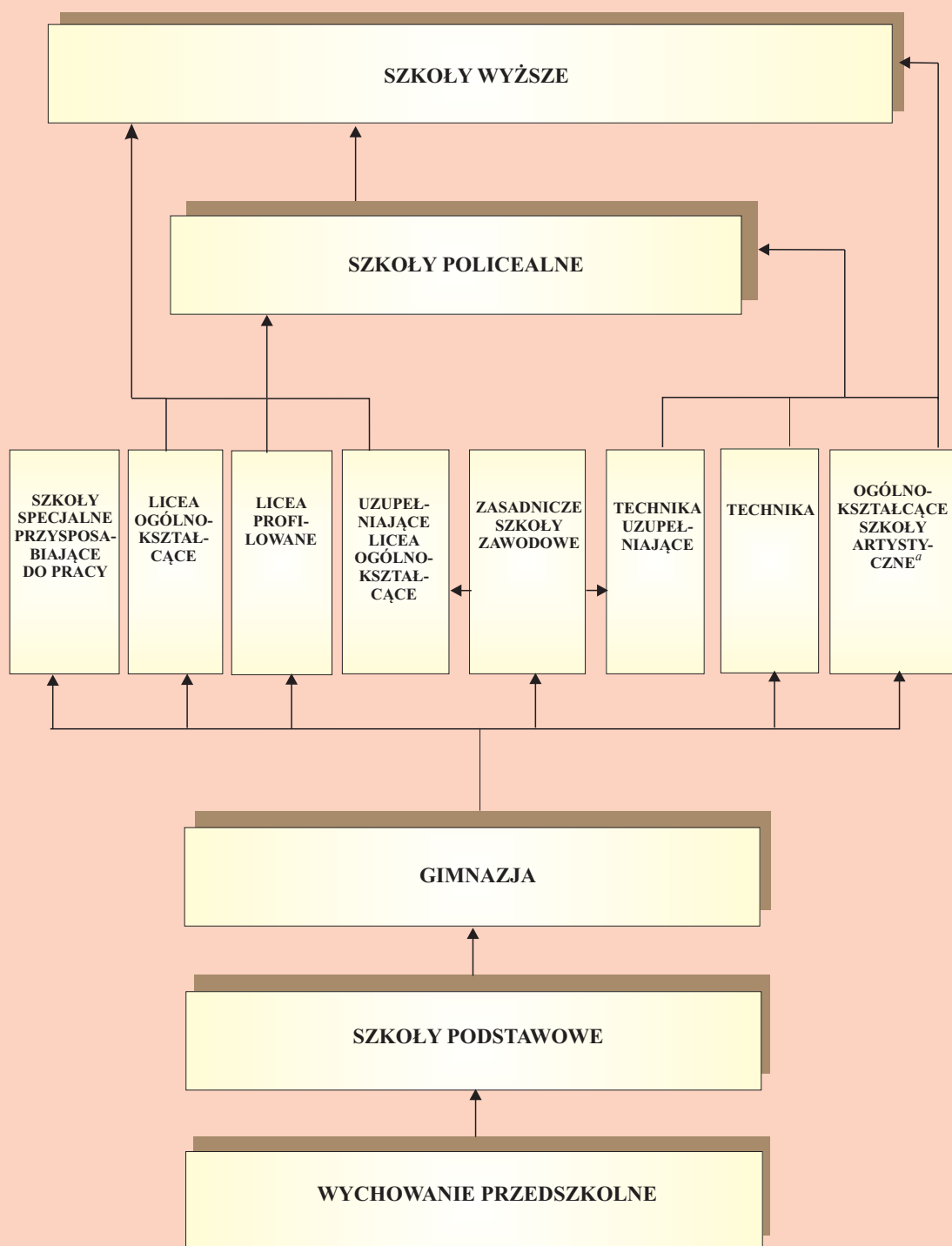
Struktura studentów^a według form studiów

Stan w dniu 30 XI

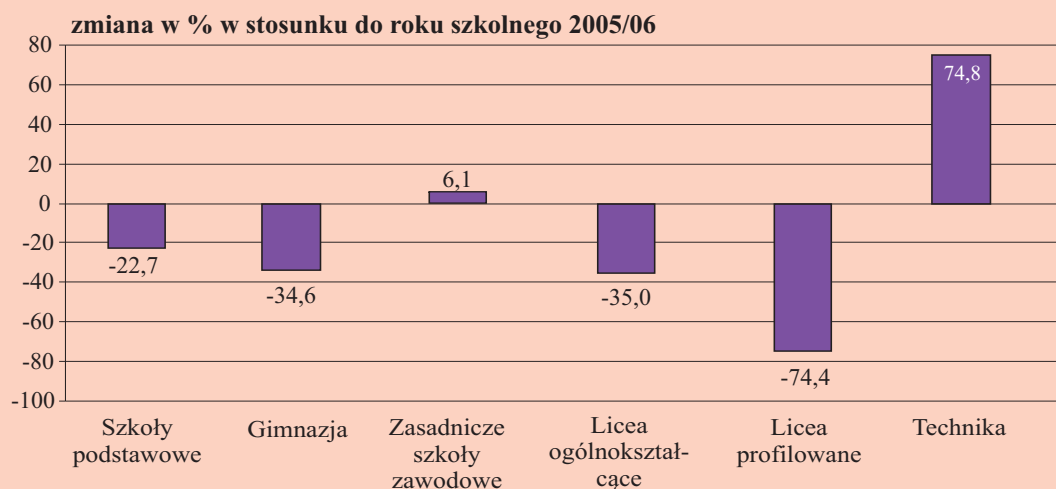
^a Łącznie z cudzoziemcami

EDUKACJA WEDŁUG SZCZEBLI KSZTAŁCENIA

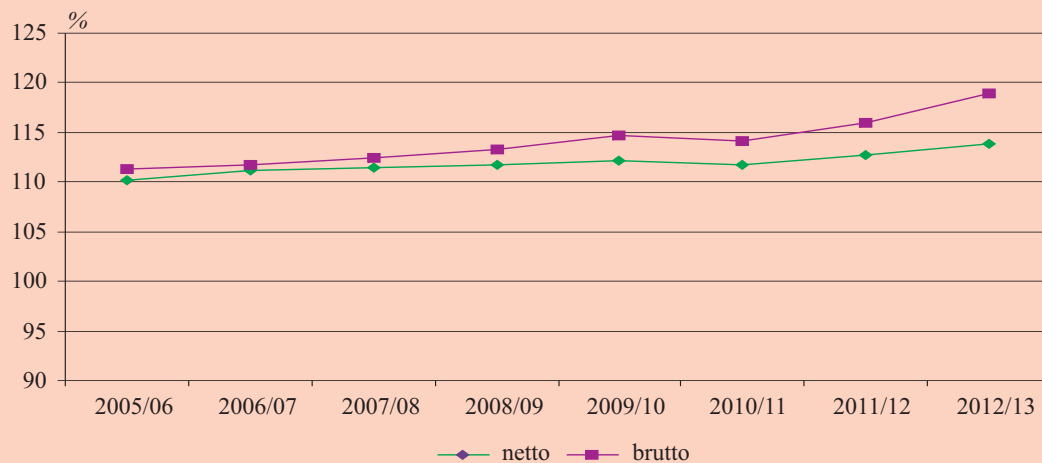
^a Dające uprawnienia zawodowe.

UCZNIOWIE NA 1 SZKOŁĘ^a (bez szkół specjalnych) W ROKU SZKOLNYM 2012/13

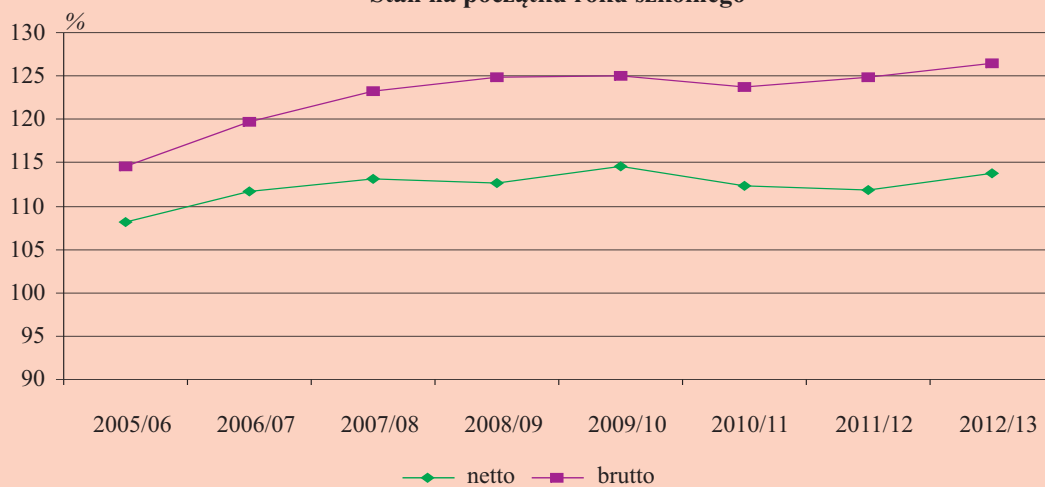

a Dla dzieci i młodzieży.

WSPÓŁCZYNNIK SKOLARYZACJI W SZKOŁACH PODSTAWOWYCH Stan na początku roku szkolnego

WSPÓŁCZYNNIK SKOLARYZACJI W GIMNAZJACH Stan na początku roku szkolnego

TABL. 1 (48). SZKOŁY PODSTAWOWE^a ORAZ GIMNAZJA DLA DZIECI I MŁODZIEŻY

WYSZCZEGÓLNIENIE	2005/06	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13
SZKOŁY PODSTAWOWE								
Szkoły	7	7	7	7	7	7	7	7
Pomieszczenia szkolne..	127	127	173	159	161	162	162	162
Oddziały	146	135	131	129	127	122	120	120
Uczniowie	3494	3278	3086	2991	2906	2818	2779	2705
w tym kobiety	1688	1583	1478	1430	1382	1355	1346	1298
Absolwenci	675	646	567	559	527	468	492	.
w tym kobiety	333	321	284	281	234	222	242	.
GIMNAZJA								
Szkoły	7	7	7	7	7	7	7	7
Pomieszczenia szkolne..	79	84	89	91	93	98	98	98
Oddziały	94	93	90	87	83	77	72	68
Uczniowie	2337	2188	2092	1972	1865	1728	1612	1543
w tym kobiety	1167	1090	1030	964	922	830	787	735
Absolwenci	805	746	685	660	649	569	567	.
w tym kobiety	416	381	355	327	328	287	288	.

^a Bez dzieci w wieku 6 lat objętych edukacją w placówkach wychowania przedszkolnego.

TABL. 2 (49). ZASADNICZE SZKOŁY ZAWODOWE DLA MŁODZIEŻY ORAZ SZKOŁY SPECJALNE PRZYSPOSABIAJĄCE DO PRACY

WYSZCZEGÓLNIENIE	2005/06	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13
ZASADNICZE SZKOŁY ZAWODOWE^a								
Szkoły	5	5	5	5	5	4	4	4
Oddziały	23	21	20	23	22	19	20	20
Uczniowie	627	541	530	565	533	465	467	492
w tym kobiety	208	191	191	208	203	165	159	162
Absolwenci	218	165	171	169	191	158	157	.
w tym kobiety	77	53	79	72	85	58	62	.
SZKOŁA SPECJALNA PRZYSPOSABIAJĄCA DO PRACY								
Szkoły	–	–	1	1	1	1	1	1
Oddziały	–	–	1	2	4	5	4	3
Uczniowie	–	–	8	15	26	35	29	22
w tym kobiety	–	–	4	6	8	12	9	6
Absolwenci	–	–	x	x	–	6	4	.
w tym kobiety	–	–	x	x	–	4	1	.

^a Łącznie z jedną szkołą specjalną.

TABL. 3 (50). LICEA OGÓLNOKSZTAŁCĄCE DLA MŁODZIEŻY^a

WYSZCZEGÓLNIENIE	2005/06	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13
Szkoły	5	5	5	5	5	5	5	6
Oddziały	75	72	72	73	73	70	66	64
Uczniowie	2358	2269	2154	2091	2051	1979	1893	1840
w tym kobiety	1408	1406	1342	1348	1315	1275	1218	1182
Absolwenci	788	786	702	715	685	628	663	.
w tym kobiety	455	506	413	459	445	404	424	.

^a Brak uzupełniających liceów ogólnokształcących oraz szkół specjalnych.

TABL. 4 (51). LICEA PROFILOWANE DLA MŁODZIEŻY^a

WYSZCZEGÓLNIENIE	2005/06	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13
Szkoły	4	4	4	4	4	3	3	3
Oddziały	19	18	20	18	15	11	7	4
Uczniowie	562	534	568	477	376	303	194	108
w tym kobiety	282	286	279	261	218	194	126	76
Absolwenci	175	122	188	158	154	125	81	.
w tym kobiety	99	73	92	85	81	79	48	.

^a Brak szkół specjalnych.

TABL. 5 (52). TECHNIKA ORAZ SZKOŁY ARTYSTYCZNE DLA MŁODZIEŻY

WYSZCZEGÓLNIENIE	2005/06	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13
TECHNIKA ^a								
Szkoły	5	4	4	4	4	4	4	4
Oddziały	24	24	25	31	35	39	43	41
Uczniowie	668	674	652	740	806	868	930	934
w tym kobiety	197	178	149	163	185	216	238	261
Absolwenci	161	141	116	138	142	149	215	.
w tym kobiety	60	59	37	29	34	30	57	.
SZKOŁY ARTYSTYCZNE DAJĄCE UPRAWNIENIA ZAWODOWE								
Szkoły	1	1	–	–	–	–	–	–
Uczniowie	88	85	–	–	–	–	–	–
w tym kobiety	43	43	–	–	–	–	–	–
Absolwenci	10	.	–	–	–	–	–	–
w tym kobiety	5	.	–	–	–	–	–	–

^a Brak szkół specjalnych

TABL. 6 (53). SZKOŁY POLICEALNE DLA MŁODZIEŻY I DOROSŁYCH

WYSZCZEGÓLNIENIE	2005/06	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13
Szkoły	15	13	9	14	13	12	12	13
Oddziały	56	62	56	62	59	55	52	53
Uczniowie	1055	1216	938	1130	1114	1090	1183	1160
w tym kobiety	615	647	473	596	707	716	768	781
Absolwenci	304	335	350	349	286	488	343	.
w tym kobiety	201	189	205	203	189	323	257	.

TABL. 7 (54). SZKOŁY DLA DOROSŁYCH

WYSZCZEGÓLNIENIE	2005/06	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13
GIMNAZJA								
Szkoły	1	1	1	1	1	1	1	1
Oddziały	1	2	3	3	3	4	4	3
Uczniowie	29	65	135	150	108	124	115	104
w tym kobiety	1	4	22	20	17	34	24	24
Absolwenci	–	–	31	42	31	63	63	.
w tym kobiety	–	–	5	5	8	8	8	.
LICEA OGÓLNOKSZTAŁCĄCE^a								
Szkoły	6	5	6	6	6	7	7	10
Oddziały	15	12	14	14	15	16	16	18
Uczniowie	372	332	384	386	381	383	374	540
w tym kobiety	150	128	155	144	184	192	152	234
Absolwenci	160	167	143	89	131	149	161	.
w tym kobiety	77	67	67	44	56	75	69	.
LICEA PROFILOWANE								
Szkoły	2	2	2	2	2	2	2	2
Oddziały	3	6	7	7	7	6	6	6
Uczniowie	94	194	213	183	170	170	174	119
w tym kobiety	44	83	75	75	74	74	88	66
Absolwenci	–	20	35	33	52	22	27	.
w tym kobiety	–	13	17	18	26	10	14	.
TECHNIKA^a								
Szkoły	9	7	6	5	4	3	2	2
Oddziały	20	15	17	14	9	8	4	4
Uczniowie	376	220	226	169	95	84	58	40
w tym kobiety	134	55	49	34	26	24	32	23
Absolwenci	205	9	57	54	28	18	15	.
w tym kobiety	75	6	18	11	3	10	7	.

^a Łącznie z uzupełniającymi odpowiednio: liceami ogólnokształcącymi i technikami.

TABL. 8 (55). **KOMPUTERY PRZEZNACZONE DO UŻYTKU UCZNIÓW W SZKOŁACH PODSTAWOWYCH I GIMNAZJACH DLA DZIECI I MŁODZIEŻY (bez szkół specjalnych)**

WYSZCZEGÓLNIENIE	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13
SZKOŁY PODSTAWOWE						
Komputery	157	152	127	143	171	162
w tym z dostępem do Internetu	156	147	127	142	171	162
Pracownie komputerowe	10	8	8	8	9	8
Udział szkół wyposażonych w komputery z dostępem do Internetu w %	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
GIMNAZJA						
Komputery	104	106	91	95	105	108
w tym z dostępem do Internetu	104	106	91	95	105	108
Pracownie komputerowe	7	8	7	7	7	7
Udział szkół wyposażonych w komputery z dostępem do Internetu w %	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

TABL. 9 (56). **WYNIKI EGZAMINU MATURALNEGO**

WYSZCZEGÓLNIENIE	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12
ABSOLWENCI^a, KTÓRZY PRZYSTĄPILI DO EGZAMINU MATURALNEGO						
OGÓŁEM	1130	1087	1098	1030	948	898
Szkoły dla młodzieży (bez specjalnych)	1026	961	987	922	878	920
Licea ogólnokształcące	774	695	707	662	615	647
Licea profilowane	118	162	145	130	124	79
Technika ^b	134	104	135	130	139	194
Szkoły dla dorosłych	104	126	111	108	70	69
Licea ogólnokształcące ^b	87	79	61	68	51	50
Licea profilowane	9	14	20	17	10	11
Technika ^b	8	33	30	23	9	8
ABSOLWENCI^a, KTÓRZY OTRZYMAŁI ŚWIADECTWO DOJRZAŁOŚCI						
OGÓŁEM	1055	957	965	869	784	821
Szkoły dla młodzieży (bez specjalnych)	978	896	920	841	758	790
Licea ogólnokształcące	756	680	691	636	570	614
Licea profilowane	108	135	127	114	94	69
Technika ^b	114	81	102	91	94	107
Szkoły dla dorosłych	77	61	45	28	26	31
Licea ogólnokształcące ^b	63	42	33	16	23	28
Licea profilowane	7	8	6	5	3	2
Technika ^b	7	11	6	7	–	1

a Z danego roku szkolnego, jak również z lat poprzednich. *b* Łącznie z uzupełniającymi odpowiednio: liceami ogólnokształcącymi i technikami.

TABL. 10 (57). SZKOLNICTWO WYŻSZE (według faktycznej lokalizacji)
Stan w dniu 30 XI

WYSZCZEGÓLNIENIE	2005/06	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13
PLACÓWKI								
OGÓŁEM	4	4	4	4	4	4	4	4
Szkoły wyższe.....	2	2	2	2	2	2	2	2
Filie i zamiejscowe podstawowe jednostki organizacyjne.....	2	2	2	2	2	2	2	2
STUDENCI^a								
OGÓŁEM	2859	3501	3616	3491	3000	2633	2166	1955
w tym kobiety	1518	1827	1890	1857	1661	1481	1160	1041
na studiach:								
Stacjonarnych	881	1069	963	923	747	797	857	935
w tym kobiety	553	662	602	573	431	445	487	534
Niestacjonarnych	1978	2432	2653	2568	2253	1836	1309	1020
w tym kobiety	965	1165	1288	1284	1230	1036	673	507
ABSOLWENCI^a								
OGÓŁEM	408	557	846	894	1024	905	714	520
w tym kobiety	292	332	549	537	622	600	461	333
na studiach:								
Stacjonarnych	121	238	221	303	217	151	198	205
w tym kobiety	81	150	149	199	141	100	131	132
Niestacjonarnych	287	319	625	591	807	754	516	315
w tym kobiety	211	182	400	338	481	500	330	201

^a Łącznie z cudzoziemcami.

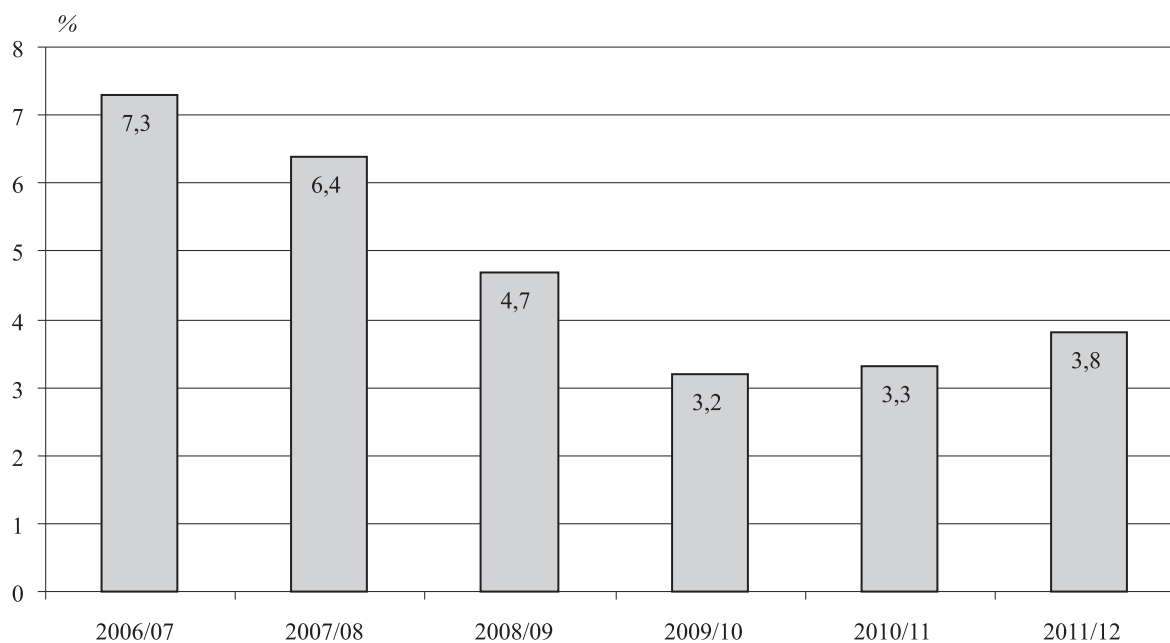
TABL. 11 (58). WYCHOWANIE PRZEDSZKOLNE

WYSZCZEGÓLNIENIE	2005/06	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13
Placówki	11	13	13	14	14	15	16	19
Przedszkola	7	8	8	9	9	10	11	14
Oddziały przedszkolne w szkołach podsta- wowych	4	5	5	5	5	5	4	4
Punkty przedszkolne	x	x	x	–	–	–	1	1
Miejsca:								
Przedszkola	830	848	850	922	920	982	1064	1188
Punkty przedszkolne	x	x	x	–	–	–	25	25
Dzieci	1003	1074	1106	1157	1136	1195	1387	1451
Przedszkola	783	803	833	846	875	930	990	1093
Oddziały przedszkolne w szkołach podsta- wowych	220	271	273	311	261	265	378	341
Punkty przedszkolne	x	x	x	–	–	–	19	17

TABL. 11 (58). WYCHOWANIE PRZEDSZKOLNE (dok.)

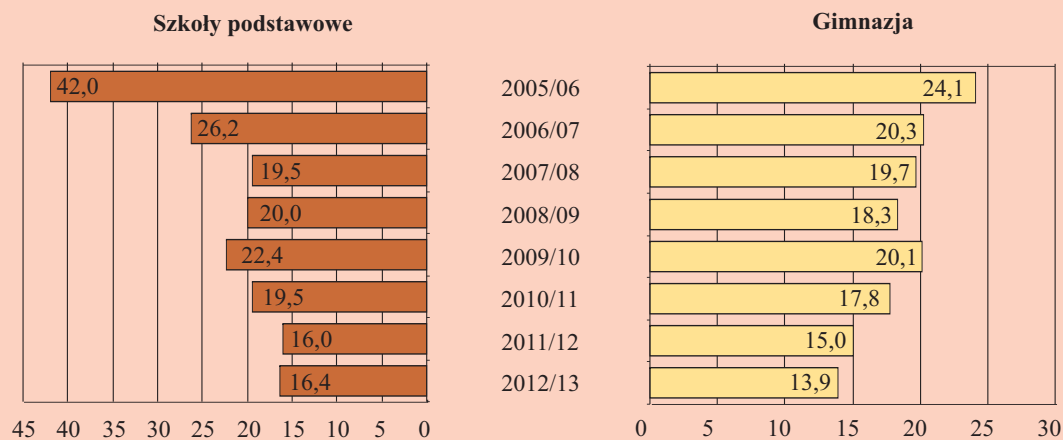
WYSZCZEGÓLNIENIE	2005/06	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13
Dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego na 1000 dzieci w wieku:								
3-6 lat	584	612	653	697	680	740	799	783
3-5 lat	414	472	512	564	586	667	758	747
6 lat	1061	1036	1084	1073	943	979	948	910
Dzieci w przedszkolach na:								
1000 dzieci w wieku:								
3-6 lat	464	474	510	522	532	585	586	605
3-5 lat	414	447	486	520	534	614	612	645
6 lat	602	527	558	489	500	453	444	435
1 przedszkole	112	100	104	94	97	93	90	78
100 miejsc	94	95	98	92	95	95	93	92

Udział absolwentów^a szkół dla dorosłych, którzy otrzymali świadectwo dojrzałości w ogólnej liczbie absolwentów, którzy otrzymali to świadectwo

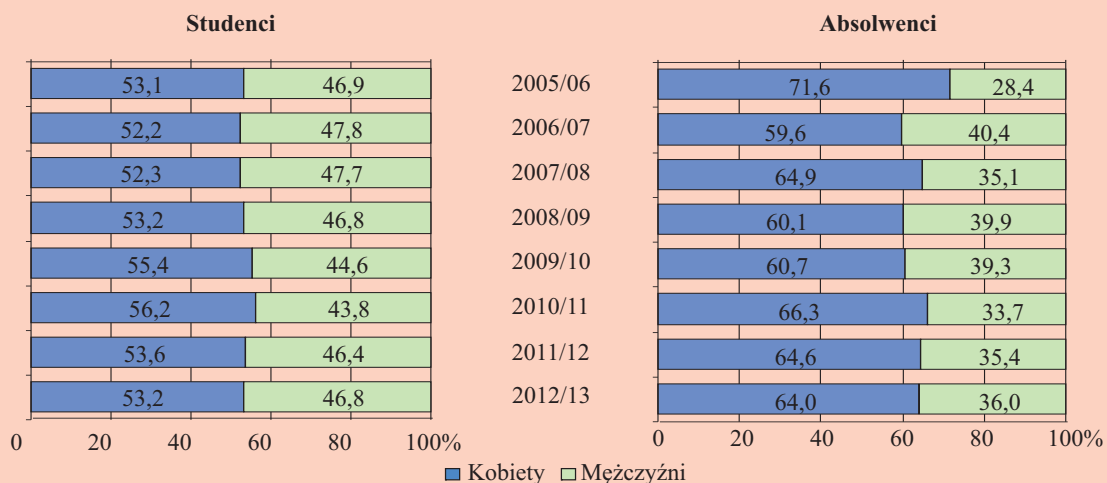

^a Z danego roku szkolnego, jak również z lat poprzednich.

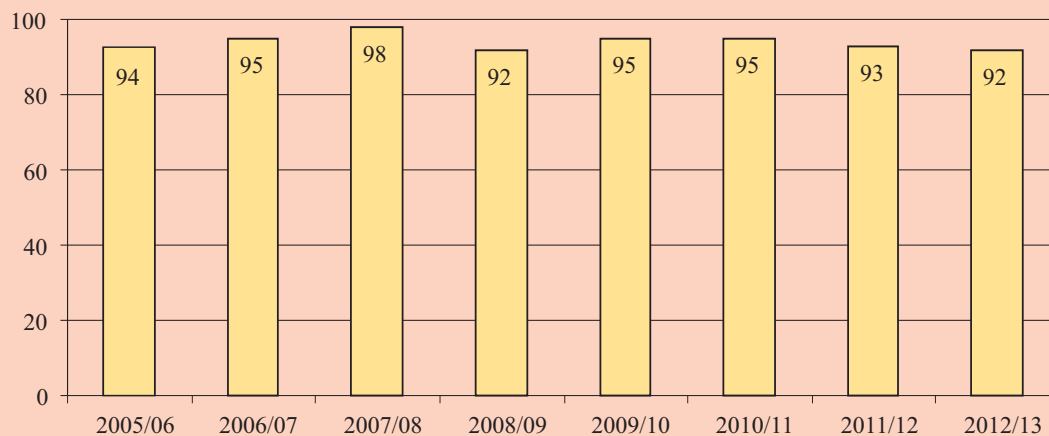
**UCZNIOWIE NA 1 KOMPUTER Z DOSTĘPEM DO INTERNETU
PRZEZNACZONY DO UŻYTKU UCZNIÓW (bez szkół specjalnych)
Stan na początku roku szkolnego**

**STRUKTURA STUDENTÓW I ABSOLWENTÓW SZKÓŁ WYŻSZYCH WEDŁUG PŁCI
Stan w dniu 30 XI**

DZIECI W PRZEDSZKOLACH^a NA 100 MIEJSC

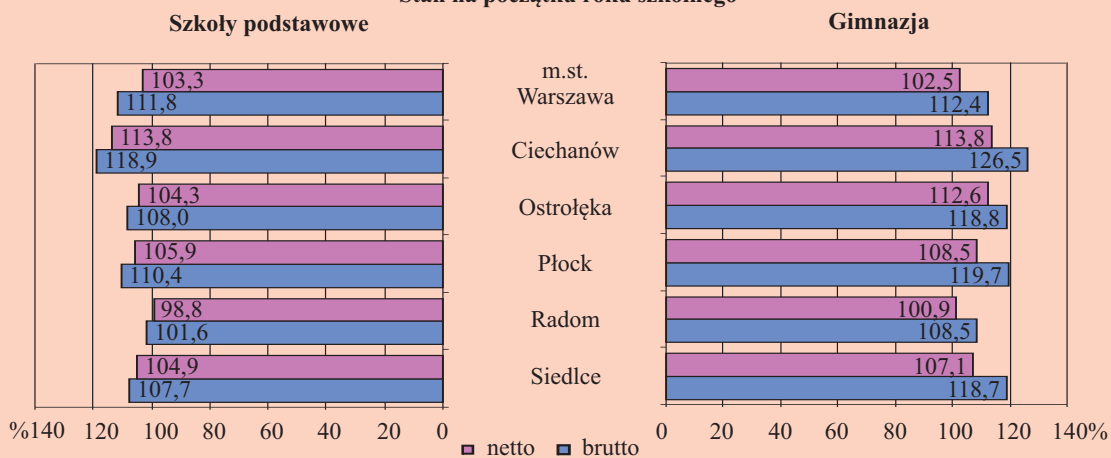

^a Brak przedszkoli specjalnych.

WSKAŹNIKI DLA WYBRANYCH MIAST W 2012 R.

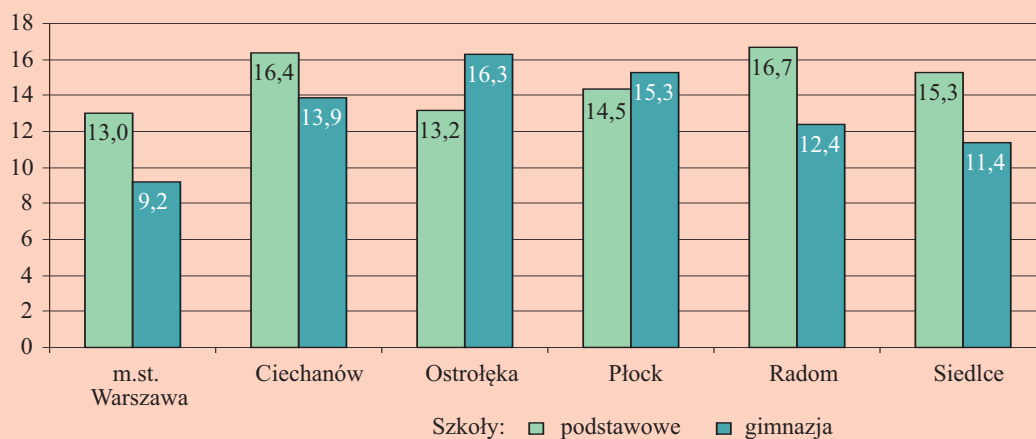
WSPÓŁCZYNNIK SKOLARYZACJI

Stan na początku roku szkolnego

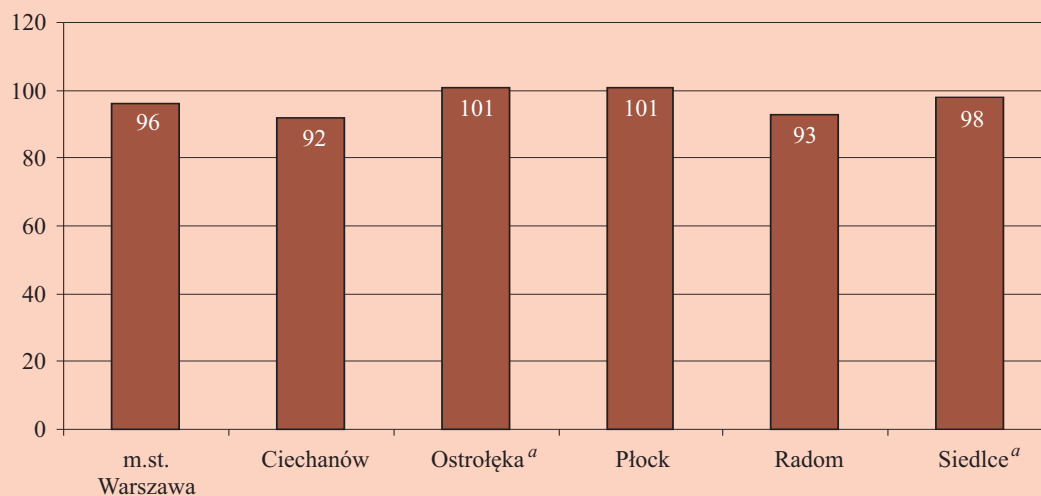

UCZNIOWIE NA 1 KOMPUTER Z DOSTĘPEM DO INTERNETU PRZEZNACZONY DO UŻYTKU UCZNIÓW (bez szkół specjalnych)

Stan na początku roku szkolnego

DZIECI W PRZEDSZKOLACH NA 100 MIEJSC

^a Brak przedszkoli specjalnych.

VIII. OCHRONA ZDROWIA I POMOC SPOŁECZNA

Uwagi ogólne

Dane za lata 2005–2011 prezentowane w tablicach obejmują informacje z obszaru ochrony zdrowia w publicznych i niepublicznych jednostkach opieki zdrowotnej z wyłączeniem jednostek resortu obrony narodowej, resortu spraw wewnętrznych (do 17 listopada 2011 r. – resort spraw wewnętrznych i administracji), a także ochrony zdrowia w zakładach karnych.

Podstawę prezentowanych danych o ochronie zdrowia stanowią:

- ustawa z dnia 30 sierpnia 1991 r. o **zakładach opieki zdrowotnej** (tekst jednolity: Dz. U. z 2007 r. Nr 14, poz. 89, z późn. zm.), na mocy której tworzone były publiczne i niepubliczne zakłady opieki zdrowotnej.
- ustawa z dnia 5 grudnia 1996 r. o zawodach lekarza i lekarza dentysty (tekst jednolity: Dz. U. z 2008 r. Nr 136, poz. 857, z późn. zm.), która regulowała zasady tworzenia prywatnych **praktyk lekarskich**: indywidualnych, indywidualnych specjalistycznych i grupowych. Istotą tej formy jest realizowanie przez prywatne podmioty świadczeń zdrowotnych, także w ramach środków publicznych, dla ogółu ludności.

Dane o **praktykach lekarskich** obejmują wyłącznie te podmioty, które świadczą usługi zdrowotne w ramach środków publicznych.

Dane o **zakładach ambulatoryjnej opieki zdrowotnej** obejmują przychodnie, ośrodki zdrowia i poradnie (samodzielne). Porad z zakresu ambulatoryjnej opieki zdrowotnej udzielają również praktyki lekarzy i lekarzy dentystów, realizujące świadczenia zdrowotne finansowane ze środków publicznych (umowy z NFZ). Porady z zakresu ambulatoryjnej opieki zdrowotnej nie obejmują porad lekarskich udzielonych w izbach przyjęć szpitali ogólnych.

Dane o ochronie zdrowia z 2012 r. nie są w pełni porównywalne z danymi za lata poprzednie. Po raz pierwszy obowiązuje zasada podawania ich łącznie z danymi o placówkach podległych resortom obrony narodowej i spraw wewnętrznych. Ustawa z dnia 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej (Dz. U. Nr 112, poz. 654, z późn. zm.), która zastąpiła ustawę o zakładach opieki zdrowotnej – określa m.in. zasady wykonywania działalności leczniczej oraz zasady funkcjonowania placówek leczniczych. Prezentowane dane dotyczą placówek (do 2011 r. – zakłady opieki zdrowotnej) wykonujących działalność leczniczą w zakresie

ambulatoryjnej opieki zdrowotnej (przychodnie łącznie z ośrodkami zdrowia poradniami, ambulatoriami i izbami chorych oraz zakładami badań diagnostycznych i medycznymi laboratoriami diagnostycznymi). Na mocy wymienionej ustawy działalność lecznicza może być wykonywana przez praktyki zawodowe (indywidualne lub grupowe) – lekarzy, lekarzy dentyistów oraz pielęgniarek lub położnych (do 2011 r. regulowane odrębnymi ustawami).

Działalność **aptek ogólnodostępnych** unormowana jest ustawą z dnia 6 września 2001 r. Prawo farmaceutyczne (tekst jednolity: Dz. U. z 2008 r. Nr 45, poz. 271, z późn. zm.). Dane o aptekach ogólnodostępnych nie obejmują aptek działających w strukturze i na potrzeby szpitali.

Zgodnie z ustawą z dnia 4 lutego 2011 r. o opiece nad dziećmi do lat 3 (Dz. U. Nr 45 poz. 235, z późn. zm.) opieka może być organizowana w formie **żłobka, klubu dziecięcego**, a także sprawowana przez dziennego opiekuna oraz nianię. Przed wejściem w życie ww. ustawy żłobki działały na podstawie ustawy z dnia 30 sierpnia 1991 r. o zakładach opieki zdrowotnej.

Dane o **domach i zakładach pomocy społecznej** dotyczą placówek, dla których organami prowadzącymi są: jednostki samorządu terytorialnego, stowarzyszenia, organizacje społeczne, kościoły i związki wyznaniowe, fundacje, osoby fizyczne i prawne.

Mieszkańcy domów i zakładów pomocy społecznej to osoby wymagające całodobowej opieki z powodu wieku, choroby lub niepełnosprawności, niemogące samodzielnie funkcjonować w codziennym życiu, którym nie można zapewnić niezbędnej opieki i wsparcia w ich miejscu zamieszkania.

Podstawę prawną prezentowanych danych dotyczących **placówek opiekuńczo-wychowawczych dla dzieci i młodzieży** stanowią:

- ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (tekst jednolity: Dz. U. z 2009 r. Nr 175, poz. 1362, z późn. zm.);
- ustawa z dnia 9 czerwca 2011 o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. Nr 149, poz. 887, z późn. zm.).

Instytucjonalna piecza zastępcza jest sprawowana m.in. w formie placówki opiekuńczo-wychowawczej, która jest prowadzona jako placówka typu:

- **interwencyjnego** – zapewnia doraźną opiekę nad dzieckiem w czasie trwania sytuacji kryzysowej, w szczególności placówka jest obowiązana przyjąć dziecko w przypadkach wymagających natychmiastowego zapewnienia mu opieki,

- **rodzinnego** – wychowuje dzieci w różnym wieku, w tym dorastające i usamodzielniające się; umożliwia wspólne wychowanie i opiekę licznemu rodzeństwu; współpracuje z koordynatorem rodzinnej pieczy zastępczej i asystentem rodziny,
- **socjalizacyjnego** – zapewnia dziecku całodobową opiekę i wychowanie oraz zaspokaja jego niezbędne potrzeby, w szczególności emocjonalne, rozwojowe, zdrowotne, bytowe, społeczne i religijne; realizuje przygotowany we współpracy z asystentem rodziny plan pomocy dziecku; umożliwia kontakt dziecka z rodzicami i innymi osobami bliskimi, podejmuje działania w celu powrotu dziecka do rodziny; zapewnia dziecku dostęp do kształcenia dostosowanego do jego wieku i możliwości rozwojowych; obejmuje dziecko działaniami terapeutycznymi, zapewnia korzystanie z przysługujących świadczeń zdrowotnych,
- **specjalistyczno-terapeutycznego** – sprawuje opiekę nad dzieckiem o indywidualnych potrzebach, w szczególności: legitymującym się orzeczeniem o niepełnosprawności albo orzeczeniem o umiarkowanym lub znacznym stopniu niepełnosprawności; wymagającym stosowania specjalnych metod wychowawczych i specjalistycznej terapii; wymagającym wyrównywania opóźnień rozwojowych i edukacyjnych. Placówka, zapewnia zajęcia wychowawcze, socjoterapeutyczne, korekcyjne, kompensacyjne, logopedyczne, terapeutyczne, rekompensujące braki w wychowaniu w rodzinie i przygotowujące do życia społecznego, a dzieciom niepełnosprawnym także odpowiednią rehabilitację i zajęcia rewalidacyjne.

Placówka wsparcia dziennego wspiera funkcje opiekuńcze i wychowawcze rodziny.

Może być prowadzona w formie:

- **opiekuńczej**, w tym kół zainteresowań, świetlic, klubów i ognisk wychowawczych, zapewnia dziecku opiekę i wychowanie, pomoc w nauce, organizację czasu wolnego, zabawę i zajęcia sportowe oraz rozwój zainteresowań,
- **specjalistycznej** – organizuje zajęcia socjoterapeutyczne, terapeutyczne, korekcyjne, kompensacyjne oraz logopedyczne; realizuje indywidualny program korekcyjny, program psychokorekcyjny lub psychoprofilaktyczny, w szczególności terapię pedagogiczną, psychologiczną i socjoterapię,
- **pracy podwórkowej** – realizowanej przez wychowawcę, polegającej na działaniach animacyjnych i socjoterapeutycznych,
- **w połączonych formach**, tj. łączących zadania placówek opiekuńczych, specjalistycznych i pracy podwórkowej.

Wyniki badań - synteza

Stan zdrowotny ludności uzależniony jest od wielu czynników, w tym w znacznym stopniu od środowiskowych. Jakość wody, czystość powietrza atmosferycznego i gleby, likwidacja nieczystości stałych i płynnych, higiena i właściwe odżywianie wpływają na stan zdrowia ludności. Następnym czynnikiem jest działalność profilaktyczno-lecznicza służby zdrowia i opieki społecznej, której rozmiar i poziom zależy z kolei m.in. od posiadania odpowiedniego zaplecza, a więc kadr, bazy lokalowej i wyposażenia.

W końcu 2011 r. w Ciechanowie funkcjonowało 20 **ambulatoryjnych zakładów opieki zdrowotnej**. Na 1 zakład przypadały 2264 osoby, tj. o 1913 osób mniej niż w 2005 r. Pod tym względem Ciechanów posiadał największą liczbę ludności przypadającą na 1 zakład opieki zdrowotnej, co świadczyło o mniejszej dostępności do opieki zdrowotnej. Najkorzystniejsza sytuacja była w Ostrołęce, gdzie na 1 zakład opieki zdrowotnej przypadało 1008 osób, Siedlcach – 1391, Warszawie – 1659, Radomiu – 1737 i Płocku – 2143 osób.

W Ciechanowie prowadzonych było również 12 **praktyk lekarskich** realizujących świadczenia ambulatoryjnej opieki zdrowotnej w ramach środków publicznych. W stosunku do 2005 r. przybyło 9 ambulatoryjnych zakładów opieki zdrowotnej oraz 2 praktyki lekarskie.

Ogółem w 2011 r. w ambulatoryjnej opiece zdrowotnej udzielono 412,9 tys. porad, tj. o 7,2% więcej niż w 2005 r. W analizowanym okresie najwięcej porad udzielono w 2006 r. – 530,1 tys. Przeciętna liczba porad w ambulatoryjnej opiece zdrowotnej w 2011 r. w przeliczeniu na 1 mieszkańca wyniosła 9,1 porad – wobec 8,4 w 2005 r.

W Ciechanowie prowadził działalność **Specjalistyczny Szpital Wojewódzki**, który w 2012 r. dysponował 665 łózkami. Był to największy świadczeniodawca w regionie ciechanowskim, wykonujący wysokospecjalistyczne usługi medyczne w 22 oddziałach i 50 poradniach specjalistycznych. W 2012 r. na 10 tys. ludności przypadało średnio 148 łóżek szpitalnych i pod tym względem Ciechanów uplasował się na 1. miejscu przed Siedlcami (104), Płockiem (98), Ostrołęką (93), Warszawą (72) i Radomiem (66).

Sprzedaż leków i środków medycznych w 2012 r. prowadziły w Ciechanowie 22 apteki. W porównaniu z rokiem 2005 poprawiła się dostępność mieszkańców do tych placówek, gdyż przybyło 5 aptek. W latach 2005–2012 odnotowano systematyczne zmniejszanie się liczby ludności przypadającej średnio na 1 aptekę – z 2,7 tys. w 2005 r. do 2,0 tys. osób w 2012 r. Pod tym względem w 2012 r. Ciechanów uplasował się na 1. miejscu wśród porównywanych miast, przed Ostrołęką (2,1), Siedlcami (2,3), Warszawą i Radomiem (po 2,9) oraz Płockiem (3,2).

Do 4 kwietnia 2011 r. do placówek systemu opieki zdrowotnej zaliczane były również żłobki i oddziały żłobkowe działające przy przedszkolach.

Żłobek, zgodnie z ustawą o opiece nad dziećmi do lat 3, od 4 kwietnia 2011 r. nie posiada już statusu zakładu opieki zdrowotnej. Jest to jednostka organizacyjna sprawująca opiekę nad dziećmi do lat 3, realizująca funkcje opiekuńcze, wychowawcze i edukacyjne.

W latach 2005–2012 w Ciechanowie funkcjonował tylko jeden żłobek, w którym w 2012 r. były 22 miejsca. Liczba miejsc w omawianym okresie zwiększyła się o 1 miejsce w stosunku do 2005 r., ale zmniejszyła się o 4 miejsca w stosunku do 2009 r.

W 2012 r. przeciętna liczba miejsc w żłobkach przypadająca na 1000 dzieci w wieku do 3 lat wynosiła tylko 16,5 i pod tym względem Ciechanów znalazł się na ostatnim 6. miejscu wśród porównywanych miast. Pierwsze miejsce pod tym względem zajmowała Warszawa, gdzie na 1000 dzieci w wieku do 3 lat były 87,0 miejsca w żłobkach, następnie Płock (62,1), Siedlce (61,3) Radom (38,6) i Ostrołęka (24,2). Można stwierdzić, że w Ciechanowie potrzebne są kolejne żłobki, aby młode matki mogły podjąć pracę zawodową.

W 2012 r. na terenie Ciechanowa funkcjonowały 2 **placówki stacjonarnej pomocy społecznej**. W latach 2005 i 2006 działały 3 placówki, ale jedna z nich została w 2007 r. zlikwidowana. Liczba miejsc w tych placówkach wyniosła 265 w 2012 r. i była niższa o 63 miejsca w porównaniu z 2005 r. Z opieki pierwszej placówki w 2012 r. korzystało 179 osób przewlekłe psychicznie chorych, a z drugiej placówki 86 osób w podeszłym wieku.

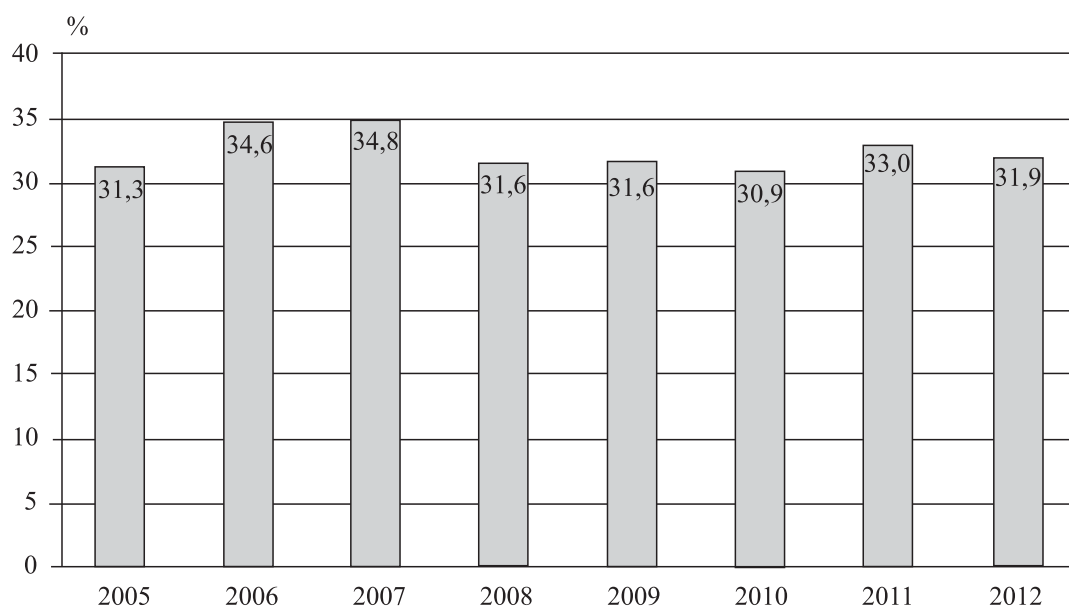
Opieka i wychowanie dzieci i młodzieży pozbawionej całkowicie lub częściowo wsparcia ze strony rodziny naturalnej realizowana jest w ramach zadań pomocy społecznej m.in. przez całodobowe i dzienne placówki opiekuńczo-wychowawcze. W Ciechanowie nie było w analizowanym okresie całodobowej placówki opiekuńczo-wychowawczej dla dzieci i młodzieży, ale taka jednostka funkcjonowała w sąsiedniej gminie Sońsk i w 2012 r. posiadała 34 miejsca. W Ciechanowie działały w 2012 r. trzy placówki wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży, w których z opieki korzystało 91 osób, w tym 62 osoby niepełnosprawne. W opiece nad dziećmi i młodzieżą w 2012 r. pomagało 10 wolontariuszy.

Jedną z form wsparcia, z jakiej mogli korzystać mieszkańcy Ciechanowa, były **świadczenia społeczne**. Zadania z zakresu polityki społecznej powierzone gminie miejskiej Ciechanów z obszaru ustawy o pomocy społecznej i ustawy o świadczeniach rodzinnych realizował Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej. W 2012 r. kwota wypłaconych świadczeń rodzinnych wynosiła 7163 tys. zł, zasiłków rodzinnych (wraz z dodatkami) – 3708 tys. zł oraz zasiłków pielęgnacyjnych – 1544 tys. zł. Ze świadczeń rodzinnych na dzieci w 2012 r. skorzystało 1231 rodzin, tj. o 42,5% mniej niż w 2008 r. W 2012 r. zasiłki rodzinne zostały przy-

znane na 2254 dzieci, w tym dla 2061 dzieci w wieku do lat 17, co stanowiło 26,3% ogólnej liczby dzieci w tym wieku.

Od 2010 r. podjął działalność Bank Żywności w Ciechanowie, który prowadził systematycznie zbiórki żywności i pomagał rodzinom i osobom znajdującym się w trudnej sytuacji życiowej.

**Udział magistrów farmacji
w ogólnej liczbie pracujących w aptekach
Stan w dniu 31 XII**

TABL. 1 (59). **AMBULATORYJNA OPIEKA ZDROWOTNA**
Stan w dniu 31 XII

WYSZCZEGÓLNIENIE	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012 ^a
Zakłady opieki zdrowotnej	11	13	14	16	16	18	20	x
Przychodnie.....	x	x	x	x	x	x	x	20
Praktyki lekarskie ^b	10	15	10	11	11	12	12	12
Porady udzielone ^c	385127	530065	412487	396636	373637	388969	412853	473804
lekarskie	314638	324974	302173	340334	320086	336449	361789	.
stomatologiczne.....	70489	205091	110314	56302	53551	52520	51064	.

a Patrz uwagi na str. 111. *b* Dane obejmują podmioty, które podpisały kontrakty z Narodowym Funduszem Zdrowia lub z zakładami opieki zdrowotnej; do 2008 r. łącznie z praktykami lekarskimi przeprowadzającymi badania profilaktyczne w zakresie służby medycyny pracy. *c* W ciągu roku; łącznie z poradami opłacanymi przez pacjentów (środki niepubliczne); bez porad udzielonych w izbach przyjęć szpitali ogólnych.

TABL. 2 (60). **APTEKI OGÓLNODOSTĘPNE**
Stan w dniu 31 XII

WYSZCZEGÓLNIENIE	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Apteki	17	17	15	19	20	19	20	22
w tym pełniące dyżury nocne stałe	1	1	1	1	1	1	1	1
Pracujący w aptekach ...	80	78	69	98	98	94	103	116
w tym:								
magistrowie farmacji	25	27	24	31	31	29	34	37
w tym kobiety	16	17	16	23	20	18	25	25
technicy farmaceu- tyczni	39	38	35	48	52	51	59	66
w tym kobiety	38	38	34	47	50	48	57	64

TABL. 3 (61). **ŻŁOBKI^a**
Stan w dniu 31 XII

WYSZCZEGÓLNIENIE	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Żłobki	1	1	1	1	1	1	1	1
Miejsca	21	21	21	21	26	25	24	22
Dzieci	19	22	20	21	26	25	24	22
Dzieci przebywające (w ciągu roku)	29	32	44	42

a W Ciechanowie prowadzi działalność tylko żłobek publiczny.

TABL. 4 (62). **POMOC SPOŁECZNA STACJONARNA^a**
Stan w dniu 31 XII

WYSZCZEGÓLNIENIE	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Domy i zakłady	3	3	2	2	2	2	2	2
Miejsca	328	328	312	282	282	282	285	265
Mieszkańcy	273	281	272	274	271	277	268	265
w tym po raz pierwszy umieszczeni w cią- gu roku	76	39	47	36	40	14	40
Osoby oczekujące na umieszczenie	17	16	15	17	13	13	5

^a Brak filii domów i zakładów.

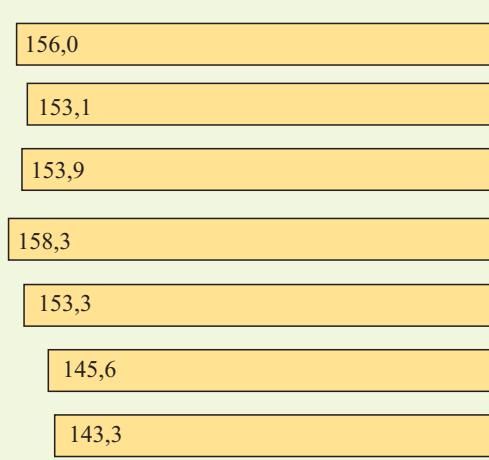
TABL. 5 (63). **PLACÓWKI WSPARCIA DZIENNEGO^a**
Stan w dniu 31 XII

WYSZCZEGÓLNIENIE	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Placówki	–	–	–	1	1	2	3	3
Opiekuńcze	–	–	–	1	1	1	3	2
Specjalistyczne	–	–	–	–	–	1	–	–
W połączonych formach	–	–	–	–	–	–	–	1
Miejsca w placówkach	–	–	–	39	39	186	89	91
Opiekuńcze	–	–	–	39	39	39	89	71
Specjalistyczne	–	–	–	–	–	147	–	–
W połączonych formach	–	–	–	–	–	–	–	20
Korzystający z placówek ..	–	–	–	39	39	186	89	91
Opiekuńcze	–	–	–	39	39	39	89	71
Specjalistyczne	–	–	–	–	–	147	–	–
W połączonych formach ...	–	–	–	–	–	–	–	20

^a W Ciechanowie nie występują placówki opiekuńczo-wychowawcze.

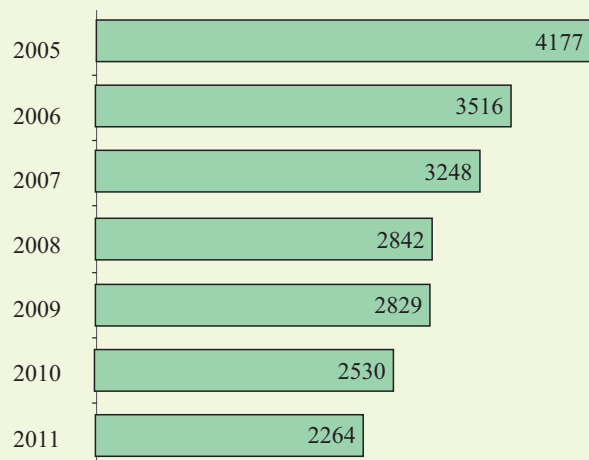
**ŁÓŻKA W SZPITALACH OGÓLNYCH^a
NA 10 TYS. LUDNOŚCI**

Stan w dniu 31 XII

**LUDNOŚĆ NA 1 ZAKŁAD
OPIEKI ZDROWOTNEJ**

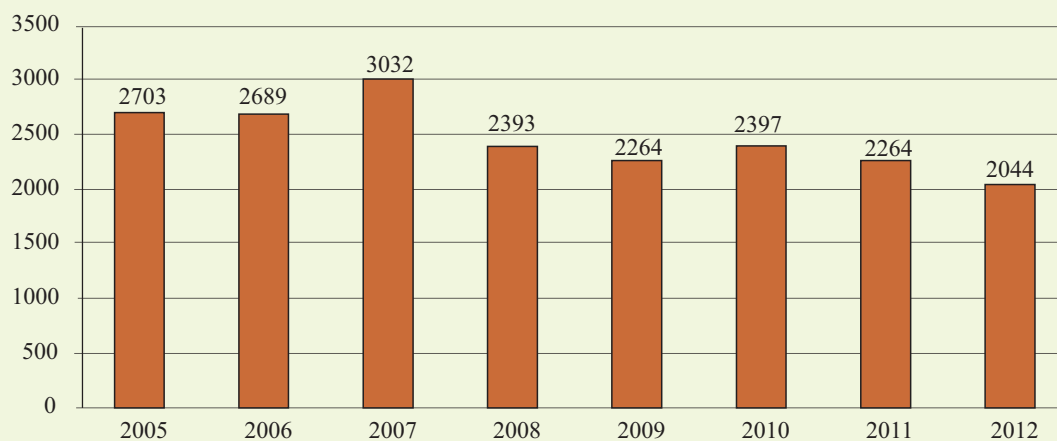
Stan w dniu 31 XII

^a Bez miejsc dziennych; od 2008 r. łącznie z łózkami i inkubatorami dla noworodków.

LUDNOŚĆ NA 1 APTEKĘ OGÓLNODESTĘPNĄ

Stan w dniu 31 XII

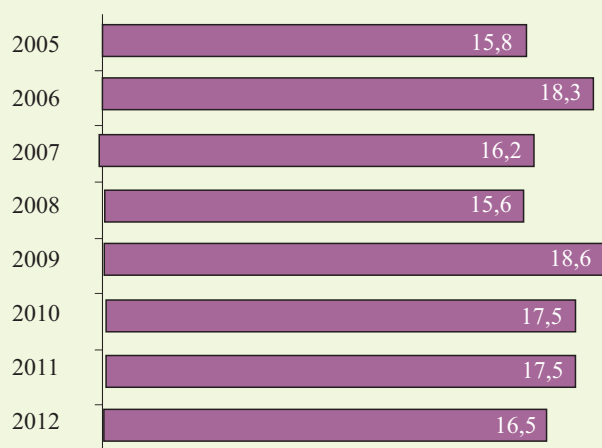
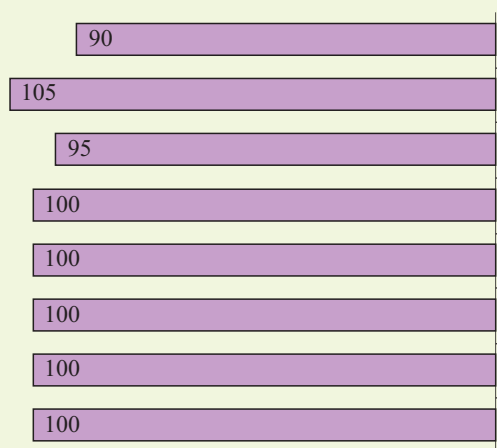

DZIECI W ŻŁOBKACH

Stan w dniu 31 XII

NA 100 MIEJSC

NA 1000 DZIECI
DO LAT 3

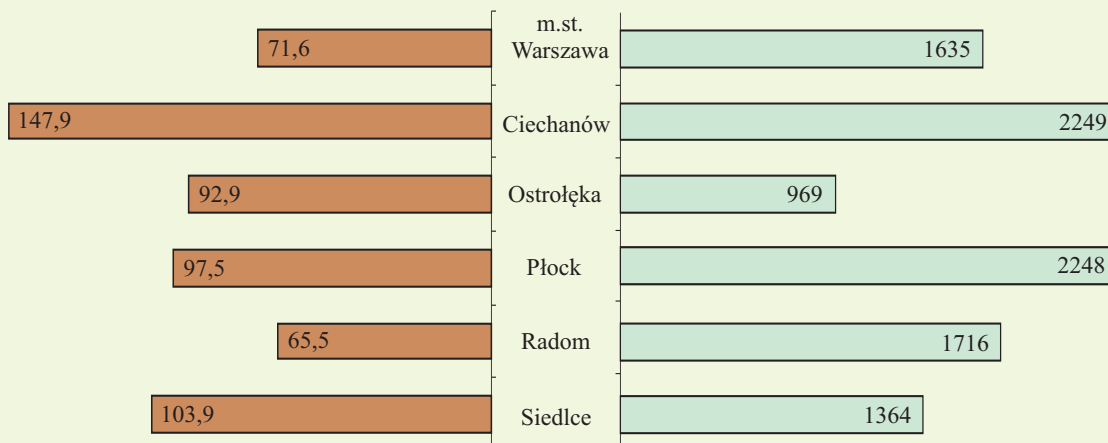

WSKAŹNIKI DLA WYBRANYCH MIAST W 2012 R.

ŁÓŻKA W SZPITALACH OGÓLNYCH^{ab}
NA 10 TYS. LUDNOŚCI
 Stan w dniu 31 XII

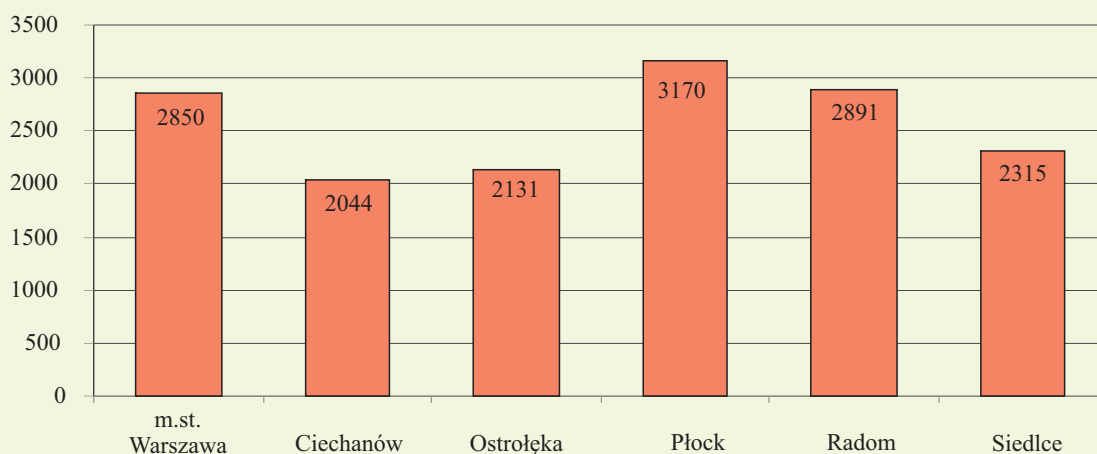

LUDNOŚĆ NA 1 PRZYCHODNIĘ^a
 Stan w dniu 31 XII

a Łącznie z resortem MON i MSW. *b* Bez miejsc dziennych; łącznie z łózkami i inkubatorami dla noworodków.

LUDNOŚĆ NA 1 APTEKĘ OGÓLNOODOSTĘPNĄ
 Stan w dniu 31 XII

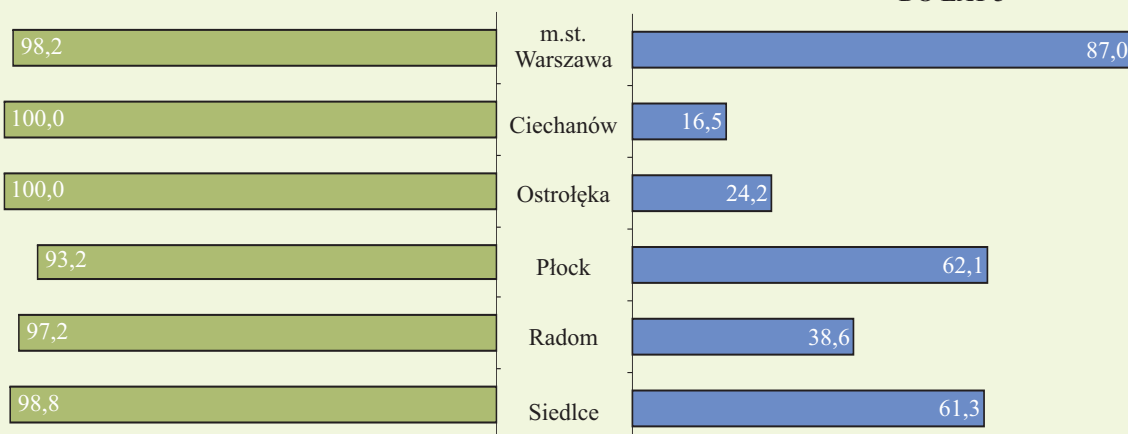

DZIECI W ŻŁOBKACH

NA 100 MIEJSC

Stan w dniu 31 XII

**NA 1000 DZIECI
DO LAT 3**

IX. KULTURA. TURYSTYKA. SPORT

Uwagi ogólne

KULTURA

Biblioteka jest to jednostka posiadająca uporządkowany (zinwentaryzowany) zbiór książek, czasopism i innych materiałów piśmienniczych, liczący co najmniej 300 jednostek inwentarzowych, udostępniany czytelnikom w sposób kontrolowany.

Punkt biblioteczny to placówka, prowadzona najczęściej społecznie, której księgozbiory są wypożyczane na czas nieokreślony z jednostki macierzystej (biblioteki lub filii) i pozostają w ewidencji tej jednostki. Ponieważ nie stanowią one samodzielnych jednostek, dane o ich działalności podawane są łącznie z danymi dotyczącymi bibliotek.

Do **księgozbioru** bibliotek publicznych zaliczono książki i broszury oraz gazety i czasopisma. Jednostką obliczeniową księgozbioru jest wolumin, czyli tom (zawartość jednej okładki) zarejestrowany w książce inwentarzowej. W przypadku periodyków za wolumin uważa się zbiór (zazwyczaj roczny) numerów jednego tytułu gazety lub czasopisma stanowiący jedną pozycję inwentarzową.

Za **czytelnika** uważa się osobę, która w ciągu roku sprawozdawczego została zarejestrowana w bibliotece i dokonała co najmniej jednego wypożyczenia.

Muzea to instytucje kultury, które gromadzą, rejestrują, konserwują i przechowują oraz udostępniają publiczności w formie wystaw zabytki i wytwory kultury w zakresie sztuki, wiedzy, techniki i przyrody oraz prowadzą działalność naukową, oświatową i popularyzatorską. W muzeach jako **muzealia** wykazano rzeczy ruchome i nieruchomości wpisane do inwentarza muzealiów. Tablice dotyczące działalności muzeum zostały opracowane wyłącznie na podstawie informacji udostępnionych przez Muzeum Szlachty Mazowieckiej w Ciechanowie, które swoją działalnością obejmuje trzy obiekty: budynek ekspozycyjny, Zamek Książąt Mazowieckich oraz Dworek Aleksandry Bąkowskiej w Gołotczyźnie położony ok. 10 km od Ciechanowa.

Informacje o **kinach** dotyczą działalności kin ogólnie dostępnych, tj. powołanych do publicznego udostępniania filmów w formie projekcji na seansach filmowych, bez względu na rodzaj stosowanego nośnika filmu (taśma światłoczuła, taśma magnetyczna eksploatowana w technice wideo, nośnik cyfrowy).

Przez **seans** rozumie się ciągłą projekcję filmu długometrażowego, w zamierzonym i z góry określonym czasie trwania. W przypadku projekcji filmu wieloczęściowego podzielonego na odcinki – projekcję każdej części mającej własną czołówkę i określoną długość uważa się za odrębny seans filmowy. Za seans uważa się również wyświetlenie zestawu filmów krótkometrażowych (np. tzw. poranki dla dzieci).

Informacje o działalności **domów i ośrodków kultury, klubów i świetlic** opracowano na podstawie badania cyklicznego przeprowadzanego co dwa lata, a począwszy od 2012 r. co rok. W ustawie z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (tekst jednolity: Dz. U. z 2012 r., poz. 406) mówi się o głównych zadaniach instytucji kultury, jakimi są domy kultury, ośrodki kultury, świetlice i kluby, których podstawowym celem statutowym jest prowadzenie działalności kulturalnej.

TURYSTYKA

Zgodnie z Rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 692/2011 obowiązującym od 2012 r. termin „**turystyka**” oznacza czynności odwiedzających, którzy podejmują podróż do głównego miejsca docelowego położonego poza ich zwykłym otoczeniem, na okres krótszy niż rok, w dowolnym głównym celu, w tym w celu służbowym, wypoczynkowym lub innym celu osobistym, innym niż zatrudnienie przez podmiot miejscowy dla odwiedzanego miejsca. Powyższa definicja nie wpływa na prezentowane dane z lat poprzednich.

Baza noclegowa turystyki dotyczy turystycznych obiektów zbiorowego zakwaterowania (od 2012 r. turystycznych obiektów noclegowych), tj. obejmuje obiekty hotelowe i pozostałe obiekty. Od 2012 r. nastąpiła zmiana zakresu prezentowanych danych przez włączenie informacji na temat pokoi gościnnych i kwater agroturystycznych posiadających 10 i więcej miejsc noclegowych.

W informacjach o **obiektach i miejscach noclegowych turystyki** nie uwzględnia się obiektów i miejsc w obiektach przejściowo nieczynnych z powodu przebudowy, remontu itp.

Turyści zagraniczni korzystający z turystycznych obiektów zbiorowego zakwaterowania rejestrowani są według kraju stałego zamieszkania. Turysta zagraniczny może być wykazany wielokrotnie, jeśli w czasie jednorazowego pobytu w Polsce korzysta z kilku obiektów noclegowych.

Stopień wykorzystania miejsc noclegowych lub pokoi jest to stosunek liczby udzielonych noclegów lub wynajętych pokoi w danym roku do nominalnej liczby miejsc noclegowych lub pokoi w danym roku. Przez nominalną liczbę miejsc noclegowych lub pokoi rozumie się sumę miejsc noclegowych lub pokoi przygotowanych dla turystów w każdym dniu działalności obiektu.

SPORT

Począwszy od 2002 r. informacje o organizacjach kultury fizycznej i klubach sportowych opracowywane są na podstawie badania cyklicznego przeprowadzanego co dwa lata.

Dane o **sporcie** dotyczą klubów uczestniczących i nieuczestniczących we współzawodnictwie sportowym w kategoriach juniorskich i wyższych na poziomie ogólnopolskim (bez UKS i klubów wyznaniowych).

Klub sportowy to podstawowa jednostka organizacyjna prowadząca działalność sportową, funkcjonująca jako osoba prawna.

Sekcja sportowa to podstawowa jednostka organizacyjna w klubach sportowych, realizująca zadania statutowe, skupiająca zawodników uprawiających jeden rodzaj sportu. Każda sekcja sportowa musi być zarejestrowana we właściwym polskim związku sportowym.

Ćwiczący oraz **trenerzy** i **instruktorzy sportowi** liczeni są tylko jeden raz, nawet jeśli trenują lub pracują w więcej niż jednej sekcji sportowej.

Dane o **obiektach sportowych** pochodzą z badania cyklicznego, które zostało przeprowadzone po raz pierwszy w 2011 r. i nie obejmowało obiektów przyszkolnych wykazywanych przez szkoły w Systemie Informacji Oświatowej.

Stopień wykorzystania obiektu w celach sportowo-rekreacyjnych – wyrażony w procentach – wynika z porównania liczby dni w roku, w których obiekt był wykorzystany w celach sportowo-rekreacyjnych do liczby dni w roku, w których obiekt był czynny.

Wyniki badań - synteza

Kultura jest to materialny i duchowy dorobek ludzkości gromadzony, utrwalany i wzbogacany w ciągu dziejów, przekazywany z pokolenia na pokolenie. W skład tak pojętej kultury wchodzi zasady współżycia, sposoby postępowania, wzory ocen estetycznych i moralnych przyjęte w danej zbiorowości oraz wytwory materialne i instytucje społeczne. Główny Urząd Statystyczny określa instytucje wchodzące w skład kultury jako podmioty, dla których działalność kulturalna jest podstawowym celem statutowym (nie stanowiącym jednocześnie działalności gospodarczej), prowadzona m.in. w formie muzeów, bibliotek, domów i ośrodków kultury.

Jedną z najbardziej powszechnych i podstawowych form uczestnictwa w kulturze jest **czytelnictwo**. Szczególnie ważną rolę w rozwoju czytelnictwa pełnią biblioteki, które gromadzą różnorodne tematycznie księgozbiory i udostępniają je czytelnikom w dwojakiej formie: wypożyczeń na zewnątrz i korzystania ze zbiorów na miejscu, w czytelni.

W 2012 r. w Ciechanowie działało pięć **bibliotek** publicznych oraz jeden punkt biblioteczny, których łączny księgozbiór wynosił 174,5 tys. woluminów. W ciągu analizowanych lat w Ciechanowie została zlikwidowana jedna biblioteka publiczna, a księgozbiór zmniejszył się o 12,7%. Przy kurczącej się sieci bibliotek publicznych oraz wzrastającej liczbie ludności przypadającej na 1 placówkę biblioteczną (z 5743 do 7496 osób), zanotowano spadek liczby zarejestrowanych czytelników. Liczba czytelników w 2005 r. wynosiła 16200 i systematycznie spadała do poziomu 9872 czytelników w 2012 r. Wśród analizowanych miast pod względem liczby czytelników na 1000 ludności Ciechanów ze wskaźnikiem 219, uplasował się na 3. miejscu po Warszawie (270) i Płocku (255), a przed Siedlcami (209), Ostrołęką (193) i Radomiem (116). Budującym jest także fakt, że systematycznie rosła liczba wypożyczeń księgozbioru w przeliczeniu na jednego czytelnika. W 2012 r. przeciętnie jeden czytelnik wypożyczył 25,1 woluminów książek i pod tym względem Ciechanów uplasował się na 1. miejscu wśród byłych miast wojewódzkich. Ponadto w Ciechanowie funkcjonują dwie biblioteki naukowe (fachowe), które posiadają 72067 wol. księgozbioru. W 2012 r. zarejestrowano w nich 1660 czytelników i na przestrzeni tego roku udostępnienia księgozbioru na zewnątrz wyniosły 23442, a na miejscu 16948. Czytelnicy w bibliotekach naukowych mogli korzystać z 10 komputerów. Ciechanowskie biblioteki publiczne w 2012 r. wykorzystywały do prac biblioteczno – bibliograficznych 21 komputerów, natomiast czytelnikom udostępniono 13 komputerów podłączonych do Internetu.

Muzeum jest instytucją powołaną do gromadzenia, badania i sprawowania opieki nad obiektami posiadającymi wartość artystyczną lub historyczną. Pełni ponadto funkcje edukacyjne. W latach 2005–2012 w Ciechanowie funkcjonowało 1 muzeum. Na koniec 2012 r. łączna liczba zbiorów muzealnych wynosiła 12,9 tys., tj. o 8,4% więcej niż w 2005 r. Zbiory muzealne prezentowane były w ramach wystaw własnych oraz poprzez organizowanie wystaw obcych. W ciągu 2012 r. muzeum zorganizowało łącznie 20 wystaw własnych i obcych (o 4 więcej niż w 2005 r.). Zwiedziło je 9,2 tys. osób, tj. znacznie mniej niż w latach poprzednich z uwagi na zamknięcie dla zwiedzających Zamku Książąt Mazowieckich z powodu rewitalizacji. Wśród zwiedzających duży udział stanowiły zorganizowane grupy młodzieży szkolnej – od 33,0% w 2010 r. do 53,9% w 2007 r. W 2012 r. pod względem liczby zwiedzających muzea i wystawy w przeliczeniu na 1000 ludności Ciechanów (203) zajmował 5. miejsce po Warszawie (3472), Płocku (602), Radomiu (315) i Ostrołęce (216).

Aby wzbogacić swoją ofertę wystawienniczą muzeum organizowało wiele cyklicznych imprez. Największą popularnością cieszyły się „Spotkania ze średniowieczem” zorganizowane po raz pierwszy w 2005 r. Z tej formy nieodpłatnego poznawania historii średniowiecza skorzystało w latach 2005–2012 około 33 tys. osób.

Jednym z najważniejszych osiągnięć Ciechanowa w dziedzinie kultury była rewitalizacja wysokiej klasy zabytku - Zamku Książąt Mazowieckich. Zamek jest przykładem gotyckiego, średniowiecznego zamku obronnego w Polsce. Celem rewitalizacji była ochrona dziedzictwa kulturowego poprzez przekształcenie martwej ruiny zamku w żyjący obiekt, który świadczy o historii, a także wpływa na rozwój turystyczny miasta.

Kina, których podstawową stałą formą działalności jest rozpowszechnianie filmów, cieszą się największą popularnością spośród opisywanych podmiotów działających w obszarze kultury. W latach 2005–2012 w Ciechanowie działało 1 kino stałe dysponujące 386 miejscami na widowni. Na jedno miejsce w kinie w 2012 r. przypadało 117 mieszkańców miasta. Placówka chcąc umożliwić korzystanie ze swojej oferty również osobom niepełnosprawnym jest przystosowana dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich zarówno przy wejściu do budynku, jak i wewnątrz budynku. W ciągu 2012 r. w kinie odbyło się 707 seansów, z czego 24% stanowiły seanse produkcji polskiej. W stosunku do 2005 r. o 19% spadła liczba seansów ogółem, natomiast ponad dwukrotnie wzrosła liczba seansów produkcji polskiej. W 2012 r. filmy prezentowane w kinie obejrzało 15,9 tys. widzów (o 3,9% mniej niż 2005 r.). Liczba widzów na filmach produkcji polskiej w 2012 r. wyniosła 5,6 tys. i w stosunku do 2005 r. zwiększyła się ponad dziesięciokrotnie. Najwięcej seansów filmowych odbyło się w 2010 r. (1321), natomiast najwięcej widzów (około 35 tys.) obejrzało filmy w 2006 r.

W 2012 r. na 1 seans przypadało średnio 22,5 osoby, tj. o 3,5 osoby więcej niż w 2005 r. Najwyższą frekwencję zanotowano w 2006 r., w którym na 1 seans przypadało 31 widzów.

Domy i ośrodki kultury są instytucjami prowadzącymi wielokierunkową działalność społeczno-kulturalną. Integrują poszczególne przedsięwzięcia kulturalne i przygotowują zróżnicowane oferty dla ludzi w każdym wieku i tym samym kreują postawy aktywnego uczestnictwa w życiu społeczno-kulturalnym społeczności. Ponadto instytucje te zapewniają, zwłaszcza dzieciom i młodzieży, atrakcyjne formy wypełnienia wolnego czasu.

W Ciechanowie w 2012 r. funkcjonowały 2 instytucje prowadzące działalność kulturalną - dom kultury i ośrodek kultury. W ciągu roku zorganizowały 123 imprezy, tj. najmniej na przestrzeni lat prezentowanych w publikacji. Najwięcej imprez (310) zorganizowano w 2009 r. W imprezach w 2012 r. wzięło udział 40,8 tys. uczestników, mniej o 15,7% niż w 2005 r. W instytucjach tych w 2012 r. prowadziło działalność 25 amatorskich zespołów artystycznych (o 3 więcej niż w 2005 r.). Należało do nich 426 członków, tj. ponad 16-krotnie więcej niż w 2005 r. Wśród członków zespołów 34,7% stanowiły dzieci i młodzież w wieku poniżej 15 lat. Przeciętnie 1 zespół artystyczny liczył 17 osób. W domu kultury i ośrodku kultury prowadzone były również koła (kluby). W 2012 r. działalność prowadziło 12 kół, w zajęciach których wzięło udział 371 osób – najwięcej w ciągu prezentowanych lat. Przeciętnie 1 koło zgromadziło 31 członków. Dzieci i młodzież stanowiły w 2012 r. tylko 5,1% liczby wszystkich członków.

Oferta omawianych instytucji kultury obejmowała również organizację kursów. W ciągu 2012 r. przeprowadzono 6 kursów. Status absolwenta otrzymało 26 osób, z czego 76,9% stanowiły dzieci i młodzież poniżej 15 lat. Najwięcej kursów zorganizowano w 2007 r. (9) i ukończyło je ponad 11-krotnie więcej osób niż w 2012 r.

Ciechanów jest położony na terenie interesującym ekologicznie i przyrodniczo. Jest miastem, w którym znajdują się cenne zabytki świadczące o bogatej tradycji i kulturze. Największą **atrakcją turystyczną** jest Zamek Księżąt Mazowieckich. Miasto posiada również dobrze rozwiniętą bazę noclegową.

W dniu 31 lipca 2012 r. w Ciechanowie było 5 **turystycznych obiektów noclegowych**, (które złożyły sprawozdania statystyczne odnośnie swej działalności statutowej) oferujących miejsca całoroczne. Do dyspozycji turystów przygotowano 64 pokoje (stanowiące zaledwie połowę pokoi oferowanych w latach 2006–2008) w obiektach hotelowych.

Na bazę noclegową składały się 2 obiekty hotelowe oraz 3 pozostałe obiekty. Pozostałymi obiektami turystycznymi były: szkolne schronisko młodzieżowe, jeden obiekt oferujący pokoje gościnne oraz Zespół Burs Szkolnych.

W stosunku do lipca 2005 r. liczba turystycznych obiektów noclegowych zmniejszyła się o 3. Spośród obiektów hotelowych ubyły 2 hotele oraz zakończył działalność dom wycieczkowy.

Na koniec lipca 2012 r. w turystycznych obiektach noclegowych Ciechanowa na przyjęcie turystów przygotowane były 273 **miejsca noclegowe** (całoroczne), czyli o 74 miejsca mniej w porównaniu z 2005 r.

Z opracowanych danych wynika, że na dzień 31 lipca 2012 r. średnio jeden obiekt turystyczny dysponował ok. 55 miejscami noclegowymi. W odniesieniu do 2005 r. nastąpił wzrost o 12 miejsc noclegowych (tj. o 27,9 %).

Najwięcej miejsc noclegowych oferował Zespół Burs Szkolnych – 124 miejsca (wzrost w stosunku do 2005 r. o 112 miejsc). Liczba miejsc noclegowych w porównaniu z 2005 r. zmalała w 4 rodzajach obiektów. Największy spadek miał miejsce w hotelach (o 58,3%), szkolnym schronisku młodzieżowym (o 31,4%) i innych obiektach hotelowych (o 21,9%). Baza noclegowa miasta została znacznie ograniczona z powodu likwidacji domu wycieczkowego, który w okresie działalności dysponował 52 miejscami noclegowymi.

W 2012 r. z obiektów turystycznej bazy noclegowej Ciechanowa skorzystało 6691 osób, tj. o 50,9 % mniej niż w 2005 r. i o 62,4 % mniej niż w 2008 r., w którym liczba miejsc noclegowych była najwyższa w badanym okresie. Podobnie jak w latach poprzednich **turyści** najczęściej nocowali w hotelach – 4779 osób (71,4% ogółu korzystających z noclegów), szkolnych schroniskach młodzieżowych - 1078 osób (16,1%), pokojach gościnnych – 388 osób (5,8%), w bursach szkolnych – 323 osoby (4,8%) oraz w innych obiektach hotelowych – 123 osoby (1,8% ogółu korzystających z noclegów).

Turystom, którzy w 2012 r. odwiedzili Ciechanów, udzielono 15763 noclegów, tj. o 51,2% więcej niż w 2005 r. Największy spadek liczby udzielonych noclegów miał miejsce w innych obiektach hotelowych (o 57,4%), hotelach (o 43,9%), bursach szkolnych (o 34,6%) oraz szkolnym schronisku młodzieżowym (o 26,2%).

Średni czas pobytu turystów w turystycznych obiektach noclegowych ogółem w 2012 r. wyniósł - podobnie, jak w 2005 r. - 2,4 dnia.

Stopień wykorzystania miejsc noclegowych w obiektach ogółem w 2012 r. wynosił 24,9% i był porównywalny ze stopniem z 2005 r., który wynosił 24,8%. Stopień wykorzystania miejsc noclegowych w obiektach był zróżnicowany według ich rodzaju. W najwyższym stopniu wykorzystane były miejsca noclegowe w hotelach (33,8%) i pokojach gościnnych (27,9%), a w najniższym w innych obiektach hotelowych (1,6%).

W Ciechanowie w 2012 r. wśród osób korzystających z usług noclegowej bazy turystycznej było 292 cudzoziemców (o 1000 osób mniej niż w 2005 r.). Stanowili oni 4,4% ogółu turystów korzystających z noclegów w turystycznych obiektach zbiorowego zakwaterowania. Najwięcej **turystów zagranicznych** odwiedzających Ciechanów w 2012 r. przybyło z Rosji – 77 osób (tj. o 51% więcej niż w 2005 r.), z Czech – 45 osób (o 104,5% więcej niż w 2005 r.) i Ukrainy – 24 osoby (o 80,6% mniej). Zdecydowana większość turystów zagranicznych (97,6%) zatrzymała się w hotelach.

W 2012 r. turystom zagranicznym udzielono 818 noclegów (o 76,4% mniej niż w 2005 r.), co stanowiło 5,2% wszystkich noclegów udzielonych w Ciechanowie. Średni czas pobytu turysty zagranicznego w Ciechanowie ukształtował się na poziomie 2,8 dnia (porównywalnie do 2005 r. – 2,7 dnia).

Pod względem stopnia wykorzystania turystycznych miejsc noclegowych Ciechanów ze wskaźnikiem 24,9%, uplasował się na 4. miejscu, po Warszawie (47,6%), Ostrołęce (38,3%) i Radomiu (25,8%), a przed Płockiem (21,7%) i Siedlcami (16,8%).

Sport jest zjawiskiem szczególnie znaczącym we współczesnej kulturze. Jego znaczenie wyrasta z korzystnego oddziaływania na zdrowie, samopoczucie i wygląd człowieka. W życiu społecznym sport pełni funkcję rozrywki i daje możliwość poczucia przynależności społecznej.

W 2012 r. w Ciechanowie działało 10 **klubów sportowych**, które liczyły 738 członków, a ćwiczyły w nich 725 osoby. Wśród osób ćwiczących przeważali mężczyźni - stanowili 85,2%. Około 67% ćwiczących to osoby w wieku do 18 lat. W 13 sekcjach zajęcia prowadziło 13 trenerów i 21 instruktorów sportowych. W stosunku do 2006 r. zwiększyła się liczba sekcji sportowych (o 3), liczba trenerów (o 4) oraz instruktorów sportowych (o 10). W 2012 r. na 10000 ludności Ciechanowa przypadało 161,2 ćwiczących. Wyższy wskaźnik odnotowano w Siedlcach (218,0), a niższe wskaźniki – w Płocku (117,2), Warszawie (108,1), Radomiu (91,8) i Ostrołęce (34,2).

W Ciechanowie, w omawianym w publikacji okresie, zrealizowano kilka **nowych inwestycji mających wpływ na rozwój kultury fizycznej**, m.in. powstało lodowisko sztucznie mrożone wraz z zapleczem technicznym, boisko treningowe o syntetycznej nawierzchni wraz z oświetleniem, hala widowiskowo-sportowa do gier zespołowych z pełnym zapleczem technicznym oraz 3 boiska wielofunkcyjne przy szkołach.

TABL. 1 (64). **BIBLIOTEKI PUBLICZNE (z filiami)**
Stan w dniu 31 XII

WYSZCZEGÓLNIENIE	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Biblioteki	6	5	5	5	5	5	5	5
Punkty biblioteczne	2	2	3	3	2	2	2	1
Ludność na 1 placówkę biblioteczną	5743	6530	5684	5684	6467	6507	6468	7496
Księgozbiór w wol.	199833	183030	182892	178161	171511	168194	175618	174505
na 1000 ludności	4349,2	4004,1	4021,8	3918,0	3788,6	3692,7	3878,9	3880,1
Czytelnicy ^a (w ciągu roku)	16200	12379	11488	10420	9738	9699	9949	9872
Wypożyczenia ^{ab} (w ciągu roku) w wol.	280797	256547	242863	233868	223346	241489	246463	248205
na 1 czytelnika	17,3	20,7	21,1	22,4	22,9	24,9	24,8	25,1
na 1000 ludności	6089	5589	5331	5149	4916	5279	5425	5502

a Łącznie z punktami bibliotecznymi. *b* Bez wypożyczeń międzybibliotecznych.

TABL. 2 (65). **MUZEA**

WYSZCZEGÓLNIENIE	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Muzea i oddziały muzealne (stan w dniu 31 XII)	1	1	1	1	1	1	1	1
Muzealia (stan w dniu 31 XII)	11932	12073	12289	12425	12533	12781	12953	12940
Wystawy czasowe:								
Własne ^a	13	11	14	13	13	16	13	14
Obce ^b	3	3	5	3	3	5	3	6
Zwiedzający ^c	22118	22958	18484	20020	22702	22203	13159	9156
młodzież szkolna ^d	8435	10920	9970	9371	8346	7331	4636	3595

a W kraju. *b* Krajowe i zagraniczne. *c* W latach 2011 i 2012 Zamek Książąt Mazowieckich był zamknięty dla zwiedzających z powodu rewitalizacji. *d* Zwiedzająca muzea w zorganizowanych grupach.

Źródło: dane Muzeum Szlachty Mazowieckiej w Ciechanowie łącznie z Oddziałem w Gołotczyźnie.

TABL. 3 (66). **UCZESTNICY IMPREZ ORGANIZOWANYCH PRZEZ MUZEUM**

WYSZCZEGÓLNIENIE	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Noc Muzeów	–	–	850	2500	1500	968
Spotkania ze średniowieczem ^a ...	4000	5000	7000	7000	7000	2500
Zajazd szlachecki	3500	4000	4000	3000	2500	1500
Przeгляд Przebierańców Zapust- nych „Mazowieckie Zapusty”	1000	1000	1100	1000	1000	1200
Kwiaty Ogrodów	2500	3000	3000	3400	3000	2500

Źródło: dane Muzeum Szlachty Mazowieckiej w Ciechanowie łącznie z Oddziałem w Gołotczyźnie.

TABL. 4 (67). **KINA STAŁE**
Stan w dniu 31 XII

WYSZCZEGÓLNIENIE	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Kina	1	1	1	1	1	1	1	1
Miejsca na widowni	386	386	386	386	386	386	386	386
Ludność na 1 miejsce na widowni	119,0	118,4	117,8	117,8	117,3	118,0	117,3	116,5
Seanse (w ciągu roku)...	873	1117	1046	904	662	1321	822	707
Widzowie (w ciągu roku)	16574	34618	14870	13901	9837	30280	13841	15932
na 1 seans	19,0	31,0	14,2	15,4	14,9	22,9	16,8	22,5
na 1000 ludności	359	754	326	306	217	662	305	353

TABL. 5 (68). **DOMY I OŚRODKI KULTURY, KLUBY, ŚWIETLICE**
Stan w dniu 31 XII

WYSZCZEGÓLNIENIE	2005	2007	2009	2011	2012
Instytucje	2	2	2	2	2
domy kultury.....	1	1	1	1	1
ośrodki kultury	–	1	1	1
kluby	1	1	–	–	–
Imprezy (w ciągu roku)	208	161	310	130	123
Uczestnicy imprez (w ciągu roku) w tys.	48,4	37,6	61,1	35,9	40,8
Kursy (w ciągu roku)	9	7	4	6
Absolwenci kursów (w ciągu roku)....	.	300	110	6	26
w tym dzieci i młodzież ^a	190	57	–	20
Zespoły artystyczne	22	18	26	17	25
Członkowie zespołów artystycznych .	426	529	557	282	426
w tym dzieci i młodzież ^a	371	358	129	148
Koła (kluby)	5	4	15	16	12
Członkowie kół (klubów)	292	295	300	307	371
w tym dzieci i młodzież ^a	38	119	91	19

^a W wieku poniżej 15 lat.

TABL. 6 (69). **BAZA NOCLEGOWA TURYSTYKI**

WYSZCZEGÓLNIENIE	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012 ^a
Obiekty (stan w dniu 31 VII)	8	7	7	7	6	7	5	5
Miejsca noclegowe (stan w dniu 31 VII)	347	341	338	409	387	373	331	273
w tym całoroczne	347	341	338	409	387	373	331	273
Korzystający z noclegów w tym turyści zagra- niczni	13633	15673	17025	17777	10936	11418	9490	6691
w tym turyści zagra- niczni	1292	1381	1405	1259	585	837	611	292
Udzielone noclegi	32274	32712	36889	40740	24729	26581	21623	15763
w tym turystom zagra- nicznym	3464	3585	3551	3943	1601	3133	2028	818

^a Łącznie z 1 obiektem typu pokoje gościnne/kwatery prywatne, który udzielił 1022 noclegi dla 388 korzystających turystów krajowych.

TABL. 7 (70). **KLUBY SPORTOWE^a**
Stan w dniu 31 XII

WYSZCZEGÓLNIENIE	2006	2008	2010	2012
Jednostki organizacyjne	7	8	7	10
Członkowie	790	541	808	738
Ćwiczący	691	776	710	725
w tym kobiety	131	67	112	107
w tym w wieku do 18 lat ...	538	588	558	487
Sekcje sportowe	10	12	10	13
Trenerzy	9	13	12	13
Instruktorzy sportowi	11	18	15	21

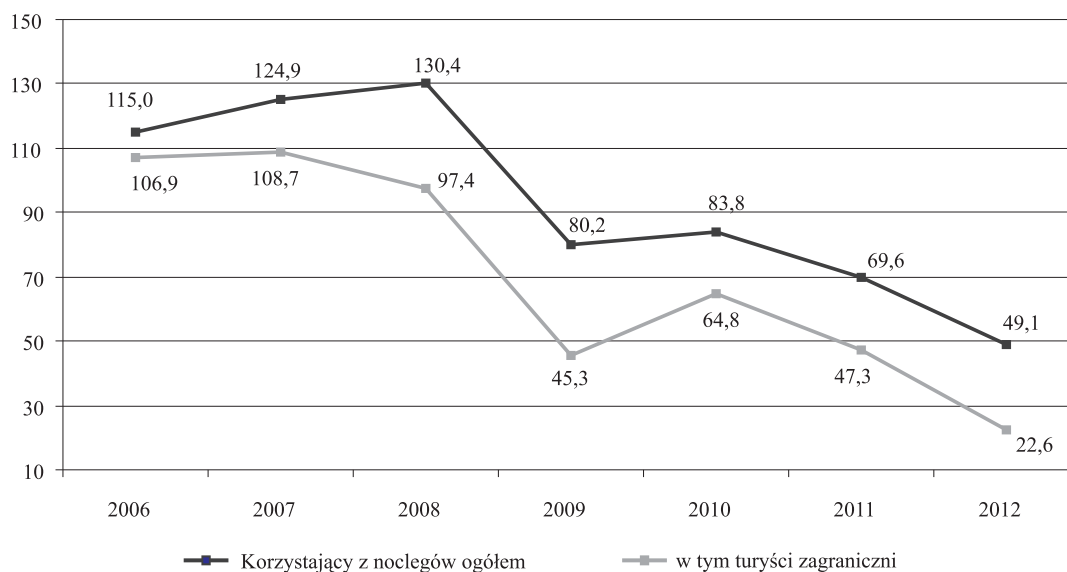
^a Bez uczniowskich klubów sportowych (UKS) i wyznaniowych klubów sportowych.

TABL. 8 (71). **WYBRANE OBIEKTY SPORTOWE W 2010 R.**
Stan w dniu 31 XII

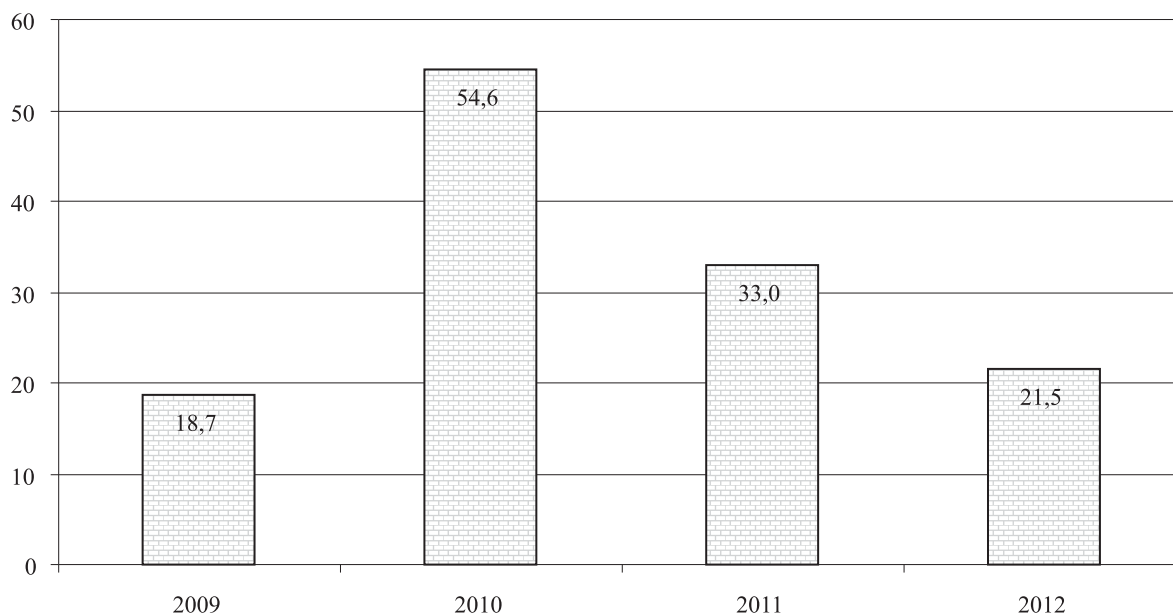
WYSZCZEGÓLNIENIE	Obiekty		Stopień wykorzystania w %
	ogółem	w tym dostosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych	
Stadiony wielofunkcyjne	1	1	100,0
Boiska do gier wielkich (piłkarskie)	2	–	100,0
Korty tenisowe otwarte	2	–	100,0
Hale sportowe	2	–	100,0
Sale gimnastyczne ^a	2	–	100,0
Pływalnie kryte	2	2	100,0
Pływalnie otwarte	1	–	100,0
Lodowiska sztucznie mrożone niezadaszone	1	–	100,0
Strzelnice	1	–	100,0
Skateparki	1	–	100,0

^a Łącznie z salami pomocniczymi.

Dynamika korzystających z noclegów bazy noclegowej turystyki
(2005 = 100)

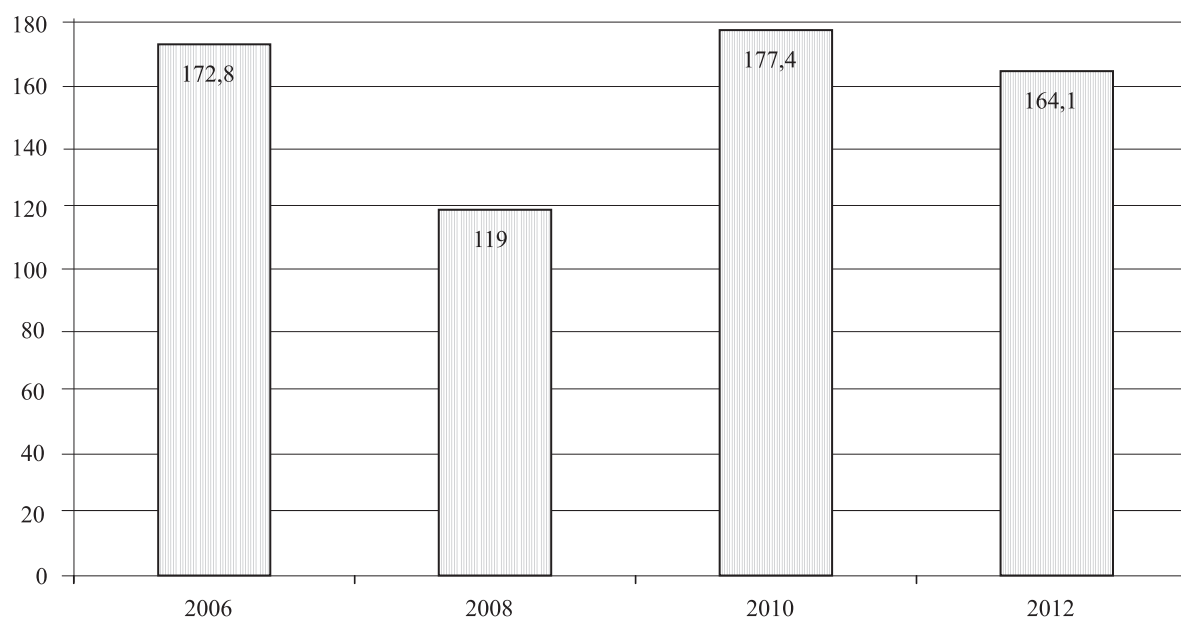

Uczestnicy Nocy Muzeów na 1000 ludności^a

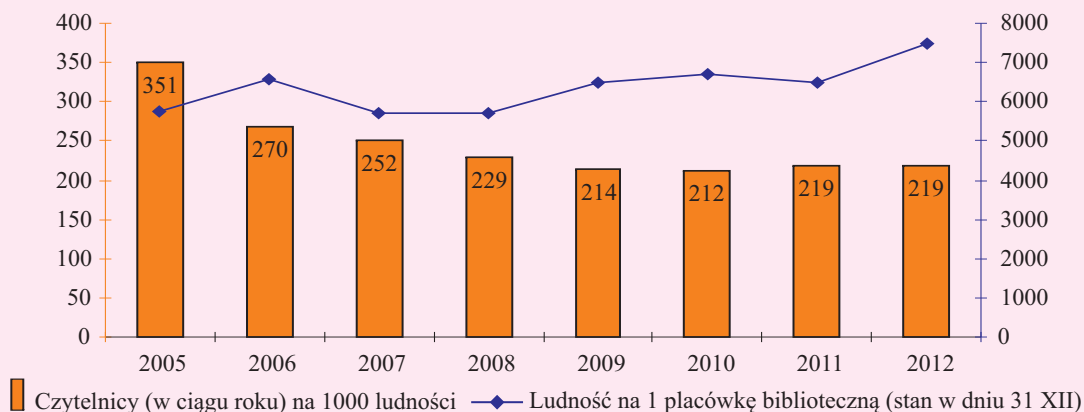

^a Ludność według stanu w dniu 30 VI.

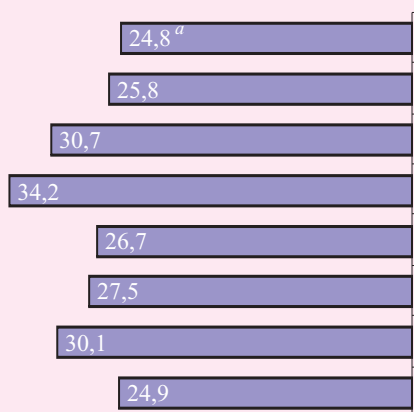
Członkowie kół (klubów) na 10 000 ludności Stan w dniu 31 XII

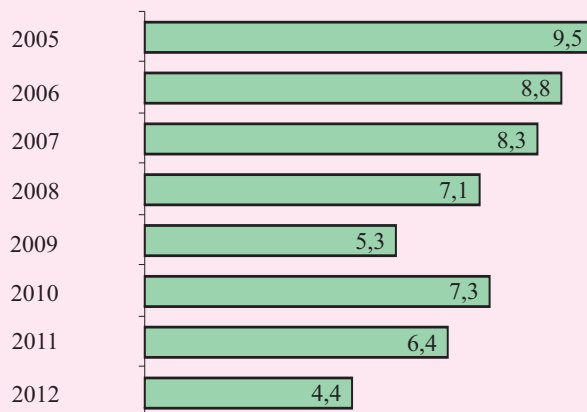
BIBLIOTEKI

STOPIEŃ WYKORZYSTANIA MIEJSC NOCLEGOWYCH BAZY NOCLEGOWEJ TURYSTYKI (w %)

UDZIAŁ TURYSTÓW ZAGRANICZNYCH W OGÓLNEJ LICZBIE KORZYSTAJĄCYCH Z NOCLEGÓW (w %)

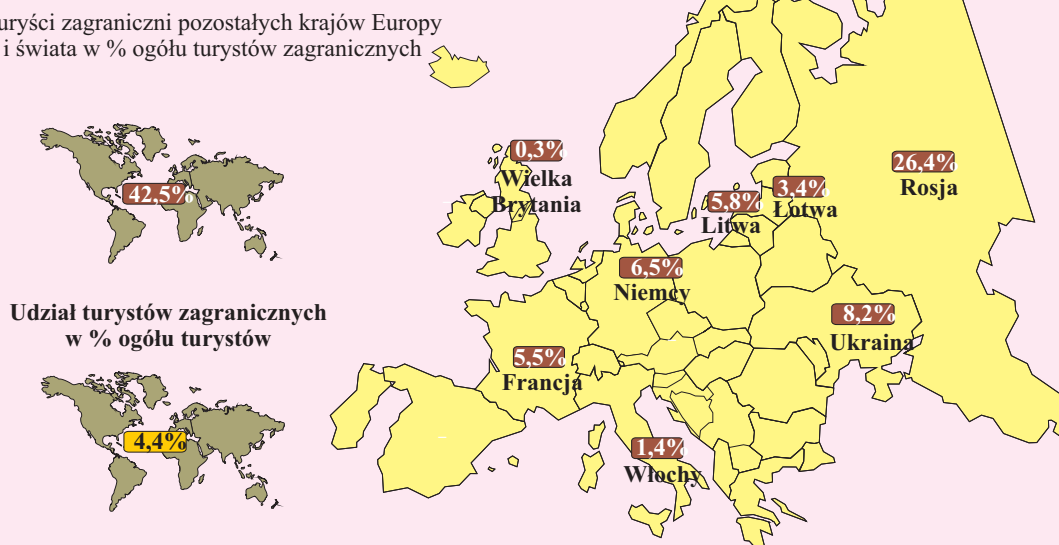

^a Łącznie z pokojami gościnnymi i kwaterami agroturystycznymi posiadającymi 10 i więcej miejsc noclegowych.

TURYŚCI ZAGRANICZNI KORZYSTAJĄCY Z NOCLEGÓW W TURYSTYCZNYCH OBIEKTACH NOCLEGOWYCH W 2012 r.

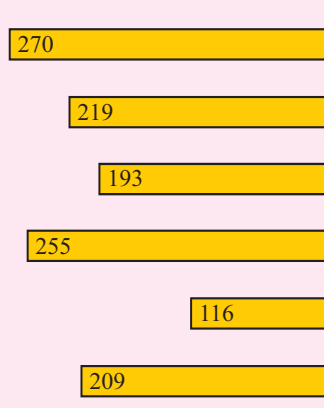
Turyści z wybranych krajów europejskich
w % ogółu turystów zagranicznych

Turyści zagraniczni pozostałych krajów Europy
i świata w % ogółu turystów zagranicznych

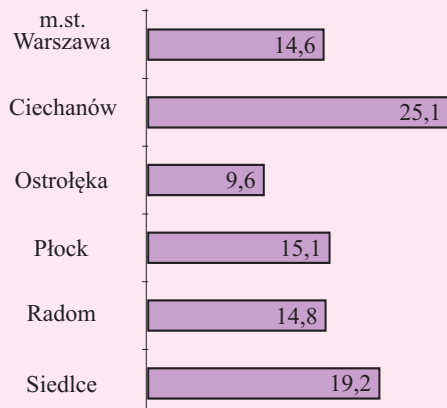

WSKAŹNIKI DLA WYBRANYCH MIAST W 2012 R.

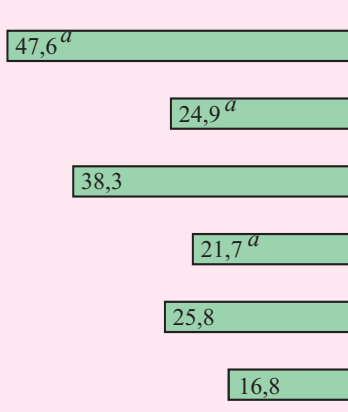
CZYTELNICY (w ciągu roku) NA 1000 LUDNOŚCI

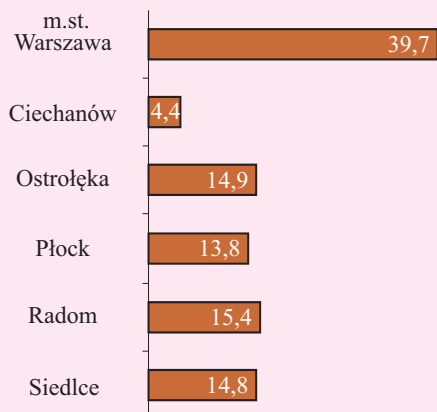
WYPOŻYCZENIA (w ciągu roku) NA 1 CZYTELNIKA

STOPIEŃ WYKORZYSTANIA MIEJSC NOCLEGOWYCH BAZY NOCLEGOWEJ TURYSTYKI (w%)

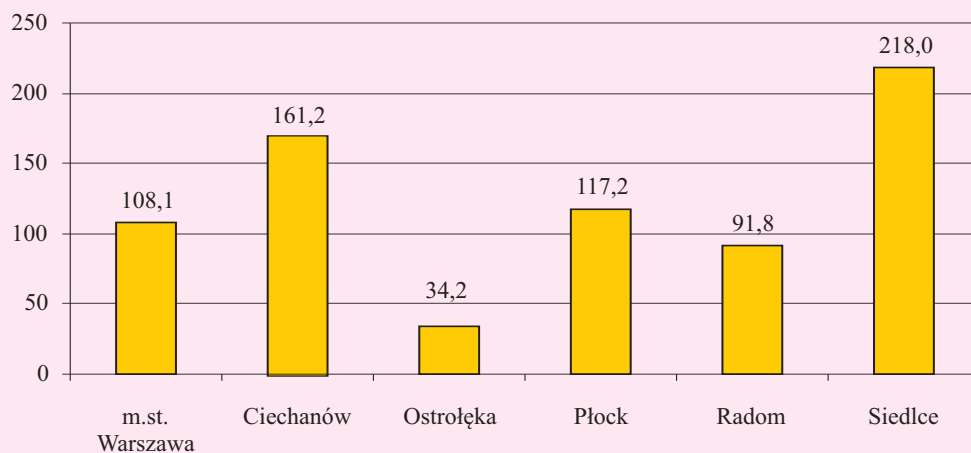
UDZIAŁ TURYSTÓW ZAGRANICZNYCH W OGÓLNEJ LICZBIE KORZYSTAJĄCYCH Z NOCLEGÓW (w%)

^a Łącznie z pokojami gościnnymi i kwaterami agroturystycznymi posiadającymi 10 i więcej miejsc noclegowych.

ĆWICZĄCY W KLUBACH SPORTOWYCH^a NA 1000 LUDNOŚCI

Stan w dniu 31 XII

^a Bez UKS i wyznaniowych klubów sportowych.

X. TRANSPORT

Uwagi ogólne

Tablicę o drogach **publicznych** opracowano przy wykorzystaniu danych pozyskiwanych z ewidencji prowadzonej przez Generalną Dyрекcję Dróg Krajowych i Autostrad.

Drogi publiczne ze względu na funkcje w sieci drogowej dzielą się według przepisów ustawy z dnia 21 marca 1985 r. o drogach publicznych (tekst jednolity: Dz. U. z 2007 r. Nr 19, poz. 115, z późn. zm.) na następujące kategorie: drogi krajowe, wojewódzkie, powiatowe i gminne.

Do **dróg powiatowych** zalicza się drogi (poza krajowymi i wojewódzkimi) stanowiące połączenia miast będących siedzibami powiatów z siedzibami gmin i siedzib gmin między sobą.

Informacje o drogach powiatowych prezentowane są na podstawie zestawień sporządzonych przez Powiatowy Zarząd Dróg w Ciechanowie.

Do **dróg gminnych** zalicza się drogi o znaczeniu lokalnym, stanowiące uzupełniającą sieć dróg (poza krajowymi, wojewódzkimi i powiatowymi) służących miejscowym potrzebom, z wyłączeniem dróg wewnętrznych.

Informacje o drogach gminnych prezentowane są na podstawie zestawień sporządzonych przez Urząd Miasta Ciechanów.

Do **dróg o nawierzchni twardej** zalicza się drogi o nawierzchni twardej ulepszonej (z kostki kamiennej, klinkieru, betonu, z płyt kamienno-betonowych, bitumu) oraz drogi o nawierzchni nieulepszonej (o nawierzchni tłuczniowej i brukowej).

Do **dróg o nawierzchni gruntowej** zalicza się drogi o nawierzchni z gruntu rodzimego oraz utrwalone w wyniku specjalnych zabiegów i preparacji gruntu rodzimego przy pomocy mieszanin wykonanych z gliny, żwiru, żużla itp.

Informacje o **pojazdach samochodowych i ciągnikach** w latach 2005–2008 pozyskiwane były z ewidencji prowadzonych przez starostów, prezydentów miast i burmistrzów, przy czym w latach 2004–2008 pozyskiwane z systemu "Pojazd" służącego do rejestracji pojazdów w organach rejestrujących pojazdy (tj. starostwach powiatowych, a dla Warszawy – dzielnicach). Od 2009 r. dane o pojazdach samochodowych i ciągnikach pochodziły z Centralnej Ewidencji Pojazdów i Kierowców (CEPiK) prowadzonej przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji; do 17 XI 2011 r. – Ministerstwo Spraw Wewnętrznych. Do 2010 r. dane nie obejmowały pojazdów posiadających pozwolenia czasowe wyda-

wane pod koniec danego roku sprawozdawczego. Pozwolenie czasowe wydawane jest na okres ok. 30 dni w celu załatwienia wszystkich formalności związanych z rejestracją pojazdu i niezbędnych do otrzymania docelowego dowodu rejestracyjnego.

Dane o pojazdach samochodowych i ciągnikach zarejestrowanych po raz pierwszy obejmują zarówno pojazdy fabrycznie nowe, jak i pojazdy używane sprowadzone z zagranicy, dla których dokonano pierwszej rejestracji w kraju oraz tzw. „SAM-y”.

Na terenie Ciechanowa nie ma linii trolejbusowych, dlatego prezentowane dane o środkach transportu drogowego **nie obejmują trolejbusów**.

Dane o **wypadkach drogowych** obejmują zdarzenia mające związek z ruchem pojazdów na drogach publicznych, w wyniku których nastąpiła śmierć lub uszkodzenie ciała osób.

Za **śmiertelną ofiarę wypadku drogowego** uznano osobę zmarłą (w wyniku doznanych obrażeń) na miejscu wypadku lub w ciągu 30 dni.

Za **ranną ofiarę wypadku drogowego** uznano osobę, która doznała obrażeń ciała i otrzymała pomoc lekarską.

Dane o **kolizjach drogowych** obejmują zdarzenia mające związek z ruchem pojazdów na drogach publicznych, którego skutkiem są straty materialne.

Wyniki badań - synteza

Postęp techniczny i ekonomiczny ewoluujący równocześnie z rozwojem społeczno-gospodarczym społeczeństw wykształcił potrzebę zorganizowanego i celowego przemieszczania ładunków, osób i informacji przez przeznaczone do tego środki i urządzenia transportowe. **Transport** towarzyszył ludzkości od samych początków rozwoju cywilizacji i jest działem gospodarki, który zwiększa użyteczność dóbr poprzez ich przemieszczanie w przestrzeni. Jest jednym z najważniejszych czynników przyczyniających się do rozwoju każdego działu produkcji materialnej i usług w gospodarce narodowej.

Według stanu na koniec 2012 r. **sieć dróg samorządowych (gminnych i powiatowych)** na obszarze Ciechanowa wynosiła 116,1 km. Drogi o nawierzchni twardej o długości 96,1 km stanowiły 82,8% sieci dróg, z czego 93,4% miało nawierzchnię ulepszoną. Drogi gruntowe stanowiły 17,2% sieci. W stosunku do 2005 r. długość dróg o nawierzchni twardej zwiększyła się o 14,8%, a dróg o nawierzchni ulepszonej o 12,0%. Długość dróg gruntowych w tym okresie zmniejszyła się o 45,8%.

Na koniec 2012 r. sieć dróg zarządzanych przez gminę stanowiła 92,9% całej sieci dróg samorządowych i w stosunku do 2005 r. udział ten zwiększył się o 8,5 p. proc. Na przestrzeni lat prezentowanych w publikacji najwięcej dróg zmodernizowano w ciągu 2009 r. W stosunku do roku poprzedniego długość dróg o powierzchni ulepszonej zwiększyła się o 8,5%.

Liczba **pojazdów samochodowych i ciągników** według stanu w dniu 31 XII 2012 r. wyniosła 33089 i w stosunku do 2005 r. wzrosła o 48,7%. W porównaniu z końcem 2005 r. najbardziej zwiększyła się liczba samochodów osobowych (o 54,0%), motocykli (o 51,2%), oraz samochodów ciężarowych i ciągników siodłowych (o 36,7%). W ogólnej liczbie pojazdów zarejestrowanych w ewidencji Ministerstwa Spraw Wewnętrznych największy udział stanowiły **samochody osobowe**. Na koniec 2012 r. udział wynosił 75,1% i w stosunku do stanu z 2005 r. wzrósł o 2,6 p. proc. Na drugim miejscu znajdowały się samochody ciężarowe i ciągniki siodłowe, których odsetek w ogólnej liczbie zarejestrowanych pojazdów wyniósł 15,0% na koniec 2012 r. Najmniejszy udział stanowiły autobusy (0,8%).

Wskaźnik motoryzacji, mierzony liczbą samochodów osobowych na 1000 ludności, wyniósł 552,4 w 2012 r., wobec 351,1 w 2005 r. Wśród analizowanych miast, pod względem wielkości wskaźnika motoryzacji, Ciechanów uplasował się na 2. miejscu po Warszawie (575,3), a przed Płockiem (520,2), Siedlcami (429,1), Radomiem (399,6) i Ostrołęką (386,7).

Postęp w dziedzinie motoryzacji zapewniający coraz powszechniejszy dostęp do środków transportu i umożliwiający przemieszczanie się ludzi i towarów, w krótkim czasie na

coraz większe odległości, ma zarówno pozytywne jak i negatywne skutki. Do negatywnych skutków należą przede wszystkim wypadki drogowe i kolizje.

W 2012 r. policja zarejestrowała na terenie Ciechanowa 15 **wypadków drogowych**, w wyniku których 2 osoby poniosły śmierć, a 16 zostało rannych. Był to rok, w którym odnotowano najmniej, zarówno wypadków jak i ofiar. W porównaniu z 2005 r. liczba wypadków była mniejsza o 70,0%, a liczba ofiar - o 71,4%. Najwięcej wypadków zanotowano w 2008 r., kiedy to ich liczba była ponad pięciokrotnie wyższa niż w 2012 r., a liczba ofiar ponad sześciokrotnie. Analiza danych wykazuje, że w latach 2005–2008 liczba wypadków i ofiar systematycznie rosła, zanotowano w tym czasie łącznie 273 wypadki i 358 ofiar wypadków, w tym 18 śmiertelnych. Natomiast od 2009 r. następował sukcesywny spadek liczby tych zdarzeń. W latach 2009–2012 odnotowano łącznie 142 wypadki (o 48,0% mniej niż w latach 2005–2008), 172 ofiary (o 52,0% mniej), w tym 10 śmiertelnych (o 44,4% mniej).

W 2012 r. odnotowano 634 **kolizje drogowe**, tj. o 13,2% mniej niż w 2005 r. Najwięcej kolizji zarejestrowano w 2007 r. (810), tj. o 27,8% więcej niż w 2012 r. W latach następnych notowano systematyczne zmniejszanie się liczby kolizji.

Jednym z elementów zrównoważonego rozwoju systemu transportu jest rozwój turystyki rowerowej. **Szlaki rowerowe** wpływają także na poprawę wizerunku miasta i zwiększenie atrakcyjności turystycznej oraz na zmniejszenie poziomu zanieczyszczenia powietrza i hałasu. Podnoszą również bezpieczeństwo uczestników ruchu drogowego. Ciechanów jest włączony w projekt „Zielonego Szlaku Rowerowego Mazowsza”, celem którego jest połączenie szlakami rowerowymi wszystkich ośrodków miejskich oraz terenów atrakcyjnych turystycznie i przyrodniczo na Mazowszu.

W latach 2011–2012 na terenie miasta odnotowano 6,7 km ścieżek rowerowych, tj. przeciętnie 1,5 km na 10 tys. ludności.

TABL. 1 (72). **DROGI PUBLICZNE**
Stan w dniu 31 XII

WYSZCZEGÓLNIENIE	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
	w km							
Drogi powiatowe.....	18,8	18,8	18,8	16,7	16,7	15,3	14,0	8,3
O nawierzchni twardej	17,8	17,8	17,8	15,7	15,7	14,3	14,0	8,3
w tym o nawierzchni ulepszonej	17,8	17,8	17,8	15,7	15,7	14,3	14,0	8,3
Gruntowe	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	–	–
Drogi gminne	101,8	102,5	102,3	102,8	105,9	107,3	107,6	107,8
O nawierzchni twardej	65,9	72,0	74,0	76,6	85,4	84,3	85,8	87,8
w tym o nawierzchni ulepszonej	62,4	68,1	68,4	73,1	79,3	80,8	81,2	81,5
Gruntowe	35,9	30,5	28,3	26,2	20,5	23,0	21,8	20,0

TABL. 2 (73). **POJAZDY SAMOCHODOWE I CIĄGNIKI ZAREJESTROWANE^a**
Stan w dniu 31 XII

WYSZCZEGÓLNIENIE	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
OGÓŁEM	22251	23700	26065	28111	29698	30966	32098	33089
w tym:								
Samochody osobowe	16130	17346	19176	20852	22072	22982	23896	24842
Autobusy	234	242	256	273	270	260	256	257
Samochody ciężarowe ^b i ciągniki siodłowe.....	3628	3768	4136	4326	4554	4818	4890	4959
Ciągniki balastowe i rolnicze	1282	1323	1391	1445	1483	1501	1516	1524
Motocykle	850	891	948	1031	1120	1198	1263	1285

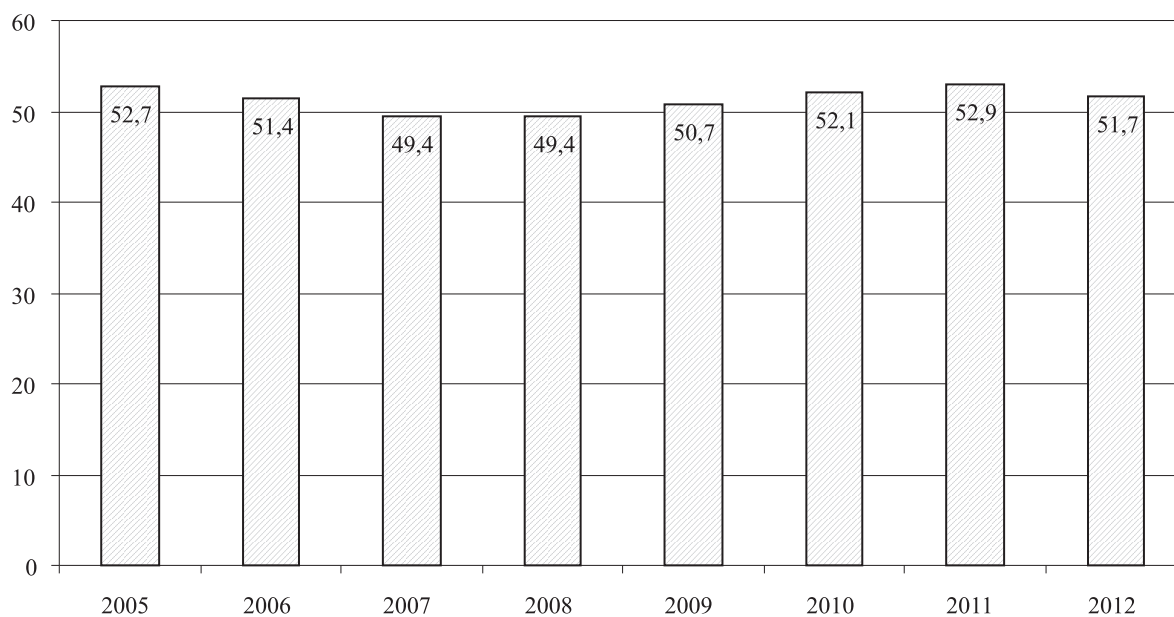
^a Patrz uwagi ogólne na str. 131. ^b Łącznie z samochodami ciężarowo-osobowymi.

TABL. 3 (74). **WYPADKI DROGOWE I ICH OFIARY ORAZ KOLIZJE DROGOWE**

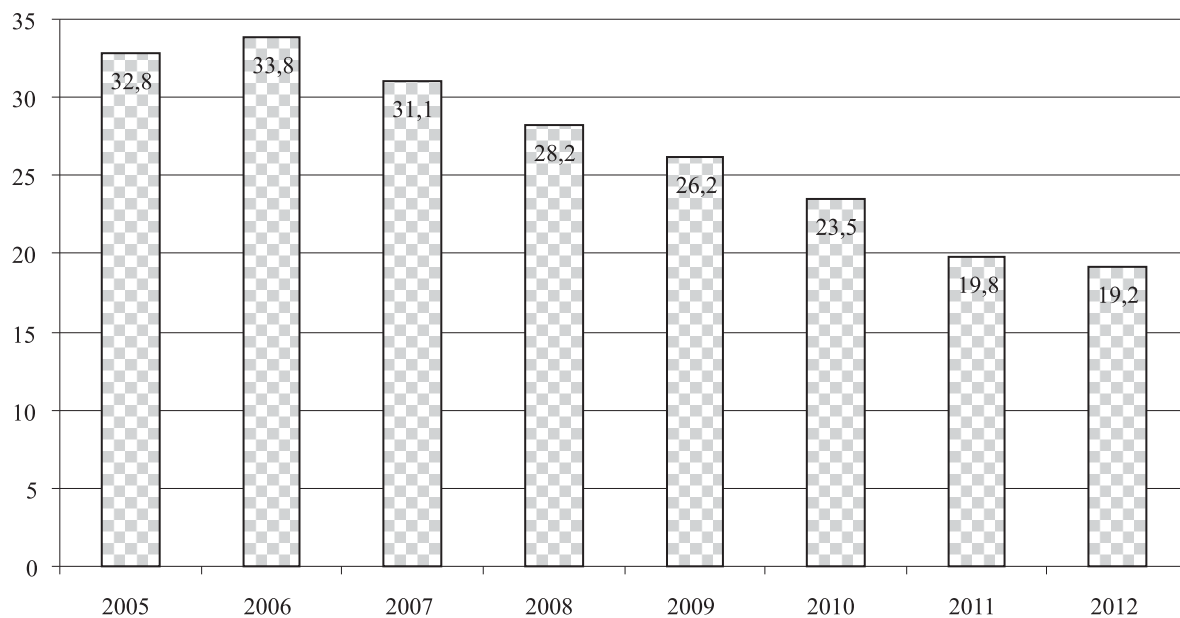
WYSZCZEGÓLNIENIE	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Wypadki	50	68	72	83	63	41	23	15
Ofiary wypadków	63	90	93	112	74	53	27	18
śmiertelne	6	3	3	6	5	–	3	2
ranni.....	57	87	90	106	69	53	24	16
Kolizje	730	802	810	792	777	727	635	634

Źródło: dane Wydziału Ruchu Drogowego Komendy Wojewódzkiej Policji z siedzibą w Radomiu z Systemu Ewidencji Wypadków i Kolizji.

Motocykle na 1000 samochodów osobowych
Stan w dniu 31 XII

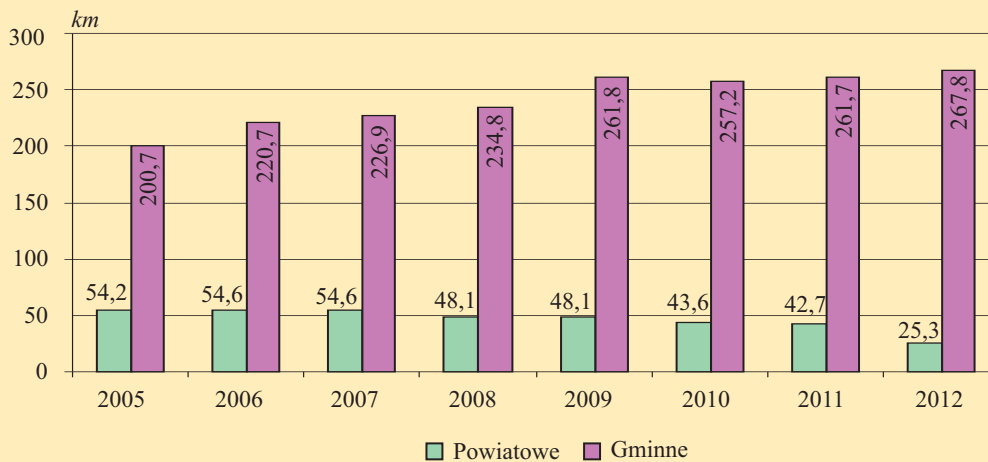

Kolizje drogowe na 1000 pojazdów samochodowych i ciągników zarejestrowanych

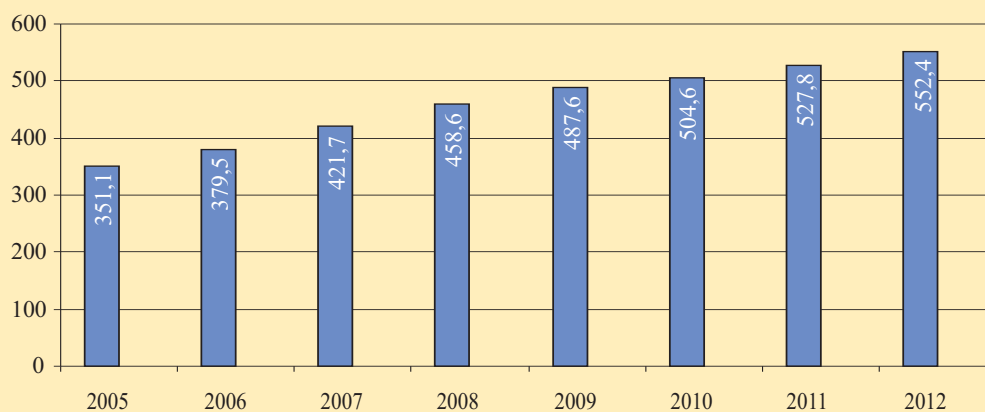
DROGI O NAWIERZCHNI TWARDEJ NA 100 km²

Stan w dniu 31 XII

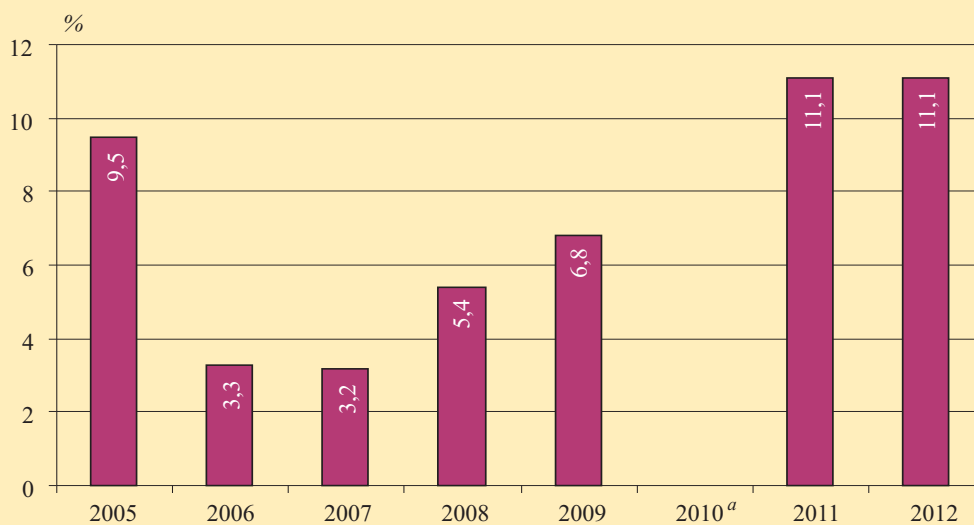

SAMOCZODY OSOBOWE ZAREJESTROWANE NA 1000 LUDNOŚCI

Stan w dniu 31 XII

UDZIAŁ OFIAR ŚMIERTELNYCH W OGÓLNEJ LICZBIE OFIAR WYPADKÓW DROGOWYCH

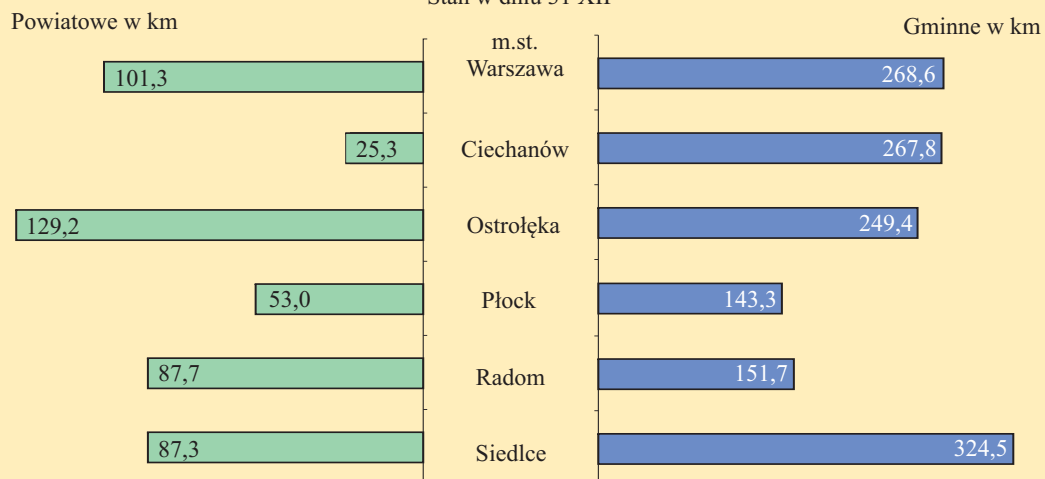

^a Zjawisko nie wystąpiło.

WSKAŹNIKI DLA WYBRANYCH MIAST W 2012 R.

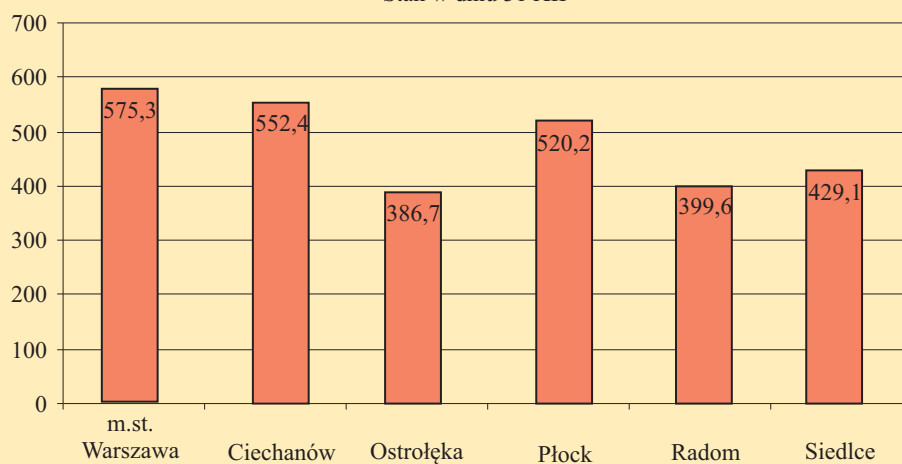
DROGI O NAWIERZCHNI TWARDEJ NA 100 km²

Stan w dniu 31 XII

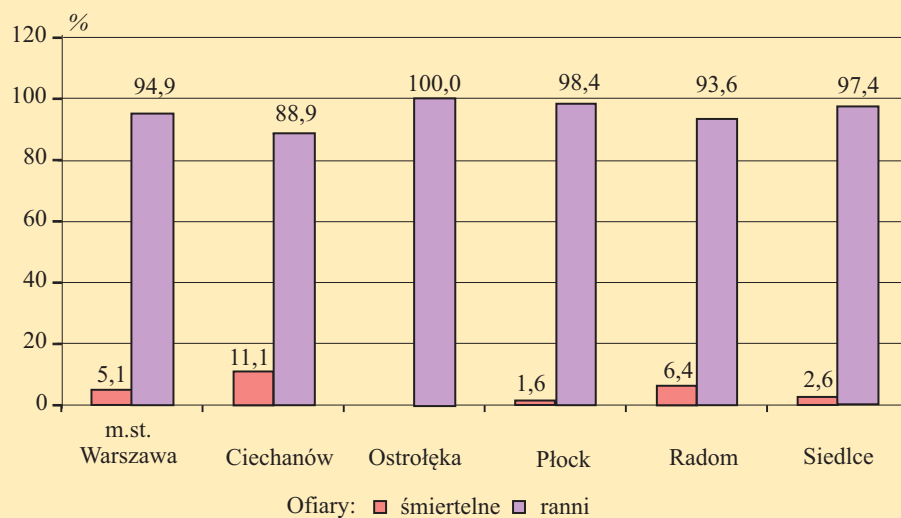

SAMOCZODY OSOBOWE ZAREJESTROWANE NA 1000 LUDNOŚCI

Stan w dniu 31 XII

STRUKTURA OFIAR WYPADKÓW DROGOWYCH

XI. HANDEL

Uwagi ogólne

Targowiska są to wyodrębnione tereny i budowle (place, ulice, hale targowe) ze stałymi lub sezonowymi punktami sprzedaży drobnodetalicznej lub urządzeniami przeznaczonymi do prowadzenia handlu w wyznaczone dni tygodnia lub codziennie (bazary).

Za **targowiska sezonowe** należy uznać te place i ulice, gdzie uruchamiane są na okres do 6 miesięcy punkty handlowe, w związku ze wzmożonym ruchem nabywców (np. nadmorski ruch urlopowy) i działalność ta jest ponawiana w kolejnych sezonach.

Powierzchnia sprzedażowa to część powierzchni przeznaczona na ekspozycję towarów oraz sprzedaż (tzn. część przeznaczona do eksponowania towarów i obsługi nabywców), mierzona w m².

Wyniki badań - synteza

Sektor handlu ma duże znaczenie ekonomiczne jako ogniwo łączące producentów i konsumentów. Zgodnie z Polską Klasyfikacją Działalności (PKD) **jednostkami handlowymi** nazywane są podmioty gospodarcze prowadzące podstawową działalność zakwalifikowaną do sekcji G „Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle”.

Na koniec 2012 r. na terenie Ciechanowa funkcjonowało 12 sklepów wielkopowierzchniowych, w tym 10 **supermarketów**, tj. sklepów o powierzchni sprzedażowej 400–2499 m² prowadzących sprzedaż głównie w systemie samoobsługowym, oferujących szeroki asortyment artykułów żywnościowych oraz nieżywnościowych częstego zakupu. W porównaniu z 2008 r. liczba supermarketów zwiększyła się o 3, tj. o 42,9%. Supermarkety w 2012 r. stanowiły 83,3% całej sieci sklepów o wielkiej powierzchni.

W latach 2008–2012 działalność handlową prowadził ponadto 1 **dom towarowy**, zaliczany do sklepów o powierzchni sprzedażowej 2000 m² i więcej, prowadzący sprzedaż szerokiego i uniwersalnego asortymentu towarów nieżywnościowych oraz żywnościowych.

Sieć sklepów wielkopowierzchniowych na terenie Ciechanowa w 2012 r. uzupełniał 1 **dom handlowy** będący formą organizacyjną wielodziałowych sklepów o powierzchni sal sprzedażowych 600–1999 m², prowadzący sprzedaż towarów o podobnym asortymencie jak dom towarowy.

W latach 2005–2012 w ewidencji Urzędu Miasta Ciechanów zarejestrowane były 3 **targowiska stałe** z przewagą sprzedaży drobnodetalicznej. W 2012 r. powierzchnia targowisk wynosiła 43 tys. m² i w porównaniu z 2005 r. zmniejszyła się o 2,9%. Powierzchnia sprzedażowa (18 tys. m²) stanowiła 42,1% ogólnej powierzchni i w porównaniu z 2005 r. zmniejszyła się o 20,5%.

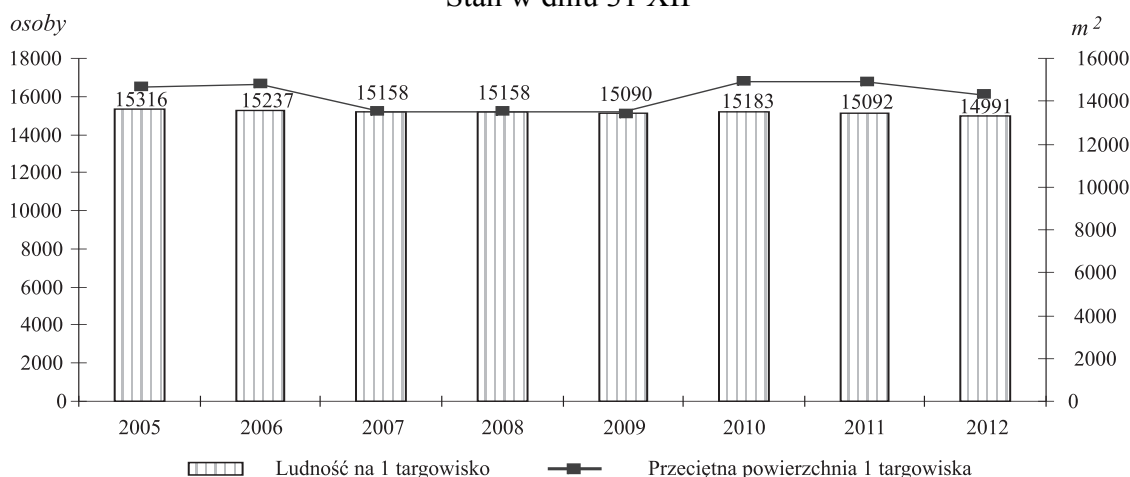
W tym też okresie na targowiskach prowadzono handel w 550 **stałych punktach sprzedaży drobnodetalicznej**, wśród których 369 czynnych było codziennie. W porównaniu z 2005 r. liczba stałych punktów wzrosła o 134,0%, a czynnych codziennie o 156,3%.

W 2012 r. roczne **wpływy z opłaty targowej** wynosiły 902,1 tys. zł i zmniejszyły się o 9,9% w stosunku do roku poprzedniego, ale w porównaniu z 2005 r. wzrosły o 67,6%.

TABL. 1 (75). **TARGOWISKA**
Stan w dniu 31 XII

WYSZCZEGÓLNIENIE	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Targowiska stałe	3	3	3	3	3	3	3	3
w tym z przewagą sprzedaży drobnodetalicznej	3	3	3	3	3	3	3	3
Powierzchnia targowisk w tys. m ²	44	44	41	41	41	45	45	43
w tym sprzedażowa ..	23	22	19	19	19	21	20	18
Stale punkty sprzedaży drobnodetalicznej	235	259	261	325	540	550	555	550
w tym na targowiskach czynnych codziennie	144	163	165	216	370	370	370	369
Targowiska sezonowe (w ciągu roku)	1	–	–	–	–	–	–	–
Roczne wpływy z opłaty targowej w tys. zł	538,2	509,7	644,1	750,9	797,1	891,0	1001,6	902,1

Targowiska stałe
Stan w dniu 31 XII

XII. FINANSE PUBLICZNE

Uwagi ogólne

Finanse publiczne obejmują procesy związane z gromadzeniem środków publicznych oraz ich rozdysponowaniem, a w szczególności: gromadzenie dochodów i przychodów publicznych, wydatkowanie środków publicznych, finansowanie potrzeb pożyczkowych budżetu państwa i budżetów jednostek samorządu terytorialnego (gmin, miast na prawach powiatu, powiatów oraz województw), zaciąganie zobowiązań angażujących środki publiczne, zarządzanie środkami publicznymi, zarządzanie długiem publicznym oraz rozliczenia z budżetem Unii Europejskiej.

Podstawę prawną określającą te procesy stanowiła: dla 2005 r. – ustawa z dnia 26 listopada 1998 r. o finansach publicznych (tekst jednolity: Dz.U. z 2003 r. Nr 15, poz. 148, z późn. zm.); dla lat 2006–2009 – ustawa z dnia 30 czerwca 2005 r. o finansach publicznych (Dz.U. Nr 249, poz. 2104, z późn. zm.); a w latach 2010–2012 – ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (tekst jednolity: Dz.U. z 2013 r., poz. 885, z późn. zm.) i przepisy wprowadzające ustawę o finansach publicznych (Dz.U. Nr 157, poz. 1241, z późn. zm.). W przypadku gospodarki finansowej jednostek samorządu terytorialnego również ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym, ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym i o samorządzie województwa (tekst jednolity: Dz.U. z 2013 r., poz. 594–596) oraz ustawa z dnia 13 listopada 2003 r. o dochodach jednostek samorządu terytorialnego (tekst jednolity: Dz.U. z 2010 r. Nr 80, poz. 526, z późn. zm.).

Prezentowane dane obejmują informacje dotyczące budżetu miasta oraz zakładów budżetowych, gospodarstw pomocniczych, środków specjalnych (do 2005 r.), rachunku dochodów własnych jednostek budżetowych (od 2005 r.) i funduszy celowych.

Dochody i wydatki budżetów jednostek samorządu terytorialnego są określane w uchwale budżetowej przez właściwe organy stanowiące na rok kalendarzowy, zwany rokiem budżetowym, w terminach i na zasadach określonych w ustawach ustrojowych oraz ustawie o finansach publicznych.

Dochody i wydatki budżetu państwa i budżetów jednostek samorządu terytorialnego grupuje się zgodnie z zasadami określonymi w ustawie o finansach publicznych, tj. na działy i rozdziały – określające rodzaj działalności oraz paragrafy – określające rodzaj dochodu, przychodu lub wydatku. Prezentowane dane opracowano zgodnie ze szczegółową klasyfikacją dochodów i wydatków, ustalaną przez Ministra Finansów na mocy kolejnych rozporządzeń z lat 2004–2010.

Na **dochody budżetów jednostek samorządu terytorialnego** składają się:

- dochody własne, tj.:
 - dochody z tytułu udziałów we wpływach z podatku dochodowego od osób prawnych i osób fizycznych,
 - wpływy z podatków oraz opłat ustalanych i pobieranych na podstawie odrębnych ustaw, w tym podatek od nieruchomości, podatek rolny, podatek od środków transportowych, podatek od czynności cywilnoprawnych, opłata skarbową,
 - dochody z majątku, np. dochody z najmu i dzierżawy oraz innych umów o podobnym charakterze,
 - środki z innych źródeł na dofinansowanie zadań własnych;
- dotacje:
 - celowe z budżetu państwa na zadania: z zakresu administracji rządowej, własne, realizowane na podstawie porozumień z organami administracji rządowej,
 - przekazane w ramach programów finansowanych z udziałem środków europejskich oraz innych środków zagranicznych niepodlegających zwrotowi, płatności z budżetu środków europejskich (paragrafy 200 i 620 według szczegółowej klasyfikacji dochodów, wydatków, przychodów i rozchodów oraz środków pochodzących ze źródeł zagranicznych),
 - otrzymane z funduszy celowych (od 2011 r. są tylko państwowe fundusze celowe),
 - pozostałe dotacje, w tym dotacje celowe na zadania realizowane na podstawie porozumień między jednostkami samorządu terytorialnego;
- subwencja ogólna z budżetu państwa, która składa się z części: wyrównawczej, oświatowej, rekompensującej, równoważącej i regionalnej.

Wydatki budżetów jednostek samorządu terytorialnego dzielą się na majątkowe (w tym inwestycyjne) i bieżące, do których zalicza się m. in.:

- wydatki na wynagrodzenia (wraz z pochodnymi),
- wydatki na zakup materiałów i usług,
- dotacje m.in. dla jednostek organizacyjno-prawnych działających w budżetach jednostek samorządu terytorialnego,
- wydatki na obsługę długu publicznego, w tym wpłaty z tytułu udzielenia poręczeń i gwarancji.

Informacje dotyczące budżetów jednostek samorządu terytorialnego opracowano w Głównym Urzędzie Statystycznym na podstawie sprawozdań Ministerstwa Finansów.

Wyniki badań - synteza

Samorząd terytorialny stanowi element sektora publicznego, a jednostki samorządu terytorialnego zaliczane są do sektora **finansów publicznych**. Finanse samorządu są integralną częścią systemu finansowego, obejmującego procesy związane z gromadzeniem środków publicznych oraz ich rozdysponowaniem. Istotnym elementem niezależności i samodzielności jednostek samorządu terytorialnego jest ich samodzielność finansowa.

Dochody budżetu Ciechanowa w 2012 r. wyniosły 134169,2 tys. zł i były o 15,6% wyższe niż w roku poprzednim oraz o 81,2% w porównaniu z 2005 r. Na przestrzeni lat prezentowanych w publikacji dochody budżetu do 2010 r. systematycznie rosły. W 2011 r. w stosunku do roku poprzedniego zanotowano spadek o 13,5%. Największy wpływ na zmniejszenie dochodów budżetu miał spadek dochodów własnych o 25,5%.

Średnio w **przeliczeniu na 1 mieszkańca** Ciechanowa dochody miasta w 2012 r. wyniosły 2974,00 zł, co umiejscawia Ciechanów na ostatnim 6. miejscu po Warszawie (6977,66 zł), Płocku (6292,20 zł), Siedlcach (4805,78 zł), Ostrołęce (4559,67 zł) i Radomiu (4051,82 zł).

Najwyższy udział w dochodach budżetu miasta stanowiły w 2012 r. **dochody własne** (56,2%). Głównym źródłem dochodów własnych budżetu miasta na przestrzeni prezentowanych w publikacji lat były **udziały we wpływach z podatku dochodowego od osób fizycznych**. W 2012 r. stanowiły one 23,9% całego budżetu po stronie dochodów i 42,5% dochodów własnych. W stosunku do 2005 r. dochody z udziału w podatku dochodowym od osób fizycznych wzrosły o 72,6%, natomiast w stosunku do roku poprzedniego o 6,1%. Na wysokość dochodów własnych istotnie wpływa podatek od nieruchomości. W 2012 r. wpływy z podatku wynosiły 21364,9 tys. zł, co stanowiło 15,9% całego budżetu i 28,4% dochodów własnych. W porównaniu z 2005 r. wpływy z podatku od nieruchomości zwiększyły się o ponad połowę, ale ich udział w dochodach własnych zmalał o 3,8 p. proc.

Dotacje celowe z budżetu państwa w 2012 r. stanowiły 10,4% budżetu miasta po stronie dochodów i wyniosły 14018,7 tys. zł, z czego 80,9% środków finansowych przeznaczonych było na zadania z zakresu administracji rządowej. W porównaniu z 2005 r. dotacje celowe z budżetu państwa wzrosły o 42,3%, a na zadania z zakresu administracji rządowej o 40,8%. Na zadania własne w ramach dotacji celowych budżet Ciechanowa w 2012 r. otrzymał 2675,3 tys. zł, tj. o 51,7% więcej niż w 2005 r. i o 25,8% mniej niż w roku poprzednim.

W 2012 r. z tytułu **subwencji ogólnej z budżetu państwa** stanowiącej 20,3% całości dochodów, do budżetu miasta wpłynęło 27229,5 tys. zł, tj. o 43,9% więcej niż w 2005 r.

Z ogólnej kwoty subwencji 95,7% środków finansowych przeznaczonych było na część oświatową. W porównaniu z 2005 r. część subwencji ogólnej przeznaczona na realizację zadań w dziedzinie oświaty i wychowania wzrosła o 42,8%, a w stosunku do roku poprzedniego o 7,2%. Udział części oświatowej w subwencji ogólnej wzrósł o 0,7 p. proc. w porównaniu z 2005 r. i zmalał o 0,3 p. proc. w porównaniu z 2011 r.

Wydatki budżetu Ciechanowa w 2012 r. wyniosły 143918,3 tys. zł, tj. o 89,4% więcej niż w 2005 r. i o 13,1% więcej niż w roku poprzednim. Na przestrzeni lat prezentowanych w publikacji zanotowano dwukrotnie zmniejszenie wydatków w porównaniu z rokiem poprzednim: w 2007 r. (spadek o 0,8%) oraz w 2011 r. (spadek o 3,0%). Najwyższy wzrost wydatków w porównaniu z rokiem poprzednim nastąpił w 2009 r. – o 39,9%.

W 2012 r. w przeliczeniu **na 1 mieszkańca** miasto wydało średnio 3190,10 zł, najmniej wśród porównywanych miast, co stawia Ciechanów za Warszawą (7370,14 zł), Płockiem (6202,90 zł), Siedlcami (5199,66 zł), Ostrołęką (4700,55 zł) oraz Radomiem (4169,51 zł).

Średnie wydatki w przeliczeniu na 1 mieszkańca wzrosły o 93,6% w porównaniu z 2005 r., a w stosunku do roku poprzedniego o 13,8%.

W 2012 r. w przeliczeniu na 1 mieszkańca wydano średnio 959,08 zł na oświatę i wychowanie, ponad połowę więcej niż w 2005 r. i o 8,2% więcej niż w roku poprzednim. Udział wydatków na oświatę i wychowanie wynosił 30,1% kwoty jaką wydano średnio na 1 mieszkańca. Przeciętna kwota w przeliczeniu na 1 mieszkańca wydana na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego w 2012 r. wyniosła 153,68 zł i pod tym względem Ciechanów zajmował 3. lokatę po Warszawie (223,80 zł), Płocku (200,30 zł), a przed Siedlcami (144,61 zł), Ostrołęką (106,12 zł) i Radomiem (87,42 zł).

Wydatki bieżące budżetu miasta w 2012 r. stanowiły 73,4% wydatków ogółem i wzrosły w porównaniu z 2005 r. o 132,1%, a udział wydatków bieżących w strukturze wydatków ogółem wzrósł w tym okresie o 13,5 p. proc. Największa część wydatków w 2012 r. została przeznaczona na wynagrodzenia – 39486,2 tys. zł (37,4% ogólnej kwoty). W porównaniu z 2005 r. wydatki na wynagrodzenia wzrosły o 63,3%, ale ich udział w wydatkach bieżących zmalał o 15,7 p. proc. Na zakup materiałów i usług w 2012 r. wydano 27,4% (28910,1 tys. zł) budżetu po stronie wydatków bieżących, tj. ponad dwukrotnie więcej niż w 2005 r. i o 1,8% mniej niż w roku poprzednim. Na świadczenia na rzecz osób fizycznych przeznaczono w budżecie 15172,3 tys., tj. o 28,2% więcej niż w 2005 r. i o 0,6% więcej niż w roku poprzednim. Udział świadczeń na rzecz osób fizycznych w wydatkach bieżących na przestrzeni analizowanych lat systematycznie zmniejszał się z 26,0% w 2005 r. do 14,4%

w 2012 r. W budżecie miasta najmniejszą część w 2012 r. przeznaczono na dotacje – 8589,6 tys. zł, tj. 8,1% ogólnej kwoty wydatków bieżących. W porównaniu z 2005 r. zanotowano wzrost wydatków na dotacje o 163,3%, a ich udział w wydatkach bieżących zwiększył się o 0,9 p. proc.

Wydatki majątkowe w 2012 r. wyniosły 38282,4 tys. zł i stanowiły 26,6% całości budżetu po stronie wydatków. W porównaniu z 2005 r. wzrosły one o 177,9%, a udział w wydatkach ogółem wzrósł o 8,5 p. proc. W analizowanym okresie zdecydowana większość wydatków majątkowych była przeznaczona na inwestycje – około 97% w latach 2005, 2007, 2008, a 100% w pozostałych latach.

W strukturze wydatków budżetu miasta **w podziale na działy klasyfikacji budżetowej** w 2012 r. dominowały wydatki na oświatę i wychowanie (30,1%), transport i łączność (22,9%) oraz pomoc społeczną (13,7%). W porównaniu z rokiem poprzednim największy wzrost wydatków zanotowano na transport i łączność (o 65,5%), pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej (o 16,6%), ochronę zdrowia (o 8,1%) oraz oświatę i wychowanie (o 7,5%). W porównaniu z 2005 r. najbardziej wzrosły wydatki na transport i łączność (ponad sześciokrotnie) oraz gospodarkę mieszkaniową (ponad dwukrotnie). Jedynie w ochronie zdrowia zanotowano spadek wydatków o 19,6% w stosunku do 2005 r.

W 2012 r. łączna kwota wydatków przeważała nad uzyskanymi dochodami. Budżet miasta zamknął się **deficytem** w wysokości 9749,1 tys. zł (co stanowiło 7,3% dochodów ogółem). W stosunku do roku poprzedniego deficyt był mniejszy o 12,9%, a w porównaniu z 2005 r. ponad pięciokrotnie wyższy. Na przestrzeni analizowanych lat największy deficyt zanotowano w 2009 r. (21824,6 tys. zł), a najniższy w 2005 r. (1932,1 tys. zł). W analizowanym okresie budżet Ciechanowa 3-krotnie zamknął się **nadwyżką budżetową** – w latach 2007, 2008 i 2010.

TABL. 1 (76). DOCHODY BUDŻETU MIASTA WEDŁUG RODZAJÓW

WYSZCZEGÓLNIENIE	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
	w tys. zł							
OGÓŁEM	74055,7	84636,9	90793,3	96678,8	103182,1	134262,0	116098,6	134169,2
w tym:								
Dochody własne	44054,0	48342,0	53416,0	60379,7	64778,3	95418,3	71113,6	75340,4
w tym:								
Udział w podatku dochodowym	20044,7	22500,1	27847,1	30640,2	28668,6	30077,0	31582,4	33612,3
od osób prawnych	1496,0	1193,7	1942,0	1454,0	1791,6	1649,5	1393,3	1588,4
od osób fizycznych ...	18548,7	21306,4	25905,1	29186,2	26877,0	28427,5	30189,1	32023,9
Dochody z majątku	1435,0	2867,2	3120,5	2456,0	7807,1	10759,1	8844,5	9152,6
Dotacje celowe z budżetu państwa	9848,4	12218,8	13049,0	13218,9	14047,1	13653,0	14985,6	14018,7
w tym na zadania:								
Z zakresu administracji rządowej	8054,7	10070,0	10513,9	9969,9	10228,9	11104,6	11382,5	11343,5
Własne	1763,7	2148,8	2529,1	2967,7	3803,2	2548,4	3603,1	2675,3
Subwencja ogólna z budżetu państwa ..	18926,3	20077,0	20987,1	23080,2	23822,9	24468,7	25331,4	27229,5
W tym część oświatowa	18254,3	18706,6	19550,3	21195,5	22337,7	23292,8	24311,9	26062,7

TABL. 2 (77). DOCHODY BUDŻETU MIASTA WEDŁUG DZIAŁÓW

WYSZCZEGÓLNIENIE	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
	w tys. zł							
OGÓŁEM	74055,7	84636,9	90793,3	96678,8	103182,1	134262,0	116098,6	134169,2
w tym:								
Transport i łączność	170,5	–	1198,9	131,0	879,1	23825,2	3227,1	14327,9
Gospodarka mieszkaniowa ...	2508,7	3079,6	2828,4	2413,4	8221,3	11126,3	9377,4	10200,5
Administracja publiczna	406,1	361,8	1016,5	833,5	391,9	1273,5	1037,7	429,5
Oświata i wychowanie	1084,3	1278,5	1803,9	1957,9	1479,0	1846,7	2621,8	3503,4
Ochrona zdrowia	–	–	0,2	0,2	0,3	0,5	0,6	0,8
Pomoc społeczna	9109,2	11516,8	12107,9	11949,0	12366,8	12974,5	13290,8	13474,9
Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej ..	19,4	22,8	22,8	25,9	30,0	327,7	291,1	399,7
Edukacyjna opieka wychowawcza	216,0	334,3	435,7	452,1	352,1	302,2	378,8	406,2

TABL. 3 (78). WYDATKI BUDŻETU MIASTA WEDŁUG RODZAJÓW

WYSZCZEGÓLNIENIE	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
	w tys. zł							
OGÓŁEM	75987,8	89197,7	88457,1	89382,4	125006,7	131277,9	127296,6	143918,3
Wydatki bieżące	45512,8	49071,3	51818,1	77027,5	88122,0	96902,3	101235,8	105636,0
w tym:								
Dotacje	3262,7	4636,9	5135,4	5351,2	5724,9	6485,2	7588,4	8589,6
Świadczenia na rzecz osób fizycznych	11838,4	13785,8	14329,4	13353,3	13511,3	14809,7	15078,5	15172,3
Wydatki bieżące jednostek budżetowych	45512,8	49071,3	51818,1	57152,5	68022,7	74142,4	75974,3	79239,6
w tym:								
wynagrodzenia	24179,9	25798,6	27713,1	30622,8	32389,1	35388,4	37376,3	39486,2
zakup materiałów i usług	14119,5	16519,1	16727,1	18267,2	27129,2	30019,2	29435,7	28910,1
Wydatki majątkowe ...	13773,5	20268,8	15863,8	12354,9	36884,7	34375,6	26060,8	38282,4
W tym inwestycyjne ^a ...	13337,1	20268,8	15463,8	11937,2	36874,7	34375,6	26050,8	38282,4

^a Łącznie z dotacjami na finansowanie zadań inwestycyjnych samorządowych zakładów budżetowych oraz do 2010 r. – gospodarstw pomocniczych i funduszy celowych, a w 2005 r. również środków specjalnych.

TABL. 4 (79). WYDATKI BUDŻETU MIASTA WEDŁUG DZIAŁÓW

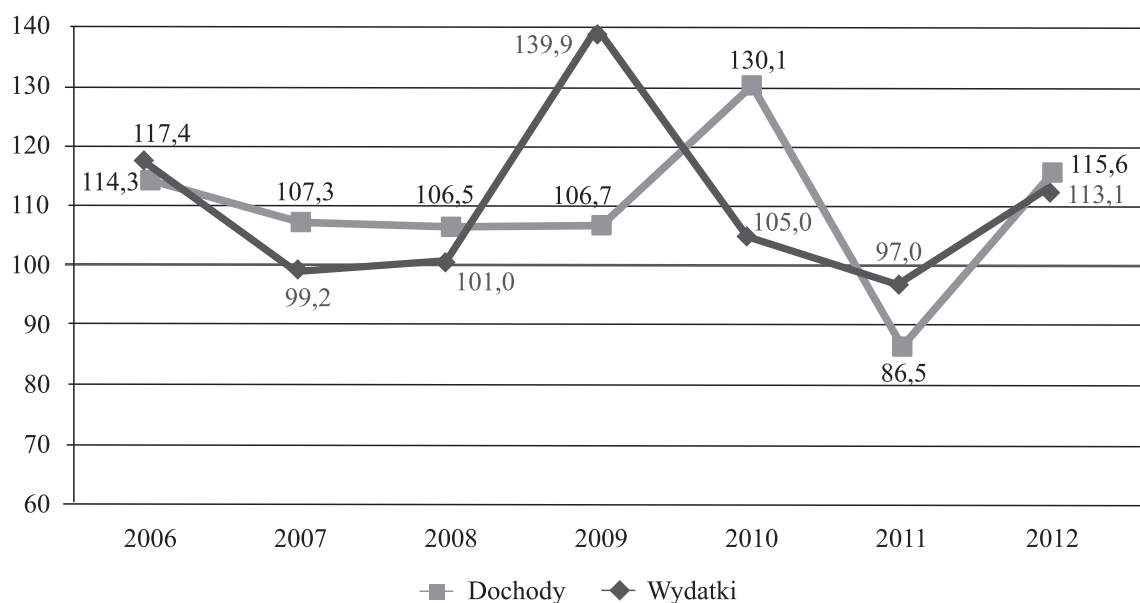
WYSZCZEGÓLNIENIE	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
	w tys. zł							
OGÓŁEM	75987,8	89197,7	88457,1	89382,4	125006,7	131277,9	127296,6	143918,3
w tym:								
Transport i łączność	4958,3	8532,8	10304,9	9124,2	29448,8	30118,3	19932,4	32995,2
Gospodarka mieszkaniowa	5016,1	3978,8	5884,8	3992,3	10420,6	9193,7	12645,7	10264,6
Administracja publiczna	6309,5	6726,1	8638,7	8597,8	9680,1	10981,9	11422,0	10671,0
Oświata i wychowanie	28085,4	29098,0	30416,2	34565,0	33866,7	37346,0	40255,0	43268,1
Ochrona zdrowia	1132,3	920,0	1011,6	911,5	1143,5	1267,0	842,3	910,5
Pomoc społeczna	13890,2	16398,6	17002,6	16618,2	17334,2	18506,9	19128,8	19667,9
Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej	195,9	208,9	231,5	257,4	290,0	596,4	565,0	658,9
Edukacyjna opieka wychowawcza	543,2	641,1	688,8	905,2	878,7	978,4	1041,8	1087,2

TABL. 5 (80). DOCHODY I WYDATKI BUDŻETU MIASTA NA 1 MIESZKAŃCA

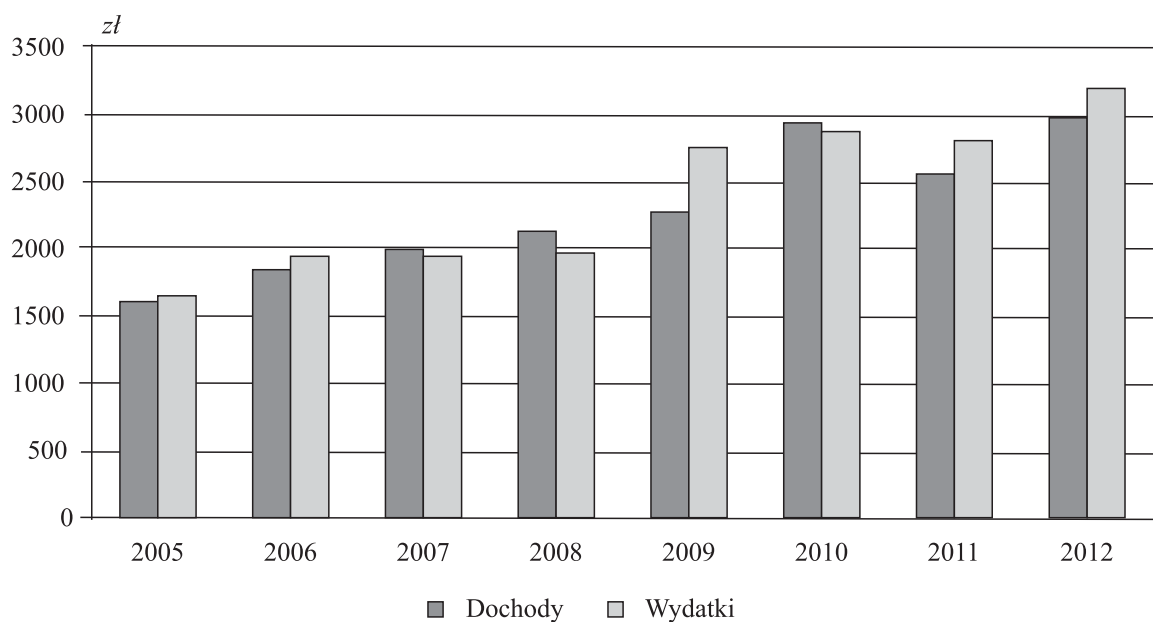
WYSZCZEGÓLNIENIE	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
	w zł							
Dochody	1606,00	1843,86	1993,05	2128,46	2271,13	2934,82	2555,72	2974,00
W tym własne	955,37	1053,16	1172,56	1329,31	1425,83	2085,74	1565,45	1670,00
Wydatki	1647,90	1943,22	1941,76	1967,82	2751,51	2869,59	2802,22	3190,10
W tym inwestycyjne ^a ...	289,23	441,57	339,45	262,81	811,65	751,41	573,47	848,57

^a Łącznie z dotacjami na finansowanie zadań inwestycyjnych samorządowych zakładów budżetowych oraz do 2010 r. – gospodarstw pomocniczych i funduszy celowych, a w 2005 r. również środków specjalnych.

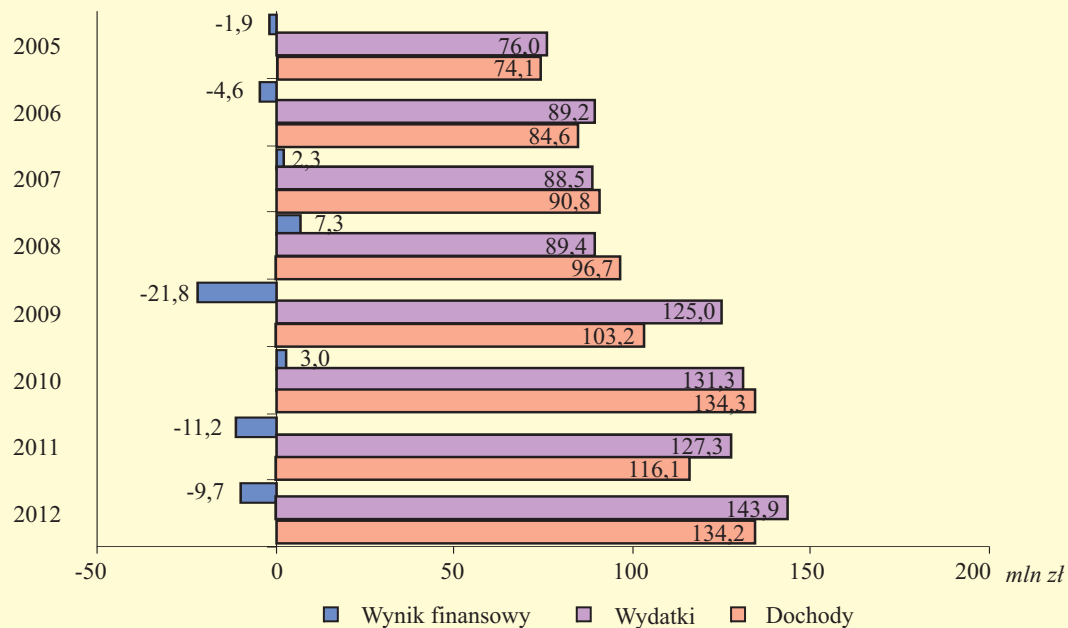
Dynamika dochodów i wydatków budżetu miasta
Rok poprzedni =100

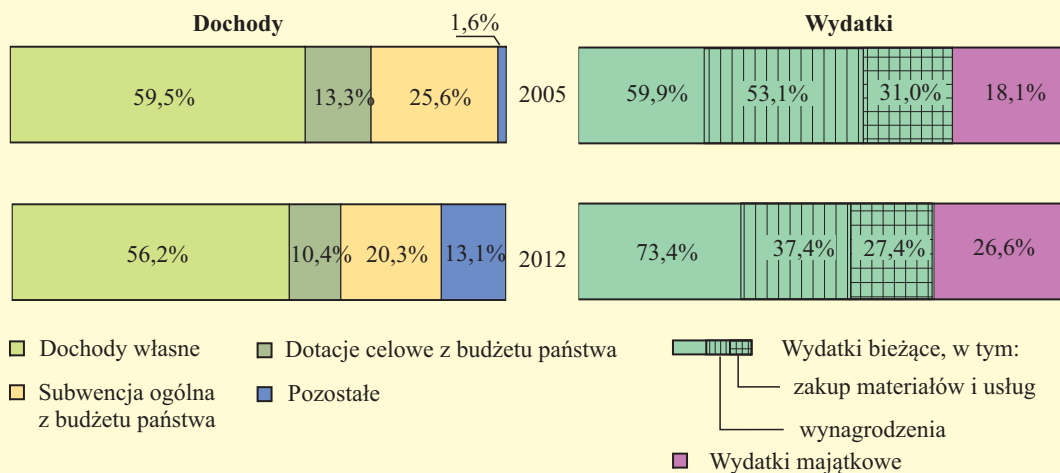
Dochody i wydatki budżetu miasta na 1 mieszkańca

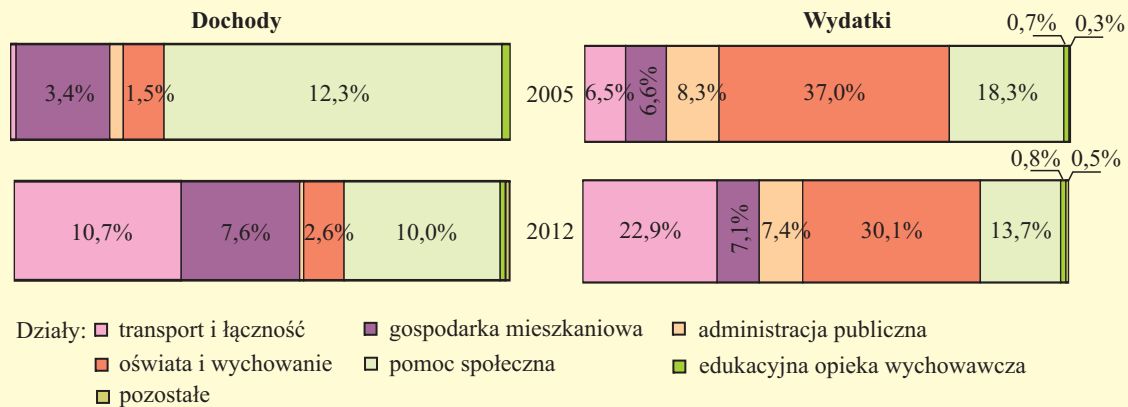
BUDŻET MIASTA

STRUKTURA DOCHODÓW I WYDATKÓW BUDŻETU MIASTA WEDŁUG RODZAJÓW

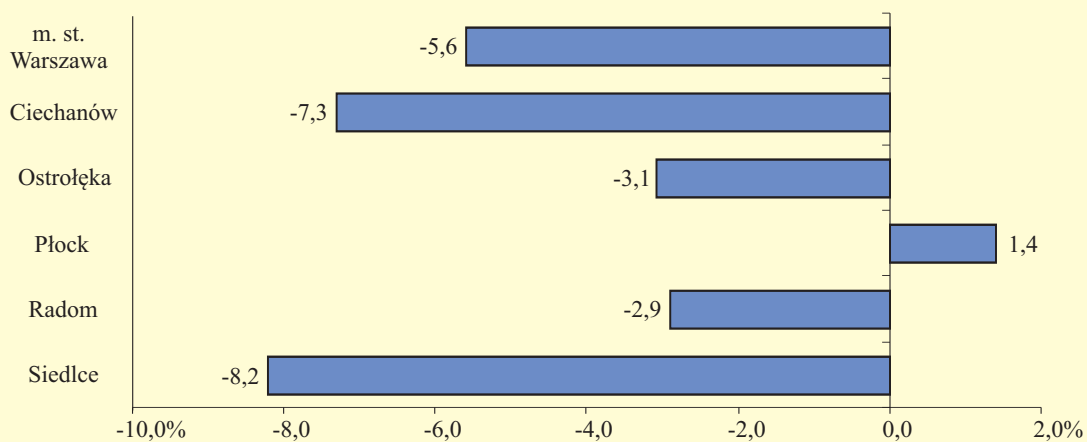

STRUKTURA DOCHODÓW I WYDATKÓW BUDŻETU MIASTA WEDŁUG DZIAŁÓW

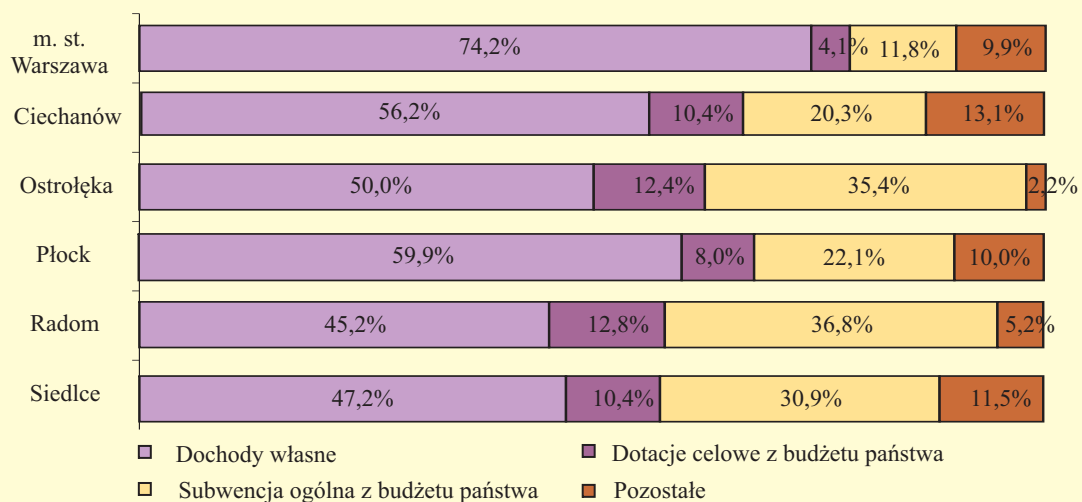

WSKAŹNIKI DLA WYBRANYCH MIAST W 2012 R.

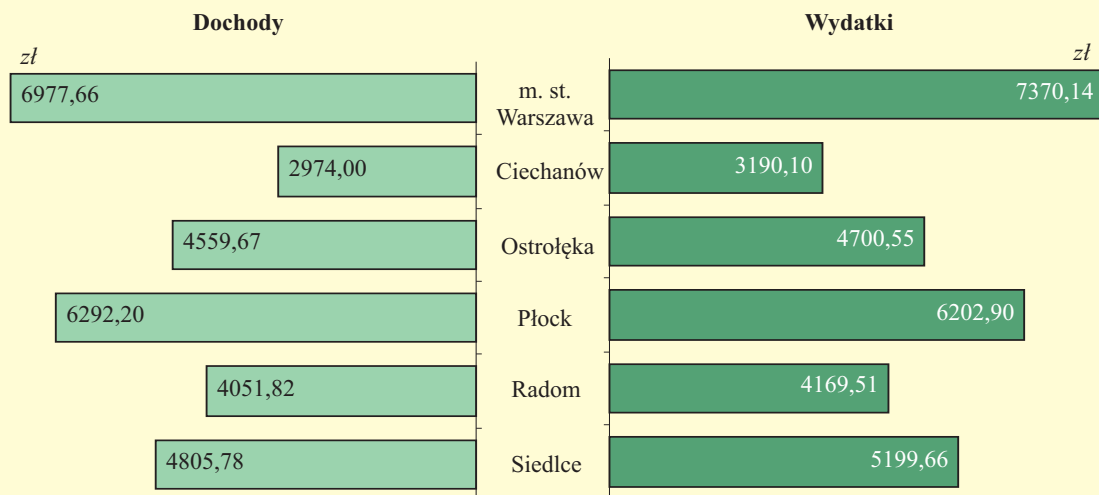
RELACJA WYNIKU BUDŻETOWEGO DO DOCHODÓW OGÓLEM

STRUKTURA DOCHODÓW BUDŻETU MIASTA WEDŁUG RODZAJÓW

DOCHODY I WYDATKI BUDŻETU MIASTA NA 1 MIESZKAŃCA

XIII. INWESTYCJE. ŚRODKI TRWAŁE

Uwagi ogólne

Inwestycje

Informacje o nakładach inwestycyjnych opracowano według zasad systemu rachunków narodowych, zgodnie z zaleceniami „Europejskiego Systemu Rachunków Narodowych i Regionalnych (ESA 1995)”.

Dane w tablicy dotyczą podmiotów gospodarczych, w których liczba pracujących przekracza 9 osób i prezentowane są według lokalizacji inwestycji.

Nakłady inwestycyjne są to nakłady finansowe lub rzeczowe, których celem jest stworzenie nowych środków trwałych lub ulepszenie (przebudowa, rozbudowa, rekonstrukcja lub modernizacja) istniejących obiektów majątku trwałego, a także nakłady na tzw. pierwsze wyposażenie inwestycji.

Nakłady inwestycyjne dzielą się na nakłady na środki trwałe oraz pozostałe nakłady.

Nakłady na środki trwałe są to nakłady na:

- budynki i budowle (obejmują budynki i lokale oraz obiekty inżynierii lądowej i wodnej), w tym m.in. roboty budowlano-montażowe, dokumentacje projektowo-kosztorysowe,
- maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia (łącznie z przyrządami, ruchomościami i wyposażeniem),
- środki transportu,
- inne, tj.: melioracje szczegółowe, koszty ponoszone przy nabyciu gruntów i używanych środków trwałych oraz inwentarz żywy (stado podstawowe) i zasadzenia wieloletnie, a ponadto odsetki od kredytów i pożyczek inwestycyjnych za okres realizacji inwestycji, z wyjątkiem odsetek nieuwzględnionych w wartości nakładów na środki trwałe przez podmioty stosujące Międzynarodowe Standardy Rachunkowości (MSR), wprowadzone od 1 stycznia 2005 r.

Pozostałe nakłady są to nakłady na tzw. pierwsze wyposażenie inwestycji oraz inne koszty związane z realizacją inwestycji. Nakłady te nie zwiększają wartości środków trwałych.

Nakłady inwestycyjne zaliczono do odpowiednich sekcji Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD 2007) zgodnie z zaklasyfikowaniem działalności inwestora (podmiotu gospodarki narodowej), z wyjątkiem nakładów na obiekty niezwiązane z jego podstawową działalnością, które zaliczono do odpowiednich sekcji według kryterium przeznaczenia obiektu (do-

tyczy np.: budynków i lokali mieszkalnych, obiektów przeznaczonych dla potrzeb edukacji, ochrony zdrowia, sportu i rekreacji).

Środki trwałe

Dane w tablicy dotyczą podmiotów gospodarczych, w których liczba pracujących przekracza 9 osób, a podziału środków trwałych według sekcji PKD 2007 dokonano zgodnie z siedzibą jednostki lokalnej rodzaju działalności.

Do środków trwałych zalicza się kompletne i nadające się do użytku składniki majątkowe o przewidywanym okresie używania dłuższym niż rok, w tym również drogi publiczne, ulice i place łącznie z poboczami i podbudową, uzbrojenie terenu, zasadzenia wieloletnie, melioracje, budowle wodne, grunty, inwentarz żywy (stado podstawowe) oraz od 1 stycznia 2002 r. spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu mieszkalnego i spółdzielcze prawo do lokalu niemieszkalnego (użytkowego).

Dane o środkach trwałych nie obejmują wartości gruntów uznanych od 1 stycznia 1991 r. za środki trwałe zgodnie z rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 12 grudnia 1990 r. (Dz. U. Nr 90, poz. 529) oraz prawa użytkowania wieczystego gruntu uznanego od 1 stycznia 2002 r. za środki trwałe zgodnie z ustawą o rachunkowości z dnia 29 września 1994 r. (tekst jednolity: Dz. U. z 2013 r. poz. 330, z późn. zm.).

Wartość brutto środków trwałych jest to wartość równa nakładom poniesionym na ich zakup lub wytworzenie, bez potrącenia wartości zużycia (umorzenia).

Przez **wartość brutto** środków trwałych w **bieżących cenach ewidencyjnych** według stanu w dniu 31 XII należy rozumieć:

- w zakresie środków trwałych przekazanych do eksploatacji:
 - przed 1 stycznia 1995 r. – wartość w cenach odtworzenia z września 1994 r.,
 - po 1 stycznia 1995 r. – wartość w cenach bieżących nabycia lub wytworzenia;
- w podmiotach stosujących Międzynarodowe Standardy Rachunkowości (MSR), wprowadzone od 1 stycznia 2005 r. – również wycenę według wartości godziwej.

Wartość brutto w cenach odtworzenia została ustalona w wyniku aktualizacji (wyceny) środków trwałych w gospodarce narodowej dokonanej według stanu w dniu 1 I 1995 r. zgodnie z postanowieniami rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 20 stycznia 1995 r. w sprawie amortyzacji środków trwałych oraz wartości niematerialnych i prawnych, a także aktualizacji wyceny środków trwałych (Dz. U. Nr 7, poz. 34).

U w a g a. Na wykresach wskaźniki dotyczące udziału nakładów inwestycyjnych w przedsiębiorstwach w % ogółem oraz nakładów na 1 mieszkańca w wieku produkcyjnym w złotych podano zgodnie z wartościami opublikowanymi i prezentowanymi w Banku Danych Lokalnych [online]. Warszawa: Główny Urząd Statystyczny [dostęp: 3 lutego 2014 r.]. Dostępny w Internecie: <http://stat.gov.pl> → BANKI I BAZY DANYCH → Bank Danych Lokalnych. Wyjątek stanowią wskaźniki prezentowane dla Ciechanowa, których nie ma w BDL i dlatego stanowią obliczenia własne z danych bezwzględnych będących w dyspozycji Urzędu Statystycznego.

Wyniki badań - synteza

Inwestycje są jednym z głównych czynników decydujących o poziomie efektywności gospodarowania, a inwestowanie to proces, który musi mieć stałe miejsce w każdej gospodarce i jest jedną z ważniejszych podstaw rozwoju przedsiębiorstwa. Inwestycje pozwalają podnieść istniejący poziom technologiczny i osiągnąć trwały wzrost gospodarczy. Dzięki inwestycjom zwiększa się potencjał wytwórczy poszczególnych podmiotów gospodarczych, a tym samym całej gospodarki narodowej, co oznacza, że inwestycje napędzają gospodarkę.

W 2012 r. w Ciechanowie **wartość nakładów inwestycyjnych** (w cenach bieżących) w przedsiębiorstwach o liczbie pracujących powyżej 9 osób wyniosła 172,5 mln zł i zmniejszyła się w porównaniu z rokiem poprzednim o 5,0%, wzrosła natomiast o 70,6% w stosunku do 2009 r. Z ogólnej wartości nakładów inwestycyjnych w 2012 r. najwięcej nakładów poniosły przedsiębiorstwa w sekcjach: transport i gospodarka magazynowa (33,2% ogólnej wartości), przemysł (26,4%) oraz handel; naprawa pojazdów samochodowych (24,7%). Najmniejszą wartość nakładów odnotowano w sekcjach budownictwo (0,1%) oraz obsługa rynku nieruchomości (0,3%).

Analiza nakładów inwestycyjnych według wybranych sekcji w 2012 r. w porównaniu z rokiem poprzednim wykazała spadek nakładów w przedsiębiorstwach prowadzących działalność w budownictwie, obsłudze rynku nieruchomości oraz transporcie i gospodarce magazynowej (odpowiednio o 63,7%, 55,8%, 35,7%). W pozostałych sekcjach wystąpił wzrost wartości nakładów inwestycyjnych, a najwyższy w działalności finansowej i ubezpieczeniowej (o 408,2%) oraz handlu; naprawie pojazdów samochodowych (o 32,0%).

W 2012 r. **nakłady inwestycyjne na 1 mieszkańca** wynosiły 3823 zł i zmniejszyły się w porównaniu z rokiem poprzednim o 175 zł (o 4,4%), natomiast w stosunku do 2009 r. na 1 mieszkańca przypadało o 1598 zł więcej (o 71,8%).

Pod względem wielkości nakładów inwestycyjnych na 1 mieszkańca w 2012 r. Ciechanów uplasował się na 4. miejscu po Ostrołęce (15856 zł), Warszawie (10508 zł), Płocku (8219 zł), natomiast dalsze miejsca zajęły Siedlce (2371 zł) i Radom (1735 zł).

Na koniec 2012 r. w Ciechanowie **wartość brutto środków trwałych** (w bieżących cenach ewidencyjnych) w przedsiębiorstwach o liczbie pracujących powyżej 9 osób wynosiła 2081,1 mln zł. Na przestrzeni lat 2009–2012 zaobserwowano systematyczny wzrost dynamiki wartości środków trwałych w ujęciu rok do roku (w 2010 r. wynosiła 103,9; w 2011 r. – 103,8; a w 2012 r. – 106,1).

Na koniec grudnia 2012 r. największy wzrost wartości środków trwałych w stosunku do stanu z roku poprzedniego wystąpił w sekcjach: działalność finansowa i ubezpieczeniowa (o 91,2%), handel; naprawa pojazdów samochodowych (o 63,8%) i budownictwo (o 22,9%). Spadek wartości środków trwałych odnotowano w transporcie i gospodarce magazynowej (o 6,6%), przemyśle (o 2,2%) oraz obsłudze rynku nieruchomości (o 0,4%).

W 2012 r. w Ciechanowie z ogólnej wartości majątku trwałego najwięcej przypadało na podmioty prowadzące działalność w przemyśle (51,4%), a następnie w informacji i komunikacji (16,3%) oraz w handlu; naprawie pojazdów samochodowych (12,7%).

W 2012 r. **wartość brutto środków trwałych** w przedsiębiorstwach w przeliczeniu na 1 mieszkańca wyniosła 46274 zł i wzrosła w porównaniu z rokiem poprzednim o 6,8%, a w stosunku do 2009 r. o 15,2%. Pod względem wielkości środków trwałych na 1 mieszkańca Ciechanów zajmował czwarte miejsce po Płocku (176153 zł), Warszawie (150085 zł) i Ostrołęce (95560 zł) i uplasował się przed Siedlcami (33423 zł) oraz Radomiem (28673 zł).

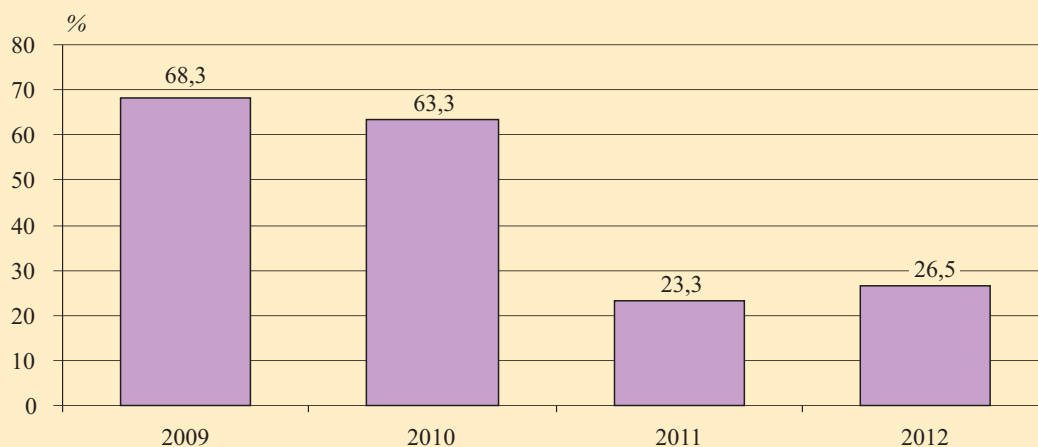
TABL. 1 (81). NAKŁADY INWESTYCYJNE W PRZEDSIĘBIORSTWACH (ceny bieżące)

WYSZCZEGÓLNIENIE	2009	2010	2011	2012
	w tys. zł			
OGÓŁEM	101091	123589	181596	172457
w tym:				
Przemysł	68004	71417	41895	45503
w tym przetwórstwo przemysłowe	40317	46545	26377	28197
Budownictwo	1079	6791	433	157
Handel; naprawa pojazdów samochodowych ^Δ	12489	37980	32214	42522
Transport i gospodarka magazynowa	3624	1251	88991	57185
Informacja i komunikacja	588	-	793	874
Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	682	925	3177	16145
Obsługa rynku nieruchomości ^Δ	397	587	1155	511

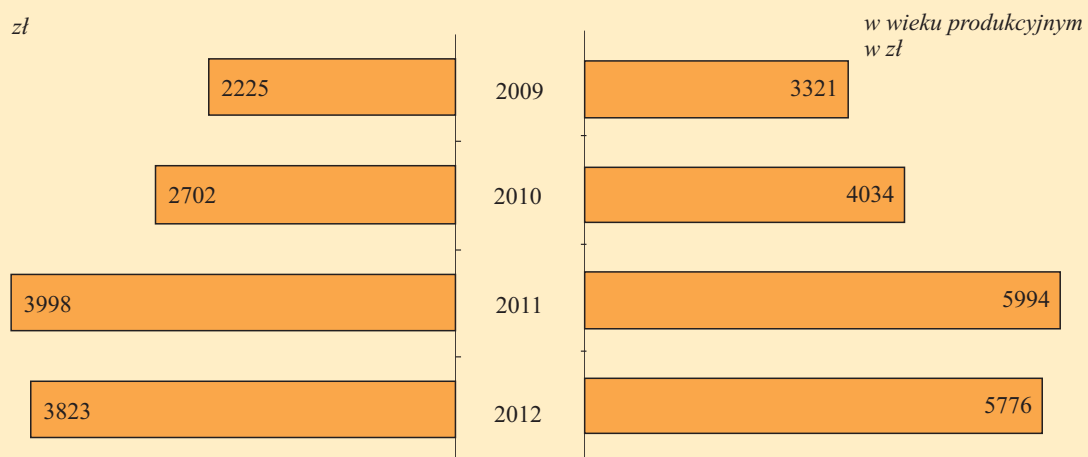
TABL. 2 (82). WARTOŚĆ BRUTTO ŚRODKÓW TRWAŁYCH W PRZEDSIĘBIORSTWACH
(bieżące ceny ewidencyjne)
Stan w dniu 31 XII

WYSZCZEGÓLNIENIE	2009	2010	2011	2012
	w tys. zł			
OGÓŁEM	1818460	1890199	1961667	2081148
w tym:				
Przemysł	1349280	1115639	1094181	1070417
w tym przetwórstwo przemysłowe	915878	685925	639654	593007
Budownictwo	23183	32958	24231	29773
Handel; naprawa pojazdów samochodowych ^Δ	110797	108098	161569	264628
Transport i gospodarka magazynowa	41817	46293	56832	53099
Informacja i komunikacja	-	288687	321525	338682
Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	16379	17109	19692	37654
Obsługa rynku nieruchomości ^Δ	149965	146764	146439	145811

**UDZIAŁ SEKCJI PRZEMYSŁ I BUDOWNICTWO
W NAKŁADACH INWESTYCYJNYCH OGÓLEM PRZEDSIĘBIORSTW
(ceny bieżące)**

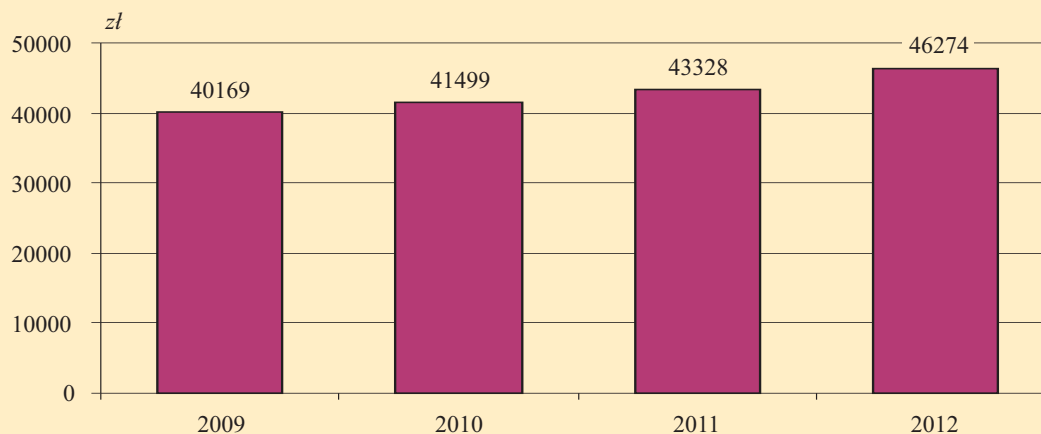

**NAKŁADY INWESTYCYJNE W PRZEDSIĘBIORSTWACH NA 1 MIESZKAŃCA
(ceny bieżące)**

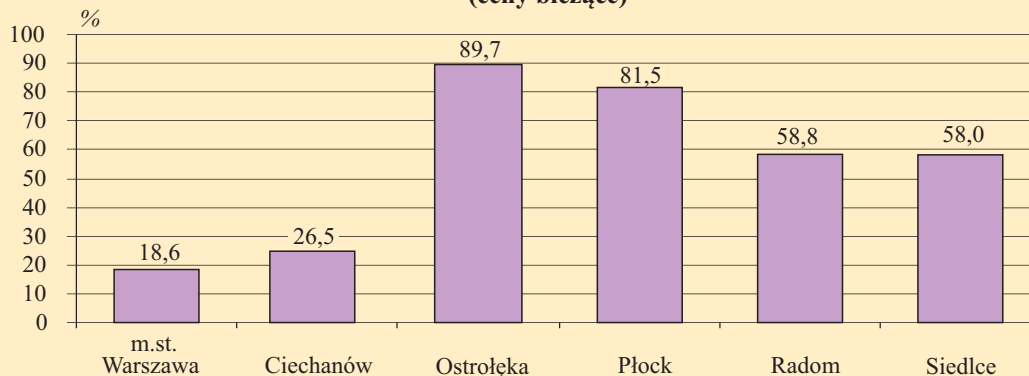
**WARTOŚĆ BRUTTO ŚRODKÓW TRWAŁYCH W PRZEDSIĘBIORSTWACH
NA 1 MIESZKAŃCA (bieżące ceny ewidencyjne)**

Stan w dniu 31 XII

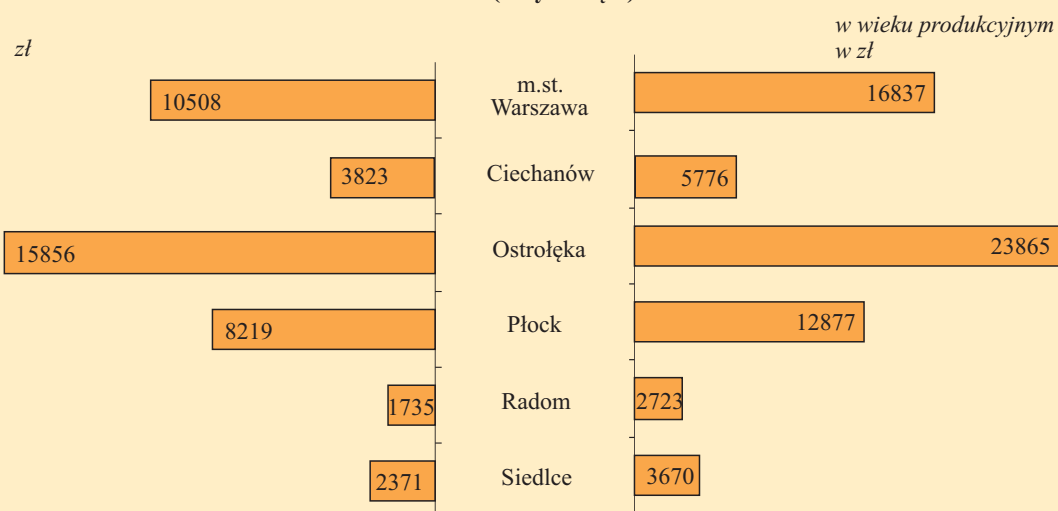

WSKAŹNIKI DLA WYBRANYCH MIAST W 2012 R.

UDZIAŁ SEKCJI PRZEMYSŁ I BUDOWNICTWO W NAKŁADACH INWESTYCYJNYCH OGÓLEM PRZEDSIĘBIORSTW (ceny bieżące)

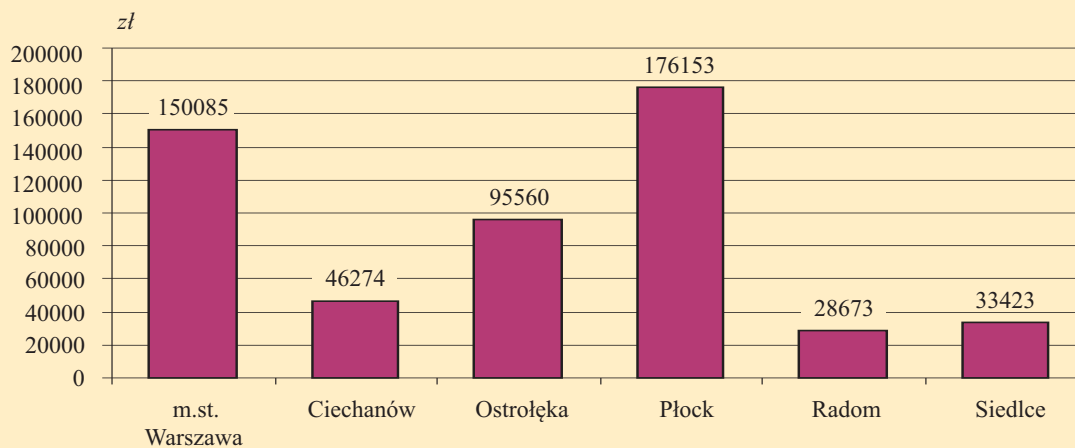

NAKŁADY INWESTYCYJNE W PRZEDSIĘBIORSTWACH NA 1 MIESZKAŃCA (ceny bieżące)

WARTOŚĆ BRUTTO ŚRODKÓW TRWAŁYCH W PRZEDSIĘBIORSTWACH NA 1 MIESZKAŃCA (bieżące ceny ewidencyjne)

Stan w dniu 31 XII

XIV. PODMIOTY GOSPODARKI NARODOWEJ

Uwagi ogólne

Prezentowane dane dotyczą **podmiotów gospodarki narodowej** zarejestrowanych w rejestrze REGON i obejmują osoby prawne, jednostki organizacyjne niemające osobowości prawnej oraz osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą, zaklasyfikowane do poszczególnych sekcji PKD 2007 według przeważającego rodzaju działalności.

Zgodnie z definicją **osoby fizycznej prowadzącej działalność gospodarczą** wprowadzoną od 31 marca 2009 r. w art. 42 ust. 2 ustawy o statystyce publicznej grupa osób fizycznych podlegających wpisowi do rejestru REGON została poszerzona o osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą jako wspólnicy spółki cywilnej.

Krajowy rejestr urzędowy podmiotów gospodarki narodowej, zwany dalej rejestrem REGON, jest rejestrem administracyjnym prowadzonym przez Prezesa GUS. Zasady prowadzenia rejestru określają przepisy ustawy z dnia 29 czerwca 1995 r. o statystyce publicznej (tekst jedn.: Dz. U. z 2012 r., poz. 591, z późn. zm.) oraz przepisy rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 27 lipca 1999 r. (Dz. U. Nr 69, poz. 763, z późn. zm.) w sprawie sposobu i metodologii prowadzenia i aktualizacji rejestru podmiotów gospodarki narodowej, w tym wzorów wniosków, ankiet i zaświadczeń oraz szczegółowych warunków i trybu współdziałania służb statystyki publicznej z innymi organami prowadzącymi rejestry i systemy informatyczne administracji publicznej.

Podstawową funkcją rejestru REGON jest identyfikowanie podmiotów gospodarki narodowej, co jest realizowane poprzez nadawanie im unikatowych numerów identyfikacyjnych. Wprowadzenie w 2011 r. do aktualizacji rejestru REGON informacji o zgonach pochodzącej z Powszechnego Elektronicznego Systemu Ewidencji Ludności (PESEL) wpłynęło istotnie na zmianę (zmniejszenie) w stosunku do 2010 r. liczby osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą.

Wzrost liczby podmiotów w sekcji „Edukacja” spowodowany był wejściem w życie z dniem 1 sierpnia 2012 r. ustawy z dnia 15 kwietnia 2011 r. o systemie informacji oświatowej, w wyniku której jednostki lokalne (niepubliczne placówki oświatowe) podmiotów zostały przekształcone w odrębne podmioty.

Prezentowane w rozdziale **dane nie obejmują** jednostek lokalnych oraz osób prowadzących indywidualne gospodarstwa w rolnictwie. Krajowe osoby fizyczne wykazywane są według miejsca zamieszkania właściciela, natomiast zagraniczne osoby fizyczne według miejsca prowadzenia działalności.

Dane o podmiotach klasyfikowanych **według kryterium liczby pracujących** zostały przedstawione według przewidywanej liczby pracujących podawanej przy pierwszym zgłoszeniu na wniosku o wpis do rejestru REGON. Nie ma ustawowego obowiązku aktualizacji tej informacji przez podmioty.

Podmioty gospodarki narodowej - synteza

Rozwój gospodarczy zajmuje szczególne miejsce przy budowie zrównoważonego rozwoju lokalnego ponieważ jest siłą napędową procesów rozwojowych zachodzących w sferze społecznej, edukacyjnej, kulturalnej i środowiskowej. Najważniejszym celem strategicznym zawartym w dokumencie „Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego miasta Ciechanowa” jest prowadzenie lokalnej polityki gospodarczej wspierającej rozwój przedsiębiorczości przy współpracy z samorządem lokalnym. Będzie on realizowany m. in. poprzez opracowanie oraz stosowanie systemu ulg i preferencji dla podmiotów tworzących nowe miejsca pracy, inwestujących lub wprowadzających nowoczesne technologie, czy oferowanie terenów przygotowanych pod inwestycje.

Z analizy prezentowanych danych wynika, że w Ciechanowie w latach 2005–2008 następował sukcesywny wzrost liczby **podmiotów gospodarki narodowej** zarejestrowanych w rejestrze REGON z 4461 w końcu 2005 r. do 4554 w końcu grudnia 2008 r. i była to najwyższa liczba podmiotów w latach 2005–2012. W 2008 r. w stosunku do roku 2005 liczba podmiotów wpisanych do rejestru REGON wzrosła o 2,1%. Na koniec 2012 r. odnotowano 4468 podmiotów, co oznaczało spadek o 1,9% w stosunku do stanu z grudnia 2008 r.

Na przestrzeni analizowanych lat zdecydowaną większość, bo około 97% jednostek, skupiał **sektor prywatny**. Wśród podmiotów tego sektora ok. 80% stanowiły osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą – najwięcej w 2005 r. (81,9% sektora prywatnego), a najmniej w 2012 r. (79,1%). Rejestrujące się podmioty najczęściej wybierały działalność w handlu; naprawie pojazdów samochodowych, jak również w budownictwie, działalności profesjonalnej, naukowej i technicznej oraz przetwórstwie przemysłowym.

Podmioty **sektora publicznego** w latach 2005–2012 stanowiły niecałe 3% jednostek zarejestrowanych ogółem w rejestrze Regon na terenie Ciechanowa.

Z analizy struktury zarejestrowanych podmiotów wynika, że w latach 2005–2012 dominującą formą organizacyjną wśród ogółu jednostek były **osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą**. Udział tych podmiotów był najwyższy w 2005 r. (79,7% ogółu), natomiast w ciągu następnych lat zmalał do 77,1% w 2012 r.

Drugą grupą pod względem liczby zarejestrowanych jednostek w omawianym okresie były **spółki cywilne**. Od 2005 r. do 2012 r. udział tej grupy podmiotów stanowił ok. 6% ogółu wpisanych do rejestru. Najwięcej spółek cywilnych odnotowano w końcu 2005 r. (276), co stanowiło 6,2% ogółu podmiotów. Według stanu w końcu grudnia 2012 r. w rejestrze Regon zarejestrowane były 263 spółki cywilne (5,9% ogółu), tj. mniej o 4,7% niż w 2005 r.

W końcu grudnia 2005 r. w rejestrze Regon odnotowano 223 **spółki handlowe**, co stanowiło 5,0% ogółu podmiotów. Przez kolejne lata następował sukcesywny wzrost liczby tych spółek aż do 264 w końcu 2012 r. i wzrost ich udziału o 0,9 p. proc., przy czym dynamika wyniosła 118,4. Wśród spółek handlowych dominowały **spółki z ograniczoną odpowiedzialnością**, których udział w ogólnej liczbie spółek handlowych stanowił najmniej w 2005 r. i 2007 r. (po 77,1%), a najwięcej w 2012 r. (80,3%), czyli zwiększył się o 3,2 p. proc., a wskaźnik dynamiki wyniósł 123,3.

W Ciechanowie większość podmiotów stanowiły **mikroprzedsiębiorstwa** (o liczbie pracujących¹ do 9 osób). W latach 2005–2012 ich udział w ogólnej liczbie zarejestrowanych jednostek wynosił prawie 96%. W tym samym okresie udział jednostek „dużych” (o liczbie pracujących 50 osób i więcej) stanowił zaledwie ok. 1%.

W latach 2009–2012 najwięcej podmiotów **nowo zarejestrowanych** odnotowano w 2010 r. (502), co stanowiło 11,1% ogółu zarejestrowanych podmiotów, a najmniej w 2011 r. (344, tj. 7,8% ogółu). Najwięcej jednostek wyrejestrowano z Regonu w 2009 r. (588), a najmniej w 2012 r. (329). Udział podmiotów wyrejestrowanych w liczbie zarejestrowanych ogółem wynosił analogicznie 13,3% i 7,4%.

Najwyższy **wskaźnik przedsiębiorczości**, mierzony liczbą podmiotów na 1000 ludności, odnotowano w latach 2008 i 2007 (100,1 i 99,6), a najniższy w 2005 r. (97,1). W 2012 r. pod względem wielkości tego wskaźnika (99,3) Ciechanów uplasował się na ostatnim 5. miejscu po: Radomiu (112), Ostrołęce (108), Siedlcach (106) i Płocku (101). Świadczy to o mniejszej niż w ww. miastach aktywności gospodarczej.

¹ Faktycznej lub przewidywanej w momencie rejestracji lub po wprowadzonych przez podmiot zmianach.

TABL. 1 (83). **PODMIOTY GOSPODARKI NARODOWEJ W REJESTRZE REGON**
Stan w dniu 31 XII

WYSZCZEGÓLNIENIE	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
OGÓŁEM	4461	4487	4529	4554	4405	4521	4426	4468
sektor publiczny	121	124	125	120	119	118	118	116
sektor prywatny	4340	4363	4404	4434	4286	4403	4308	4352
w tym:								
Przedsiębiorstwa państwowe	5	5	4	1	1	–	–	–
Spółki	500	500	510	513	522	519	526	533
w tym:								
handlowe	223	228	236	237	255	255	258	264
cywilne	276	271	273	275	261	258	262	263
Spółdzielnie	22	22	22	22	21	21	20	20
Fundacje	5	5	5	5	5	8	10	11
Stowarzyszenia i organizacje społeczne	89	89	94	98	102	106	107	108
Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	3554	3571	3599	3620	3456	3560	3455	3444

TABL. 2 (84). **PODMIOTY GOSPODARKI NARODOWEJ W REJESTRZE REGON WEDŁUG LICZBY PRACUJĄCYCH^a**
Stan w dniu 31 XII

WYSZCZEGÓLNIENIE	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
OGÓŁEM	4461	4487	4529	4554	4405	4521	4426	4468
9 osób i mniej	4261	4296	4332	4362	4212	4328	4230	4271
10–49	156	147	151	144	145	146	151	152
50–249	40	40	42	44	44	43	41	41
250–999	3	3	3	2	2	2	2	2
1000 osób i więcej	1	1	1	2	2	2	2	2
Sektor publiczny	121	124	125	120	119	118	118	116
9 osób i mniej	49	52	53	48	47	46	47	58
10–49	46	46	45	43	43	43	44	30
50–249	24	24	25	27	27	27	25	26
250–999	1	1	1	1	1	1	1	1
1000 osób i więcej	1	1	1	1	1	1	1	1
Sektor prywatny	4340	4363	4404	4434	4286	4403	4308	4352
9 osób i mniej	4212	4244	4279	4314	4165	4282	4183	4213
10–49	110	101	106	101	102	103	107	122
50–249	16	16	17	17	17	16	16	15
250–999	2	2	2	1	1	1	1	1
1000 osób i więcej	–	–	–	1	1	1	1	1

^a Patrz uwagi ogólne na str. 153.

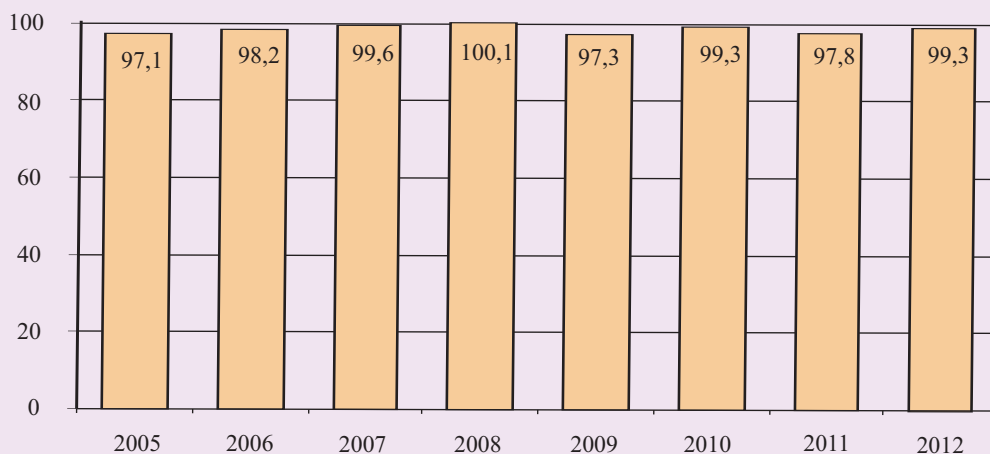
TABL. 3 (85). **PODMIOTY GOSPODARKI NARODOWEJ W REJESTRZE REGON WEDŁUG SEKCJI PKD**
Stan w dniu 31 XII

WYSZCZEGÓLNIENIE	2009	2010	2011	2012
OGÓŁEM	4405	4521	4426	4468
Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	64	64	68	58
Przemysł	362	370	352	374
w tym przetwórstwo przemysłowe	336	344	326	346
Budownictwo	479	505	483	475
Handel; naprawa pojazdów samochodowych ^Δ	1367	1379	1329	1316
Transport i gospodarka magazynowa.....	310	313	296	303
Zakwaterowanie i gastronomia ^Δ	84	77	70	84
Informacja i komunikacja	84	92	94	83
Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	145	142	122	116
Obsługa rynku nieruchomości ^Δ	173	181	182	184
Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	365	392	398	400
Administrowanie i działalność wspierająca ^Δ	126	127	124	122
Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne	20	19	19	19
Edukacja	156	165	174	220
Opieka zdrowotna i pomoc społeczna.....	313	310	329	333
Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	84	89	90	88
Pozostała działalność usługowa	273	296	296	293

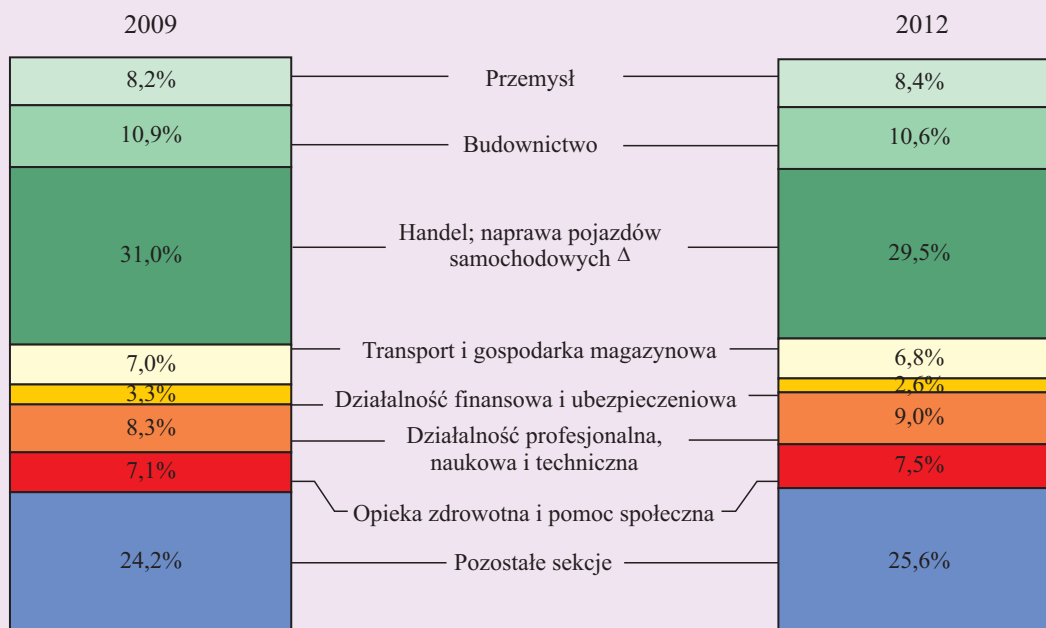
TABL. 4 (86). **PODMIOTY GOSPODARKI NARODOWEJ NOWO ZAREJESTROWANE W REJESTRZE REGON WEDŁUG SEKCJI PKD**

WYSZCZEGÓLNIENIE	2009	2010	2011	2012
OGÓŁEM	465	502	344	414
Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	8	1	–	1
Przemysł	35	17	20	26
w tym przetwórstwo przemysłowe	29	17	20	22
Budownictwo	52	66	47	45
Handel; naprawa pojazdów samochodowych ^Δ	142	170	109	116
Transport i gospodarka magazynowa	32	36	14	20
Zakwaterowanie i gastronomia ^Δ	16	9	11	16
Informacja i komunikacja	13	20	5	10
Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	22	16	9	11
Obsługa rynku nieruchomości ^Δ	3	6	2	4
Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	37	53	36	43
Administrowanie i działalność wspierająca ^Δ	18	15	9	17
Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne	–	–	1	–
Edukacja	19	19	16	60
Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	32	24	33	19
Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	10	8	9	6
Pozostała działalność usługowa	26	42	23	20

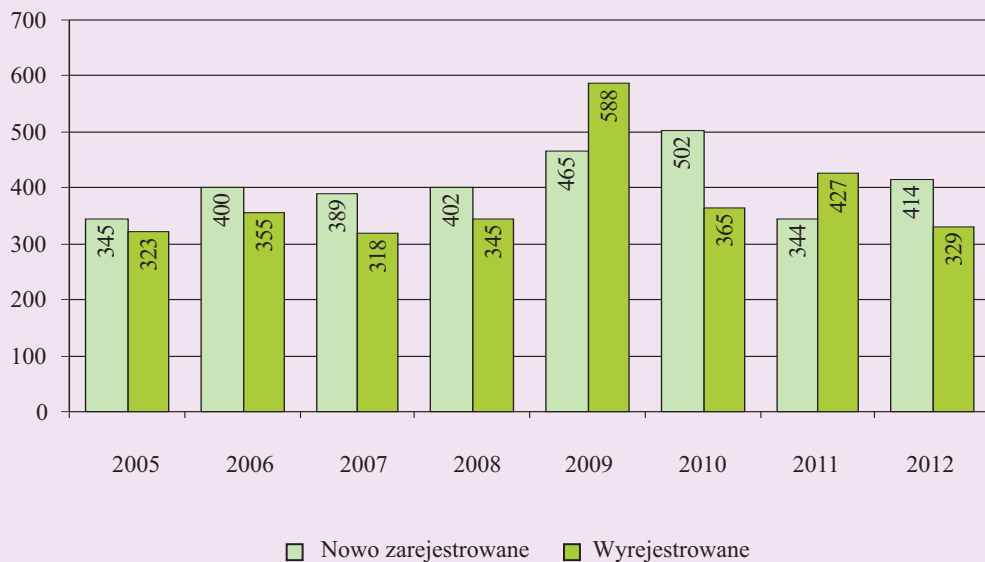
**PODMIOTY GOSPODARKI NARODOWEJ W REJESTRZE REGON
NA 1000 LUDNOŚCI**
Stan w dniu 31 XII

**STRUKTURA PODMIOTÓW GOSPODARKI NARODOWEJ
W REJESTRZE REGON WEDŁUG SEKCJI PKD**
Stan w dniu 31 XII

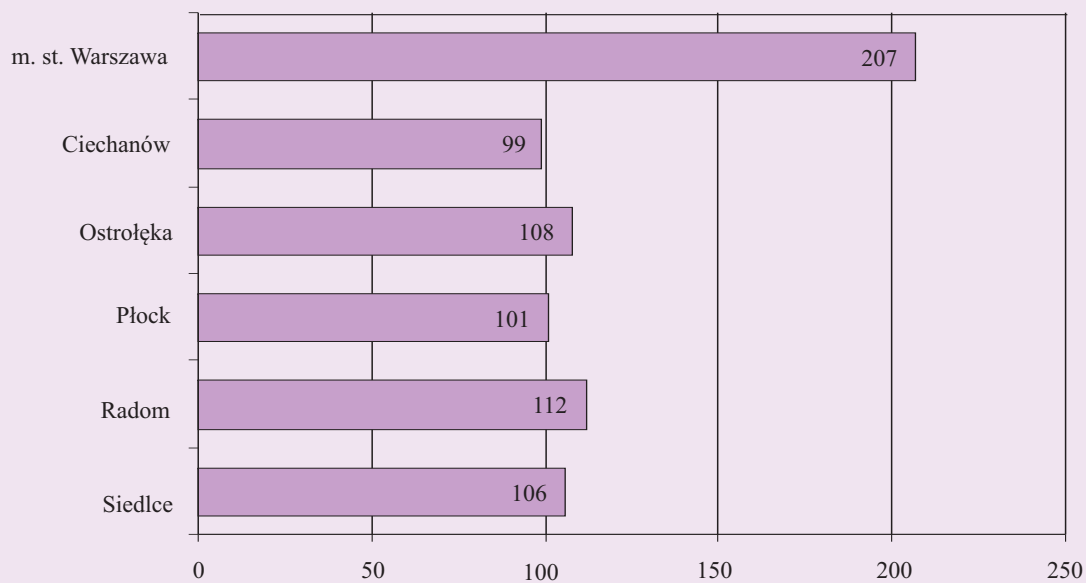

**PODMIOTY GOSPODARKI NARODOWEJ NOWO ZAREJESTROWANE
I WYREJESTROWANE W REJESTRZE REGION**

**PODMIOTY GOSPODARKI NARODOWEJ W REJESTRZE REGION
NA 1000 LUDNOŚCI W WYBRANYCH MIASTACH W 2012 R.**

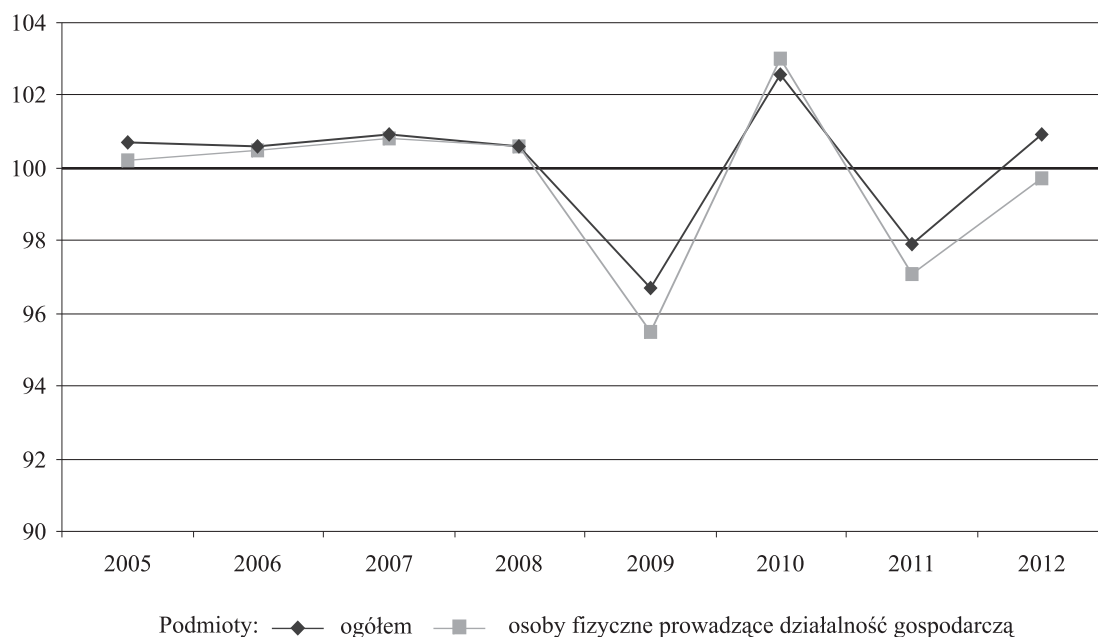
Stan w dniu 31 XII

TABL. 5 (87). **PODMIOTY GOSPODARKI NARODOWEJ WYREJESTROWANE Z REJESTRU REGON WEDŁUG SEKCJI PKD**

WYSZCZEGÓLNIENIE	2009	2010	2011	2012
OGÓŁEM	588	365	427	329
Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	2	1	4	2
Przemysł	46	12	35	23
w tym przetwórstwo przemysłowe	45	12	34	21
Budownictwo	76	39	58	44
Handel; naprawa pojazdów samochodowych ^Δ	228	146	162	126
Transport i gospodarka magazynowa	38	32	31	19
Zakwaterowanie i gastronomia ^Δ	18	14	13	11
Informacja i komunikacja	4	8	6	12
Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	54	21	26	12
Obsługa rynku nieruchomości ^Δ	5	–	4	2
Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	65	24	28	23
Administrowanie i działalność wspierająca ^Δ	12	13	12	16
Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne	1	1	2	–
Edukacja	3	13	6	11
Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	18	21	15	8
Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	4	2	4	7
Pozostała działalność usługowa	14	18	21	13

Dynamika podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON
(rok poprzedni = 100)

A N E K S

Ciechanowskie instytucje kultury i sportu.

1. **Muzeum ciechanowskie** – opracowano na podstawie informacji przygotowanej przez Hannę Długoszewską-Nadratowską – Dyrektora Muzeum Szlachty Mazowieckiej w Ciechanowie. Część informacji dostępna jest na stronie internetowej: www.muzeumciechanow.pl
2. **Powiatowe Centrum Kultury i Sztuki im. Marii Konopnickiej** – opracowano na podstawie informacji przygotowanej przez Teresę Kaczorowską – Dyrektora Powiatowego Centrum Kultury i Sztuki im. Marii Konopnickiej w Ciechanowie. Część informacji dostępna jest na stronie internetowej: www.pckisz.pl
3. **Infrastruktura sportowa** - opracowano na podstawie informacji przygotowanej przez Jerzego Omiecińskiego – Dyrektora Miejskiego Ośrodka Sportu i Rekreacji w Ciechanowie. Część informacji dostępna jest na stronie internetowej: www.mosirciech.pl

KULTURA

Muzeum ciechanowskie powołane zostało decyzją Powiatowej Rady Narodowej 1 stycznia 1973 r. pod nazwą Muzeum Zamku. Już trzy lata później zmieniono nazwę na Muzeum Historyczne, przy czym placówka wciąż pozostawała w stadium organizacji.

Po reformie administracyjnej w 1975 r., kiedy to w każdym mieście wojewódzkim powstawało Muzeum Okręgowe, ciechanowska placówka ze względu na brak bazy lokalowej nie mogła sprostać temu zadaniu. Rolę tę powierzono ukształtowanemu już Muzeum Romantyzmu w Opinogórze. Dopiero w 1979 r. decyzją Wojewody Ciechanowskiego Muzeum Historyczne przekształcono w Muzeum Okręgowe. W 1984 r. zaczęto poszerzać bazę lokalową, wówczas też urządzono pierwszą wystawę we własnej siedzibie. Od połowy lat 80-tych datuje się zwiększenie zainteresowania tematyką szlachty mazowieckiej. Przejawiało się to zintensyfikowaniem badań terenowych oraz pozyskiwaniem muzealiów. Powstały wystawy czasowe, niektóre z nich nagrodzone w ogólnopolskim konkursie „Najciekawsze wydarzenie muzealne roku”. W 1994 r. przejęte zostało samorządowe Muzeum Pozytywizmu w Gołotczyźnie, które do tej pory funkcjonuje jako oddział.

Ważnym rokiem w historii Muzeum był 1998 r. W styczniu zarządzeniem Wojewody Ciechanowskiego zmieniono nazwę z Muzeum Okręgowego na Muzeum Szlachty Mazowieckiej w Ciechanowie wyraźnie określając tym profil i kierunek działania.

W czerwcu tego roku otwarto w wyremontowanym dworze Aleksandry Bąkowskiej w Gołotczyźnie stałą galerię portretu szlacheckiego, ekspozycję wewnątrz dworskich oraz wystawę prac malarzy mazowieckich o rodowodzie szlacheckim: Adama K. F. Ciemnińskiego (1866–1915) i Olgierda Vetesco (1913–1983).

W grudniu 1998 r., decyzją Ministra Kultury i Sztuki wpisano Muzeum Szlachty Mazowieckiej w Ciechanowie do Państwowego Rejestru Muzeów. Z chwilą likwidacji województwa ciechanowskiego muzeum uzyskało status samorządowej instytucji kultury, dla której organem założycielskim jest Samorząd Województwa Mazowieckiego.

Kolejną przełomową datą był 2005 r., kiedy to ogłoszono ogólnopolski otwarty konkurs architektoniczny na „Rewitalizację Zamku Książąt Mazowieckich w Ciechanowie”. Szybko rozpoczęto prace przygotowawcze wyprzedzające inwestycję, prowadzono badania archeologiczne. Samą inwestycję I etapu rozpoczęto w połowie 2010 r., a zakończono w 2012 r. Obiekt udostępniono ponownie zwiedzającym 25 stycznia 2013 r.

W ostatnich latach **Muzeum organizowało wiele cyklicznych imprez**, aby wzbogacić swoją ofertę wystawienniczą. Spotkania ze średniowieczem po raz pierwszy odbyły się w 2005 r. i spotkały się z wielkim uznaniem publiczności. Zamek Książąt Mazowieckich w Ciechanowie i znajdujące się wokół niego błonia są doskonałym miejscem do realizacji programów widowiskowo-edukacyjnych. Spotkania z historią to impreza cykliczna odbywająca się corocznie w pierwszą sobotę września.

- Uczestnicy „**Spotkań ze średniowieczem**” poznawali historię średniowiecza: turnieje rycerskie, rzemiosło, muzykę, tańce, śpiew, broń, przedmioty codziennego użytku, meble, a także stroje średniowieczne. Odbywały się też barwne korowody ulicami miasta i turnieje konne na kopie. W pewnym momencie „Spotkania ze średniowieczem” stały się imprezą wychodzącą poza granice naszego kraju, gdyż goszczono grupy rekonstrukcyjne m.in. z Rosji, Białorusi i Czech.
- Zmieniono formułę imprezy i powstały „**Spotkania z historią**”. Średniowieczne imprezy pojawiały się już w większości miast Polski, więc ich kontynuowanie nie miało większego sensu, ponieważ turyści byli przesyleni tą tematyką. Nowa formuła bardzo dobrze przyjęła się. Z roku na rok przybywało spragnionych żywej historii turystów. Co roku też wprowadzano inne hasło przewodnie. Było już Cesarstwo Rzymskie i Barbaricum. Ciechanowianie dowiedzieli się, co było zanim nastąpiło średniowiecze,

rok później poznawano Potop Szwedzki i wędrowano śladami trylogii. W 2013 r. gościliśmy na dworze Królowej Bony – żony Zygmunta Starego, która dostała ciechanowski zamek w ramach oprawy wdowiej. Wraz z Boną przybyła do Polski nie tylko włoszczyzna, ale przede wszystkim sztuka i nowa kultura, skupiona wokół teatru, spektakli i koncertów, a nie głównie na turniejach rycerskich, jak to było w średniowieczu. Warto również wspomnieć, że „Spotkania z historią” odbywały się od wielu już lat w ramach Europejskich Dni Dziedzictwa. Organizowano je podczas wrześniowych weekendów, a uczestniczyły w nich kraje z całej Europy. EDD umożliwiały szerokiej publiczności dostęp do zabytków, które na co dzień są dla niej niedostępne. Muzeum udostępniało tego dnia turystom nieodpłatnie najcenniejszy ciechanowski zabytek jakim jest zamek. 7 września to data, która zbiegła się nie tylko z corocznymi „Spotkaniami z historią”, ale także z inauguracją wspomnianych już EDD i z Narodowym Czytaniem, ogłoszonym przez Prezydenta Bronisława Komorowskiego. Narodowe Czytanie przypomina o tym, że formują nas te same lektury. Wspólne czytanie wybitnych autorów piszących o Polakach i Polsce wzmacnia nasze poczucie jedności. Muzeum Szlachty Mazowieckiej w Ciechanowie od początku włączyło się w tą inicjatywę. W 2012 r. roku publicznie odczytywane były strofy Adama Mickiewicza.

- **„Kwiaty Ogrodów”**, to plenerowa impreza cykliczna odbywająca się każdego roku w trzecią niedzielę maja w oddziale Muzeum Szlachty Mazowieckiej w Gołotczyźnie. Towarzyszą jej koncerty zespołów folklorystycznych oraz kiermasze wyrobów rzemiosła i twórczości ludowej. Celem przedsięwzięcia jest zarówno promowanie stałych ekspozycji w Dworze Aleksandry Bąkowskiej i Krzewni – A. Świętochowskiego, jak również wykorzystanie architektury tych obiektów wraz z malowniczym parkiem i wkomponowanymi w tę przestrzeń zabytkową różnymi stoiskami. Całość tworzy harmonijną kompozycję krajobrazową na tyle jak się wydaje oryginalną i relaksacyjną, że właściciele stoisk przybywają coraz liczniej na Kwiaty Ogrodów, oczekując sprzedaży swoich wyrobów, ale przede wszystkim jak twierdzą: „po prostu lubią tu przebywać” i być także odbiorcami tej specjalnej ekspozycji przeznaczonej dla zabieganych i zmęczonych, którzy mogą tu znaleźć chwilę relaksu i refleksji. Wystawa połączona jest ze sprzedażą kwiatów i krzewów ozdobnych, rzeźb i obrazów o tematyce florystycznej, plastyki obrzędowej, wyrobów pszczelarskich oraz wyrobów z surowców naturalnych o przeznaczeniu ogrodowym.

- **Noc Muzeów** to wydarzenie, które ma na celu ukazanie, że sztuka jest dla każdego, a spacerowanie wśród eksponatów w tak niezwykłą noc nie musi być wcale nudne. Noc Muzeów to ogólnoeuropejska impreza, w której obecnie bierze udział ponad 120 miast. Do tego wspaniałego karnawału kultury Muzeum Szlachty Mazowieckiej w Ciechanowie po raz pierwszy dołączyło w 2009 r. W programie: bezpłatne zwiedzanie ekspozycji muzealnych, projekcje filmów, dla dzieci nocne czytanie bajek, koncerty i wiele innych atrakcji.
- **Mazowieckie Zapusty.** Zasadniczym celem przeglądów organizowanych od 1981 r. przez Muzeum Szlachty Mazowieckiej jest animacja środowisk wiejskich i tworzenie pomostu kulturowego między tradycją, z jej symbolami i systemem wartości, a współczesną kulturą wiejską. Chodzi więc o podtrzymanie żywego źródła aktywności kulturowej lokalnych społeczności wioskowych. Program widowiska składa się z dwóch zasadniczych części ocenianych przez jury oddzielnie, mianowicie: bardzo widowiskowego korowodu przebierańców idących przez wioskę i rozchodzących się do domów (każdy zespół goszczony jest przez jedną rodzinę z tej miejscowości) oraz właściwego przeglądu na scenie w remizie. Impreza w remizie kończy się wręczeniem grupom nagród za uczestnictwo. W ostatnich latach Mazowieckie Zapusty budzą coraz większe zainteresowanie, szczególnie wśród pokolenia średniego, ale również młodzieży zamieszkującej wsie mazowieckie. Dowodem na to jest fakt, że w latach 1988–1992 w imprezie uczestniczyło zwykle ok. siedem zespołów, a w 1996 r. liczba wzrosła do dziesięciu i nadal dochodzą nowe grupy.
- **Zajazd szlachecki.** Dworek Aleksandry Bąkowskiej i okalający go zabytkowy ponad 5 ha park to idealne miejsce przenoszące zwiedzających w czasy polskiej sarmacji. Dlatego też w Muzeum zrodził się pomysł zorganizowania oryginalnego widowiska pt. „Zajazd szlachecki”. Ciekawość poznawania przez młodych ludzi naszej przeszłości, zawiązanie się różnorodnych grup rekonstrukcyjnych zmobilizowały do realizacji imprezy o charakterze historyczno - widowiskowym. Postanowiono pokazać w przystępny sposób mieszkańcom i przybyłym gościom problemy i klimat Polski sarmackiej. Po raz pierwszy „Zajazd szlachecki ” odbył się w 2006 r. i spotkał się z wielkim uznaniem, dlatego też postanowiono kontynuować imprezę w latach następnych. Zajazd to impreza mająca na celu łączenie elementów widowiskowych z programem o walorach edukacyjnych oraz zainteresowanie społeczeństwa wielopokoleniowego (od dziada po wnuka) tożsamością kulturową. Imprezy plenerowe łatwiej przyciągają społeczność lokalną i są dużą atrakcją dla turystów. Celem tej plenerowej imprezy odbywającej się na terenie parku i w budynkach muzealnych jest odtworzenie klimatu czasów sarmackiej Polski od

XVI po XVIII wiek. Jest to impreza cykliczna odbywająca się każdego roku w ostatnią sobotę września, zawsze w tym samym miejscu – zabytkowy park w Gołotczyźnie, obiekty inwentarskie muzeum, dworek A. Bąkowskiej. Jest to impreza o zasięgu ogólnopolskim, w której uczestniczy corocznie ok. 4000 uczestników i ok. 250 wykonawców. Miłośnicy historii i oręża przebrani w stylowe stroje, w oparciu o tradycje przekazywane w historii Polski, odtwarzają scenki z życia polskiej szlachty, urządzają pojedynki, organizują pokazy mody oraz uczą chętnych tańców staropolskich. Zgromadzeni goście biorący udział w tej imprezie, przenoszą się do czasów naszych przodków i poznają ich życie. Poznawana w ten sposób historia, czy to poprzez walkę polskiej szlachty, klótnie sejmikowe, a nawet zabawy plebejskie gromadzi zawsze rzeszę widzów.

O wysokim poziomie imprez plenerowych organizowanych przez Muzeum świadczy wysoka frekwencja a także bardzo pozytywne opinie uczestników. W VII edycji konkursu „Mazowieckie Zdarzenie Muzealne – Wierzba” spotkania z historią „Potop szwedzki. Śladami trylogii” otrzymało wyróżnienie w kategorii: „najlepsza impreza, pokaz, ekspozycja w plenerze – zorganizowana poza terenem muzeum w 2012 r.”

Powiatowe Centrum Kultury i Sztuki im. Marii Konopnickiej w Ciechanowie jest kontynuatorem tradycji kulturalnej od 1907 r., tj. od otwarcia Domu Ludowego w Ciechanowie, na które to Maria Konopnicka napisała wiersz, a jego pierwsze strofy brzmią:

„Otwieram Dom, królewski dom

Runiczną laską cudu...

Niech wejdzie tutaj w promieniach zórz

Mojego dusza ludu!”

Na otwarcie Domu Ludowego 7 sierpnia 1907 r. zaproszono Marię Konopnicką, ale władze carskie przeszkodziły jej przybyciu.

Po II wojnie światowej, Dom Kultury odrodził się dopiero w 1947 r., jako placówka afiliowana przy Związkach Zawodowych. Zajmował się organizacją kursów dla analfabetów, prelekcjami oraz spotkaniami z lektorami. W 1954 r. został przejęty przez Powiatową Radę Narodową i przemianowany na Powiatowy Dom Kultury. Po powołaniu PDK rozpoczęła się dopiero działalność kulturalna. Zaczęto prowadzić zespoły amatorskie: teatralne, taneczne, recytatorskie, muzyczne. Przeniesienie siedziby placówki do nowego obecnego budynku nastąpiło w 1966 r. Otwarto wtedy również klubokawiarnię. Po reformie administracyjnej PDK został przemianowany na Wojewódzki Dom Kultury. W tym okresie główny nacisk położono na pomoc metodyczną placówkom kultury z terenu województwa ciechanowskiego oraz rozwój amatorskiego ruchu artystycznego.

Obecnie Powiatowe Centrum Kultury i Sztuki im. Marii Konopnickiej w Ciechanowie realizuje zadania w dziedzinie edukacji i upowszechniania kultury w zakresie filmu, teatru, sztuk plastycznych, śpiewu, tańca współczesnego i ludowego, muzyki i śpiewu chóralnego. Ważną dziedziną działalności jest opieka nad amatorskim ruchem twórczym, dająca możliwość pierwszej prezentacji i rozwoju. PCKiSz realizuje również programy ministerialne w zakresie: ochrony dziedzictwa kulturowego, ginących zawodów i rozwoju talentów. Współpracuje też z wieloma stowarzyszeniami twórczymi.

W zakresie sztuk **plastycznych** PCKiSz zajmuje się udostępnianiem i popularyzacją współczesnych sztuk plastycznych: malarstwa, rzeźby, grafiki, fotografii itp. Po połączeniu Centrum Kultury i Biura Wystaw Artystycznych, 1 stycznia 2001 r., powstała Galeria „C” – 7 stycznia 2012 r. przemianowana na Galerię im. Bolesława Biegasa. Głównym zadaniem, jakie spoczywa na Galerii im. Bolesława Biegasa jest prezentacja osiągnięć sztuki polskiej i światowej, a także edukacja kulturalna i wychowanie aktywnego odbiorcy sztuki. Dotychczas prezentowano dzieła takich artystów jak: Hasior, Starowieyski, Duda-Gracz, Zin, Fałat, Wilkoń, Biegas. W Galerii im. Bolesława Biegasa odbywają się co miesiąc wernisaże, cykliczne „Spotkania z książką”, podczas których znani pisarze prezentują swoje dzieła literackie.

W ramach amatorskiego ruchu plastycznego w PCKiSz działa również Galeria „Na Pięterku” im. Zygmunta Szczepankowskiego, gdzie co miesiąc prezentowana jest sztuka nieprofesjonalna, głównie dzieci i młodzieży, w tym biorących udział w organizowanych konkursach. Są to m.in.: „Szopka Bożonarodzeniowa i Karta Świąteczna”, „Pisanki, kraszanki, palmy”, wystawy prac członków Koła Plastycznego „Paleta” z PCKiSz. Centrum organizuje również ekspozycje okazjonalne i pokonkursowe w holu PCKiSz i Kawiarni Artystycznej („Najładniejsze Anioły”, „Najładniejsza Marzanna”, prac konkursu plastycznego „O Laur Sarbiewskiego”).

W zakresie **edukacji kulturalnej** PCKiSz realizuje zajęcia pozaszkolne, skierowane głównie do dzieci i młodzieży, ale również do osób dorosłych w tym:

- **zajęcia taneczne** (Zespół „Funny”, „Rewia dziecięca”, Ludowy Zespół Artystyczny „Ciechanów”, Zespół „Impossible”, Akademia Fitness);
- **zajęcia plastyczne** (Koło Plastyczne „Paleta”, konkursy, wystawy);
- **zajęcia teatralne** (Teatr „Rozmyty Kontrast”, Koło Recytatorskie);
- **zajęcia muzyczne i wokalne** (Studium Piosenki, naukę gry na gitarze, istnieje **kapela LZA „Ciechanów”**). W Studio Muzycznym PCKiSz działa 8 młodzieżowych zespołów muzycznych oraz dorosłych.

Ponadto działa **Klub Seniora i Klub Filatelistyczny**. Łącznie na wszystkie zajęcia uczęszcza do PCKiSz tygodniowo około 500 osób (dzieci i młodzieży).

W ramach **współpracy z przedszkolami i szkołami powiatu ciechanowskiego** PCKiSz realizuje wiele konkursów, jak: „Turniej wiedzy o regionie”, konkurs plastyczny „Najładniejsza Marzanna”. Konkurs plastyczny „Pisanki, kraszanki, palmy”, Powiatowy Przegląd Piosenki Dziecięcej i Młodzieżowej, Mazowiecki Festiwal Teatrów Amatorskich, Mazowiecki Konkurs Recytatorski Poezji Romantycznej im. Zygmunta Krasińskiego, Jasełka – przegląd zespołów kołędniczych i jasełkowych, Konkurs Plastyczny „Szopka Bożonarodzeniowa i Karta Świąteczna” oraz „Najpiękniejsze Anioły”, Konkurs Piosenki Angielskiej, Konkurs recytatorski „Opowiem ci bajkę wierszem lub prozą”.

PCKiSz organizuje ponadto liczne **imprezy cykliczne**, które na stałe wpisały się w kalendarz ważniejszych wydarzeń kulturalnych. Są to m.in.: Koncert Noworoczny „Gala”, Ferie z PCKiSz, Jarmark Wielkanocny i Bożonarodzeniowy, Ciechanowska Scena Muzyczna, Koncert patriotyczny z okazji obchodów Święta Niepodległości, Hity ze starej płyty – impreza dla nieco starszych nastolatków, Biesiada Wielkanocna Środowisk Twórczych, festyny dla dzieci z okazji rozpoczęcia i zakończenia wakacji, Międzynarodowe Spotkania Folklorystyczne Kupałnoka, Międzynarodowy Festiwal Teatralny Dionizje, Ciechanowskie Spotkania z Bluesem.

Ważnym elementem popularyzowania kultury wśród mieszkańców powiatu i miasta jest **Kino „Łydynia”**. Seanse w kinie z reguły odbywają się codziennie oprócz poniedziałków. W 2012 r. kino zostało wzbogacone o najnowszej generacji projektor cyfrowy oraz sprzęt 3D, dzięki czemu kino „Łydynia”, w przeddzień swojego stulecia rozpoczęło drugą młodość. Częścią działalności kina jest współpraca ze szkołami. Edukacja filmowa realizowana jest poprzez organizację seansów zbiorowych dla szkół z powiatu i miasta (Edukacyjna Akademia Filmowa). Propozycje kina stanowią uzupełnienie programu nauczania w placówkach oświatowych. Kino „Łydynia” jest wpisane na listę kin objętych Narodowym Programem Cyfryzacji Kin. Należy do Sieci Kin Studyjnych i Lokalnych.

W ramach **projekcji filmowych** w PCKiSz odbywa się również:

- **„Środa z dokumentem”** - cykl polskich i zagranicznych filmów dokumentalnych (raz w miesiącu w Kawiarni Artystycznej PCKiSz). Wstęp na ten rodzaj projekcji jest bezpłatny.
- **„Dyskusyjny Klub Filmowy” w kinie „Łydynia”** - projekcje filmowe powiązane z prelekcjami i spotkaniami autorskimi z twórcami filmów. Odbywają się one raz w miesiącu, w poniedziałki. Prowadzi je Piotr Pszczołkowski – redaktor Tygodnika „Extra Ciechanów”. Gośćmi byli m.in.: prof. Krzysztof Miklaszewski, aktorzy filmu „Galerianki”, aktor Dariusz Kowalski z serialu „Plebania”, czy reżyser Leszek Bugajski.

– „**W starym kinie**” - pokaz polskich filmów przedwojennych przy współpracy z Filмотeką Narodową (raz w miesiącu w Kawiarni Artystycznej PCKiSz); wstęp na ten rodzaj projekcji jest bezpłatny.

Od 2001 r. w PCKiSz działa **Kawiarnia Artystyczna**, w której mają miejsce liczne koncerty muzyczne, spotkania autorskie, imprezy taneczne, spektakle teatralne. Organizowane są tam wystawy twórców nieprofesjonalnych lub zrzeszonych w środowiskach artystycznych.

W 2012 r. cyfryzacja i modernizacja kina "Łydynia" była realizowana przy pomocy finansowej Polskiego Instytutu Sztuki Filmowej w ramach programów operacyjnych - cyfryzacja i rozwój kin. Działalność Dyskusyjnego Klubu Filmowego (DKF) dofinansowywana jest w ramach programu PISF- edukacja i upowszechnianie sztuki filmowej. Kino prowadzi też Edukacyjną Akademię Filmową dla szkół.

Wszystkie w/w programy dofinansowane są także przez starostwo powiatowe w Ciechanowie.

INFRASTRUKTURA SPORTOWA

Ciechanów posiada bardzo dobrze rozwiniętą infrastrukturę sportową. W rankingu miejscowości do 50 tys. mieszkańców Ciechanów od kilku lat plasuje się w pierwszej szóstce miast zarówno pod względem osiągnięć sportowych jak i obiektów sportowych.

W latach 2005–2012 w Ciechanowie zrealizowano szereg nowych inwestycji mających istotny wpływ na rozwój kultury fizycznej. Powstało sztuczne lodowisko wraz z zapleczem technicznym. Samorząd miasta przeznaczył kwotę ok. 3,2 mln zł. na budowę boiska treningowego o syntetycznej nawierzchni wraz z oświetleniem. W 2006 r. oddano do użytku halę widowiskowo – sportową do gier zespołowych z pełnym zapleczem technicznym. W 2009 r. przeprowadzono generalny remont hali do sportów siłowych.

W latach 2005–2012 wykonano między innymi modernizację hotelu Olimpijskiego oraz remont stadionu przy ul. 3 Maja. Oprócz bazy sportowej w Ciechanowie w latach 2005–2012 powstało szereg boisk przy szkołach, będących w zarządaniu Samorządu Miasta Ciechanów. Wybudowano boisko wielofunkcyjne przy Gimnazjum nr 3, Zespole Szkół nr 2 oraz przy Szkole Podstawowej nr 4.

Bogata baza sportowo – rekreacyjna pozwala na organizację wielu imprez sportowych nawet o randze międzynarodowej.

W latach 2005–2012 w Ciechanowie organizowano cyklicznie Międzynarodowe Turnieje Piłkarskie Drużyn Europejskich o Puchar Syrenki oraz odbywało się szereg imprez pływackich

z cyklu Grand Prix Polski w pływaniu. Corocznie w ciechanowskiej pływalni odbywają się największe zawody pływackie w Polsce - Mistrzostwa Szkół Społecznego Towarzystwa Oświatowego. W 2010 r. w Ciechanowie odbyły się Mistrzostwa Świata Weteranów w podnoszeniu ciężarów, a w 2011 r. Młodzieżowe Mistrzostwa Europy Kobiet i Mężczyzn w tej dyscyplinie.

Dobrze wyposażone obiekty sportowe zachęcają młodych mieszkańców Ciechanowa do uprawiania szeregu dyscyplin w różnych klubach. Wśród wiodących dyscyplin w Ciechanowie należy wymienić sekcję podnoszenia ciężarów w Klubie CLKS Mazovia, Taekwon – do z Klubu Matsogi i TKKF Promyk, piłka ręczna Klubu Jurand Ciechanów, sekcja kolarska Klubu Jurand Ciechanów i sekcja piłki nożnej Klubu MKS Ciechanów. Duże osiągnięcia sportowe ma również Klub Pływacki „Orka” Ciechanów.

Należy również zaznaczyć, że w Ciechanowie na obiektach sportowych rozpoczęli wielką karierę sportową utytułowani zawodnicy. W latach 60. rozpoczynał karierę sportową w podnoszeniu ciężarów **Ireneusz Paliński** – złoty medalista Igrzysk Olimpijskich w Rzymie w 1960 r. oraz brązowy medalista Igrzysk Olimpijskich w Tokio w 1964 r., Mistrz Świata z 1961 r., wielokrotny wicemistrz świata, Mistrz Europy i 9-krotny Mistrz Polski.

W Ciechanowie uprawiał również podnoszenie ciężarów utytułowany zawodnik, olimpijczyk **Paweł Rabczewski** – wielokrotny medalista Mistrzostw Świata i Europy oraz 7-krotny Mistrz Polski.

Z Ciechanowem związany jest także wybitny Polski sportowiec, Wicemistrz Olimpijski z Sydney i Pekinu — **Szymon Kołecki** (4-krotny medalista Mistrzostw Świata, 6-krotny medalista Mistrzostw Europy w podnoszeniu ciężarów oraz wielokrotny Mistrz Polski). Obecnie Prezes Polskiego Związku Podnoszenia Ciężarów.

W Ciechanowie swoją karierę zawodniczą rozpoczął kulomiot, późniejszy dwukrotny Mistrz Olimpijski z Pekinu i Londynu – **Tomasz Majewski**. Stawał na podium Mistrzostw Świata i Europy – wielokrotny medalista Mistrzostw Polski Seniorów, zwycięzca wielu prestiżowych plebiscytów sportowych.

Drugim utytułowanym zawodnikiem jest dyskobol **Piotr Małachowski** – dyskobol srebrny medalista Igrzysk Olimpijskich w Pekinie w 2008 r., medalista Mistrzostw Świata i Europy, dziewięciokrotny rekordzista Polski oraz wielokrotny medalista Mistrzostw Polski Seniorów.

W Ciechanowie rozpoczęła i kontynuuje karierę sportową utytułowana zawodniczka Taekwon—do ITF **Iłona Omiecińska** — medalistka Mistrzostw Świata i Europy junierek i senierek.